ANUL IX. — No. 426

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 3 Februarie 1929

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Filinții și Bașogii

Existența Filinților și Bașogilor urcă la o epocă preistorică, determinată numai în totalitatea ei, ca o regiune, în care prezența cărbunelui și a sării este indicată, fără ca totuș să se poată preciza punctul de aglomerare, zăcământul propriu zis. In ceiace numim preistoric, noi istoricii, istoricii post-istorici, adică prezenți în civilizație după ce preistoricul a trecut, orientarea este, cum vă puteți închipui, anevoioasă. Am încercat totuș să desfacem din preistorie timpuri, ștocuri de timpuri, care să se poată deosebi de massa timpului total prăvălit în haosul negru. Am procedat luând ca bază de calcul noaptea cu întunecimile ei. In noapte, putem spune, fără ceasornic, aproximativ, dacă ne găsim mai la începutul, mai la mijlocul sau mai la sfârșitul ei. In timp, ca în butia cu vin, apare întâi spuma, apoi limpezimea și de la mijloc în jos instinctul de observație, natural la istorici ca și la pisici, descoperă drojdiile, din ce în ce mai dese și mai groase.

Ce să spunem onoratei Academii? Silințele noastre au dat greș, fie că am căutat să intrăm în preistorie pe la Paris fie prin Finlanda. Nici în Asia-Mică n'am fost mai fericiți și, din aceste încântătoare peisagii, ne-am întors abia cu două șiruri de smochine și o traistă de mandarine, plus câteva curmale cu coaja la mijloc. Urme de preistorie însă există, dacă nu ne-am gândi decât la Marea Neagră, care după toate probabilitățile pre-există, civilizației cunoscute și în fundul căreia sunt păiajeni lați cu crustă. (Și alte viețuitoare bune de mâncat, turtite de plumbul undelor marine, pe loc, de câte 500—600 de mii de ani, când încă nu se organizase savantul nostru corp de agerimi intelectuale). S'a găsit dinaintea Mangaliei o scoică roșie care zicea (desigur, „tată" și „mamă"), două chemări din fundul conștiinței, intraductibile în limbile moderne. Ce folos! abia dusă la restaurant, scoica a murit, din lipsa elementului natal. Nu-i mai puțin adevărat că am avut dovada idiomurilor vorbite în șoapta adâncimilor de zeci de kilometri, cu mult înainte de ivirea graiului grec, ebraic și latin pe marginile mărilor, din care au ieșit, în timp de flux, rassele umane.

Ca să dăm de preistoric, am mâncat subvenții și dăsagi culturali din belșug, alegându-ne numai cu puținul, încă mult, pe care l-am recoltat: răspândirea dorului de a cunoște în țările nordice și pasiunea de-a nu mai uita pe viitor, a țărilor din Sud. La Cartagina, am stabilit un institut, locuitorii și-au cumpărat numaidecât caiete, registre și condee, ca să ție o povestire de la zi la zi, în permanență, scrisă copiind existența politică și socială însoțită de fotografii. La institut s'a instalat camera neagră cea mai mare din lume, putându-se developa clișee astrale de 12 M.×10 M. și mai mult, ceiace într'alte părți nu s'a mai văzut.

Ne-am pus însă, Onorată Academie, în contact cu un strănepot olandez al lui Spinoza, care ocupându-se cu telescopia și lentilele, a inventat un instrument pentru zgândărit preistoria prin pământ. Principiul lui este că oriunde calci este preistorie dedesubt și că dacă ești prevăzut cu instrumentul convenabil, ajungi în sânul ei întotdeauna. Am verificat și am aplicat, aducând un asemenea instrument în țară. E portativ ca un sul de hârtie însă capabil de o întindere de mii de kilometri de sus în jos. Ca să evit îmbulzeala și curiozitatea supărătoare a publicului, m'am transportat în pivnița domiciliului meu și am pus aparatul în funcțiune. Vârful, în care se găsește prima lentilă și un cristal prismatic, se leagă cu inteligența printr'o bretea cu doi poli, pozitiv și negativ. Tecnica e destul de complicată și vă voi demonstra-o la fața locului: vom ține o ședință chiar în beciul caselor mele, amenajat cu fotolii cu arc și divane. Onor Colegi vor putea gusta din smochinele aduse din Angora puse la ghiață. Operatorul nu-și mai poate stăpâni lacrimile, indată ce și-a pus breteaua inteligenței, decât sorbind, la intervale, dintr'o limonadă obținută prin stoarcerea unei lămâi peste zahăr pisat într'un cilindru de sticlă, cu apă. Amintirile operatorului se acumulează cu o intensitate de nestăpânit. Printr'o stabilire de contact cu toate generațiile lui ascendente, pe care nu le cunoștea, aducerile aminte ale tuturor devin ale lui și el are de suportat invazia memoriei ancestrale până la maimuță. După cum în vorbitorul aparatului radiofonic se percep nu numai viorile dar și respirațiile în pauze ale orchestranților din Bercelona, tot așa în „Spinozal", cum a fost numit aparatul de preistorie, în cinstea filosofului Baruch, a rămas înregistrată și clipa în care marele orangutan, strămoșul nostru, prinzând un purice în splendida lui blană creață, pe piept, și ducându-l între dinți, îl spărgea cu un sunet scurt de chibrituri frânte.

Acest lucru, care vi se poate părea comic, este totuș fundamental pentru sensibilitatea inexprimabilă a sufletului nostru, căci descoperim drumul tradițiilor îndepărtate și ne putem stabiliza în veacul veacurilor un criteriu și o strămoșie.

Am aci un document sensațional, pe care nu am voit să vi-l prezint până ce nu l-am descifrat. Pentru descifrarea lui integrală am utilizat aparatul „Pantaglot" care poate scoate la iveală sensul unui fapt până la 72 de limbi, așezând claviatura și matrițele lui în 72 de feluri deosebite. Onor. Colegi știu că, nemulțumiți cu succesele lor pur practice, fabricanții au avut cutezanța să se avânte până în treburile cele mai speciale al Academiilor, pe care cu timpul cred că le vor desființa, fără motiv evident, fiind pe cale să descopere o mașină de buzunar, chemată să răspundă automatic la toate chestiunile, să cuprindă ca un creer substanța științei totale pe un sistem de sonerii adecuate. Certificatul de școală primară, bacalaureatul, licența, doctoratul și toate diplomele, dimpreună cu profesorii vor fi — speră ei, ca niște satanici — peste vre-o douăzeci de ani, de domeniul amintirii. Și în locul lor, fiecare cetățean va putea cumpăra o „Scientifical Engine", cu aplicații universale.

Documentul a fost găsit dincolo de toate straturile geologice reputate clasificate, într'o pătură de material din care v'am adus în buzunarul dela jiletcă o bucățică. N'are nici culoare, nici savoare, nici miros. Treceți-o până la d-l Președinte și gustați. Constat că d. Președinte scuipă. Vă rog, Ilustre Coleg, i-ați descoperit vre-un gust? Aveți intuiția vre-unui raport cu strămoșul nostru darwinian? (Președintele, palid, iese însoțit de doi savanți, ca să i se pronunțe mai exact stomacul).

La un sunet de clopoțel, care avertizează inteligența, documentul acesta, poftiți, faceți-l vă rog să circule; s'a înfășurat pe vârful percutant al instrumentului și printr'un complex de mișcări suscesive, între vidul și aerul din țevi, ne-a ajuns până sus. N'am putut obține, după cum constatați, de cât pagina întâia a unui manuscris datând, cred, din momentul când porumbielul lui Noe, plecat din arca de pe Ararat, nu s'a mai întors. Desigur o eroare l-a făcut pe Noe să creadă că potopul cuprinsese pământul întreg, din pricină că lipsea concepția rotondității.După ultimele date ale științei, Noe a fost mai de grabă un predecesor diformat al lui Amundsen și care și-a propus să puie în mare prima navă de plutit și, ca să-și asigure mesele regulate, a luat cu sine cotețe de pasări și animale de tăiat. S'ar putea presupune că nava lui oprindu-se în mijlocul oceanului, a devenit jocul înfricoșător al furtunii și în lipsa totală a unui sfetnic capabil să-i dea o îndrumare, către insulele Madeire, unde crește un strugure suculent, Noe, îngenunchiat, a vorbit cu Dumnezeu, prezent la înecurile tuturor vapoarelor până în timpurile de azi.

Documentul ce vedeți face dovada conviețuirii de-a dreapta și de-a stânga unui râu cu albia de silex, a două popoare, Filinții și Bașogii, care când ospătau împreună, când se băteau, când făceau alianțe și când le călcau. Pe vremurile preistoriei se admite că totul era posibil. Prima pagină a cronicii, lipită de aparat, povestește războiul cel mai crâncen dintre aceste două popoare vecine, care noaptea furau, unul de la altul, tot ce puteau să înhațe mai lesne, în epocile de scădere ale apei despărțitoare. Uneori în aceiași noapte, fără să se întâlnească, Bașogii furau de la Filinți și Filinții de la Bașogi — și la urma urmelor nu se alegeau cu nimic. Războiul în chestiune a izbucnit, spune documentul, de la o mâncare de raci. La confluența râului Bașoga cu râul Filinta, acolo unde râul rezultat din contopirea afluenților lua numele de Șogalinta, se prăsise un mare cuib de raci, care împuținду-se, a impus problema cui să-i aparție, când se vor înmulți din icre și pui: Bașogilor sau fraților Filinți? Incă din prima pagină se vede că răsboiul a durat opt mii patru sute de ani; cu alte cuvinte nu a fost pace niciodată.

T. ARGHEZI

Marine

Elan inutil

Gonindu-și valurile schimbătoare
Ea vine de departe 'nfuriată
Și-și poartă nesfârșirea mișcătoare
Spre zarea largă, oarbă, nemișcată....

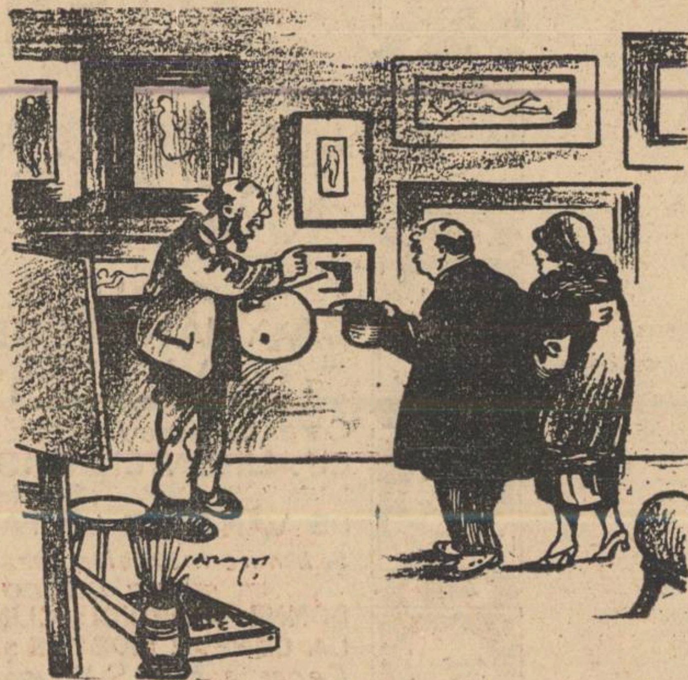
Dar iată 'n zare-o dîră de pămînt
Ce crește 'ncet cu stânci și albe dune.
Cu sate de argint și mori de vînt,
Cu minarete și cu semilune.

Zădarnic însă marea îi trimite
Pământului salutul ei de spume,
Căci oștile-i de valuri răsvrătite
Cad jertfă oarbă pentru noua lume.

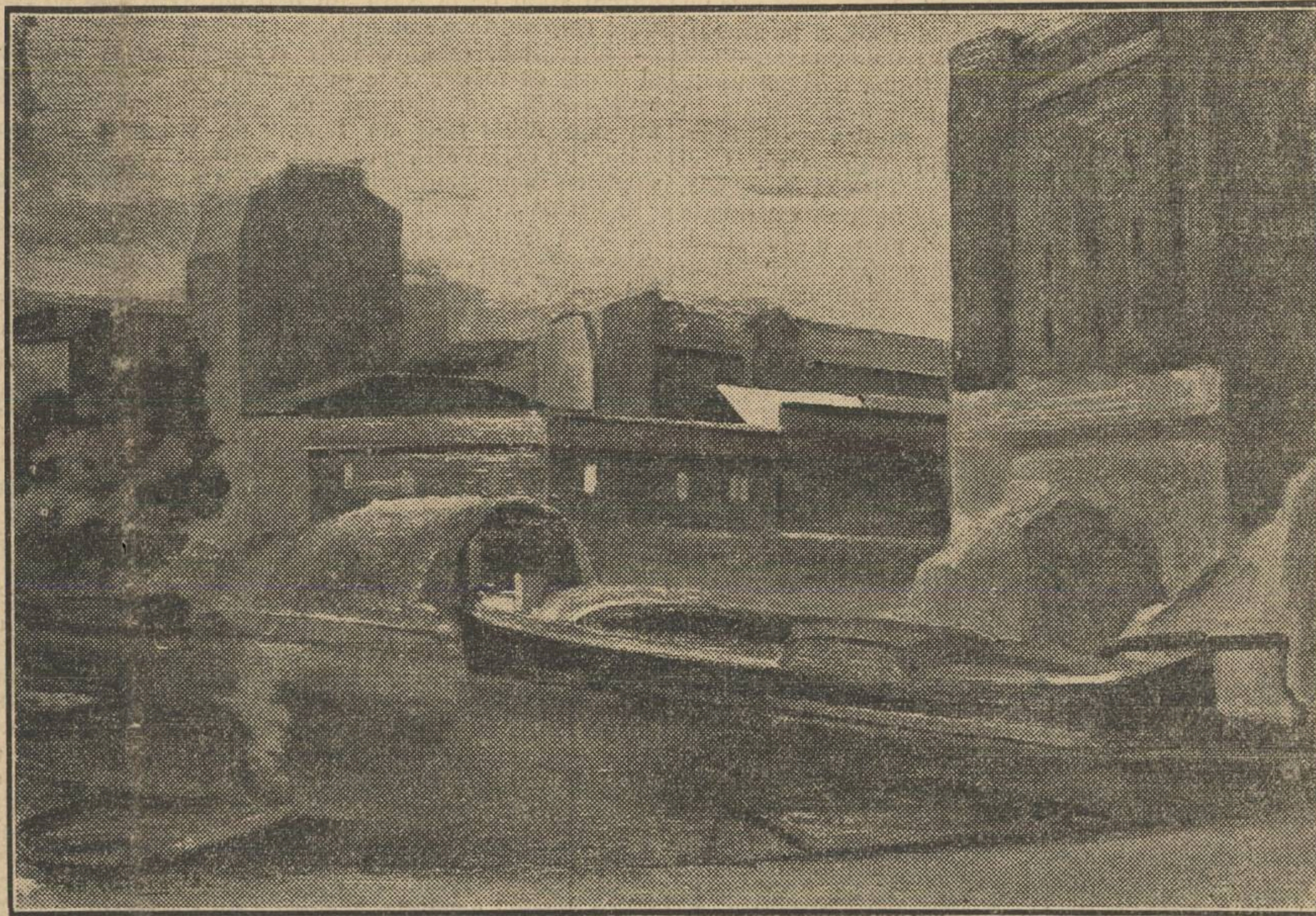
ION SAN-GIORGIU

August 1928.

Imoralitatea în artă

— Am venit să-mi pictezi pe nevastă-mea, dar nu imorală de tot. Numai până la piept.

H. H. Catargi — *Canalul St. Martin*

De vorbă cu d-l Al. O. Teodoreanu

Condus de-un piccolo cu tichia pe-o ureche și nasturi de meta ajung în fața camerei 21 a „Hotelului Paris". Bat. — Intră. Mă întâmpină un val de parfum suav, amestecat cu miros dulceag de tutun englezesc și marochin, un surâs afabil și-o mână întinsă.

— Nu vrei să îmbătrânești, domnule Teodoreanu!

— Deloc, domnule Blazian. Indiscreților care mă întreabă câți ani am, le răspund în latinește (reminiscență din facultatea de drept): *Major viginte quinquae annis*. Toți se fac c'au înțeles, așa că rămânem, ei păcăliți, și eu mulțumit.

— Am venit pentru un interview.

— Ai puțintică răbdare. Ți-ași oferi un ceai, dar ceaiul e o băutură prea subtilă pentru bieții noștri cafegii. N'am băut ceai bun decât acasă, dela samovar și la Tekir-Ghiol, preparat de doctorul Lupu. E un as. Deaceia îți propun un păhărel de Porto alb și-un bișcot.

Uite, sunt cinci și jumătate. A sunat ceasul acestei băuturi excelente și eminamente teatrale.

— Teatrale?

Aici domnul Teodoreanu râde.

— Ai pomenit dumneata piesă modernă pariziană, în care să lipsească un act al doilea, de obicei între orele cinci și șapte, fără garconnieră, pyjama, convorbire telefonică și Porto? A nu bea Porto la această oră, ar însemna că îmi dau osteneala să ies din banal și ai avea tot dreptul să mă bănuești de snobism și poză. Snobismul e un mijloc de parvenire, poza, o lipsă de gust. Le detest. Deci, să bem Porto.

Convins de acest argument peremptoriu, primesc paharul plin și-mi examinez gazda. D. Teodoreanu ia paharul în două degete, privește în zare lichidul auriu, îl duce la nas și cu o voce în care era greu să deosebești doza de sinceră melancolie, de cea ironică îmi zice:

— Ce buchet minunat, domnule Blazian! Ce zici? In ziua când țara noastră va scoate la iveală vinuri de această calitate, să știi că și filosofia și muzica și toate artele vor fi ajuns la un înalt grad de perfecționare. Până atunci însă, noi să bem Porto. Vivat!

Și fără să-mi aștepte întrebarea, domnul Teodoreanu goli cu un gest oarecum ritualic paharul, începând:

— Vrei să-ți vorbesc despre mine? Cu plăcere!

— Și despre „Hronicul Măscăriciului Vălătuc", — întrerup eu.

— Și despre „Hronicul Măscăriciului Vălătuc", dacă vrei mata.

— Mai întâi de ce l-ai scos atât de târziu, căci majoritatea bucăților care îl compun au fost publicate cu ani în urmă?

— Intrebarea mi se pare ciudată, venind de la mata. Ca om care te ocupi de literatură, n'ai băgat de seamă că avem în țară (și așa trebue să fie pretutindeni), două mari categorii de beletriști? Sunt unii cărora le place să *scrie*, alții cărora le place să *tipărească*.

Fac parte din prima categorie. Celor dintâi, le propui (nu-i așa?) colaborare, categoria a doua se oferă ea. Primii sunt mai întotdeauna negligenți, secunzii în schimb (știi foarte bine) sunt de-o asfixiantă punctualitate. Eu, drept să-ți spun, n'am de nimic mai multă oroare, decât să fac corecturi și bagaje!

— Totuși, — intervin, — la început publicai mult, cu oarecare nervozitate chiar.

— Giovinezza, domnule Blazian, zelul neofitului! Care-i revista la care să nu fi publicat? „Insemnări Literare", mai târziu (de la reapariție) „Viața Românească", „Flacăra", „Gândirea", „Hiena", „Fapta", „Țara Noastră" etc., etc. Și dacă ți le-am înșirat acum e că de ele se leagă un detaliu picant

După o scurtă paranteză, în care vrând nevrând am mai acceptat un pahar, d. Teodoreanu continuă:

— După cum văd că știi, când am debutat publicam de toate și 'n toate părțile. Pe atunci, fratele meu Ionel își controla rezonanța lăuntrică pe gama lyrică, tipărind mici poeme în proză la „Insemnări literare". Cafeneaua a zis: Al. O. Teodoreanu ăsta e un imbecil. Ionel e adevăratul scriitor, păcat numai că se pierde în lucruri mici. Intre timp, Ionel a scos trilogia Medelenilor, atingând tirajul știut. Cafeneaua a revenit zicând: Ionel ăsta e un imbecil. Al. O. (adică eu), e adevăratul scriitor. Păcat însă că nu scrie. Iată însă că mi-a venit și mie rândul să fiu înscris printre imbecili. Pe aceia care gândesc așa însă, îi asigur că pe listele imbecililor mai e loc destul și că Medelenii n'au împiedicat vânzarea a cărui puls e destul de accelerat, a volumului meu, după cum volumul meu nu a fost un obstacol pentru noul roman al lui Ionel (Turnul Milenii), care e tot atât de căutat de cetitori, ca și Medelenii.

— Știu că volumul se vinde foarte bine și nu mă mir.

— Știu și eu asta, dar mă mir, domnule Blazian. In intenția mea, volumul acesta nu era destinat unui mare tiraj. Refuz să-mi comercializez literatura până la cedare și boscărie. Dovada e în însuși titlul cărții: *Hronic și măscărici!* Iată două vorbe a căror semnificație prin mine însumi *m'am convins* (și o știam bine când am predat manuscrisul editurii), jumătate din cetitorii de literatură românească *nu o cunosc*. Dacă totuși volumul se vinde, aceasta se datorește (trebue să recunosc), în bună parte, câtorva confrați din presă, care au atras atenția elogios (uneori chiar exagerat), asupra lui. Dar asupra celor ce s'au scris despre volumul meu, am oarecare modeste lămuriri de dat.

Unii, impresionați de o voită pedanterie cu care fac apologia vinului în povestirea „Pur-Sângele-Căpitanului" și-au închipuit că nu fac decât literatură, permițându-mi, ca să zic așa, licențe vinicole. S'au înșelat. Acolo unde au văzut fantezie, nu era decât informație.

Alții, puși pe gânduri de limba pe care o întrebuințez, binevoitori, m'au socotit un savant istoric și-un filolog. S'au înșelat și ei. Acolo unde au văzut informație, nu era decât fantezie.

— Ești modest!

— Sunt sincer. Și-ți declar că nu am cetit cronicarii în complect decât *după* ce am început a scrie așa. Nu învățam: mă *verificam*. Limba în care scriu o port în mine de totdeauna și turnura arhaică *am prins-o după ureche*, ca lăutarii așa ziși ne notiști.

Nu mi-am petrecut vremea prin arhive, descifrând documete (literele chirilice nici nu le cunosc) și atunci când aveam nevoie de vre-un amănunt istoric, recurgeam totdeauna la amabilul director al arhivei din Iași, Cavalerul Sever de Zotta și la neobositul său colaborator d-l Traian Ichim. Sunt convins că dacă ași fi cercetat documente, ași fi încurcat lucrurile și ași avea vederi mai puțin clare.

— Volumul viitor, pe care îl anunți, va fi scris în același stil?

— Nu, pentrucă temele sunt altele. Voi cânta pe altă strună!

Căci, abecedarul meu estetic începe cu adagiul: nu cânta la ocarină ceiace e scris pentru contrabas. De aceia am râs întotdeauna de criticii care se plâng că opereta nu-i *profundă* și Faust *amuzant*. Nu numai o firească și pioasă dragoste față de trecutul nostru și de cele bătrânești voroave și datine m'a făcut să-mi scriu

Continuare în pagina II-a

primul volum în stil cronicăresc. *Subiectele m'au silit s'o fac.* Căci vorbele care par pitoreşti şi naturale în gura unui bătrân boer, contimporan al lui Ion Neculce sau a fraţilor Costineşti, în zilele noastre, ar face să roşească pe cel mai adevărat parlamentar. Am convingerea că aceloraşi motive datorăm savuroasele „Contes drolatiques" ale lui Balzac şi subtilele „Contes de Jacques Tournebroche" ale lui Anatole France. Socot pe de altă parte că învigorarea limbii ce-o vorbim prin reînvierea câtorva vechi expresii şi vorbe neaoşe, pe nedrept uitate, nu poate fi decât un folos. E incontestabil că limba românească, mulţumită câtorva scriitori de frunte şi după a mea părere în special d-lui Tudor Arghezi, a câştigat enorm în bogăţie şi mlădiere. Cred că în afară de teatru bulevardier (şi el n'ar avea nici un sens să apară la noi acum, necorespunzând la nimic), în româneşte se poate scrie astăzi frumos, orice.

Pentru poetul lyric de pildă, limba română poate fi, mai mult ca altele, un prilej de mare originalitate. In însuşi păcatul de a nu fi fost prea mult vorbită îndelungată vreme de pătura cultă, stă puterea ei. Căci dacă limba franceză (cea mai perfectă limbă modernă), corespunde unei game cromatice de noţiuni, exprimate *precis* prin cuvinte care au sfârşit prin a le oglindi ideal, după veacuri de şlefuire la curţile celor patruzeci de regi şi în saloanele literare care au umplut fiecare veac francez, o limbă română, izgonită prin văgăuni şi creştete de munţi de vitregiile eroicei sale istorii, aduce un iz de pământ şi iarbă, de o savoare cu totul particulară.

Al. O Teodoreanu

Pentru poetul lyric de pildă, limba română poate fi, mai mult decât altele, un prilej de mare originalitate. In E ceva de dincolo de sens, care mă impresionează şi mă subjugă. E ceva neprecis şi de o profundă melancolie care se traduce prin sensaţia fizică şi stranie că aud o limbă pe care am vorbit-o şi *am uitat-o*. Imi dau seama atunci că *aceasta* e limba mea, că aceasta e limba noastră a tuturor, nu aceia pe care o găseşti în „Monitorul Oficial". E drept că avem scriitori care au isbutit să dee limbii româneşti un prestigiu şi o prestanţă până acum necunoscute. *Dar limba ce-o vorbim* şi pe care uneori o scrim e îngrozitoare. Şi ca să-ţi dau o pildă, nu te voi duce în mijlocul desbaterilor parlamentare.

Ar fi prea uşor. Să ne suim dacă vrei pe cea mai înaltă treaptă a intelectualităţii oficiale: la Universitate. Uite, am aici o scrisoare iscălită de unul din cei mai pretenţioşi profesori.

Şi scoţând o hârtie din sertarul biuroului domnul Teodoreanu ceteşte:

— „Domnule decan,

Sâmbătă 30 cor. examinând pe studenţii Chivu R. şi Popescu Temistocle şi neştiind conform regulamentului i-am declarat respinşi, cari după aceia m'a urmărit pe stradă zicând : lasă că ai să vezi tu măi ţigane şi care incontinuu făcea reflexii nepermise faţă de un domn universitar, apostrofându-mă cu următoarele insulte: mişel şi alte insulte insuportabile şi care dacă nu intervenea domnul profesor B. poate că ar fi degenerat în bătaie.

Atitudinea acestor doi studenţi mă miră foarte mult, întrucât d-lor au fost respinşi şi la dreptul comercial şi întrucât faţă de profesorul respectiv nu au aceiaşi atitudine.

De aceia, domnule decan, vă rog să bine voiţi a aduce cazul în faţa onor. Senat Universitar, spre a se da odată o pildă cum *un student* (sublinierea e a d-lui Teodoreanu), să se poarte cu profesorul *lor*.

Şi acum, domnule Blazian, să-ţi spun rezoluţia pe care a pus-o Alexandru Moruzi în Moldova, pe jalba veliţilor boeri către el, în care aceştia se plângeau că un ciocoi sau un boer de-a doua mână, a ameninţat Divanul printr'o scrisoare anonimă cu „duhul nesupunerii franţuzeşti".

Am găsit rezoluţia consemnată în „Istoria partidelor politice" de A. D. Xenopol. Nu am opul aici, dar o ştiu pe de rost.

Şi cu o voce care nu-şi putea ascunde emoţia d-l Teodoreanu începu:

Netrebnicul izvoditor, scârbavnicei scrisori, purtătoare de ocarnică bârfire, să se pedepsească după măsura cugetării sale, către care s'a alunecat din împuţinarea minţii şi din firească răutatea sa!"

Compară, domnule Blazian, vorbele Voevodului deatunci, cu stilul şi ortografia intelectualului de acum. Imi vei da poate dreptate ca în faţa *acestui* trecut să mă descopăr şi în faţa *acestui* prezent să-mi pun pălăria 'n cap şi să fluer a pagubă.

Juvenal spunea că e greu *să nu scrii* satire. M'am convins că are dreptate şi-i ceiace voi căuta să dovedesc în al doilea volum. Mi se pare însă că m'am ambalat. Iartă-mă. E ora când mă duc la redacţia gazetei să-mi scriu articolul.

* * *

Coborîm împreună. In dreptul Cercului militar domnul Teodoreanu o ia prin gang spre „Curentul", eu la vale pe Sărindar spre „Adevĕrul". — Vezi, îmi spune d-l Teodoreanu râzând, democraţia comunică prin acest gang cu reacţiunea. Apoi, pe un ton mai grav:. Domnule Blazian, mi se pare că spre sfârşitul convorbirii am căzut în lirism. Atenuează, rogu-te. Nu-mi place să fiu surprins aşa. La revedere. Şi întorcându-se brusc din drum mă apucă de braţ, şoptindu-mi pe-un ton misterios: *nu-i chic!* .

H. BLAZIAN

BLASCO IBANEZ

Insula unde nimeni nu se naşte şi nu moare

In drum spre Coreea, ne scoborîm din tren ca să vizităm faimoasa insulă Miyajima, Arcadia japoneză, un ţinut „unde nimeni nu se naşte şi nu moare".

Călătorul care, venind din Occident, a debarcat la Nagasaki şi n'a vizitat încă nimic, e adânc impresionat de pacea câmpenească a insulei. Dar cei care vin din inima Japoniei, şi au văzut pădurea din Nikko şi Parcul sfânt de la Nara, nu mai pot avea aceeaşi senzaţie captivantă a noutăţii.

Miyajima, despărţită de continent printr'un braţ al Mării de mijloc, este în întregul ei, cu pădurile de cryptomerii, de pini şi de pomi fructiferi care nu dau decât flori, un templu de vegetaţie închinat zeilor. Pe cărări aleargă cerbii, adevăraţii stăpâni ai insulei, cu încrederea animalului care nu cunoaşte frica.

Vechii Japonezi au voit să facă din acest ţinut un exemplu de ceea ce ar fi viaţa omenească, dacă n'ar exista suferinţa, moartea şi nici nevoia de a munci pentru hrană.

Tăcerea care domneşte, adâncă, absolută, izbeşte pe vizitator, de cum a pus piciorul în insulă. Cerbii vin să-i lingă mâna, aşteptând ceva mâncare. Pe cărările întortochiate, va întâlni *musmee* zâmbitoare, care-l privesc fără rezerva prefăcută a femeilor cinstite, ca şi cum ar aparţine unei lumi de inocenţă primitivă, străină de noţiunea păcatului. Prin desişurile pădurii sfinte, se află mici temple cu statui de piatră reprezentând pe Budha, roase de secoli. Lanterne de granit împrăştie în anumite nopţi lumina lor tremurătoare în amintirea Strămoşilor.

Tot ceeace înseamnă viaţă modernă, zgomot supărător şi mirosuri rele, este interzis. Nici un câine nu poate intra în Miyajima; cerbii nu trebuie să aibă motive de spaimă. Nu circulă în insulă nici automobile, nici trăsuri, nici măcar simple *Koruma* (trăsurele trase de oameni). Toţi trebuie să meargă pe jos, ca în primele timpuri ale Creaţiunii. Gazolina e considerată obiect de contrabandă. Telegraful, telefonul şi lumina electrică sunt deasemeni prohibite.

Până acum cincizeci de ani, mai erau oprite şi naşterile şi morţile în insulă. Femeile însărcinate şi bolnavii erau trimişi în alte părţi. Locuitorii insulei trăiau într'o blajină armonie. Niciodată nu s'ar fi auzit vorbe nepotrivite, ţipete sau certuri.

Astăzi, insula fericită îşi păstrează cerbii paşnici şi prietenoşi, tufişurile sfinte cu păsări cântătoare, dar oamenii s'au prefăcut. Au voe să se nască şi să moară în insulă. Sunt şi bolnavi, şi, pe deasupra, hotelieri speculanţi, care s'au stabilit, atraşi de afluenţa vizitatorilor.

Un lac de foc (Vulcanul Kilanea din Insula Havaï)

Pornim, cu automobilele, pe drumul săpat în păturile de lavă. Obişnuiţi cu vulcanii în formă de con, nu înţelegem unde se află gura vulcanului de pe acest platou situat la o mare altitudine, dar cu înfăţişare orizontală de plajă. Terenul n'are consistenţă şi automobilul oscilează în mers. Pe alocuri, scoarţa neagră se crapă şi roata alunecă într'o groapă roşiatică, culoarea ce-o capătă lavele care n'au venit în contact cu aerul în timpul răcirii.

Vehiculele pot înainta chiar până la craterul Kilanei. Il vedem abia când am ajuns la câţiva paşi de gura lui, enormă spărtură cu diametrul de o mie de metri.

Un adevărat lac în stâncă. Nici fum, nici miros. La şase metri adâncime, un mâl negru se agită fără contenire. Culoarea neagră nu-i dealtfel decât o părere şi nu-i astfel decât la ora când soarele apune. Şi nici atunci nu-i întinsă peste tot. Sunt gropi mari roşii în mâlul acesta negru şi din ele ţâşnesc limbi de foc, drepte sau împrăştiate în formă de buchet. In alte părţi, spărturi ondulate despart glodul de foc ca nişte şerpi roşii.

Pe mal, terenul frige; nu poţi sta mult timp în acelaş loc. Dacă te aşezi pe o piatră a stâncii, simţi un tremur care sguduie adâncimile şi se transmite corpului.

Altfel, totul e liniştit, ca şi cum ne-am afla lângă un lac oarecare, într'o grădină. Numai căldura pe care o împrăştie cavitatea craterului, ne aminteşte că dedesupt se agită foc, nu apă. Altfel n'ai crede că lacul e un crater unde nivelul lichidului ferbinte creşte foarte adesea înălţând atunci vertical în aer o coloană de vapori şi materii aprinse, înaltă de trei sute de metri, în timp ce lavele debordează în cascade pe întinderi de 40 de kilometri.

Un om mărunt de stat se plimbă împrejurul vulcanului cu aerul satisfăcut al proprietarului care-şi arată grădina. Căldura extremă l-a desfigurat într'atât că nu mai ştii cărei rase aparţine. De patruzeci de ani e gardianul Kilanei şi cunoaşte acum felul în care i se deslănţue mâniile, diversitatea capriciilor, blândeţea ipocrită a timpurilor de linişte.

Ne vorbeşte cu duioşie de frumuseţile vulcanului său, singurul din toată lumea pe care îl poţi vedea de aproape, căci nu aruncă vaporii sulfuroşi ce-ţi stârnesc lacrimi, nici norii de fum asfixiant care te silesc să te depărtezi.

— Ziua, adaugă el, vulcanul e mai puţin interesant. Soarele întrece lumina focului. Dacă aţi putea veni noaptea!

Şi revenim, în toiul nopţii, ca să vedem Kilanea în toată splendoarea lui. De departe, ne călăuzeşte o lumină roşie, asemănătoare cu un incendiu, dar un incendiu care ar fi cuprins un oraş întreg. Când ne apropiem, farele automobilelor pălesc într'atât că par discuri opace vopsite galben. In lumina purpurie ne vedemn unii pe alţii ca în mijlocul zilei.

Kilanea se află poate în aceiaş stare ca peste zi, dar acum, noaptea, ne emoţionează mai adânc şi ne inspiră teamă, ca şi cum o explozie s'ar pregăti şi valuri de foc ar fi gata să ţâşnească şi să debordeze.

Prin scoarţa negricioasă se vede focul ca printr'o dantelă. Limbile de foc sunt mai înalte ca ziua şi ţâşnesc luminos în formă de cupolă. Şerpii roşiatici au devenit braţe monstruoase şi buchete de scântei izvorăsc din ondulările inelelor.

O căldură infernală vine din lac. Călăuzit de şofeurul nostru, un imigrat de origine portugheză, vreau să mă aşez în acelaş loc unde am stat ziua. Dar bătrânul spiriduş al vulcanului ne îndrumează în direcţia opusă. Locul de care-i vorba, şi, ţărmul pe care am mers, nu mai există. S'au scufundat şi au căzut în fundul craterului, cu câtva timp înainte, pe când luam ceaiul la hotel şi ascultam orhestra havaiană.

Ne aşezăm în altă parte, după ce omuleţul pârlit ne-a jurat, în numele experienţii sale, că suntem în siguranţă. Rămânem mai mult de un ceas, fără să credem că am stat mai mult de câteva minute. E cunoscută atracţia pe care o exercită focul, somnolenţa visătoare ce cuprinde pe acela care se aşează în faţa sobei şi urmăreşte evoluţiile flăcărilor. Dar în faţa unui foc de dimensiunile acestea considerabile! Călăuzele ne aduc aminte că ne aflăm într'un loc pustiu, în plină noapte, la patru ceasuri distanţă de Hilo, şi abia atunci ne hotărîm să ne smulgem din faţa acestui spectacol, unic în lume, şi pe care nu-l vom mai vedea niciodată.

La plecarea din insulă, merg să-mi iau rămas bun de la directorul Parcului Naţional, un yankeu tânăr, robust, amabil, care inspectează mereu călare pădurile de *Koas*, — copacii giganţi ai ţinutului, — craterele stinse, vulcanii fumegânzi, şi lacul de foc, care depind toate de el.

Casa în care locueşte seamănă cu toate casele rustice din Statele-Unite. Dar, după ce mi-a arătat-o, adaugă :

— Iată ceeace v'ar putea interesa: sistemul de încălzit al locuinţii mele. Cu toate că aţi voiajat mult, cred că n'aţi văzut încă ceva la fel.

Ieşim din casă. Lângă balconaşul de jos, se află o spărtură adâncă între doi pereţi de piatră, un fel de hogeag natural înfundat în pământ.

— Am sondat până la o adâncime de o sută de metri, îmi spune tânărul, fără să dau de fund. E o răsuflătoare a vulcanului pe unde căldura se risipea mai înainte fără folos. Aveţi să vedeţi.

Şi îl văd luând o pârghie de lemn ca să ridice un capac, tot de lemn, care astupa spărtura.

Ne întoarcem în biurou şi temperatura începe să se urce. După puţin timp, e aşa de cald că transpirăm. Ferbinţeala din pământ ese prin spărtură, intră printr'un tub de ciment, trece pe sub toată casa, se urcă până pe coşul acoperişului şi se pierde în aer.

— Eu am inventat asta, adaugă tânărul yankeu cu mândrie. Acum, căldura caloriferului meu n'are nimic plăcut, dar iarna, când ninge şi uraganul se deslănţue, e bine de stat aici.

Privesc cu mirare pe omul acesta care a forţat un vulcan să-l servească şi care doarme liniştit nopţile deasupra unui cuptor gigantic care-i dă căldură gratuită şi nu se stinge niciodată.

Traducere de A. G.

Citiţi azi
LECTURA No. 208
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
J. VAN MAURIK
O Farsă Gazetărească
două nuvele humoristice, pline de situaţiile cele mai comedioase expusă cu o vervă mucalită irezistibilă
Lei 5 Scrierea complectă la chioscari si librari

Din vitrina

Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.

Calea Victoriei 27 (Colţ cu B-dul Elisabeta)
Telefon 15|88.

AGENDAS DUNOD pe anul 1929

Assurances, par A. Véron.
Automobile, par. G. Lienard.
Banque, par H. Dufayel.
Bâtiment, par E. Aucamus.
Béton arme, par V. Forestier.
Chemins de fer, par P. Place.
Commerce, par G. Le Mercier.
Construction Mécanique, par. J. Izart.
Electricité, par L.-D. Fourcault.
Métallurgie, par L. Descroix
Mines. — Production et éxploitation. — Préparation mécanique.
Physique industrielle, par J. Izart.
Travaux publics, par E. Aucamus.
Preţul fie cărei Agendes Lei 119.—.

Antoine de Meaux — Augustin Cochin et la génèse de la révolution	120.—
Weber — Traité élémentaire des sociétés de capitalisation	140.—
Louis — La maitresse noire, roman	78.—
H. Pouville — L'homme dans l'Univers, son origine, sa vie, sa destinée	70.—
Charles Richet — Apologie de la biologie	70.—
Fianni — Anthologie de la poésie italienne contemporaine	147.—
N. Segur — Le voluptueux printemps, roman	78.—
Deniker — Les races et les peuples de la terre	560.—
E. Bove — Eles annis, roman	78.—
Dr. De Rofia — Ayons un bel enfant fille ou garcon a volonté	56.—

Ultimele noutăţi

din Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3 — 5 Bucureşti I

Jean Bart. — Schiţe marine	48.—
Nichifor Crainic. — Darurile pământului, Ed. II	60.—
Gib Mihăescu. — Vedenia, nuvelă (s. p.)	
Giovanni Papini. — Viaţa lui Isus. Trad. de Alex. Marcu	180.—
Cezar Petrescu. — Omul care şi-a găsit umbra	75.—
Pillat şi Perpessicius. — Antologia poeţilor de azi. Vol. II	120.—
Liviu Rebreanu. — Golanii. Ed. IV	75.—
„ „ Crăişorul. Roman, (s. p.)	
M. Sadoveanu. — Impărăţia apelor	70.—
I. Simionescu. — Dobrogea, o ţară din poveşti. Cu ilustraţii	75.—
Al. O. Teodoreanu. — Hronicul măscăriciului Vălătuc	60.—
Ionel Teodoreanu. — Turnul Milenei	96.—
G. Topîrceanu. — Balade vesele şi triste Ed. III	42.—
„ „ Migdale amare	
Damian Stănoiu. — Necazurile părintelui Ghedeon — Roman — Ed. II (s. p.)	
M. Tican-Rumano. — La lacul elefanţilor. Trad. de. H. Elfant (s. p.)	
Nestor Urechia. — Zânele din valea Cerbului (s. p.)	
Dr. I. Westfried. — Instinctul sexual, cu o prefaţă de Prof. S. Freud	120.—

Cărţile de mai sus se găsesc de vânzare la toate librăriile din ţară. Pot fi cerute şi direct de la *„Cartea Românească"*, Bulev. Academiei No. 31 Bucureşti I, trimiţând costul prin mandat poştal.

HRĂNIŢI COPII CU ALIMENTELE
„ALLENBURYS"
BANDA FLĂMÂNDĂ
PLÂNGE SGOMOTOS CERÂND ALIMENTELE:
„ALLENBURYS"
BANDA VESELĂ
CA A MÂNCAT DELICIOSUL ALIMENT
„ALLENBURYS"
Cereţi broşura: ALIMENTAREA COPIILOR CU ALIMENTELE ENGLEZEŞTI „ALLENBURYS"
Se trimite gratis
DE VÂNZARE LA FARMRMACII ŞI DROGHERII
Se trimite mamelor, nurselor şi moaşelor mostre gratuite
A se indica vârsta copilului
DOMNILOR MEDICI ŞI CLINICELOR DE COPII SE TRIMITE LA CERERE MOSTRE ŞI LITERATURA STIINŢIFICĂ
Reprezentant: S. N. Iancovici Bucureşti I. Str. Academiei 6

ISPITA

Văzut de sus, de pe culmea pleşuvă a Măgurii, orăşelul are forma unui diez. Tăind cu dungile lor albe verdele colbăit al livezilor, două străzi paralele îl despică şi se întâlnesc piezişi cu alte două. Rombul de verdeaţă din mij loc e grădina publică. Acolo sclipeşte în soare smaraldul turbure al iazului. Pe apa lui leşietică şi grea, în barca spoită cu catran ca o gondolă funerară, s'au plimbat în nopţile cu lună, decând se ţine minte, toate amorurile târgului. Casele scunde se pitesc la umbra copacilor. Doar, în centru, două acoperişuri înalţă deasupra oraşului creştete stacojii: cazarma şi casa lui Paul Coman.

Capetele străzilor, prelungite în șosele de scamă, se risipesc în drumuşoare din ce în ce mai înguste, printre viile stropite cu piatră vânătă. Şi până în fundul depărtărilor, până acolo unde ţăria ostenită se sprijină de coline fumurii, nu vezi decât podgorii creţe, de acelaş albastru astringent şi coclit. Numai unul din drumuri, dincolo de gara cât o cutie de chibrituri, se aruncă drept spre văi, purtând pe spate două aţişoare de oţel. Dealungul lor urcă şi coboară de două ori pe zi un pui de locomotivă cârn şi afon, care trage după el, cu sforţări exagerate, un vagonaş galben, desechilibrat şi sunător. E o linie ferată particulară care leagă colţul acesta de ţară, monoton şi trist, cu „lumea". Tot anul, trenul-jucărie se ţese aproape inutil printre maluri goale de lut. Numai toamna, locomotiva minusculă urneşte la drum, pe vagoane descoperite, poloboace uriaşe şi noi de stejar. Şi'n urma trenului care se mişcă încet şi solemn ca o procesiune, rămâne parfum tare şi ameţitor de vin.

* * *

Trenul s'a oprit o clipă în vârful colinei, să răsufle. Apoi a intrat, legănându-se, în gară. Maşina a încremenit, desumflată dintr'odată de toţi aburii. Te-ai fi aşteptat s'o vezi turtindu-se brusc, ca o armonică strânsă. Vagonul s'a mai clătinat o vreme, căutându-şi încă, nesigur, echilibrul.

La ferestruica zăbrelită ca un geam de puşcărie, s'a arătat o pălărioară albastră. In faţa ei, şapca şefului de gară descrie în soare o linie roşie şi ondulată. Obrazul lui tânăr, albăstrit de brici, se luminează de un zâmbet mirat:

— Sărut mâna, domnişoară Puica. Bine-aţi venit.

Domnişoara Puica a ieşit în uşă. Strânsă în haina băeţească de drum, subt pălărioara înfundată până peste urechi, pare o şcolăriţă care vine acasă în vacanţă. Dar când se coboară în soarele aprig al peronului, pleoapele-i brune şi plisate, ca de hârtie chinezească, încep să clipească mărunt, ostenite.

— Sărut mâna... Aţi mai venit la oraş... Aţi venit singurică ?

Domnişoara Puica răspunde privind aiurea :

— Singură.

— Şi conu' Paul ce face ?

Domnişoara Puica e grăbită.

— Mulţumesc, bine, a rămas la moşie.

Şi repede, cu un semn scurt din cap, a intrat în umbra sălii, spre ieşire.

La fereastra din cellalt capăt al peronului, o mână albă şi grăsuţă dă perdeaua la o parte. O femee blondă, cu părul zburlit, cercetează iute peronul. Nu e nimeni. Un călător umil trece linia, spre vii, ducând pe umăr un geamantan vechiu din care răzbeşte gâtul unei sticle. Subt pompa de apă, mecanicul se spală, bufnind pe nas şi împrăştiind stropi ca o fântână arteziană. Fără sfială, femeea îşi apleacă peste privaz umerii goi.

— Nicule...

Şeful se întoarce :

— Ce, tot nu dormi ?

— Nu pot, e cald... Cine-a venit cu trenul?

— Fata lui conu' Paul şi Bercovici dela Răzoare.

Femeia cască, răstignind în lumină braţe leneşe şi albe, şi întreabă închizând ochii, viclean:

— Tu nu vii, Nicule?... E cald, mi-i urît...

Omul o priveşte tulbure. Vrea să apuce spre uşa îmbrobodită cu zorele. Dar drumul i se pare lung. Şi, sprinten, încalecă fereastra. Se aude un râs cald, rupt fără veste. O mână nesigură potriveşte perdeaua, — să nu se vadă de afară.

Puica se întorsese c'un hamal, să-şi ia geamantanul. S'a oprit în uşă ş'a rămas acolo, privind cu ochi mari şi goi cum se clatină, din ce în ce mai nesimţit, faldurii perdelei.

* * *

In odaia Puicăi, — odaia turcească de pe vremuri, — Lina ridică storurile, ca să intre de afară parfum greu de petunii dogorîte.

— Ş'a să staţi mult la târg, duduiţă?

In mijlocul odăii, Puica îşi netezeşte tâmplele fierbinţi :

— Nu ştiu... poate... am să văd.

— Vine şi boerul ?

Puica răspunde scurt :

— Nu, nu cred.

Femeea s'a întors, puţin mirată. In lumină, chipul ei e strâns şi amar.

— Baia-i încălzită, duduiţă... Şi dacă vrei mata, o chem pe Tincuţa să-ţi desfacă geamantanul. Că poate ai ceva de cusut ori de călcat...

Puica uitase de Tincuţa, fata urîţică şi neagră, cu mânile îndemânatece şi cu ochii ca două boabe de pomuşoară crudă.

— Ce face Tincuţa, Lino ?

Femeea îşi face de lucru prin odaie. Răspunde târziu :

— Ce să facă? Ia, mă amărăşte... O logodesc... Năcazuri

Puica s'a lăsat într'un cot pe divan. Se simte liniştită, în siguranţă : covorul turcesc cu desenul cunoscut de totdeauna, pernele cu motoceii rupţi de pisici, mesuţa cu picioare negre, subţiri şi multe, ca un painjen de abanos... Zâmbeşte — şi buza de jos, mai plină, îi rămâne puţin într'o parte :

— Se logodeşte Tincuţa ? Şi ăsta se chiamă năcaz, Lino ?

Lina îşi vâră mânile sub şorţ şi ofteazä :

— Păi ce altă decât năcaz, duduiţă ? C'o cerea băetu' lui Cociu, dela *cănţălerie*... bun şi cuminte şi c'oleacă de avere. Da' ea...

— Cu cine se logodeşte ?

— Cu Mitruţ, cel cu chioşcul din grădina publică... cel care umblă cu pantalonii ca nişte fuste şi c'o zambalică de surtuc de parcă i-o dat-o careva de pomană, — un caraghios, ş'un calic, ş'un rău... Da' ce putere am eu, saraca de mine? Zice că i-i drag. Şi dacă i-i drag, — s'o isprăvit !

* * *

După-amiaza de August îşi desfăşoară peste vii splendoarea ei calmă şi inconştientă: nimic din cochetăria fragilă a primăverii, nimic din exuberanţa desnădăjduită a toamnei. Pe panta cimitirului, în verdele îmbielşugat al ierbii, pietrele funerare par jucării albe împrăştiate din poala unui copil de uriaş. Cimitirul săracilor, cu crucile lui de lemn triste şi inegale, e dincolo, după perdeaua de sălcii a pârâului. Aci, locul e vesel şi liniştit. Bogaţii târgului au adoptat pentru morţii lor, dintr'un sentiment de vanitate pioasă, un fel de uniformă : o placă dreptunghiulară de marmoră, cu o cruce simplă la căpătâi. Atâta doar că placa unora e tăiată în marmoră mai ieftină, pe care vremea o macină şi o sfarmă de-şi arată bobul zaharisit, — pe când a altora e din marmură scumpă şi dură, cu vinişoare trandafirii şi albastre, ca o epidermă sub care circulă încă, încremenită, viaţa.

Puica împrăştie la căpătâiul mormântului buchetul de trandafiri albi. Apoi se aşează pe-o bancă de piatră şi priveşte, cu ochi seci, împrejur. Citeşte, tare :

„Ana Paul Coman, de douăzeci şi şapte de ani".

Surâde trist : mama ei a rămas mai tânără decât ea cu un an.

Morţii nu mai îmbătrânesc. Şi ceva din tinereţea lor încremenită rămâne şi în noi : pentru ei, sufletele noastre nu se mai schimbă. Bătrâni în pragul morţii păstrează încă, faţă de amintirea bunicilor mai tineri decât ei, sentimente fragede şi sfioase, de copii.

Puica îşi aduce aminte de femeea blondă şi palidă, care ştia să ocupe aşa de puţin loc în viaţa celorlalţi. Cum îi era glasul ? Nu mai ştie. Ştie numai cum îi erau ochii : ochi ciudaţi, traşi spre tâmple. In luminile lor de chilimbar brun sclipeau gândăcei mărunţi de aur. Primăvara, Ana Coman pleca singură în străinătate. Puica primea îndată o carte postală cu fotografia unui otel. O fereastră însemnată cu o cruce arăta odaia mamei. Toamna, Ana Coman se întorcea. Puica îşi aduce aminte de înserările de toamnă. Ana Coman, ghemuită lângă sobă, învălită toată în şalul mare cu pătrăţele, lăsa focul să-i pue purpură înşelătoare pe obraji. Se uita în acelaş loc, tăcută, serioasă. Puica rămânea uitată pe o canapea ori la fereastră. Uneori, îi era frică. Femeea de la foc părea o umbră închegată din nimic, gata să se risipească : în locul ei abia ar fi rămas un pumn de cenuşă. Fetiţa îşi simţea trupul amorţit şi îngheţat. Ii era foame. Incerca zădarnic o mişcare timidă, ca să atragă atenţia mamei. Apoi, uşor, se strecura pe uşă şi, dealungul sălii negre, lipindu-se ca o pisică de ziduri, se ducea în odaia bunicului. Acolo, era lumină şi mirosea a tutun. Bătrânul cetea o gazetă ori răsfoia o carte veche, un ceaslov cu literele ca nişte gândăcei presaţi între file. Purta un căpăcel de catifea neagră peste chelie, şi'n picioare, totdeauna, botfori înalţi.

Fecior de răzeşi, frumos, desgheţat şi cu oleacă de carte (învăţase seminarul, ca să se facă popă), însurat mai mult de nevoe cu o fată de boer cam nebună, care-l silise să fugă cu ea, — omul acesta de două lucruri nu se putuse desbăra până la bătrâneţe : de cizmele cu carâmbul înalt şi de obiceiul de a spune socrului său, oridecâte ori şi ori cu cine ar fi vorbit, „boerul".

Otilia Cazimir

Pe bunica Serafima, fata „boerului", Puica n'o ştie. Murise tânără, de moarte năprasnică. Era o poveste întunecată şi nedesluşită, pe care servitorii bătrâni o povesteau celor tineri, cu palma la gură. Bunica Serafima fusese găsită în pădure, aproape goală, cu tâmpla despicată de secure. Cercetările au dus la arestarea unui ţigan fierar : îl chema Iordan şi era tânăr şi mândru ca un pui de prinţ. Dar, după ce bănuitul a stat un ceas întreg zăvorît într'o odaie cu boerul cel bătrân, a fost lăsat slobod. Şi îndată au încetat cercetările.

Când intra Puica în odaie, bunicul îşi ridica ochii de pe gazetă şi întreba, puţin pe nas :

— Ce-i cu mata, Niniţo ?

Şi-şi răspundea singur, c'un ton mai jos :

— Ţi-i foame, văd eu că alta nu-i.

Ii punea dinainte, pe marginea mesei încărcate cu călimări fără cerneală şi cu farfurioare pentru scrum, un gavanos cu beltea de gutui şi un corn cu seminţe de susan. Pe urmă întreba :

— Şi Ana, ce face ?

Fetiţa răspundea cu gura plină :

— Stă.

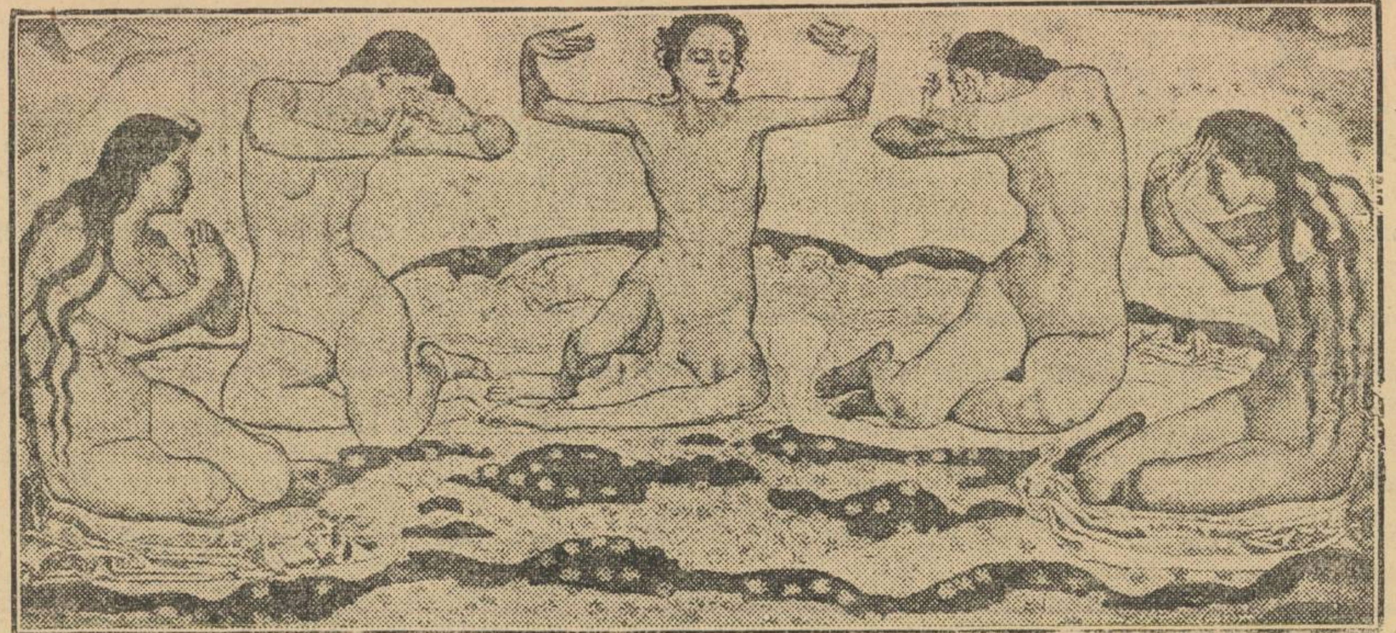
— Hm... stă şi tace, stă şi-l aşteaptă...

Pe urmă, bunicul tăcea. Dar tăcerea din odaia bunicului era vie şi caldă, nu încremenită ca tăcerea de dincolo. In ea se putea respira liber şi adânc, se putea râde, se putea răsfoi o carte.

Intr'un târziu, se făcea lumină în toată casa. Paul Coman intra cu toţi cânii după el : parcă intra pe toate uşile deodată, aşa se umplea casa de sgomot şi de tinereţă. Puţin sfioasă în faţa lui, ca înaintea unui frate mai mare admirat în taină, Puica îl săruta, lipindu-şi gura încleiată cu dulceaţă pe obrazul lui sănătos, rece şi neted. Paul Coman o lua subţioară, ca pe un pachet, şi striga, cu glas proaspăt şi armonios :

— Ana, ai adormit ? Mi-e foame !

Ana Coman intra în lumina sofrageriei clipind des şi ostenit. Un surîs nesigur îi inviora, abia, chipul de porţelan. Şi într'o sară, când Paul Coman s'a întors târziu, aducând în casă sgomot, miros de câmp şi parfum subtil de femee, — Ana nu i-a mai ieşit înainte. Murise, cu ceafa răsturnată pe spatarul fotoliului, cu mânile împreunate pe genunchi. Pe gură îi încremenise un surîs sărac, şi'n ochii fără lustru se stânseseră toţi gândăceii de lumină.

A doua zi, fără să înţeleagă bine ce s'a întâmplat, Puica s'a dus în odaia bătrânului. Nu l-a găsit. Ca să-şi facă de lucru, a intrat în grajd, să vadă caii. Şi deodată a descoperit deasupra ei, legănându-se în văzduh, botforii bunicului spânzurat de-o grindă.

De atunci, sunt douăzeci de ani. Bătrânul hodineşte mai încolo, subt o piatră în culoarea scrumului. Ana Coman şi-a pecetluit aici, sub marmora pură, tinereţa ei tăcută şi nepăsarea care i-a ascuns, poate, sufletul adevărat, după cum şalul mare, în pătrăţele, îi ascundea trupul inutil.

— Sărăcuţa... sărăcuţa...

Dar, iritată împotriva ei însăşi, Puicăi i se pare că înduioşarea ei e mai superficială, mai ştearsă decât de obiceiu, — ca un desen de broderie copiat cu o hârtie chimică uzată de prea îndelungată întrebuinţare.

S'a sculat de pe bancă şi s'a dus să aprindă o lumânare la căpătâiul bunicului. Pe piatra sură, o caradaşcă lustruită, — majusculă sărită dintre filele ceaslovului vechiu al bătrânului, — s'a ridicat drept, înălţând spre cer o scară mică, cu spiţele rupte.

* * *

Cu mânile sub cap, cu trupul întins de-o doare, Puica se sileşte să stea nemişcată şi să nu se gândească la nimic. Bobul de lumină prins în globul vioriu o arată albă şi liniştită. Cozile împletite deoparte şi de alta a capului par două toarte brune ale unui vas fragil, sculptat îndelung într'o argilă străvezie.

Puica îşi aduce aminte :

— Acum două zile...

Era la moşie. Se sculase devreme, mai devreme decât de obicei. Ieşise pe terasă strânsă în haina de călărie, cu botforaşii de piele roşie, cu cozile slobode pe umeri. Intrebase:

— Unde-i tata ?

Ş'atunci, l-a văzut. Venea călare de pe câmp. Se credea singur. Venea la pas, aplecat în şea, cu umerii căzuţi, cu faţa destinsă. Nu-l văzuse niciodată aşa. I-a desluşit bine tristeţa ostenită a gurii, fruntea grea : un bătrân.

— Săracul tata !

Dar, pe deasupra gardului, Paul Coman o zărise. Şi omul care a dat busna în ogradă aplecându-se mlădios pe sub streşina porţii, nu mai era cel din clipa de mai înainte. Era altul, tânăr, sprinten, — cel din fiecare zi. Şi Puica a respirat adânc, uşurată.

Au plecat amândoi călare. Deasupra holdelor umede juca pânza subţire şi sclipitoare de aburi. Au trecut prin vadul pârâului şi au intrat, ca 'n fiecare zi, sub umbra stejarilor. Drumul îngust i-a apropiat. Paul Coman se uita la ea, la mânile ei goale, la genunchii rotunzi şi nervoşi strânşi în pantalonii de călărie.

— Ce trup curios ai tu, Puica ! Ce încheieturi solide şi fine în acelaş timp !

Puica a zâmbit, măgulită. S'a întors spre el, să-i mulţumească din ochi. Şi a rămas cu zâmbetul încremenit. Mustaţa căruntă a lui Paul Coman, tăiată drept deasupra gurii, tresărea scurt ca atunci când ameninţa izbucnirea supărărilor lui fulgerătoare şi brutale.

— In definitiv, câţi ani ai tu, Puica?

Fata s'a silit să râdă, stingherită fără să înţeleagă dece:

— Ai uitat, tată ?

— Am şi eu dreptul să uit, uneori... Inţelegi, îmi convine să uit...

Vroia să glumească. Dar albastrul dur al ochilor rămânea duşmănos. Puica l-a întrebat, neîndemănatecă :

— Ce ai, tată ?

Paul Coman rămase puţin în urmă.

— Nimic... Mă gândeam că ar fi trebuit să te mărit. La vârsta ta...

Apoi a întrebat, cu glas şovăitor :

— Cel puţin... cel puţin nu iubeşti pe nimeni ?

Puica a răspuns, cu un fel de ciudă şi de bucurie :

— Nu....

O tăcere tulbure a căzut între ei. Călăreau alături, fără să se uite unul la altul. Caii îşi atingeau, în mers, crupele lucii. In jurul lor foşnea dulce pădurea. S'au întors fără să schimbe o vorbă.

Acasă, la conac, Puica s'a suit în odaia ei. A trimis răspuns că nu se simte bine. S'a culcat. Şi nimeni n'a venit s'o întrebe ce are.

S'a făcut sară şi pe urmă noapte. Puica a adormit.

Când s'a trezit, târziu, pe geamul deschis vântul îi aducea miros de câmpie udă. Plouase. S'a ridicat, nedumerită. Parcă se mişca cineva pe-aproape, la uşă. Şi-a adus aminte că uitase să întoarcă cheia, ca de obiceiu. A gândit, fără să creadă :

— Trebue să fie Blac...

Dar în aceeaşi clipă a desluşit de ceilaltă parte a uşii o respiraţie. Dintr'un salt tăcut, a fost la uşă. S'a sprijinit cu pieptul şi cu palmele de lemnul rece ş'a ascultat. O mână, dincolo, mângâia uşor lemnul, apoi s'a coborît pe mâner, fără să-l apese. S'au auzit pe urmă paşi care se depărtează. Cu precauţii, Puica a întors cheea. Incuetoarea a troznit. Paşii s'au depărtat egali, fără oprire. Şi iar a fost linişte.

Puica s'a învelit în şal şi a ieşit la fereastră. In ogradă, subt un şopron, ardea încă mocnit focul la care oamenii îşi făcuseră, de cu sară, mămăliga. In odaia lui Paul Coman, lampa era aprinsă. Fereastra oblonită trimetea pe terasă două dungi piezişe de poleială. Şi fără veste, uşa s'a deschis. Lumina s'a răsturnat în ogradă, lămurind un colţ de terasă şi prundişul cu pietrele lustruite de ploaie.

— Oleana !

De subt şopron, în zarea focului, s'a desprins silueta subţire a fetei de lipovan. Cu câţiva ani în urmă o găsise Puica pe drum, scâncind ca un pisoi lepădat.

Oleana a venit până 'n lumina uşii. Rochiţa albastră îi era descinsă, broboada stacojie căzută pe spate. Coditele-i stăteau speriate pe frunte şi ochii spălăciţi clipeau des, miraţi. Vorbi, somnoroasă :

— M-aţi chemat ?

Dinăuntru, Paul Coman a răspuns :

— Da. Adă-mi apă rece.

Fetiţa s'a urcat pe terasă.

— Apă ?... V'am pus ca'n fiecare sară, în şipul cel care ţine rece...

Şi, iute, a intrat în odaie. In urma ei, uşa s'a izbit violent. Nu s'a mai auzit nimic. S'au mistuit fără veste şi dungile de lumină dela fereastră.

Puica a privit multă vreme în noaptea compactă. Focul de subt şopron s'a stins. Vântul s'a potolit. Se auzea, departe, svonul pârâului umflat de ploaie. Intr'un târziu au început a se desluşi, prin întunericul subţiat, contururi şi forme. Apoi, au cântat cocoşii. Fetei i-a fost frig. A închis fereastra, s'a îmbrăcat dibuind prin întuneric, s'a aşezat pe un scaun şi, dreaptă, cu ochii deschişi, a aşteptat fără grabă să se facă ziuă.

S'a coborît la cafea, ca de obiceiu. Paul Coman şi-a muşcat gura — incisivii tari au lăsat două linioare albe, adânci, pe buza de jos, — dar i-a zâmbit cu zâmbetul de totdeauna. Puica s'a simţit umilită de chipul ei supt în faţa tinereţii inconştiente şi brutale a omului cu tâmple cărunte. Şi s'a îndoit de toate.

Oleana aducea cana cu lapte. Mergea atentă, cu capul aplecat. Puica o vedea apropiindu-se, cu nădejde şi cu teamă. Când a trecut pe lângă stăpân, Oleana a ridicat din pământ o căutătură nouă, dreaptă şi lucitoare — ş'un zâmbet i-a pâlpâit la colţul gurii. Puica a văzut. Şi fără să se fi gândit mai de'nainte, a vorbit :

— Trebue să plec la oraş.

Paul Coman nu s'a mirat. Işi turna cafeaua în ceaşcă. Nici cafetiera, nici ceaşca nu tremurau în mânile lui puternice.

— Cum vrei tu, Puica... In definitiv, ai dreptate : patru luni aici, la ţară, cu mine... Te-i fi plictisit.

— Nu m'am plictisit.

Fără să ţie seamă de întreruperea puţin ostilă a fetei, Paul Coman a întrebat-o, simplu:

— Vrei să te duc eu cu maşina ?

Drumul în maşină, singuri, pe şoseaua care taie pădurea de stejari... Puica a răspuns repede, mai repede decât ar fi vrut :

— Nu, te rog... mă duc singură cu trenul.

Paul Coman şi-a aprins ţigara, a aruncat chibritul în stratul cu verbine, repetând fără sforţare gesturile de fiecare zi. Intr'un târziu parcă a vrut să întrebe ceva, a ezitat şi n'a mai întrebat nimic.

Au mers până la gară pe jos, dealungul satului, fără să vorbească. Când a urcat-o în vagon, Paul Coman a întrebat :

— Cât crezi că ai să stai la târg ?

Puica a ridicat din umeri. Răspunsul pregătit mai de'nainte, ticluit frază cu frază, cioplit cuvânt cu cuvânt, răspunsul care trebuia să fie aspru şi bun în acelaş timp, — îi pierise din minte. Trenul pornea. Paul Coman s'a aplecat şi, uşurel, a sărutat fruntea rece a fetei.

* * *

De pe terasa înaltă de piatră, Puica vede până'n capăt strada bătută de soarele amiezii. Casa lor, cub precis de răcoare încrustat în văzduhul fierbinte, culcă pe trotoar o umbră firavă şi îngustă.

Puica nu vrea să intre în casă. E prea singură, acolo. Lina s'a dus tocmai la grădinării, după legume, ş'o să vie târziu. Moşneagul dela bucătărie şi-a isprăvit treburile şi doarme pe prispă, tăiat în două de linia nestatornică dintre lumină şi umbră. Iar Tincuţa...

Puica a auzit-o bine cum a deschis încetişor uşa odăii lor de la subsol. Pe urmă, a văzut-o ieşind la soare. Era cu picioarele goale în pantofi, avea pe ea o fustă uşoară şi, în sus, o cămeşuţă străvezie cu bretelele căzute peste umeri. A ridicat o mână şi a făcut un semn. Portiţa de dindos s'a izbit, scăpată de o mână grăbită. Puica a desluşit doar spatele aplecat şi ceafa roşie a omului care s'a strecurat pe lângă zid şi a intrat în casă. Un zăvor vechiu a scrâşnit în linişte. Atât...

Puica şi-a pus în minte să ia azi, numaidecât, o hotărîre. Decând stă aici, singură, aţipită parcă, cu gândurile distrămate şi plutitoare ? Trebue să se hotărască într'un fel. Trebue...

Cu capul gol în lumina aprigă, un licean s'a ivit la colţul străzii. Puica s'a tras în umbra unui stâlp. De acolo poate vedea fără să fie văzută. Băiatul se apropie fără grabă. Işi face vânt cu bereta. Are părul lung — coafură de elev în vacanţă — şi gâtul îi iese alb şi fragil, din gulerul răsfrânt. Gura i-e desfăcută copilăreşte, dar ţine dinţii strânşi. Aşteaptă pe cineva. A încetinit mersul. S'a oprit. Ar vrea să treacă drumul, ezită. E aşa de aproape, încât Puica îi aude respiraţia pripită şi-i vede, pe fruntea palidă, butonii roşii, pudraţi cu grijă.

Amuzată, Puica aşteaptă. Ştie ce va fi. Peste drum, în gardul cenuşiu cu porţi multe, se va deschide o poartă. Şi va ieşi o şcolăriţă mică şi sfioasă, cu şorţ negru. Se va face că n'a ştiut nimic, că a ieşit aşa, din întâmplare, şi va tresări cu stângăcie : gesturile ei încă nu ştiu să mintă...

O portiţă s'a deschis în gardul cenuşiu. Dar, în locul şcolăriţei, a ieşit o femee cu rochie de matasă roşie şi cu părul adunat în neorânduială subt o batistă verde. Fusta, scurtă până deasupra genunchilor, îi descopere pulpele cioplite din gros şi gleznele greoaie. Pantofii cu tocurile strîmbe îi ies din picioare la fiecare pas. Şi obrazul, fardat în grabă, arată urme adânci de oboseală. Ochii trebue să fi fost frumoşi, cândva. Dar gura mare şi roşie are în forma ei ceva bestial şi vulgar.

Dece s'a răsucit pe loc băiatul ? S'a înroşit şi parcă ar vrea să plece. Dar femeea l-a zărit şi-l strigă, familiar :

(Continuare in pagina IV-a)

— Tu erai, Muchi ? Ce stai în drum şi nu intri ? Doar n'ăi fi venit să-mi cânţi serenade, ziua'n amiaza mare?...

S'a apropiat de el. E aşa de aproape încât îi atinge braţul cu rotunzimea grea a sânului slobod. Vorbeşte repede, puţin gâfâind :

— Iar ţ'o dat moşu-tău parale ?... Cât ?...

Băiatul a îngăimat ceva. Femeea a ridicat dintr'un umăr :

— Lasă prostiile. Ştii bine că noaptea n'am vreme.

Liceanul a scos din buzunar o hârtie, a mototolit-o cu degetele subţiri şi a trecut-o discret în mâna flămândă a femeii.

— Aşa te'nvaţă, puiule! Acu, du-te de m'aşteaptă, că vin şi eu acuş... Da' vezi să nu faci huet şi s'o trezeşti pe Luţa, c'atâta 'ţi trebue !

Puica s'a ridicat, iritată, cu impresia nelămurită a unei ofense, — ciuda pe care o ai când vezi pe stradă pe un cap străin, ridicolă dintr'odată, pălăria pe care o aleseseşi în vitrină pentru tine.

* * *

Puica citeşte în chioşcul din grădină. Deasupra ei, viţa coboară din plafon un strugure luminos şi greu. Pete de soare — painjeni blonzi — îi alunecă pe umeri, pe braţele goale, pe genunchi. Se simte, ca o mângâere, căldura proaspătă şi dulce.

Trenul de dimineaţă a împânzit prin ceaţa matinală fum subţire cu miros de călătorie, tulburând liniştea târgoveţilor sedentari cu gânduri de ducă şi cu nostalgii nelămurite.

— Cine-i ?... Tu eşti, Serafim ?

Serafim vine dela gară pe portiţa de dindos, prin grădină. Subt paşii lui voinici şi elastici, nisipul cărării trozneşte uşor.

Băiat orfan, crescut de mic în casa lor, elev la Politehnică, Serafim face în vacanţă pe secretarul lui Paul Coman, copiind cu scrisul lui rotund, pe file mari veline, foile boţite prin buzunări şi ieroglifele mâzgălite de Paul Coman cu câte-un vârf de creion în tren, în maşină şi chiar de calare. Paul Coman lucrează, de ani de zile, la un studiu economic. Câteva capitole publicate prin reviste străine au făcut să se vorbească de el. Dar studiul nu e niciodată gata. Când crezi că l-a isprăvit, Paul Coman îl ia de la capăt.

— Ce să fac? obişnueşte el să spue. Sunt prea deprins să nu stau degeaba — şi prea leneş ca să încep un lucru nou...

Şi Serafim copie.

Mai ales, copie cu deamănuntul îmbrăcămintea, atitudinile şi felul de a vorbi ale lui Paul Coman. A ajuns de-i samănă. Pe trupul lui drept, hainele se aşează fără stângăcie. Aşa cum vine acum, îmbrăcat în haine de sport, cu pălăria subţioară, cu gâtul înalt şi gol, — parcă n'ar fi purtat niciodată iţarii creţi şi cămeşuţa de cânepă, prea lungă, de care Puica îşi aduce aminte cu un zâmbet.

— Ce este ?

Nu, nu s'a întâmplat nimic deosebit *acolo.* Paul Coman l-a trimis pe Serafim să revizuiască butoaiele cu vin din pivniţă şi să întrebe când se întoarce Puica la moşie.

— Ţi-a dat vre-o scrisoare ?

— Nu.

Serafim e frumos, — frumuseţa perfectă, aproape convenţională, a modelelor pentru cărţi poştale ilustrate cu „logodnici". E frumos, dar ştie să uite amănuntul acesta atunci când trebue. Râde pueril, cu toată gura, arătându-şi dinţii mici şi tari.

Puica îl priveşte, — şi întrebarea lui Paul Coman îi vine dintr'odată pe buze, fără ca mai înainte să-i fi venit în gând :

— In definitiv, câţi ani ai tu, Serafim ?

Băiatul nu se miră cum s'a mirat ea atunci. Răspunde râzând :

— Douăzeci şi unu... Aţi uitat ?

Aşa e : Puica l-a botezat pe Serafim şi i-a pus numele bunicăi moarte, — unul din acele nume demodate, pe care nu le mai porţi decât cu jenă, ca pe o haină prefăcută din vechiu. Puica repetă vorbele lui Paul Coman, apăsând pe cuvinte cu o plăcere ascuţită, aproape vinovată :

— Am şi eu dreptul să uit uneori... Inţelegi, îmi convine să uit.

Serafim o priveşte liniştit :

— Dece ? Doar eraţi abia mai răsărită decât mine când m'aţi botezat. Altfel, aş putea să vă întreb dece m'aţi dăruit c'un nume aşa de... serafic...

Râsul fetei pare artificial :

— Ţi se potriveşte, Serafime, ţi se potriveşte...

Serafim îşi aduce aminte :

— Cheile, domnişoară Puica. Că pe urmă am treburi prin oraş...

— Pentru tata ?

— Nu.

Puica a strâns sprincenile. Din senin, şi-a adus aminte de liceanul cel timid şi de femeea cu rochia stacojie. Se uită la Serafim. Unde se duce ? La cine se duce ?

— Cheile?... Da... Dar mai bine merg eu cu tine. Imi place în pivniţă. Stai să iau lanterna.

A plecat înainte. Merge grăbită şi cu teamă, ca şi cum s'ar ţinea în echilibru, cum faci prin somn când te visezi pe marginea unei râpi, când ameţeala primejdiei îţi place şi când ţi-e frică să nu cazi, — ca să nu te trezeşti.

Serafim calcă în urma ei, privind-o cu ochi mari, ca pentru întâia oară. Stofa subţire a hainei de casă stă lipită de trupul fetei, de parcă ar fi goală subt rochie. Serafim urmăreşte curba gracilă a cefei, linia moale a spatelui, mişcarea unduitoare a şoldurilor...

— O să-ţi fie frig.

Puica prinde vorba din zbor, ca pe o albină. Şi vorba o înţeapă dulce : o *să-ţi...* Răspunde, cu ochii pe jumătate închişi, cu pleoapele apăsate de altă greutate decât a luminii.

— Nu-i nimic. Dacă mi-o fi frig, îmi dai haina ta.

Au ajuns. Pivniţa adâncă, — vietate uriaşă îngropată în pământ, cu trup încovoiat, cu solzi de piatră sură pe spinare. Respiraţia ei rece şi grea apleacă în gârlici flacăra lumânărilor şi, iarna, îi pune la gură blăniţă albă şi moale de promoroacă...

Puica a aprins lanterna şi coboară numărând treptele. De-atâtea ori a coborît singură, pe întuneric, scările care nu samănă una cu alta, încât le cunoaşte pe fiecare după număr. Cea care vine, are o scobitură la mijloc, ceilaltă e puţin aplecată...

Mai jos, bolta se îndoaie. Lumina gârliciului, ca un capăt rotund de lunetă, a dispărut. Aici, în zid, e o înfundătură. Acolo a pus eri Lina un braţ de fân proaspăt, în care se vor culca sticlele cu bulion. Miroase a trifoi şi din adânc se aude cum cad regulat şi rar, ca un tic-tac de pendulă adormită, picăturile de apă din tavan.

Lanterna s'a stâns. Puica dibueşte cu mânile culcuşul moale şi umed. Nimeni n'o vede, nimeni n'o ştie...

Serafim strigă incetişor, parcă s'ar teme să nu-l mai audă şi altcineva :

— Domnişoară Puica...

Aşteaptă un răspuns care nu vine.

— Domnişoară Puica ! Puica !

Aproape a ţipat. Şi palma lui întinsă, palma caldă şi speriată, a dibuit fără vrere ceafa fetei — şi a rămas acolo, timidă şi îndrăzneaţă, gata să se tragă înapoi şi gata să apese, mângâetoare.

Puica a închis ochii. Subt pleoape, i s'a făcut lumină. Ş'a văzut terasa conacului dela moşie şi, subt terasă, un pui de om cu iţarii creţi, cu cămeşuţa de cânepă lungă'n poale şi'n mâneci. Avea un năsuc cât o mărgică de măcieş ş'un scai în părul castaniu. Ţinea în mână o oală de lut şi frământa colbul cu degeţeiele roşii şi răsfirate ale picioarelor. L-a întrebat, atunci :

— Ce cauţi pe la noi, Serafime ?

Băiatul s'a uitat îndărătnic într'o parte. serios, parcă avea o preocupare a lui tainică, ş'a rostit iute, într'un suflet.

M'o times măm'ca dup'o lecuţă de bos...

Puica s'a desprins de subt palma caldă. Râde limpede şi potolit :

— Te-ai speriat, Serafime ? Nu-i nimic, s'a stricat lanterna. Stai aici, mă duc să-ţi trimit o lumânare. Nu, nu mai vin, mi-e prea frig...

Suind scările două câte două, ca pe vremea când, fetiţă, îşi făcea spaimă singură ca să simtă plăcerea primejdiei, — a ieşit din întuneric la lumină cu obrajii abia păliţi de răcoarea adâncului.

* * *

„Tată"...

Puica scrie la biroul lui Paul Coman. O îndoială îi opreşte mâna deasupra blocului de hârtie. In minte simte iar hotarul, precis şi nestatornic în aceiaş timp ca linia dintre lumină şi umbră, care-i desparte gândurile în două : deoparte gândurile treze, formulate în cuvinte cu înţeles; de ceilaltă impresii, avânturi, îndărătnicii, timidităţi, care nu se lasă prinse în vorbe, pentru care vorbele sunt neîncăpătoare sau prea mari, prea fragile sau prea brutale.

Serafim trebue să se întoarcă din oraş să ia scrisoarea : peste douăzeci de minute pleacă trenul...

Puica începe să scrie repede, — ca să se isprăvească odată într'un fel, ca să fie cât mai degrabă *prea târziu :*

„...sosesc cu trenul de sară. Aşteaptă-mă la gară."

Ezită, scrisul e puţin nesigur. Apoi urmează, citeţ, cu litere bine conturate :

„Aici, gospodăria merge tot mai rău: Lina îmbătrâneşte, Tincuţa se mărită. Ar trebui s'o trimitem neîntârziat pe Oleana, măcar pe timpul cât mai stăm noi la ţară"...

In odaia cu draperiile lăsate, lumina e fumurie şi moartă. Puica scrie. In faţa ei, portretul bunicăi Serafima surâde în rama vişinie, cu gura puţin desfăcută, cu tâmplele supte, cu privirea aiurită. Ochii Puicăi, vineţi şi mari, îl privesc din treacăt fără să-l vadă, — şi fără să ştie că 'n umbra odăii, pe fondul vişiniu al draperiilor, ea însăşi pare portretul gemen al celui din ramă, ca şi cum bunica Serafima, trezită o clipă, s'ar uita în oglindă şi şi-ar surâde, tristă şi îngăduitoare.

OTILIA CAZIMIR

Din Literatura Chineză

Femeile din-Pa

La Pa, fluviul e repede ca o săgeată. Când o barcă se lasă în voia curentului, în câteva zile străbate trei mii de *li.* Din fericire bărbaţii voştri trebue să urce cursul apei.

In Palatul lui Tchas-Yang

Florile au înlocuit zăpada care îngreuia crengile caişilor. Adierea tinerei primăveri încălzeşte câmpia, şi ramurile salciilor freamătă de fericire. Cântecul pasărei *yang* trezeşte pădurea. Rândunica, însfârşit revenită, sboară abia atingând acoperişurile.

Dănţuitoare, încununate de glicine, dansează în palatul albastru. Serbarea va ţine până în clipa când reflexele aurorei vor juca pe perdelele de mătase.

Acum, luna luminează grădina acoperită de flori de piersic. Insoţeşte-mă, frumoasă fată ! Aide să ascultăm fâlfâitul de aripi pe care-l fac bambuşii clătinaţi de vânt.

Tristeţe

Lumina lunei se'ntinde pe covorul de trestii al camerei mele. Mi se pare că e promoroacă. Ridic capul, văd luna, şi mă gândesc la ţara mea.

Torcătoarea Cerească

Pe malul lacului Konen-Ming, se'nnalţă un bloc de marmură, numit Torcătoarea Cerească, care e statuia acestei frumoase stele. De o mie de toamne, imaginea ei se leagănă pe apă, şi albul ei umileşte zăpada. Cu un zgomot de suveici, micile valuri i-au udat poalele, împodobindu-le cu ciucuri de muşchi.

Părul ei se aseamănă cu un nor. Marile ei sprâncene sunt arcuite ca şi cornul lunei. Surâsul ei face să i se asemene gura cu un nufăr deschis. Pasările cele mai sălbatice se aşează pe braţele ei. Dreaptă, misterioasă şi nemişcată, ea visează de veacuri oglindindu-se în adâncul lacului.

Vis

Primăvara, frunzişul lanului cade ca un păr revărsat. Vara, luna pluteşte uşor în cer. Toamna, florile scorţişoarelor sunt albe. Iarna, se recitează poezii în jurul lămpii.

Sunt foarte mulţumit că trăesc. Câteodată, mi-ajunge să privesc o piatră sau să ascult vântul.

In această clipă nu sunt îndrăgostit. O floare nu este mai mirositoare dacă o femee frumoasă a cules-o.

Rânduri pentru un peisagiu

Ce! Zece zile ca să pictezi un munte şi tot atâtea ca să pictezi o stâncă? Da, un adevărat artist nu lucrează decât încet. Ouang-T'sai niciodată nu se grăbeşte.

Iată muntele Kouen-lun ! L'am recunoscut îndată... Şi oraşul Paling! Aud sgomotul din stradele lui. Iată lacul Thoung-ling, care se varsă în marele Kiang al cărui curs argintiu se depărtează de nu-l mai vezi cu ochii. Arborii gem în vânt. Norii se îngrămădesc. Numai de-ar ajunge acasă înaintea furtunei, acest pescar care vâsleşte nebun!

Minunată pictură ! zece degete de hârtie sunt destul ca să înfăţişeze o mie de leghe din ţară. Dacă aşi îndrăzni, aşi tăia o bucăţică... M'aş mulţumi cu regatul Ou şi cu provincia Soung.

Doctorul bucuriei liniştite

Fie ca numele lui Chao-Iong să trăiască în veci. Scria poezii pe care le trimetea îndrăgostiţilor prea înflăcăraţi, şi aceste versuri îi îndemnau să-şi întrebuinţeze mai bine timpul la cultivarea bujorilor.

Dacă îi vorbeai, nu-ţi răspundea, dar îţi arăta o floare sau luna, şi surâdea.

Trad. de AL. T. STAMATIAD

André Spire

„André Spire sau Poesia Adevărului", — aşa îşi intitulează un articol d. Réné Lote, profesor de literatură la universitatea din Grenoble.

Ca reformator al esteticei, numele lui Spire e pus, când alături de al lui Boileau, când de al lui Marcel Proust.

Anarchist în luptă cu forma, André Spire îşi bate joc de vechia technică, de „versificaţia fosilă". El loveşte în versul alexandrin cu aceiaş pasiune şi vigoare cu care loveşte bună oară în burghezul lacom şi laş, sau în Evreul vanitos şi fals. E un dărâmător, dar şi un creator. Are neliniştea adevărurilor de mâine, scrie profesorul Lote.

André Spire

Marele adevăr al acestui poet iată-l: estetica este mişcare, viaţă. Ceeace face opera de artă, nu este nici ideia, nici ţelul. Posedă arta numai cine evocă viaţa cu maximul de intensitate. Spire e violent, mânios, dar onest şi sincer. Un Isaia în limba franceză. Poeţii au o misiune de împlinit:

Prea mult trăim închişi în biblioteci,
Poporul vrea să ştie,
Să-l slujim!

Poetul nu strigă, ci ameninţă cu vocea cumplită, dureroasă, pasionată. André Spire, profetul, aruncă anatema asupra „marilor burgheji", semenii lui, asupra Evreilor răi, fraţii lui falsi. Ştie că lumea e plină de ticăloşii, de laşităţi. Un amestec tragic de bunătate contemplativă şi de sensibilitate răzvrătită, violentă. Poetul ar fi vrut să cânte florile, cerúl, zâmbetul fecioarelor, dar l-a blestemat „legea cea vechie". Sub povara stigmatului, a dublului stigmat de poet şi de Evreu, André Spire cunoaşte dispreţul, mânia, greaţa. Intr'o noapte i se arată *Legea vechie* care îi zice:

„Fruntea ta prea de timpuriu s'a aplecat spre tristeţe şi durere. Şi-l blestemă astfel: „Vei voi să cânţi vigoarea, cutezanţa, dar nu vei iubi decât pe visătorii desarmaţi în viaţă. Vei încerca s'asculţi cântecele voioase ale ţăranilor, marşul zgomotos al soldaţilor, dansul graţios al fecioarelor, dar urechia ta nu va putea auzi decât tânguirea ce se ridică din tuspatru colţurile unvirsului".

Dar acest suflet robust cunoaşte şi îndoiala.... Pentru ce să scrim? Bucata „Au peuple" poartă ca motto aceste versuri de D'Annunzio:

Nici un suferind pe lume
N'a fost alinat de noi,
In zadar plângem cu ei.
Nici un asuprit pe lume
N'a fost răzbunat de noi,
In zadar ne răsvrătim.

Poetul găseşte însă imediat reazămul, echilibrul necesar temperamentului său de luptător răsvrătit:

Te 'ndoieşti, zici: Cu ce drept şed şi scriu
Când atâtea femei se trudesc,
Când atâţia copii se stâng?

Ah, lucrează, inimă slabă, lucrează,
Cine ar şti visurile oamenilor,
Infrângerile, strigătele, lacrimile
Dacă semeni de ai tăi nu ar fi scris!

Am spus că Spire e violent şi onest. Atât de onest, atât de sincer, că nu aşteaptă să i se amintească originea. Francez şi parisian, musafirul căutat al saloanelor literare, colaborator iubit al revistelor catolice, André Spire, camaradul statornic al lui Charles Péguy şi Romain Roland la vestitele „Cahiers de la Quinzaine", într'o bună zi, netam-nesam îşi intitulează un volum „*Poèmes Juifs*". Eternul miracol evreesc pe care l-a cunoscut înaintea lui şi un alt scriitor mare francez: Edmond Fleg. Dar Spire cântă Muntele Sinai cu tablele de safir.

André Spire, Evreul, sionistul, pălmueşte pe fraţii săi, pe cei răi, falsi şi ridicoli.

Pălmueşte, râde şi scuipă pe domnul dolicocefal cu părul creţ şi nasul coroiat care se îndeasă cam prea insistent la masa creştinului, destul de nepriceput ca să'şi poată ascunde dispreţul :

Eşti mulţumit, eşti mulţumit!
Nasul tău e-aproape drept, pe legea mea!
Şi-apoi câţi creştini nu au nasul puţin încovoiat!

Fraţi răi, falsi, poltroni... când poetul le cere puţină demnitate şi pumnii ridicaţi, ei îi răspund:

Vrei ca băeţii noştri să moară?
Uiţi că suntem slăbănogi?

Poetul, scrăşnind, arată calea :

Ascultă, Israele !
Şuvoaiele aduc şi azi pietre rotunde
Pentru praştia lui David ce va să vină.
Carierele sunt bogate în piatră de gresie fină,
Bună de ascuţit spadele tale vechi.

In „Exod", în Visuri evreeşti" şi „Messia" în sublimul poem intitulat: „Către Naţiunea Evreească", poetul André Spire proclamă marea lui nădejde în reînvierea frumuseţii lui Israel şi a mândriei lui Israel :

Apucă toporul Israele,
Culcă la pământ copacii bătrâni...

In fruntea volumului „Poèmes Juifs" radiază, ca un *credo,* aceste rânduri: „Mă întrebaţi de ce iubesc pe aceşti paria: e singurul proletariat în care mai pot spera".

André Spire a împlinit de curând 60 de ani — e totuşi tânăr, activ, nou.

A. AXELRAD

Din André Spire

Valurile

O naţiune care posedă ideia de dreptate şi face din ea un atribut al lui Dumnezeu.

Renouvier

Valurile retrase pe nisip, cântau aşa:
Ce vrea omul de pe ţărm?
Ce caută ochii săi ascuţiţi?
Pentru ce se uită atât de atent la noi?
Pentru ce se înfig atât de adânc în noi?
Pentru ce svâcneşte inima lui?
Pentru ce ne iubeşte?
— Pentru că suntem limpezi, răspunde un val.
— Pentru că jucăm în neastâmpăr, zice un altul,
— Suntem grave,
— Suntem leneşe,
— Suntem verzi,
— Suntem albastre,
— Suntem albe,
Un talaz, exclamă:
— Ce pictor a putut să redea cu vopselele sale de lut
Spuma uşoară ce-şi ia sborul din noi?
Care fost-a în stare să imite izvorul clăbucilor
Ce cresc în sânul nostru şi dispar cu vâjâit cântat?
— Suntem pline cu alge şi cu scoici sfărâmate.
— Suntem însetate şi turburate ca şi sufletul lui.
—Pentru ce inima bate? Ne iubeşte oare?
— Copii, zise atunci fluxul mării în creştere,
Eu ştiu!
Acest om speră că voi, valurile,
Veţi înghiţi cândva oraşele, nedrepte.

STUDENTELE

Tovarăşe lucrător,
Iţi mai aduci aminte de micile studente?
De pălăriuţele lor, de jachetele lor simple?
De jarul ochilor lor?

Ah, nădejdile noastre!
Nădejdile puse în tinerele luptătoare,
In discuţiunile lor aprinse,
In căldura strigătului lor!

Ele visau lupta de clasă,
Dreptul la muncă, salarii mai bune,
Ţii minte ?
Visau emanciparea femeii
Şi amorul liber!
Şi mamele lor tremurau de frică...

Le-am revăzut, le-am revăzut!
Am văzut şi pe soţii lor,
Patronii tăi, tovarăşe lucrător!

Ele poartă azi rochii la modă
Plătite cu teancuri de bilete!
Au slugi şi le obosesc fără milă.
Se plâng de criză.
In saloanele lor Louis-seize
Trăncănesc, se necăjesc
Pentru a cunoaşte coloarea
Şi forma
Feţelor de mese pentru ceai.

Trad. de A. AXELRAD

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura «Cartea Românească»

PLASTICA

Realizarea artistică impune oare creatorului un conformism cuminte la procedeele tehnice consacrate, sau solicită o perpetuă capacitate de invenţiune care să domine şi să stimuleze fluctuaţiile subiective ale frumosului?

Margareta Cossăceanu *Tsen y Lou*

Intrebarea aceasta ne-a urmărit oridecâteori am avut prilejul să descoperim o manifestare în care expresia artistică integra un fragment inedit de frumuseţe şi de adevăr. Căci, ca tot ce e etern şi imuabil, adevărul şi frumosul găsesc în sufletele noastre o înţelegere diversă, treptată şi fragmentară.

Frumuseţea, însă, nu se înfăptueşte în retortele prestabilite ale didacticismului. Tendinţa de eliberare a artiştilor moderni din corsetul vechilor tipare corespunde astfel unei legi fireşti.

Condiţiunile creaţiei nu se pot închista într'o concepţie de uniformizare. Negându-se diversitatea artei, se tăgădueşte însăşi puterea ei. Şi diversitatea însemnează libertate şi invenţie: adaptarea unor forme nouă pentru un conţinut ce nu poate fi prea uşor variat.

P. R. Troteanu *Nud*

Extremiştii au denaturat această înţelegere. Ritmul vremii, pentru ei, însemna ruperea brutală a legăturii de continuitate, negarea raţiunii, impunerea pretenţioasă şi exclusivă a formei fără fond.

Arbitrarul nu a izbutit, totuşi, să înlocuiască valorile imaginaţiei. Arta fiind armonie şi echilibru mai presus de toate, stridenţa şi haoticul, după triumful clipei, s'au demonetizat.

Ineditul s'a dovedit astfel, nu răsturnare, ci ducere mai departe, înălţare.

* * *

Pe cărarea unor egal de preţioase clarificări, pictorul H. H. Catargi a străbătut cu o spiritualitate nouă orientările dificile spre stilul personal.

Respectând puritatea geometrică a formelor, construindu-şi atent planurile, artistul stărue mai ales în rezolvarea problemei volumurilor şi a vibraţiei cromatice.

Gama ternă, fără intense nuanţări şi gradaţii, şi simplificarea sugestivă a expresiunii formale ne lămuresc elaborările oarecum experimentale canalizate în jurul limpezirii coloristice şi a echilibrului de masse.

Culoarea se desprinde de formă, se accentuează în valoraţii ce corespund adâncirii sufleteşti, seninătăţii emotive.

Cele mai realizate lucrări din această expoziţie sunt fără îndoială compoziţiile care proectează din contraste uşoare o însufleţită poezie picturală.

Canalurile şi peisagiile urbane ilustrează puternic această categorie. Luminozitatea plastică şi vigoarea expresivă a acestor lucrări corespunde şi seninătăţii şi dramatismului lăuntric.

Dar nici în celelalte tablouri domnul Catargi nu se depărtează de preocuparea coloristică.

Inchegată în armonioase construcţii plastice, concepţia originală a acestui pictor se menţine tot atât de proaspătă şi de viguroasă în naturi moarte şi în portrete, în schiţe şi în flori.

Alături de pictorul Catargi, în sala Ileana a Cărţii Româneşti expune doamna Margareta Cossăceanu, elevă a sculptorului Antoine Bourdelle.

Sunt lucrări puţine, dar rodul strădaniilor cinstite şi preţioase se judecă prin aportul valorii nu prin cantitatea pietrei.

Artista rezumă în eforturi intelectuale calităţile de viaţă şi de sensibilitate ce se pot transmite materialului.

Bustul enigmatic al lui Tsen y Lou, imaginea vie a spaţiului, sculptată într'un cap impresionant de femee, „Roxana", „Pietà", nudul şi portretele sunt lucrări în care se pot urmări siguranţa compoziţiei, expresivitatea liniei şi arta echilibrării volumurilor.

Viguroasa ştiinţă tehnică a artistei înfrânge şi subjugă materia. Expresia plastică nu se realizează din migala cizelării obositoare ci din certitudinea trăsăturilor caracteristice.

Margareta Cossăceanu *Roxane*

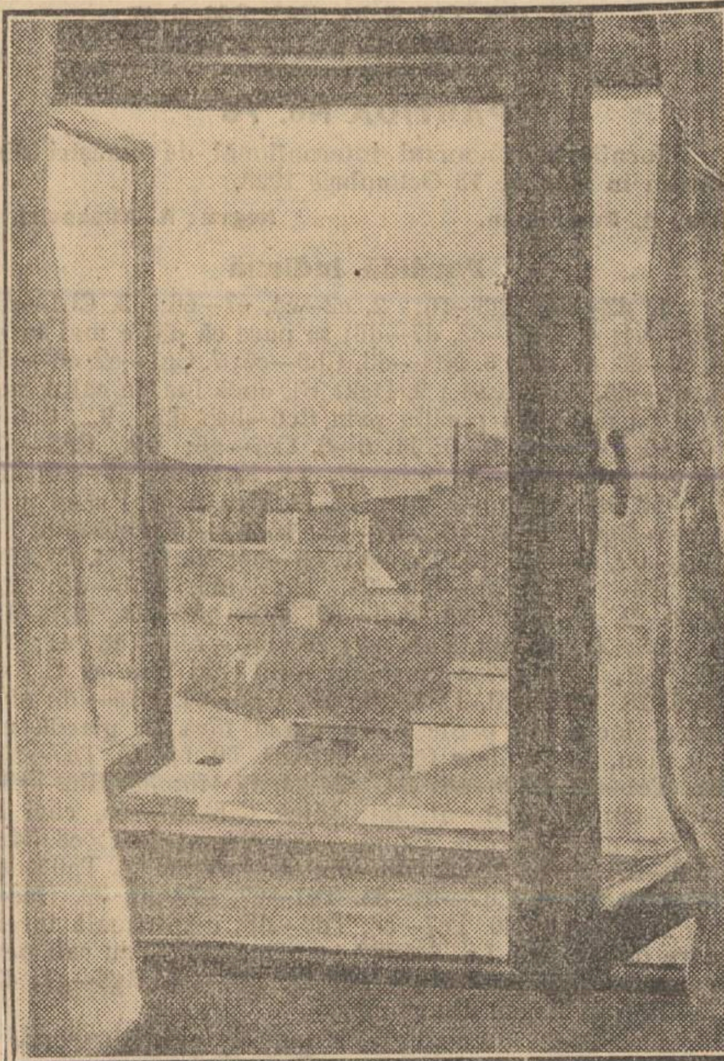
E aci numai artă condensată, străină de facilităţile meşteşugului eftin. E individualitatea ce se afirmă într'o stabilitate monumentală.

Doamna Margareta Cossăceanu reprezintă astfel o ambiţie integral înfăptuită.

* * *

Pentru lucrările realizate cu care-şi precizează evoluţia, pictorul Troteanu se recomandă, prin expoziţia de la Căminul Artelor „Regina Maria", unei atenţiuni deosebite.

H. BLAZIAN

H. H. Catargi *Fereastră*

HENRY DAVID THOREAU

Viaţa în pădure

Intr'o perioadă a vieţii ni se pare că orice loc ar fi bun pentru casă. Eu am cercetat toate părţile ţinutului pe-o rază de douăsprezece mile, în jurul locuinţei mele. Cumpăram pe rând toate fermele — bine înţeles în închipuire — pentrucă toate erau de cumpărat şi le cunoşteam preţul. Cercetam acareturile fiecărui fermier, îi gustam din merele pădureţe, vorbeam despre agricultură, luând ferma pentru suma cerută, ipotecând-o în gândul meu în folosul proprietarului, preţuind-o chiar mai mult încă — luând totul de bun după acte — iar drept acte, cuvântul proprietarului, pentrucă straşnic îmi plăcea să stau la taclale. Cultivam ferma, şi până la un punct, pot zice, şi pe fermier, şi după ce mă săturam de asemenea joacă şi isprăveam tocmeala, mă retrăgeam. Această experienţă m'a făcut să trec în ochii prietenilor mei drept un soiu de samsar de imobile. Oriunde m'aş fi aşezat puteam să trăesc, şi priveliştea se lumina neaparat de fiinţa mea. Ce-i o casă de nu un sediu, o aşezare, — cu atât mai bine dacă e o aşezare de ţară. Descoperii mai multe locuri pentru o casă, de utilizat poate mai târziu, locuri pe cari unii le-ar fi socotit prea departe de sat, pe când eu socoteam satul prea departe de ele. Da, aş putea să trăesc aici, îmi ziceam. Şi trăiam, un ceas, vieaţa unei veri, a unei ierni, descoperind cum să las să treacă vremea fugară, şi cum să dau la spate o iarnă, şi să văd primăvara sosind. Viitorii locuitori ai acestei regiuni, ori-unde şi-ar aşeza casa, pot fi bine încredinţaţi că au fost întrecuţi. O după amiază era de-ajuns pentru a desemna pământul de livadă, partea de pădure şi de păşune, ca şi pentru a hotărî cari stejari frumoşi sau pini ar fi trebuit să fie lăsaţi în picioare în faţa porţei, şi de unde un copac lovit de trăsnet ar putea părea mai impunător la vedere. După care lăsam totul cum se găsea, poate pârlog, fiindcă un om e bogat potrivit cu numărul de lucruri pe care are putinţa să le lase nestingherite.

Imaginaţia mea m'a dus atât de departe în cât am întâmpinat chiar refuzul mai multor ferme, ceeace mai ales şi căutam, fără să-mi fi fript vre-o dată degetele cu vre-o posesie efectivă. Cel mai aproape de-o posesie efectivă a fost atunci când după ce am cumpărat pământul lui Hallowell, am început să aleg sămânţa de sămănat, şi-am întruchipat cu ce să fac o roabă ca să-l urnesc măcar din loc, dacă nu să-l încarc. Dar n'am apucat bine să capăt înscris de la proprietar, că — femeea lui — fiecare bărbat are o asemenea femee — îşi schimbă părerea, voind să-l păstreze. După care bărbatul îmi oferi zece dolari, ca să-l dezleg de cuvântul dat. Drept vorbind eu nu posedam la sufletul meu decât zece cenţi, şi era mai pre sus de aritmetica mea să spun dacă eu eram omul care aveam numai zece cenţi, sau posedam o fermă, sau zece dolari, sau şi una şi alta. Cu toate astea am lăsat pe om să-şi ţie cei zece dolari şi să-şi păstreze şi ferma, fiindcă petrecusem destul pe socoteala lui. Sau, mai drept, ca să fiu generos, i-am vândut ferma exact cu preţul pe care mi-l dăduse pe ea, şi cum nu era bogat, i-am mai dăruit şi zece dolari. Iar eu am rămas cu cei zece cenţi ai mei, cu sămânţa de sămănat şi cu ce să fabric o tărăboanţă, descoperind prin asta că fusesem bogat fără nici o pagubă pentru sărăcia mea. Păstrând fireşte terenul şi încărcând de atunci anual ceeace producea el, negreşit fără tărăboanţă. Cât despre peisagii:

„I am monarch of all I survey,
My right there is mone to dispute".

„Eu sunt rege a tot ce contemplu:
Dreptul meu în privinţa asta nu se poate tăgădui".

W. Cowper: The Solitude d'Alexander Selkirk.

Mi s'a întâmplat adesea să văd un poet depărtându-se, după ce se bucurase de bunul cel mai preţios al unei ferme, când pentru fermierul morocănos el luase numai câteva mere pădureţe. Ce fel, proprietarul stătuse ani întregi fără să-şi dea samă, iar un poet îi pusese ferma în versuri, cea mai minunată împrejmuire invizibilă, i-o zălogise, îi mulsese laptele, o smântânise, nelăsând fermierului decât zerul.

Adevăratul farmec al fermei lui Hollowell, în ochii mei, era: situaţia ei cu totul retrasă, găsindu-se ca la două mile departe de sat, ca la jumătate de milă, de cel mai apropiat vecin, şi despărţită de drumul mare printr'o întinsă câmpie. Mărginită de-un râu, care, după cum susţinea proprietarul, ferea ferma, cu ceaţa lui, de îngheţurile de primăvară. Cu toate că pentru mine era tot una. Faţada spălăcită şi starea de ruină a casei. Ostreţele derăpănate, cari puneau un interval între mine şi cel care de-o cam dată o ocupa. Merii scorburoşi şi acoperiţi de leprariţă, roşi de epuri, arătând ce fel de vecini aveam să am. Dar mai ales, farmecul acestei ferme consta în amintirea ce-mi rămase despre ea dela cele dintâi călătorii ce le făcusem în susul râului, când casa era ascunsă în dosul unei dese tufe de arţari roşii, prin cari auzeam cânele de pază lătrând. Eram grăbit să cumpăr această fermă, înainte ca proprietarul să fi ajuns să spulbere câte-va stânci, să doboare merii cei scorburoşi, să smulgă puţinii tineri mesteceni crescuţi în islaz, în scurt, înainte de-a fi dus mai departe îmbunătăţirile lui. Ca să mă bucur de asemenea avantagii, eram gata a bate palma, sau, ca Atlas, să iau pământul în spate, — fără să ştiu ce a căpătat Atlas în schimb pentru asta, — eram gata a îndeplini tot soiul de lucruri al căror motiv sau scuză era numai că puteam să plătesc şi să nu fiu stingherit ca stăpân. De ştiut, ştiam prea bine că ferma avea să producă cea mai bună recoltă de felul celei ce-mi trebuia dacă aş fi putut să fac aşa ca s'o las neturburată. Am povestit însă ce s'a întâmplat cu dânsa.

Tot ce puteam deci pretinde, cât priveşte exploatarea pe scară mare, pentru că o grădină totdeauna am cultivat, tot ce puteam pretinde era să-mi păstrez sămânţa. Mulţi cred că sămânţa, învechindu-se, se îmbunătăţeşte. Nu mă îndoesc că timpul n'ar alege dintre sămânţa bună şi rea. Şi când voi ajunge să samăn, voi fi, probabil, mai puţin supărat că m'am înşelat. Ceeace vreau să spun însă, odată pentru totdeauna semenilor mei, e de-a trăi cât mai mult cu putinţă liber şi fără cătuşe. Nu-i mare deosebire între cătuşele unei ferme şi cele ale închisoarei ţinutului.

Bătrânul Caton, a cărui „De Re Rustica" este „Cultivatorul" meu, zice, şi singura traducere pe care am văzut-o din el face din această vorbă, o curată absurditate: „Dacă vă gândiţi să luaţi o fermă, băgaţi-vă bine în cap să n'o cumpăraţi cu ochii închişi, fără să vă daţi toată osteneala s'o cercetaţi cum se cuvine. Şi să nu credeţi că-i de-ajuns, doar să-i daţi un ocol. Cu cât veţi cutreera-o mai mult, cu atât vă va plăcea mai mult, dacă e să vă placă". Eu cred că n'aş cumpăra o fermă cu ochii închişi, ci i-aş tot face ocolul cât aş trăi. Şi aş ajunge să şi fiu înmormântat în ea, fără ca în cele din urmă să-mi placă mai mult.

Pentru ce am trăit în pădure

Şi acum să vedem încercarea făcută de mine, pe care-mi propun s'o descriu mai pe larg, pentru uşurinţă punând doi ani într'un an. N'am de gând să intonez descurajărei, lâncezelei, o odă. Ci să trâmbiţez cu toată vigoarea Vestitorului dimineţei, cocoţat pe craca lui, fie şi numai pentru a-mi deştepta vecinii.

Când mi-am statornicit pentru întâia dată locuinţa în pădure, când am început adică a petrece aici nopţile ca şi zilele, ceea-ce s'a întâmplat să fie în ziua aniversărei Independenţei, la 4 Iulie, 1845, casa mea, încă neisprăvită pentru iarnă, nu era decât o simplă adăpostire împotriva ploaei, fără tencuială, nici sobă. Pereţii îi erau din scânduri ciotoroase, trecute prin pensula intemperiilor, cu largi crăpături, ceea ce făcea să fie, noaptea, cam răcoroasă. Stâlpii verticali, de curând ciopliţi, uşa proaspăt geluită, şi deschizătura ferestrelor, dădeau casei mele o înfăţişare curată, aerisită, mai ales dimineaţa, când scândurăria îi era atât de saturată de rouă în cât aproape să mă facă să cred că pe la amiază va ieşi din ea vre-un cleiu zăhărât. In închipuirea mea, casa păstra în cursul zilei mai mult sau mai puţin din caracterul acesta auroral, amintindu-mi de-o oare-care locuinţă de pe un munte, pe care o vizitasem în anul din urmă. Era o casă, aşezată 'n mult aer, netencuită, făcută să primească un zeu călător, şi unde o zeiţă putea să lese să i se târâie rochia. Vânturile cari treceau pe de-asupra sălaşului meu, erau de-acele cari aleargă pe culmea munţilor, purtătoare de frânturi de accente, sau de părţi cereşti numai, din muzica pământească. Vântul dimineţei suflă mereu, poema creaţiei este neîntreruptă, dar rari urechile ce-o ascultă. Olimpul nu-i, pretutindeni, de cât capsula pământului.

Singura casă al cărei proprietar fusesem mai înainte, dacă las la o parte o luntre, a fost un cort, de care mă slujeam cu prilejul excursiilor ce făceam vara, cort pe care-l am încă învăluit în pod, pe când luntrea, după ce a trecut din mână în mână, a coborât cursul timpului. Cu adăpostul din urmă, mai rezistent împrejurul meu, am făcut oare-care progres, în ce priveşte statornicirea în lume. Căprioreala mea, oricât de uşor vestmântată, mă învăluea ca o cristalizare, şi reacţiona asupra clăditorului. Era sugestiv, aproape ca schiţarea unui tablou. N'aveam nevoe să ies din casă, ca să iau aer, pentrucă atmosfera lăuntrică nu-şi pierduse nimica din prospeţime. Nu era de loc o uşă închisă, uşa în pragul căreea stam chiar pe ploile mari. Harivansa zice: „O locuinţă fără păsări e ca un fel de bucate lipsit de dresuri". Locuinţa mea nu era aşa, pentru-că eu mă aflaiu din capul locului cu păsările vecin. Nu că aş fi întemniţat vre-o sburătoare cât de mică, ci pentrucă m'am pus pe mine în cuşcă aproape de păsări. Şi nu eram aproape numai de păsările cari cutreeră de obiceiu grădina şi livada, ci chiar de cântătoarele mai sălbatice şi mai pătrunzătoare, mai din fundul pădurei, cari nu fac nici odată, sau rar de tot serenade cetăţeanului.

Mă găseam aşezat la marginea unui mic lac, ca la o milă şi jumătate la sud de satul Concord şi ceva mai ridicat de cât el, în mijlocul unei păduri spaţioase care se întindea între acest târguleţ şi Lincoln, şi ca la două mile spre sud de acel singur renumit câmp, cunoscut sub numele de câmpul de bătae de la Concord. Dar eram atât de jos în pădure în cât partea opusă, de la mine ca la o jumătate de milă, acoperită de stejari şi ea, era cel mai depărtat al meu orizont. In cea dintâi săptămână, de câte ori îmi aruncam privirea asupra lacului, îmi făcea impresia unui „tarn" *) suspendat în văzduh, doar pe-o coastă de munte, cu fundul mult mai sus de cât suprafaţa celorlalte lacuri. Iar când răsărea soarele, îl vedeam aruncându-şi neguroasele vestminte de noapte, şi arătându-şi ici-colo, încet-încet, molaticele sale încreţituri sau suprafaţa-i lucie, pe când aburii, ca nişte fantome, se retrăgeau din toate părţile, pe furiş, în pădure, ca la ieşirea de la vre-o adunare nocturnă, conspiratoare. Insăşi roua, părea să se ţie agăţată de copaci ziua, mai târziu de cât de obiceiu, ca şi pe coastele munţilor.

Acest mic lac era nepreţuit ca vecin în răstimpurile unei ploi călduţe de August, când şi văzduhul şi apa fiind de-o linişte desăvârşită, cum şi cerul limpede, în tot toiul după amiezei avea toată seninătatea serei, şi când sturzul cânta prin prejur, iţindu-se când pe un ţărm, când pe altul. Un lac ca acesta nu-i nici odată mai luciu de cât în atari momente. Şi partea de aer liber suspendată de-asupra-i fiind puţin adâncă şi întunecată de nori, apa plină de lumini şi de reverberaţii, devine ea însăşi un ceriu inferior, cu atâta mai însemnat. De pe culmea unei coline apropiate, de unde pădurea nu de mult fusese tăiată, era un încântător luminiş către Sud, peste lac, printr'o largă deschizătură, spre colinele cari alcătueau aici ţărmul, ale căror versanturi opuse căzând unul asupra altuia, presupuneau existenţa unui curs de apă în direcţia asta, printr'o vale împădurită, cu toate că apă în realitate nu există. Pe aici privirile mele porneau printre şi pe de-asupra înverzitelor coline apropiate, asupra altora depărtate şi mai înalte la orizont, albăstrii. Ce zic, ridicându-mă în vârful picioarelor, puteam zări câte-va creste de stejari, mai albastre şi mai depărtate încă, către nord-vest; printre aceste colţuri, albastre, dintr'o bucată cu ceriul, puteam zări şi o mică parte din sat. Dar în alte direcţii, chiar din punctul acesta, nu puteam vedea dincolo de pădurea care mă-mprejmuea. E bine să ai apă în preajmă, ca să pui în cumpănă pământul şi să-l faci să plutească. Până şi cea mai mică fântână, pe lângă alte bunuri are şi pe acela, când te uiţi în ea, a te face să vezi că pământul e insular şi nu este un continent. Şi-apoi nu-i mai puţin important că apa are proprietatea să-ţi ţie untul la răcoare. Când priveam de pe culmea acestui

(Continuare în pagina VI-a)

*) Mic lac în munţi.

DORMITOARE SUFRAGERII SALOANE BIROURI GARNITURI CLUB CEA MAI VASTĂ EXPOZIŢIE DIN ŢARĂ TELEFON 362/47 33 CAROL MOBILA 33 CAROL (PIAŢA DE FLORI) EMANOIL ŞI MAYER FISCHER & SIMION ABRAMOVICI MOBILE CURBATE DORMEZE OGLINZI LĂMPI ELECTRICE LINOLEUM INLESNIRI DE PLATA · EXPEDITII IN TOATA TARA

pisc peste lac, spre partea bălţilor din Sudbury, bălţi pe cari în vremea creşterii apelor le deosebeam ridicate, poate printr'un efect de miragiu în valea lor fumegândă, ca o bucată de monedă într'un lighian, tot pământul de dincolo de lac părea o coajă subţire, izolată, ţinută de-asupra de această mică pânză intermediară de apă. Ceea-ce mie îmi amintea că pământul pe care stam era doară *pământ uscat*.

Cu toate că din uşa mea vederea nu era atât de întinsă, nu mă socoteam câtuşi de puţin la strâmtoare sau stânjinit. Era destulă hrană pentru închipuirea mea. Platoul coborît al tufelor de stejar, până unde se ridica ţărmul opus al lacului, se întindea spre fânaţurile de vest şi stepele Tartariei, prezentând destul loc pentru toate neamurile de vagabonzi. „Nu-s fericiţi pe lume, de cât oamenii cari se bucură'n libertate de un larg orizont", zicea Damodara, când turmele lui cereau alte, mai largi păşuni.

Loc şi timp erau la olaltă schimbate, şi eu stăteam, mai aproape de acele ere ale istoriei cari m'au atras totdeauna mai mult. Unde trăiam era tot atât de departe ca şi unele regiuni observate noaptea de astronomi. Noi avem obiceiu de-a imagina nişte locuri rare şi încântătoare în vre-un colţ mai depărtat şi mai ceresc al sistemului, după jilţul Casiopeei, departe de zgomot şi frământare. Eu am descoperit că casa mea avea aşezarea tocmai într'o asemenea parte retrasă, dar vecinic nouă şi neprofanată, a universului. Dacă făcea osteneala să te stabileşti în acele regiuni învecinate cu Pleiada sau cu Hiadele, cu Aldebaran sau cu Altair, atunci tocmai acolea mă aflam eu, sau la o egală depărtare de viaţa pe care o lăsasem în urmă, micşorat şi clipind cu atât mai multă strălucire din ochi celui mai aproape al meu vecin, fiind vizibil pentru el numai în nopţile fără lună. De-aşa natură era partea creaţiei pe care m'am stabilit:

„There was a shephered that did live,
And held his thoughts as high
'As were the mounts whereon his flocks
Did hourly feed hym by".

„Era odată un cioban.
Care-şi privea cugetările tot atât de înalte
Cât erau de înalţi munţii pe cari turmele sale
Din ceas în ceas îl purtau dându-i hrană".

Ce-am crede oare despre viaţa ciobanului dacă turmele lui s'ar fi depărtat mereu spre păşuni mai înalte de cât cugetările sale?

Nu era dimineaţă care să nu fie pentru mine o invitare voioasă de a-mi egala viaţa în simplitate, şi-aş putea zice şi-n nevinovăţie, cu însă-şi Natura. Eram un tot atât de sincer adorator, ca şi Grecii, al Aurorei. Mă sculam pe mânecate şi mă scăldam în lac. Era un exerciţiu evlavios, şi unul din cele mai bune lucruri ce le-am făcut. Se zice că pe baea regelui Tching-thang erau săpate caractere cari acelaş lucru îl aminteau: „Inoeşte-te pe deplin în fiecare zi, şi mereu, şi mereu, şi mereu, ne-ntrerupt". Lucru care-l pricep. Dimineaţa întoarce vrâstele cele eroice. Uşoara bâzâială a ţânţarului, pe cale de a-şi îndeplini invizibila lui învârteală, fără de nici un rost, în zori, prin încăperea mea, când stăteam cu uşa şi cu ferestrele deschise, îmi pricinuia mai multă emoţie de cât a trâmbiţat vre-o trompetă vre-o dată în slava gloriei. Requiemul lui Homer: o Iliadă şi Odisee în aer, cântându-şi al său ire, şi acele curse rătăcitoare. Ceva cozmic era: o vestire neîntreruptă, până la alte descoperiri, a vecinicei vigori a lumei şi rodnicii. Vremea deşteptărei e dimineaţa, care e cea mai însemnată parte din zi. Dimineaţa e cea mai puţină dormitare în noi. Şi vreme de-un ceas, cel puţin stă trează vre-o parte din noi, care tot restul zilei dormitează, şi noaptea. Nu trebuie de loc să aşteptăm o zi, dacă zi se poate numi, când să ne deştepte atingerea mecanică a unei slugi, şi nu geniul pe care-l avem, când să nu ne deştepte întremarea noastră şi năzuinţele noastre lăuntrice, însoţite de undele unei muzici cereşti, în locul clopotului de uzină, — când aerul este plin de mireazmă, — pentru o viaţă mai înaltă decât acea din care am căzut adormiţi. Cu chipul acesta bezna îşi dă rodul, şi-şi dovedeşte folosul, ca şi lumina. Omul care nu crede că fiecare zi presupune o oră mai matinală, mai sacră, mai aurorală, pe care încă n'a profanat-o, desnădăjdueşte de viaţă şi urmează o cale coborâtoare din ce în ce mai întunecată. După o încetare parţială a vieţei simţurilor, sufletul omului, sau mai curând organele lui, capătă pe fie-care zi o nouă vigoare, şi Geniul lui cercetează din nou ce cale nobilă are el de urmat. Toate evenimentele mai de seamă, pot zice, au loc în timpul dimineţei şi într'o atmosferă de dimineaţă. Vedele zic: „Toate inteligenţele se deşteaptă cu dimineaţa". Poezia şi arta, cele mai nobile şi cele mai însemnate acţiuni ale omului, datează din ceasul acesta. Toţi poeţii, toţi eroii sunt, ca Memnon, copiii Aurorei. Şi la răsăritul soarelui îşi revarsă muzica lor. Pentru cel a cărui mlădioasă şi viguroasă cugetare merge în pas cu soarele, ziua-i o vecinică dimineaţă. N'are de-a face ce spun ceasornicele sau atitudinile şi lucrările oamenilor. Dimineaţa este când mă deştept şi când în mine e un zori de zi. Reforma morală e stăruinţă întrebuinţată pentru scuturat somnul. Cum se face că oamenii furnizează o atât de sărăcăcioasă socoteală de ziua lor, când n'au făcut decât să-şi petreacă dormitând timpul? Atât de săraci calculatori doar nu sunt. Dacă n'ar fi fost doborâţi de-aţipeală, dacă nu i-ar fi furat cu alte cuvinte somnul, ceva tot ar fi săvârşit, fără îndoială. Milioanele, pentru munca fizică sunt destul de deştepte. Dar nu-i de cât unul la un milion, care să fie destul de deştept pentru munca intelectuală folositoare. Şi unul dintr'o sută de milioane, care să aibă o viaţă poetică sau divină. A fi deştept, însemnează ca să fii viu. Eu n'am întâlnit încă un om care să fie cu totul deştept. Cum aş fi putut să-l privesc în faţă!

Trebuie să ne deprindem a ne deştepta şi a ne ţinea deştepţi, nu cu ajutorul unor mijloace mecanice, ci c'o aşteptare neîntreruptă a zorilor, care să nu ne părăsească nici în cel mai adânc somn. Nu cunosc nimic mai încurajator decât aptitudinea netăgăduită ce-o are omul, de a-şi înălţa viaţa datorită unei stăruinţi conştiente. E ca şi cum ai fi în stare să zugrăveşti un anume tablou, sau să sculptezi o statue, şi aşa să faci un lucru frumos. Cu cât e mai glorios însă de-a sculpta şi de-a zugrăvi atmosfera, ca şi mediul pe care-l sondăm cu privirea, ceea-ce moraliceşte putem să facem. A avea înrâurire asupra calităţii zilei, iată cea mai înaltă din arte. Vom respinge îndemnurile rele, sau mai degrabă le vom urma până la totala uzură, după cum ne vor învăţa mai bine oracolele să facem.

In româneşte de P. MUŞOIU

Cronica teatrală

Caracterul predominant în producţia noastră teatrală e analizarea superficială a unor conflicte banale care de mult şi-au găsit deslegarea în dialectica literară a vremii. Adâncirea problemelor sufleteşti după datele specifice ale conştiinţei şi în cadrul creiat de ciocnirea dintre termenii unor morale antagoniste nu s'au încercat încă în literatura noastră dramatică.

Cazul de conştiinţă n'a pasionat pe nici-un Român.

Ne-am limitat la faptul divers familiar, la adulterul cu sau fără urmări tragice, la iubirea nefericită şi la basmul colorat în care fantazia mai avea loc să circule între ideia naivă, sentimentalismul dulceag şi eroismul declamatoriu al eroilor.

Când influenţa producţiei străine stârnea gelozia vre-unui autor „cu reţetă asigurată", teatrele reprezentau un fel de parodii ridicole ale dramaturgilor *en vogue* peste hotare. Se împăcau astfel năzuinţele de a ne pune în ritmul de evoluţie al lumii apusene cu necesitatea ineluctabilă a unei dramaturgii originale.

Rezultatele sunt dezastruoase.

Mircea Rădulescu şi Constantin Rîuleţ au ajuns să fie reprezentaţi cu fast special pe scena Teatrului Naţional.

Companiile particulare sunt de-asemeni la cel mai greu punct de orientare când sunt hotărîte să pună în repertoriu o piesă românească.

Criteriile selecţionării variază după autor şi după capacitatea erotică a lucrării.

Astăzi am ajuns la penibila constatare că publicul face educaţia autorilor, fiindcă autorii nu mai sunt în stare să-i formeze gustul. Concesiile ce i s'au făcut necontenit, l-au pervertit iremediabil.

De-aceia, autori de mâna întâia, ca domnii Minulescu şi Sorbul îşi clădesc piesele pe teme riscate. Neînţelegerea acestor teme — pe care autorii le legitimează artistic şi le tratează intelectual — duce însă la supărătoare procese de intenţii.

Dar conceptul eticist nu poate fi opus realizării artistice. Arta e morală prin ea însăşi.

Cei ce nu pricep însă acest lucru pot lesne cădea în primejdia interpretărilor denaturate.

Pentru aceştia, spiritul de prevedere ar trebui să impună autorilor mai multă decenţă.

* * *

In „Goana după dragoste" doamna Alice Sturza nu s'a depărtat de mentalitatea ce şi-a câştigat drum de izbândă în priceperea obişnuită a publicului.

O femee măritată cu un burghez cumsecade, ajunsă la vârsta când îndatoririle de mamă ar trebui să-i dicteze alte preocupări, îşi părăseşte căminul pentru a urma în străinătate pe un aventurier lipsit de orice scrupul.

Dezamăgită curând, şi văzând că nu poate scăpa de amantul ce voise s'o vândă, îl strangulează.

E o brutalitate inutilă şi cu totul neverosimilă.

Nepotrivirile nu se sfârşesc însă aci.

Reîntoarsă pocăită la soţul ertător şi impasibil în faţa tuturor loviturilor, ea pleacă să-şi ispăşească greşeala în Indii, îngrijind de ciumaţi.

E fals până la exasperare.

Autoarea a realizat totuşi cu artă atmosfera bătrânească a unui conac moldovenesc, a trasat în linii generale o acţiune interesantă din punct de vedere scenic, dar a întins desfăşurarea ei în patru acte lungi, când două ar fi putut înjgheba poate cu mai mult succes acelaşi conflict.

Dacă adăugăm la acestea şi amănuntul că actorii vorbesc — nu ştim de ce era nevoe — o moldovenească îngrozitoare, se va înţelege de ce spectacolul oboseşte şi contrariază.

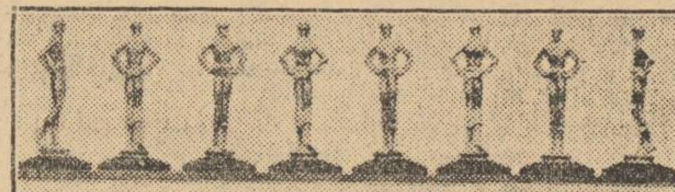
* * *

Domnul Tony Bulandra a întregit în rolul aventurierului o figură artistic şi minuţios compusă, înregistrând o mare izbândă personală.

Ansamblul a depus străduinţe frumoase. Domnii Ion Petrescu. Petre Sturza, Groner şi Eterle, doamnele Lucia Sturza-Bulandra şi Tantzi Elvass au realizat figuri sugestive.

H. LAZU

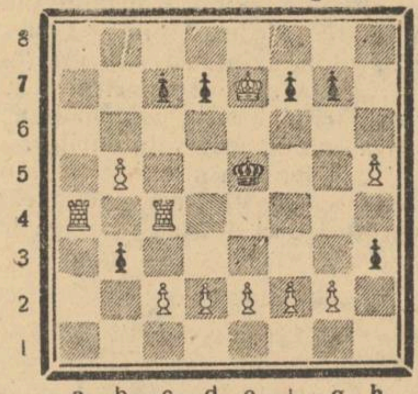
Proteza „Dentară"
Dentiştii asociaţi
Str. Biserica Enei No. 9
Clinică Dentară moderna
înzestrată cu aparate electrice perfecţionate
4 SĂLI DE OPERAŢIE
în continuă funcţiune
dela 8 dimineaţa până
la 8 seara fără întrerupere
Lucrări de precizie în
AUR, PLATINĂ, CAUCIUC
PLOMBE de tot felul
Extracţiuni nedureroase
ASCENSOR INLESNIRI DE PLATA (Rate) Tel. 338|27

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 200

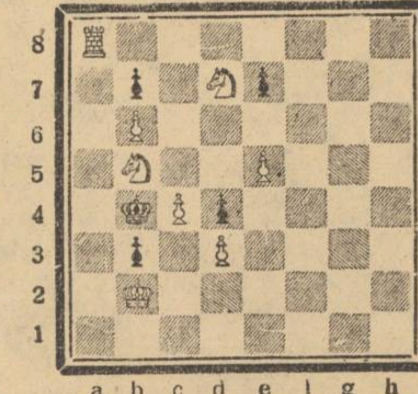
de **A. C. White**, Litchfield, (America)
(„ *Football Feld" 1910)*
Negru (7 figuri)
Ré5, Pb3, c7, d7, f7, g7 şi h3.

Alb (10 figuri)
Ré7, Ta4 şi c4, Pb5, c2, d2, é2, f2, g2 şi h5.
Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 201

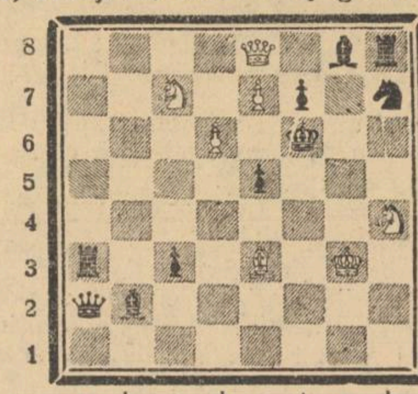
de **O. Dehler**, Blankenburg (Germania).
(*„Akad. Monatsheft f. Sch." 1912)*
Negru (5 figuri)
Rb4, Pb3, b7, d4 şi é7.

Alb (8 figuri)
Rb2, Ta8, Cb5 şi d7, Pb6, c4, d3 şi é5
Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 202

de **O. Nemo**, Viena.
(*„Die Schwalbe" 1928)*
Negru (10 figuri)
Rf6, Da2, Ta3 şi h8, Ch7, Nb2 şi g8, Pc3, é5 şi f7.

Alb (7 figuri)
Rg3, Dé8, Cc7 şi h4, Né3, Pd6 şi é7.
Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 76

Jucată la concursul internaţional de maeştri din Berlin în ziua de 13 Octombrie 1928.

Alb: A. Rubinştein. **Negru: A. Nimzovici.**

Pardidă indiană

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. Dd1—c2, d7—d6; se pare că d5! e mai tare. 5. é2—é3, c7—c5; 6. Nf1—d3, Cb8—c6; 7. Cg1—é2, é6—é5; 8. d4—d5, Nb4×c3+; 9. Dc2×c3, dacă lua cu calul, negrul îşi uşurează poziţia prin Cc6—b4×d3+. 9..., Cc6—é7; 10. Dc3—c2, 0—0; 11. 0—0, Cé7—g6; 12. Cé2—g3, Tf8—é8; 13. f2—f3, Nc8—d7; 14. Nc1—d2, a7—a6; 15. h2—h3, spre a putea juca f4, fără ca negrul să-şi posteze o figură la g4. 15..., b7—b5; 16. b2—b3, Dd8—b6; 17. Rg1—h2, a6—a5; 18. Ta1—b1, b5—b4; 19. f3—f4, é5×f4; 20. é3—×f4, Cg6—f8; 21. Nd2—c1!, Df6—d8; 22. Dc2—f2, a5—a4; 23. Nc1—b2, Cf8—g6; 24. Tb1—d1, a4×b3; 25. a2×b3, Ta8—a7; 26. Td1—é1!, Té8×é1; 27. Tf1×é1, Cg6—f8? o greşeală; mult mai bine ar fi fost Nc8. 28. Nb2×f6!, Dd8×f6; 29. Cg3—é4, Df6—h6; singurul loc unde poate pleca dama fără să piardă un un pion, dar unde e foarte expusă. 30. f4—f5, Ta7—a3; 31. Té1—b1, Ta3—a6; 32. g2—g4, f7—f6; 33. Rh2—g3!, Nd7—c8; 34. Tb1—é1, împiedică Cf8—d7—é5, căci la Cd7 ar urma C×d6!, T×d6; Té8+ urmat de T×c8. 34..., Nc8—b7; 35. Df2—é2, Cf8—d7; 36. Cc4×é6+!, Ta6×d6; 37. Dé2—é8+, Cd7—f8; 38. Té1—é7, g7—g6; 39. Dé8—f7+, Rg8—h8; 40. Té7—é8, Td6—d8; o spirituală încercare de salvare. La T×d8? ar urma Dé3+ cu şah perpetuu. 41. Df7×f6+Rh8—g8; 42. Df6—é6, Rg8—g7; 43. f5—f6+, şi negru abandonează.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţi

Un câne judecat

In faţa unui judecător din Berlin a apărut acum câteva zile un admirabil copoiu cu numele de „Ivan" care apare în fiecare seară în revista ce se joacă pe scena dela „Admiral-Palast".

„Ivan" e acuzat că ar fi muşcat un căţeluş al artistei Lieb. Intâmplarea a avut loc în faţa teatrului pe timpul plimbării zilnice a celor doi câini.

Artista Lieb, speriată, îşi pierduse pălăria şi rămăsese cu nervii zdruncinaţi din cauza acelei muşcături.

Acţiunea intentată de d-na Lieb direcţiei teatrului „Admiral-Palast" a fost combătută de aceasta din urmă căutând să dovedească că „Ivan" numai s'a jucat cu acel căţeluş şi că după temperamentul său, nu e capabil să facă cuiva vre-un rău. Judecătorul a cerut ca „Ivan" să fie adus în şedinţă. Intr'adevăr, „Ivan" se purtă în judecătorie cu o supremă delicateţe: a mirosit prieteneşte, pe rând, pe toţi judecătorii şi pe advocatul părţii adverse, apoi se culcă în faţa mesei judecătoreşti, în aşteptarea împăcării, asupra căreia insista judecătorul-preşedinte. Impăcarea nu s'a putut face şi procesul s'a amânat.

Berlinezi păcăliţi

Atenţia presei germane rămâne ocupată de recentul scandal dela Filarmonica din Berlin.

Se şi cunosc în tot restul lumii detaliile acelei „mari reclame" de care a uzat comerciantul Haberle pentru a „garanta" succesul concertului dat de soţia sa — femeia-dirijor Liza-Maria Mayer: Haberle trimisese unui mare număr de bărbaţi holtei şi văduvi, caşi unor fete şi văduve — sfaturile de a vizita acest concert, unde antreprenorii „vor avea grija" să pună la cale cunoştinţe nostime în scop de căsătorie.

„Sfaturile" au avut succes: câteva sute de bărbaţi şi de femei au cumpărat bilete de intrare la concert, dela care s'ar fi întors acasă păcăliţi, dacă nu s'ar fi găsit un burghez curajos care s'a ridicat spre sfârşitul concertului şi a protestat vehement în contra păcălelii. Deşi femeia-dirijor leşinase, scandalul nu s'a putut opri.

Acum, Haberle a recunoscut că a procedat cu o delicateţă deosebită cu privire la doamne, distribuindu-le bilete gratuite, şi făcând ca numai bărbaţii să plătească locurile dela concert.

Motivul? — Haberle a vrut să aibă sala de concert arhi-plină, deoarece s'a temut că din cauza epidemiei de gripă concertul nu va avea succes.

Liza-Maria Mayer a depus deocamdată la poliţie 500 mărci pentru satisfacerea pretenţiilor celor păcăliţi. Nefericiţii „logodnici" convoacă o adunare generală pentru a discuta măsurile de luat împotriva soţilor Haberle care au şi plecat la Viena, cu autorizaţia poliţiei berlineze. Domnii aceştia au primit cu toţii o poreclă: „Cavalerii rozi", în presa şi viaţa de cartier a Berlinului. Unul dintre dânşii cere despăgubiri pentru confecţionarea specială, pentru concert, a smokingului său...

Presa franceză

Directorul ziarului „Oeuvre" din Paris, Jean Puaux a ţinut la Universitatea din Berlin o conferinţă despre presa franceză, în scopul de a stimula activitatea comună celor două prese — franceză şi germană — pentru înlăturarea neînţelegerii şi conflictelor între amândouă popoarele.

Din conferinţa lui Piaux reesă că presa provincială franceză creşte cu succes şi începe să combată monopolul presei pariziene. Presa franceză e mai puţin aservită partidelor decât cea germană, şi fiecare ziar francez se individualizează. Influenţa agenţiei Havas e mare, însă nu trebue exagerată...

Nu uitaţi

că cel mai fenomenal, cel mai instructiv, cel mai distractiv scriitor rămâne tot

JULES VERNE

Romanele lui au entuziasmat pe lectorii din toată lumea şi au dat imbold la multe invenţiuni mărete de care se foloseşte omenirea întreagă. Din lucrările lui, traduse în româneşte de Editura „Cugetarea", au apărut în ediţii noi:

COPIII CAPITANULUI GRANT	3 vol.
INSULA MISTERIOSA	3 „
CALATORIE SPRE CENTRUL PAMANTULUI	1 „
CINCI SAPTAMANI IN BALON	1 „
OCOLUL PAMANTULUI IN 80 ZILE	1 „

Preţul unui volum lei 25.—
De vânzare la toate librăriile din ţară

Nu putem spune că am citit literatura clasică fără să fi citit pe VICTOR HOGO, şi nu putem spune că cunoaştem pe VICTOR HUGO fără să fi citit *Les Travailleurs de la Mer*, una din aperele lui de căpetenie, în care străluceşte măreţia de gândire a acestui genial scriitor. Sub titlul de

Oamenii Mării

şi în traducerea îngrijită a d-lui I. PAS, lucrarea a fost dată la lumină de Editura „CUGETAREA" (Director: DELAFRAS) şi pusă în vânzare pe preţul de Lei 90.— (opera completă, în 2 volume). Se găseşte de vânzare la toate librăriile din ţară.

Cărţi şi Reviste

KARL BERNHARD CAPESIUS: „Im alten Land"

Roman din Ardeal. Preţul, legat, 65 Lei

Romanul d-lui Capesius „In ţara veche" oglindeşte viaţa patriarhală a clasei intelectuale săseşti din Ardeal de pe la mijlocul veacului trecut. La epoca aceea Ardealul trecea prin prefaceri politice importante, căci la Budapesta şi Viena se pregătea uniunea acestei provincii cu Ungaria. Autorul atinge chiar la începutul romanu'ui această chestiune şi s'ar părea că acţiunea se va desfăşura în jurul ei, ceeace ar fi putut da d-lui Capesius prilej să dea lucrării sale viaţă mai multă şi mai interesantă. D-sa a evitat însă acest lucru şi a preferat să ne dea mai mult icoana vieţii sociale şi sentimentale a acelei epoci, ceeace i-a şi reuşit pe deplin. Reprezentanţii intelectualităţii săseşti, preoţi, medici, avocaţi, funcţionari, etc., se disting bine din scrisul d-lui Capesius şi îi vezi luând fiinţă aşa cum i-a prins încă generaţia de azi. Sentimentalismul caracteristic studentului german şi fiicelor preoţilor săseşti se scurge lin, aproape neobservat, printre acţiunea principală a romanului sub forma unui episod de dragoste tinerească.

Asupra întregului roman apasă însă atmosfera vieţii provinciale, în care sunt condamnaţi să trăiască intelectualii saşi din Ardeal, dintre care cei mai mulţi îşi fac studiile la universităţile din Germania. Intorşi acasă îmbibaţi cu vasta cultură germană şi preocupaţi de problemele, care se agită în ţările occidentale, aceşti academiciani îşi pun continuu întrebarea dacă viaţa lor peste tot are vre-un sens în astfel de împrejurări strâmpte şi apăsătoare.

In faţa frământărilor politice personagiile din romanul d-lui Capesius îşi pun următoarele întrebări:

„Cine e politician la noi? Acela care se interesează de politică. Şi cine se interesează are şi credinţa că o pricepe. Şi astfel se crede obligat a-şi valorifica aceste cunoştinţe".

„Nu avem aceleaşi simptome în toate domeniile vieţii?" „Nu suntem noi, teologii, în acelaş timp preoţi şi învăţători, plugari şi gospodari, peste tot factori culturali în toate domeniile? Fiindcă suntem prea puţini, suntem obligaţi a sări într'ajutor pretutindeni — chiar şi acolo unde nu ne pricepem".

După aceasta urmează replica, care arată tragicul vieţii provinciale, la care erau condamnate popoarele nemaghiare din Ardealul de sub regimul ungar.

„Acesta e blestemul împrejurărilor restrânse ale vieţii", spune primul personagiu care a deschis această discuţie. „Noi nu putem produce în nici un domeniu o muncă intensivă, fiindcă suntem nevoiţi a munci în mod extensiv în toate domeniile. Dar aceasta este soarta noastră şi nu ne putem răzvrăti împotriva ei".

Reflexiunile acestea, pe cât de adevărate pe atât de dureroase, ne explică pentru ce a evitat d. Capesius să dea o desvoltare mai mare chestiunii politice în romanul său. Cum ar fi putut zugrăvi pasiuni, despre care era convins că nu existau decât într'o formă falsă şi rudimentară?

Cam tot în acelaş sens reflectează autorul şi asupra altor chestiuni. Nici viaţa socială nu se prezintă mai bine; tot aşa şi cea culturală. Iată ce părere are un tânăr teo'og despre fruntaşii preoţimii săseşti, în faţa cărora fu nevoit a da el, studentul venit de curând dela universităţile din Germania, un examen „de capacitate" pentru ca să poată obţine dreptul de-a lua o slujbă în erarhia bisericii protestante din Ardeal:

„Examenul teologic, ce l-am dat acum, e de fapt numai o comedie. Examinatorii sunt doar oameni, care au părăsit cu decenii în urmă facultatea şi ca bărbaţi ai vieţii practice abia mai au vre-o legătură cu ştiinţa".

Interesantă e reflecţia ce o face alt teolog tânăr la afirmaţiunea de sus.

„In astfel de condiţiuni nu trebue să ne mire faptul, că cultura noastră totuşi se găseşte la un grad destul de înalt? Şi toţi trăesc din ceeace au învăţat în cei câţiva ani la universitate. Cu toate acestea societatea noastră stă, în mediu luat, la un grad de cultură mai înalt decât aceeaşi pătură socială din Germania".

„Poate asta este cauza", replică celălalt teolog, „pentru care noi nu putem da valori intelectuale. Persoane, care în Germania ar fi profesori univesitari, la noi sunt simpli preoţi la ţară sau funcţionari administrativi, din cauză că noi nu avem posibilităţi mai mari".

Când astfel vezi mediul social, din care vrei să-ţi plămădeşti lucrarea literară cu pretenţii de roman, evident că o astfel de operă va fi lipsită de lucrul esenţial adică de acţiune. Aceasta lipseşte din romanul d-lui Capesius, fără a constitui un defect al construcţiei creatoare, căci autorul şi-a dat bine seamă că personagiile sale n'ar putea duce pe umerii lor o acţiune de care n'au fost capabile nici în viaţa lor pământească. Din aceste consideraţiuni bine judecate autorul romanului „In ţara veche" s'a mărginit la reconstruirea vieţii sociale şi sentimentale din epoca Uniunii. Scopul acesta l-a atins pe deplin şi lucrarea sa e o oglindă fidelă a acelei epoci.

EMIL SIGERUS: Vom alten Hermannstad

Studiu de monografie. Preţul, legat, 180 lei

Intrebarea dacă peste tot Ardealul cu viaţa lui resstrânsă la manifestări sociale foarte modeste poate fi prielnic pentru desvoltarea talentelor literare a preocupat şi preocupă continuu pe scriitorii şi pe oamenii de ştiinţă ai săsimii. Creaţiunile literare ce le-a dat acest popor până acum ar fi o dovadă negativă. Nici unul din poeţii şi scriitorii saşi n'a atins până azi culmea creaţiunii, care să-i facă cunoscuţi şi să-i impună şi în afară de graniţele Ardealului. In schimb în domeniul ştiinţific saşii au produs opere remarcate şi în străinătate.

Din aceste motive vedem că şi după război scriitorii saşi cultivă cu mai mult interes ramura ştiinţifică a scrisului şi în special a evocărilor istorice. Printre acestea monografiile oraşelor săseşti ocupă un loc de frunte.

Avem în faţa noastră o astfel de monografie a oraşului Sibiu, datorită d-lui Emil Sigerus, cunoscutul autor de astfel de lucrări. In trei volume d. Sigerus ne evocă întreg trecutul Sibiului, sub cele mai variate şi mai interesante aspecte.

Pornind dela întemeierea acestei fortăreţe a primilor colonişti saşi, d. Sigerus ne arată, într'un stil plastic şi plăcut, toate peripeţiile prin care au trecut oraşul şi populaţia lui până în secolul al nouăsprezecelea. Aflăm nu numai evenimentele istorice şi prefacerile sociale şi culturale, care sunt trăsăturile principale ale vieţii, ci şi amănunte din viaţa zilnică şi trecătoare, care caracterizează însă atât de bine desvoltarea dela o epocă la alta. Mulţumită faptului că saşii au avut chiar la venirea lor în Ardeal o administraţie bine organizată se poate urmări viaţa lor pas cu pas, pe baze de documente autentice.

Scrisul d-lui E. Sigerus are toate calităţile literare şi capito'ele sale de monografie se citesc uşor şi plăcut ca o poveste sau ca un basm din trecut. In volumul al treilea are un capitol „Despre studenţi", care ar merita să fie reprodus în întregime, pentru amănuntele interesante ce le conţine. Aceşti „studenţi" erau elevii dela liceul evangelic, dar fiindcă în timpurile vechi aceştia intrau în liceu aproape la etatea la care tinerii de azi îşi iau bacalaureatul, viaţa lor de student se deosebea cu totul de cea din timpurile moderne.

Până în secolul al nouăsprezecelea erau primiţi în liceul din Sibiu numai tinerii saşi, iar atunci s'au deschis porţile şi pe seama românilor şi altor naţionalităţi. Datele statistice pe timpul dela 1850—1870 ne arată că au frecventat liceul 5740 de elevi, care se repartizau, după naţionalitate, astfel: 73.76% germani, 21.34% români, 4.64% maghiari şi 0.26% alţi; după religie: 69.04% evanghelici, 18.10% ortodoxi, 6.32% rom. catolici, 3.19% gr. catolici, restul diferiţi.

Acelora care doresc să cunoască desvoltarea istorică, culturală şi socială a uneia dintre cele mai interesante părţi a Ardealului le recomandăm cu toată căldura lucrarea d-lui Emil Sigerus.

SELMA ALBERTI: „Vier Märchen"

Cu ilustraţiuni de Hildegard Schieb
Editura Krafft & Drotleff S. A. Sibiu

A treia publicaţiune, de care vrem să ne ocupăm aici, se datoreşte solicitudinii ce o depun atât scriitorii cât şi editorii germani din Ardeal ca să dea pentru sărbătorile Crăciunului ceva nou pe seama tineretului care e deprins de mult să aştepte dela Moş-Crăciun printre jucării şi dulceţuri şi câte o carte interesantă. Cartea d-nei S. Alberti cu cele „Patru basme" aparţine deci literaturii ocazionale. Ca atare are de împlinit un anumit scop, acela de a procura copiilor distracţie şi plăcere.

Cele patru povestiri se apropie, prin naivitatea lor voită, de priceperea copiilor, cărora li se adresează şi desigur că ele au fost citite cu plăcere în sărbătorile abia trecute. Ilustraţiunile şi execuţia technică contribue deasemenea ca volumaşul „Patru basme" să rămână în literatura germană pentru copii.

Ca încheiere amintim că în aceeaş editură a apărut în traducere germană şi legenda dramatică a d-lui profesor N. Iorga „Cele două surori".

ION BĂILĂ

BLASCO IBANEZ: Voyage d'un romancier autour du monde

De la război încoace, pe scriitori nu-i mai mulţumeşte clasicul voiaj în jurul odăii, vagabondajul gratuit în avioanele fantaziei, ei călătoresc prozaic, cu bilet de drum, geamantan şi baedeker, parcurgând uneori circuituri pe care altădată se hazardau numai exploratorii şi aventurierii geografici.

Dacă *literatura* unei călătorii veritabile e superioară celei imaginate, rămâne de cercetat. Cele mai frumoase romane de dragoste nu le-au scris Juanii timpurilor, şi n'au făcut aventurierii cele mai pasionate cărţi de aventuri, ci scriitorul care a căutat astfel compensaţii unei vieţi prea monotone.

Ca exactitate de informaţie, aceleaşi rezerve. De regulă, fiecare scriitor ne-a adus din voiaj aceea ce s'a dus să caute. Duhamel a găsit la Moscova îndreptăţirea comunismului său, Paul Morand, pretutindeni, aceleaşi nopţi de bar şi dezagregare de suflete, Benoît, femeile sale unice şi Dekobra libertinii săi de carnaval, — asemenea botanistului sau geologului care vin acasă din cele mai frumoase escursii doar cu o mână de flori uscate sau cu buzunarele rupte de pietre.

Blasco Ibanez, din Voiajul său în jurul lumii, ne-a adus însă o carte de privitor multiplu: informativă, descriptivă, evocând ţările străbătute din punct de vedere istoric, geografic, social, anecdotic, estetic, — o carte pe care numai darul scriitorului a ştiut s'o ferească de confuziune şi pedantism.

Omul orchestră, îl supranumise odată Anatole France, iritat că se nimerise la Buenos-Ayres cu ciclul său de 12 conferinţe asupra lui Rabelais, în acelaş timp când Blasco Ibanez asediase curiozitatea şi entuziasmul argentinienilor vorbindu-le pe rând despre Napoleon, Wagner, Revoluţia Franceză, despre pictorii Renaşterii, Cervantes, Teatrul Contemporan, Chestiunea socială, Ştiinţă, Filosofie, etc.

— Imi aminteşte, — spunea Anatole France secretarului său cu aprigă memorie, — pe un muzicant de stradă care cânta din armonică, avea jos o tobă în care bătea cu piciorul, şi în acelaş timp îşi tremura capul pe care avea o pălărie chinezească cu clopoţei. La vârsta mea, nu mi se poate pretinde să fac ca el.

Şi în *Voiajul unui romancier*, Blasco Ibanez întrebuinţează mai multe instrumente deodată, dar cântecul e armonic şi îl asculţi cu încântare pe toată lungimea lui (3 volume de câte 350—400 pag.).

Cititorul care a vizitat sau e familiarizat din citite cu aspectul şi caracterul ţărilor străbătute de Ibanez — traseul New-York—Nisa prin Panama, Japonia, China, Australia, India, Egipt, — fie că totul la fiecare pagină îi este noutate, acelaş farmec şi aceeaş surprindere îl întâmpină la toate capitolele.

Călătoria s'a realizat de altfel în condiţiuni excepţionale. Aşteptat la toate haltele vaporului şi trenurilor de către imigraţi prieteni sau băştinaşi admiratori, Blasco Ibanez a putut vedea şi afla fără pierdere de timp şi fără piedici materiale, tot ce era de vizitat şi de ştiut.

Dar, ca veritabil romancier-poet, i-a plăcut să se izoleze uneori de amabilităţile prea insistente, să facă *descoperiri*, şi tocmai paginile acestea, suspecte de a fi fost romanţate, sunt în „Voiajul unui romancier în jurul lumii" dintre acelea *care nu se uită*.

ALICE GABRIELESCU

BIBLIOGRAFIE

Mihail Sadoveanu: „Impărăţia apelor", Edit. Cartea Românească, Bucureşti, Lei 90.—

Ion Anghel: „Suflete mari", tip. Cartea Putnei, Focşani. Lei 40.—

Epiderma la regim lactat

Laboratoriile INNOXA din PARIS, funcţionând sub un control medical, au reuşit—după lungi şi laborioase cercetări—să pună la punct laptele lor INNOXA. Dacă veţi consulta, stimată Doamnă, pe medicul Dv., el vă va spune că:

1. Laptele INNOXA odihneşte admirabil pielea;
2. O eliberează de orice fel de impuritate mulţumită proprietăţii sale detersive;
3. O hrăneşte în mod raţional;
4. O face netedă, uniformă şi sănătoasă;
5. Acest produs prieşte oricărei epiderme.

Aplicat prin loţionarea feţei dimineata şi seara, Laptele INNOXA va conserva toată fragezimea şi tinereţea tenului Dv.; nu veţi mai îmbătrâni şi va înfrumuseţa tenul Dv.

LAIT INNOXA

— NU ESTE UN FARD —

NOTA.— Lait INNOXA se găseşte în comerţ în trei mărimi: flaconul mic costă lei 120. — Flaconul mijlociu costă lei 170. - Flaconul mare 300.— Se găseşte pretutindeni şi la PARFUMERIA ELITEI, **Bucureşti Calea Victoriei No. 39**

Recenzii

D. D. ROŞCA: L'influence de Hegel sur Taine, théoricien de la connaissance et de l'art

Anul care s'a încheiat a cuprins într'însul şi centenarul lui Hippolyte Taine. Sărbătorirea a fost mai degrabă rece. Opera lui a îmbătrânit. Ce era inacceptabil într'însa, vremea a măturat definitiv. Iar ce era acceptabil, generaţiile ulterioare au primit şi l-au încorporat aşa de bine gândirii lor, încât obârşia s'a şters, şi provenienţa s'a uitat. Taine ne-a adus mai multe idei şi chipuri de a cugeta care au devenit de întrebuinţare atât de banală şi curentă, încât nu ne mai gândim azi că le ţinem dela el.

Şi totuşi, a fost un timp când toate creerile progresiste ale Franţei intelectuale nu jurau decât pe Taine. El a fost, cum spune Lanson, „marele dascăl" al unei întregi generaţii. Şi aceasta nu trebue uitat. Iată de ce se simţea nevoia unei cărţi fundamentale despre filozofia lui Taine. Carte care — fiindcă lumea nu mai vorbea de Taine — tot zăbovea să fie scrisă. Iată de ce volumul d-lui D. D. Roşca umple un gol important. In Istoria filozofiei — şi mai ales a celei franceze — era absolută nevoie de o lucrare serioasă despre Taine. Filozofii francezi n'au făcut-o. Serviciul le-a fost adus de un Român, care a ştiut astfel plăti cu aceeaş monedă datoriile de învăţătură şi adevăr contractate în ţara franceză.

* * *

Cartea d-lui D. D. Roşca este dintre acelea care fac faptul de a fi Român să devină o amintire cu adevărat plăcută. Este o lucrare occidentală. Originală ca idee generală, muncită şi „socotită" până la cele mai mici amănunte. Insfârşit, este o teză de Sorbona. (Doctoratul de Stat din Sorbona e un titlu mai mare decât acela de profesor universitar căci există profesori universitari bătrâni, uneori chiar Rectori, care îşi trec doctoratul în Sorbona).

Este întotdeauna interesantă problema influenţii unui cugetător asupra altuia, felul cum ideile unuia se insinuează în gândurile celuilalt, le orientează astfel, şi dă sinteze creatoare neaşteptate. Chiar când un gânditor nu-i înţeles de altul, sau când e înţeles greşit, — chiar şi atunci (poate: mai ales atunci) e interesant de urmărit înrâurirea. Şi este tocmai cazul Taine-Hegel.

Dar înainte de a vorbi de aceasta, trebue să remarcăm metoda întrebuinţată de d-l Roşca.

Se poate studia influenţa unui autor asupra altuia din două puncte de vedere. Se poate face un inventar al ideilor unuia şi celuilalt. Se numără ideile, şi se controlează câte din ele se regăsesc la autorul influenţat. Şi gradul influenţării se măsoară atunci prin cantitatea de idei care se află în ambele doctrine. Este un punct de vedere cantitativ, unde se are în vedere nu forma, ci *materia* întrebuinţată; un criteriu nu formal, ci material.

Dar se mai poate studia problema şi din punctul de vedere al formei, al aranjării ideilor înlăuntrul sistemului filozofic în chestiune. Se poate întâmpla să găsim aceeaş idee, transcrisă identic dela autorul A la autorul B. Decât, se poate ca la A ea să aibă o importanţă capitală, să fie punctul central al doctorinei, să fie pivotul în jurul căruia se orânduiesc şi baloteazǎ toate celelalte idei, — pe când la B să aibă o însemnătate cu totul secundară, să fie o simplă anexă, o consecinţă de amănunt. Cu alte cuvinte, prin această a două metodă se are în vedere nu cantitatea brută de idei, ci locul respectiv pe care ea îl ocupă în cele două sisteme de gândire pe care le comparăm.

D-l D. D. Roşca întrebuinţează ambele aceste puncte de vedere metodologice cu privire la hegelianismul lui Taine. Şi astfel ajunge la concluzii foarte originale. Căci, constată d-sa, dacă ne referim numai la numărul de idei împrumutate, găsim la Taine aproape toate ideile lui Hegel. Dacă însă pornim dela celalt punct de vedere, dela criteriul structural-formal, constatăm că foarte puţine din ideile luate dela Hegel ocupă în sistemul lui Taine acelaş loc ca în sistemul lui Hegel. Ceea ce d-l D. D. Roşca exprimă foarte elegant spunând: „influenţa hegeliană asupra gândirii autorului „*Inteligenţei*" este imensă în întindere, dar mult mai puţin mare în profunzime" (p. 411). Şi „dacă e adevărat că Taine şi-a clădit sistemul său cu materiale luate dela puternicul dialectician, acest sistem este totuşi, în părţile sale... profunde, mult mai puţin hegelian decât Taine însuşi ar fi bănuit-o" (p. 412).

* * *

Taine a fost hegelian. A spus-o el însuşi. Ba chiar a fost hegelian mai ales pentru că a spus-o. Căci d-l Roşca susţine că filosoful francez l'a înţeles greşit pe Hegel. Greşeală pe care de altfel o împărtăşeşte împreună cu mulţi alţi interpreţi de samă, ca Hartmann, Kuno Fischer, Erdmann, Uberwey, Boutroux şi în general Sorbona. Căci toţi aceştia, inclusiv Taine, privesc sistemul lui Hegel ca un *panlogism*. Pentru Taine, Hegel vedea în *concept* (Begriff) ceva pur abstract şi cu totul general. Realitatea nu-i decât o aplicare a conceptului teoretic. Dacă avem Ideea, putem reconstitui Realitatea, putem clădi bucată cu bucată, întreg Universul.

In fond, spune d-l Roşca, gândirea lui Hegel e cu totul alta. *Conceptul* la el nu e ceva pur teoretic, ceva numai abstract şi ideal. Conceptul e ceva care, dela început, s'a „compromis" cu realitatea. Ceva care, din capul locului, este *pătat* de elemente concrete. Adevărata gândire hegeliană se poate mai de grabă numi *relativistă*. Conceptele stau în interdependenţă reciprocă unele faţă de altele. Un concept, luat izolat, n'are nici-un sens. E ca şi neexistent. Este neant. Nu capătă înţeles decât raportat la altele.

Deosebire fundamentală. Căci într'un sistem *panlogist*, avem un fel de scară ierarhică, o piramidă, în care ne suim dela particular la general, sau mai bine zis ne coborîm dela abstract la concret. In vârf, avem ideea cea mai generală, care le conţine pe toate. Un raport de *conţenenţă* uneşte conceptele de sus cu cele de jos.

Pe când, în sistemul lui Hegel, nu un raport de conţenenţă, ci unul de *eficacitate* e care leagă conceptele între ele. Cum spuneam, un concept izolat n'are sens. Raportat la altul, el înviază şi face să învie şi pe cellalt. Ii dă putere efectivă, existenţă eficace.

Concepţia lui Hegel e, după cum vedem, o concepţie *dinamică*. Ideea centrală este un raport *activ*, o influenţă *de acţiune* a conceptelor unul asupra celorlalte. Pe când panlogismul pe care cu nedrept cuvânt Taine îl atribue lui Hegel, e un sistem *static*. O arhitectură de concepte, în care fiecare are o sferă proprie, în care se cuprind toate cele ce îi sunt inferioare în generalitate.

Aşadar, nu statism, ci dinamism; nu raport de conţenenţă, ci raport de dependenţă eficace, — iată adevăratul hegelianism, pe care nu l-a priceput Taine.

Dar această eroare a fost totodată reprezentativă şi roditoare.

Roditoare, — pentrucă a cristalizat o psihologie franceză intelectualistă şi statică — aceia oglindită în cartea epocală a lui Taine: „De l'intelligence", — din care s'a hrănit vreme îndelungată, — putem zice până la Bergson — gândirea franceză.

Şi reprezentativă, — reprezentativă pentru geniul filozofic francez al celei de a doua jumătăţi a veacului trecut, — pentrucă este într'adevăr tipic cum s'a construit în Franţa o filozofie logică şi statică de către un autor care, în alcătuirea sistemului său, a puizat cu amândouă mâinile din cel mai dinamic filozof al timpului aceluia şi — poate cu excepţia lui Heraclyt — al tuturor timpurilor...

* * *

In ceea ce priveşte estetica lui Taine ea este în întregime datorată lui Hegel. Regăsim ideea fundamentală că Frumosul nu-i o însuşire a lucrurilor, ci o formă a cunoaşterii, o metodă de cunoaştere. Metodă inferioară celei logice — după Hegel. Superioară, — după Taine. Dar aceste divergenţe sunt chestiuni de amănunt. Concepţia e identică.

* * *

Intr'un pasagiu al lucrării sale, d-l Roşca ne spune că se va ocupa, într'o altă carte, despre influenţa lui Hegel asupra lui Taine din punctul de vedere al filozofiei Istoriei. Aşteptăm cu nerăbdare acest nou volum. Dacă el va fi tot atât de inteligent conceput, de abundent probat, şi de antrenant redactat ca şi cel pe care îl recenzăm aci, — va fi un adevărat regal pentru gustătorii de idei şi o glorie pentru gândirea românească.

* * *

Şi, pentru a termina, să revenim la Taine. Taine a fost un logist şi un intelectualist. Odată cu veacul al XX-lea suflă în Franţa un vânt — nu mistic, cum au spus câţiva proşti — dar antiintelectualist, adus în deosebi de impunătoarea gândire a lui Bergson. In faţa noului curent, intelectualismul trebuie să se amelioreze. Şi Franţa cunoaşte atunci ediţii perfecţionate, mult mai adăpate la respectul faptelor — cum este bunăoară raţionalismul lui Duerkheim. Astfel ameliorat, raţionalismul priveşte în urmă cu puţin dispreţ la relativ naivele începuturi ale lui Taine, uitându-şi enorma datorie de recunoştinţă faţă de acest dascăl, odinioară divinizat.

Dar pe semne aşa este natura omenească. Tocmai pentru că am adorat odată, ne cuprinde un fel de ciudă pentru naivitatea noastră trecută, şi ne trezim nu urând, ci, mai rău, uitând şi ignorând pe profesorii de mai de mult...

Aşa se explică poate şi curioasa tăcere în care a încăput opera lui Taine, şi sărbătorirea destul de puţin entuziastă a centenarului său recent.

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Războiul generațiilor

Sunt, de vre-o doi ani, spectatorul amuzat al „războiului dintre generații..."

Poate că nu știți ce înseamnă asta. Să vă explic.

Până acum doi ani, orice tânăr — care descindea în republica literelor române — scria o poezie, o nuvelă, un articol de critică și-l semna cu propriul său nume — Ionescu, Popescu, Dumitrescu, etc. — sau cu un pseudonim sonor și mai mult sau mai puțin poetic: Delanistru, Delaprut, Delacriș, etc.

Aceasta însemna că tânărul vorbește în numele lui personal și cel mult în numele familiei lui...

De doi ani lucrurile s'au schimbat. Tinerii, care apar în literatură, nu se mulțumesc să vorbească în numele lor personal și nici chiar în numele familiilor lor. Nu. De doi ani, fiecare tânăr vorbește în numele generației lui...

Unii vorbesc în numele generației de douăzeci și trei de ani. Alții în numele generației de douăzeci de ani. Cei din generația de douăzeci de ani îi declară ramoliți și scoși la pensie pe cei din generația de douăzeci și trei de ani. Iar aceștia îi declară definitiv perimați pe cei care au atins colosala vârstă de douăzeci și cinci de ani!

Aș fi asistat multă vreme, de aci încolo, la acest înveselitor război fără să-mi notez impresiile, dacă eri servitorul nu mi-ar fi pus pe birou o carte de vizită cu cuprinsul următor:

> **X. Y.**
> Redactorul revistei **„Punct și virgulă"**
> **Mahmudia** — **București**
> Calea Ștefan-cel-Mare No. 1 — Str. Ion Vasilescu V No. 216

Privind îndelung dreptunghiul de carton, mi-am făcut aspre mustrări pentru vina grea de a nu cunoaște nici pe d. X. Y., nici revista **„Punct și virgulă"**, nici orașul Mahmudia și nici str. Ion Vasilescu V unde se adăpostea confratele meu.

Când am socotit că m'am pocăit îndeajuns pentru cumplita mea ignoranță, i-am spus servitorului:

— Să poftească!

In ușa biroului se ivi un tânăr — al cărui obraz plin de coșuri părea harta Europei în relief, cu munți, fluvii și mări. Tânărul se instală pe scaun, în fața mea și, după ce mă măsură cu o privire disprețuitoare având aerul să spună — „aha! d-ta ești ăla!" — zise:

— Vizita mea poate să vă surprindă...

— Mărturisesc că...

— Nu mărturisiți nimic! E de prisos. De altfel, e și tardiv... — îmi tăie vorba vizitatorul meu, cu un gest scurt, dar tranșant. — Scandalul nu mai putea să dureze...

In atâția ani de gazetărie, am avut prilejul să primesc vizitele multor nebuni. Unul pretindea că e fiul natural al lui Tolstoi. Altul inventase o sticlă de lampă de lemn. Exemplare variate și, vă asigur, interesante... Văzându-l pe tânărul X. Y., am avut o clipă impresia că face parte din aceiași categorie de damnați ai vieții. Dar tânărul X. Y., în chiar clipa aceia, spuse surizător:

— Cred că știți pentru ce sunt aci, la d-voastră în birou...

— Vreți, poate un bilet de favoare pentru balul Asociației Presei...

— Nu, domnule! — protestă energic d. X. Y.

— Pardon... Imi închipuiam... fiindcă am primit numeroase cereri de acest fel... Atunci, de sigur, aveți vreo plângere pentru gazetă... Ați avut vre-o neplăcere cu garditul din post... sau strada, în care locuiți, nu se bucură de atenția edililor noștri...

— Nu, domnule!

— V'a dat afară proprietarul, acest sbir infam...

— Nu, nu, domnule!

— Poate proprietăreasa...

— Domnule, e de prisos să glumiți!

— Vă asigur, domnule, nu glumesc de fel. Cum, însă, profesia mea nu este aceia de ghicitor al gândurilor oamenilor, cred că ar fi mult mai simplu să-mi spuneți d-voastră ce vă aduce, în biroul meu.

— Domnule, — reluă apăsat tânărul X. Y. — eu viu în numele generației mele...

— Foarte măgulit! Nu mă îndoiesc că aveți, din partea generației d-voastre o procură sau, cel puțin, o scrisoare de împuternicire...

— Da. Procura — cum îi ziceți d-voastră, atât de prozaic — e scrisă în ochii mei, pe obrazul meu...

— Mă iertați, domnule, dar pe obrazul d-voastră nu aveți decât un excepțional număr de coșuri... Poate că un medic, specialist în maladiile epidermei, ar putea descifra acolo ceva interesant. Eu însă, vă rog să mă credeți, nu am nici o pricepere în acest meșteșug...

— Destul, domnule! mă opri tânărul X. Y. — Destul! V'am spus: scandalul trebue să înceteze! De atâta vreme, d-voastră vă îngăduiți luxul de a face glume pe socoteala artei nouă, care este arta generației mele... Râdeți de poeziile noastre, de proza noastră, de revistele noastre pe care — nu vă supărați — dar d-voastră bătrânii, nu le puteți pricepe, nu le puteți simți, nu le puteți trăi. Noi vă înțelegem și vă compătimim...

— Asta este foarte frumos din partea d-voastră. Vă mulțumesc!

— Nu râdeți; domnule! generația mea nu râde... Cunoașteți, de sigur, revista noastră **Punct și virgulă.** Vă rog să n'o confundați cu fițuica infamă **Virgulă și punct,** care apare la Sulina. Este o contrafacere stupidă. Noi, domnule, am creiat la Mahmudia acest organ al generației noui, plămânul prin care respiră oamenii care cred în crezul meu... **Punct și virgulă...** Când citiți acest titlu, nu vedeți, nu simțiți efluvii de viață nouă? Nu întrezăriți, în spațiu, planuri diferite și multicolore? Nu auziți, în eter, stridențe armonioase și armonii stridente?

Tânărul se încălzise. Cu o batistă dubioasă, își șterse obrajii și, din pricina avântului poetic cu care săvârșise această prozaică operație, trei coșuri sângerară, ca trei gămălii roșii de ac.

— Domnule, vă mărturisesc că generația mea — mai veche puțin — a fost oropsită să învețe gramatica și semnele punctuației, — așa încât când citesc **Punct și virgulă** eu văd punct și virgulă... un prozaic și învechit semn de punctuație!

— Nu, domnule! — se necăji vizitatorul meu. — Nu. Generația mea vede în **Punct și virgulă** navele, care pornesc să nu se mai întoarcă, alergarea nebună a cailor de curse, culorile curcubeului, un popă catolic și zece fecioare nebune, superbe și goale...

— Aveți, desigur, dreptate! Generația d-voastră este mult mai perspicace...

— Da, domnule! De aceste viziuni de artă, d-voastră vă bateți joc cu nepriceperea d-voastră... D-voastră stați în calea noastră. De prisos. Noi vom impune umanității această nouă concepție de artă.

— Faceți parte, — zisei eu, — din generația celor de douăzeci de ani!

— Nu, domnule! Noi suntem generația nouă... Generația celor de cincisprezece ani, două luni și o săptămână... In numele lor vorbesc eu!

D. X. Y. se ridică solemn de pe scaun și, salutându-mă disprețuitor, ieși...

...Abia atunci băgai de seamă că energicul reprezentant al generației de cincisprezece ani, două luni și-o săptămână, inovatorul dela revista **Punct și virgulă** din Mahmudia purta încă pantaloni scurți, cu gumilastic...

TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE

Gospodărie Publică

Noul proect de lege administrativă face cadou de Anul-Nou femeilor române dreptul de eligibilitate și de vot la comună și județ.

Femeile se vor prezinta la examenul în urma căruia vor căpăta sau nu drepturi politice integrale. De altfel, femeile se găsesc de multă vreme în situația unor elevi care ar cere stăruitor și repetat, dar zădarnic, să facă dovada talentelor (căci de pregătire nu poate fi încă vorba) lor politice. Acest examen trebuia instituit, — măcar cu titlul de curiozitate.

In cazul de față, femeile sunt în situația elevului care ar indica profesorului materia din care să-l asculte. Pentrucă nicăeri o femee nu e mai la locul ei decât în gospodărie. Unde-i gospodina care nu urmărește cu neliniște mâna unui musafir distrat ce gesticulează cu țigara aprinsă pe deasupra unui covor de preț, ori aceea care poate privi nepăsătoare o pată grosolană de glod pe luciul unui parchet?

In îmbrăcămintea lor, în aranjamentul și 'n întreținerea interiorului, femeile sunt mai îngrijite, mai meticuloase decât bărbații. Cât despre superioritatea lor în conducerea menajului, cine le-ar putea-o contesta? E un atribut al lor, câștigat prin tradiție, ș'atât de definitiv încât excepțiile ni se par monstruoase. Cei mai aprigi vrăjmași ai femeilor, când întreprind singuri această sarcină, trebuie până la urmă să capituleze: n'o pot scoate la capăt. „Gospodărie de flăcău" nu e o ironie gratuită și interesată. Atenția pentru chestiile de amănunt (în care bărbații se încurcă totdeauna), ingeniozitatea în echilibrarea bugetului oricât de redus, spiritul de economie ajutat de talentul de a face suportabilă această economie, perseverența, răbdarea, — sunt calități de care majoritatea femeilor fac dovadă zi cu zi, de la doamna din elită până la modesta nevastă de mic funcționar.

Există, desigur, și bărbați care lucrează la canava, șterg praful cu șorț pe dinainte și-s specializați în rețete de bucătărie, — după cum există femei risipitoare, cheltuitoare, incapabile să se ocupe de casa lor. Dar, în marea lor majoritate, femeile poartă sarcina grea și obositoare a economiei interne a menajului. Unele ajung chiar să-și terorizeze familia cu mania ordinei și a economiei. Deschiderea drumului către gospodăria publică ar fi o supapă prin care s'ar risipi, spre folosul obștesc, prisosul de energie menajeră hipertrofiată, acumulat la atâtea femei din lipsă de alte ocupații. Aceste femei ar fi incomparabile ajutoare de primar. Imaginați-vă, de pildă, serviciul curățirii străzilor pus sub conducerea unei asemenea gospodine: în halul de neglijență și de insalubritate al târgurilor noastre, un pic de teroare n'ar strica. Rolul de până acum al unicei femei acceptate în consiliile comunale și repartizate exclusiv la supravegherea instituțiilor de binefacere, a fost prea limitat ca să poată fi concludent.

E curios că drepturile pe care le revendică în gospodăria publică femeile moderne, îl merită cu deosebire femeile de moda veche. De altfel, pentru ca experiența să reușească de la început, ar trebui ca primele candidate să fie alese după serioasă chibzuială. Să nu fie prea tinere, să fi crescut un rând de copii și să se fi dovedit destoinice în conducerea propriei lor gospodării. N'ar strica, din partea delegației care le propune, o vizită discretă la domiciliu, — la beciu, la camară, la dulapul cu rufe, — înainte de alegerea candidatelor.

Asta, pentru cazul când Corpurile Legiuitoare vor găsi de cuviință că femeile pot fi și alese, nu numai alegătoare. Dacă rămân numai alegătoare, ele vor trebui să se arăte extrem de exigente și de pretențioase cu candidații. Candidații să fie supuși în prealabil la o probă teoretică în fața unui juriu compus din cele mai strașnice (și cele mai în vârstă) gospodine ale orașului: să-și expuie programul de lucru și să rezolve diferite probleme gospodărești complicate, inventate ad-hoc. La această înfățișare să fie obligată a lua parte, ca acuzatoare sau ca aliată, după împrejurări, nevasta candidatului. Și numai după trecerea acestui examen preliminar, candidatul să fie declarat eligibil...

Nu știm dacă proectul de lege va întâmpina dificultăți în Cameră ori în Senat. Există, pentru fiecare împrejurare din viață, o serie de „spirite", de locuri comune încetățenite în limbajul și 'n mentalitatea curentă. Așa, ori de câte ori femeile fac un pas mai îndrăzneț în artă, în literatură, în știință ori în politică, sunt trimise, invariabil, la... mătură și la făraș.

Dar iată că femeile vin să-și revendice tocmai drepturile lor la mătură și la făraș, — la mătura și la fărașul public. *Acest* drept, cine ar putea să li-l conteste? Pretențiile lor sunt moderate și în perfectă concordanță cu legile oricărei evoluții. — *O. C.*

Institutul Social Român

Institutul Social Român sărbătorește zece ani de fructuoasă și prețuită activitate pe tărâmul politic, cultural, social și economic.

Cele mai vaste probleme care au frământat și frământă vremea noastră au fost cercetate și desbătute în prelegeri publice, susținute cu autoritatea selectării și cu prestigiul specialiștilor.

Domnul D. Gusty, harnicul inițiator și conducător al Institutului, înțelege să încununeze activitatea de până acum printr'o intensificare a muncii.

In acest scop, renunțându-se la conferințele obișnuite, se vor organiza o serie de 152 comunicări în cele douăsprezece Secții ale Institutului.

Comunicările vor fi grupate în jurul temei centrale: ‚Probleme românești în cadrul vieții inernaționale".

Activitatea mai intensă a Secțiilor va duce de bună seamă la strângerea materialului documentar necesar colaborării principiilor științifice în vederea realizării reformelor viitoare.

Interesul și însemnătatea ce vor prezenta comunicările organizate de Institutul Social se evidențează din însuși programul săptămânal de activitate al Secțiilor:

Lunea, orele 6 în *Secțiunea bibliografică* se vor discuta probleme de bibliologie, bibliotecă și bibliografie. La orele 9, în *Secția culturală,* se vor discuta probleme de cultură contemporană (cooperație intelectuală, expoziții culturale, problema unei facultăți de științe sociale, economice și politice, problema universitară în lumina experienței timpului, problema organizării culturii superioare și a poporului).

Marțea, orele 6, în *Secția economică* se vor discuta probleme de „Politică economică a Soc. Națiunilor"; la orele 9, în *Secția de politică socială:* „Probleme actuale de politică socială (principii, asigurări sociale, contractul de muncă)".

Miercurea, la orele 6, *Secția de studii urbanistice,* se vor discuta probleme de urbanitate; orele 9, în secția sociologică: „Sociologia popoarelor și metoda de cercetare monografică".

Joia, orele 6, în *Secția statistică* se va discuta: „Statistica internațională și însemăntatea statisticii în politica de Stat a României"; orele 9, seara: *Secția juridică:* „Unificarea internațională a dreptului".

Vinerea, orele 6 seara, *Secția agrară:* Instituții internaționale și românești pentru cercetarea problemelor agrare; orele 9 seara, *Secția de studii cooperative:* „Curentele cooperației române și străine".

Sâmbătă seara, orele 6, *Secția de studii feminine:* „Rolul femeii și copilului în legătură cu convențiile internaționale de muncă" și la orele 9, în *Secția de politică externă:* „Probleme actuale ale Soc. Națiunilor".

Cei mai distinși profesori, intelectuali și oameni politici vor participa la aceste comunicări.

Prima comunicare a făcut-o d. Oprescu, despre *Organizarea și activitatea Institutului Internațional de cooperație intelectuală.*

D. Virgil Madgearu a vorbit apoi despre: *Ideia de cooperație economică internațională.*

Ședința festivă urmată de o agapă, pentru comemorarea celor zece ani de activitate ai Institutului Social Român, se va ținea în ziua de 13 Februarie crt. — *h. b.*

Mărunte

— Asociația generală a licențiaților a hotărît ținerea unei serii de conferințe în legătură cu problemele de azi ale școalei secundare:

26 Ianuarie, Br. Colbert. Invățământul l. germane

2 Februarie, V. Glonț. Formarea spiritului artistic în învățământul secundar.

9 Februarie, I. Coniv. Legea bacalaureatului.

16 Februarie, Laetiția Lăzărescu.

23 Februarie, d-ra Geta Dimitriu. Lipsa educației artistice în învățământ.

2 Martie, Gh. Ștefan. Stadiul studiilor arheologice în România.

9 Martie, d-ra J. Cristescu. Poezie după Eminescu.

16 Martie, d-l Papadopol. Limbile clasice în învățământ.

23 Martie, d-na Maria Șerbănescu. Istoricul învăț. secundar.

13 Martie Al. Soficu. Invățământul religios în licee.

20 Martie, V. Barbu. Secția pedagogică.

27 Martie, d-l Constantin Dinu. Lipsurile legii învățământului secundar.

* * *

— „Nicușor", nuvela scriitorului nostru, d. I. Al. Brătescu-Voinești, tradusă în limba Eseperanto de către d. Tiberiu Morariu, a fost tradusă în limba suedeză de scriitorul G. Johansoon, după textul în Esperanto.

Compatriotul nostru, d. Tiberiu Morariu se află actualmente în Suedia, într'un turneu de conferințe despre țara și poporul nostru.

Imoralitatea teatrului

— Dacă te mai uiți acolo, am să te spun lui tat-tu!

De-aceiași părere

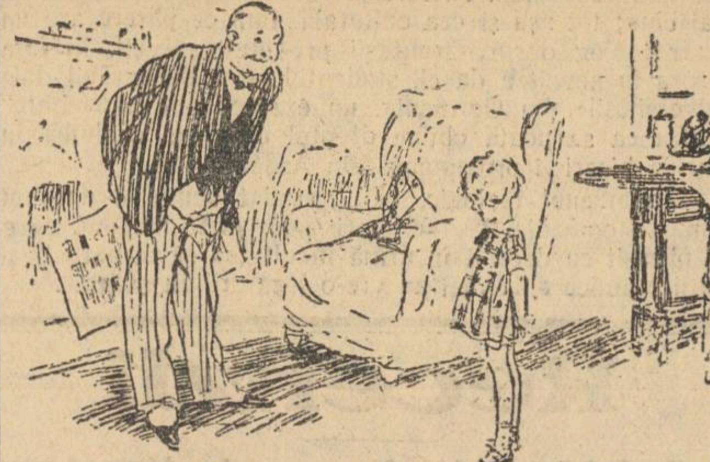

— Pescuitul e un sport îngrozitor!

— Da, doamnă, aveți dreptate. Stau aci de azi dimineață și n'am prins încă nimic.

(London Opinion)

A dormit

Gazda: Ei, mititico, ai petrecut bine noaptea?

Tânăra invitată: Nu știu!... am dormit toată vremea.

(The Humorist)

Incă o dată

— O, domnule, n'ați vrea să mai cădeți odată? Fetița mea nu v'a văzut bine întâia dată.

(The Humorist)

Nu ezitați și cereți, CHIAR ASTĂZI, la primul chioșc de ziare excelenta revistă de actualități

REALITATEA ILUSTRATA

care apare în 24 pagini mari, ilustrate în culori și publică peste 100 ilustrațiuni din toată lumea, nuvele, romane, curiozități, modă, cinema, sport, jocuri distractive și a organizat marele concurs de frumusețe pentru alegerea unei „Miss România" care să plece la concursul internațional de frumusețe din Gatweston (America)

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7–11

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL IX. — No. 427

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 10 Februarie 1929

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Ruina versului

Poetul e omul care și-a păstrat intactă facultatea de a se mira. Poeziei adevărate nu-i convine deloc adagiul *nil mirari* al lui Horațiu. Spiritul de observație și luciditatea judecății merg împotriva spiritului poetic. Alianța acestor calități este rareori durabilă. Mai curând sau mai târziu acordul se desface în dauna uneia sau alteia. Așa zisa inspirație nu este altceva decît această stare de mirare, de continuă trezire în necunoscut și noutate, starea aceasta de surpriză necontenită și de *bucurie a surprizei* care e caracteristica lui Victor Hugo, de exemplu. Bucurie — pentrucă esența poeziei este bucuria. Nu bucuria manifestată prin rîs, nici baterea cu palmele peste burtă. Ci bucuria de care vorbește Bergson ca fiind semnul creației și semnificația adâncă a vieții. Simplele dejecțiuni sufletești nu înseamnă poezie. Trebue ca bucuria creației să existe, oricare ar fi materialul psihic, trist sau vesel. Aici stă și caducitatea formulei naturaliste, specializată în dejecțiuni etalate cu fidelitate.

Bucuria aceasta a creației poetice e bucuria lui Goethe scriind Werther, bucuria lui Baudelaire scriind versurile lui cele mai întunecate și mai sfâșietoare. Prefacerea aceasta a cărbunelui în diamant este esența cea mai adâncă a poeziei. Cu cât bucuria creațiunii e mai mare cu atât poezia este mai intensă. Nu se poate scri cu scârbă. Se poate reda scârba. Deasemeni a scârbi numai lectorul nu însamnă poezie. Tristețea și amărăciunea în artă n'au valoare decât însoțite de bucuria creației, echivalând pentru spectator cu bucuria emoției estetice, cu fiorul special al acestei bucurii, care e întotdeauna plenitudine nu vid.

Versul, prin firea lui, este vehiculul normal al poeziei, al inspirației pure, al revelației de fiecare clipă. Ritmul e totodată stimulent și orânduitor al poeziei. Fără îndoială și proza are ritm și inspirație. Dar în proză revelația este temperată și prelucrată. O proză care e *numai poetică* este rareori suportabilă. De asta și poemul în proză a căzut în desuetudine. E un gen mort. Purta în el o contradicție care l'a împiedecat de a prospera. Din Baudelaire ce a rămas mai puțin sînt tocmai poemele în proză. Max Jacob a încercat în „Le cornet a dès" să înoiască genul, dar n'a isbutit decât pe jumătate: poemele lui în proză, acelea care nu sînt simple jocuri incoherente, apar ca niște scenarii, dând impresia de scheme pentru realizări mai mari.

Marea poezie este mai rară decât marea proză. Și tinde să devie din ce în ce mai rară. In Europa actuală găsești zeci de mari prozatori. Dar nu găsești zece poeți de geniu. Se scriu și se publică poate mai multe poezii astăzi ca oricând. Dar asta nu dovedește nimic. Nici-o epocă n'a fost așa de săracă în poeți ca epoca noastră. In acelaș timp versurile se citesc din ce în ce mai puțin. Insăși supraproducția versurilor aduce o subconsumație de versuri. In cariera scriitorilor versurile nu mai înseamnă decât o etapă de debut, repede depășită. Rar se mai pot găsi scriitori cari să continue a scrie versuri toată viața. Rilke și Stefan Georg sunt aproape anacronici. Paul Valéry nu mai scrie versuri de opt sau nouă ani. Francis Jammes scrie versuri mereu, dar poezia lui nu mai este decât reproducerea clișeului original de acum un sfert de secol; e acelaș Jammes din primele poeme (care dealtfel sunt și cele mai bune). Exemplele se pot multiplica. Dar chiar dacă aceste exemple n'ar proba nimic prin ele însile, chiar dacă s'ar putea răspunde că actuala criză (criză de calitate) a versului este trecătoare, un ochiu imparțial ar putea lămuri în spiritul vremii de azi câteva fenomene care explică și justifică ruina versului.

Pentrucă asistăm fără îndoială la o ruină a versului. Versul a început să fie o biserică părăsită încetul cu încetul de credincioși, dezafectată și preschimbată în adăpost de vagabonzi și bălării.

Ruina a început odată cu încercările de lărgire și de renovare a versului. Versul liber n'a fost atâta o reacție împotriva stricteței clasice și a rigidității parnasiene, cât o tendință neformulată și obscură, dar puternică, de nivelare a versului și de contopire cu proza. A fost o protestare împotriva convenționalismului versului. Protestare care nu era întemeiată pe nimic serios. Ritmul face parte din armonia organică a vieții, e însăși viața.

Repetirea și periodicitatea sînt fenomene naturale. Versul liber trebuia să nu isbutească decît în măsura în care corespundea nevoii de imprevizibil, sau mai degrabă întru atât cât reprezenta o simplă tendință de anulare a versului, de neutralizare a lui și de lărgire prin apropierea de proză.

O constatare mai gravă este, cred, aceea că versul începe să nu mai corespundă unor anumite condiții de viață modernă. Viteza, nevoia și pasiunea vitezei, care nivelează și târăște viața actuală, lucrează desigur împotriva versului. Desfășurarea versului presupune o durată liberă, o circulație sufletească mai potolită, cu alte cuvinte cere timp. Versul reprezintă ceva gratuit și inutil. El presupune un confort interior și o stare de contemplativitate care intervine tot mai rar în viața omului modern. Aceste constatări sunt valabile și pentru poet și pentru cetitor, și mai ales pentru acesta din urmă. In anchetele făcute printre cetitori, în străinătate, pentru constatarea popularității scriitorilor, poeții ocupă întotdeauna ultimele locuri.

Desobișnuința de a ceti versuri e în legătură și cu discreditarea versului, făcută de școlile așa zise moderniste. Sforțarea de inovație a modernismului (sforțare manifestată mai ales în sensul reînoirii expresiei) s'a exercitat aproape exclusiv asupra versului. Proza n'a suferit modificări decât cu încetul, și modificările aduse au fost aproape întotdeauna utile. In intenția novatorilor moderniști nu proza este menită să facă revoluție,ci versul. Versul îndură toate capriciile și el este sperietoarea cetitorului și mijlocul de epatare.

Iar cât despre vechii poeți — ei nu mai sunt cetiți decât în silă, în manualele școlare...

Insamnă decadența versului o scădere a gustului sau o știrbire a simțului estetic? Nici-o iluzie în această privință. Nu este nici-o deosebire calitativă între vers și proză. Proza poate exprima orice, chiar și poezia. Versul nu poate exprima decât poezia. Una din cauzele ruinei versului este poate și voința versului de a exprima mai mult decât îi este îngăduit, voința lui de a exprima ceeace nu este exprimabil decât în proză. Din încercarea lui de a acapara materialul prozei, versul a câștigat prea puțin.

Totuși va rămâne întotdeauna ceva care nu va putea fi spus decât în vers. Versul are calitatea magică de a distila materialul artistic brut și de a izola poezia. Proza nu are această calitate. Prin firea ei proza este discursivă, și această discursivitate diluează poezia. Numai versul poate oferi poezie în esență. Poezia pură despre care s'a vorbit acum câtiva ani nu poate avea alt înțeles. Poezia pură nu e o poezie suprateresträ, o suprapoezie cum încercau (cu oarecare non sens) să dovedească teoreticianii puriști. E poezia pur și simplu, marea poezie din Racine, din Goethe, din Hugo, din Claudel, din Rilke. E bucuria pe care n'o poate da decât versul, pe care n'o poate ajunge nici cea mai poetică proză, bucurie care nu-și găsește analogul, poate decât doar în extazul religios.

Cu ruina versului ar dispărea această bucurie din patrimoniul sufletului omenesc. Un fior, al cărui secret s'ar pierde. Ar fi o sărăcire, fără îndoială. Dar este iarăși exact că dacă *nevoia* ecestei bucurii, dintr'o cauză sau alta, ar înceta să mai existe, versul n'ar mai corespunde la nimic și ar deveni în adevăr de prisos. Versul ar muri de moarte naturală. Ar fi de prisos să acuzi de dispariția lui o scădere a sensibilității umane, cum ar fi de prisos să-l regreți.

AL. A. PHILIPIDE

Metodă

Un filosof grec protesta că orice judecată implică un abuz. Cutare casă e cutare casă. Cutare dobitoc — cutare dobitoc. Numai atât poate fi drept; iar îndată ce exprimăm predicatul prin alte vorbe — deci prin altă noțiune — decât subiectul, greșim. Călcăm adică legea identității, care-i temelia cea mai din fund a gândirii.

Aceasta se pomenește în istoria filosofiei ca o subtilitate de zevzec ce umblă să necăjească lumea cea cuminte. Poate că și pe dânsul îl necăjiseră alții: de pildă, acei pe care abstracția, generalizarea, definiția, îi entuziasmase până la pervertire. — în vremea aceia, teoria acestor operații ale spiritului era o noutate din cele ce nasc mode, eventual, dar și manii ridicule. Este corelație necesară între modele prostimii și rafinamentele țicniților.

Pare sigur că cel care criticase, în chipul arătat, dreptul de a judeca definind, cum se zice, noțiunile prin egalizarea unora cu altele, greșea mai cu seamă cerându-ne să individualizăm nemeritat grupele de impresii. Dar și fără acest exces doctrinar propus de filosoful acela deochiat practica ne ademenește să individualizăm cât nu se cuvine. Când obiectele sunt oameni, se zice că facem personalități.

Nelipsit, practica alterează teoria; iar teoria alterată ticăloșește practica.

* * *

Când e pe bătaie, lovim pe numitul, pe definitul și descrisul individ, așa cum ni-l impun simțurile. Numirea atunci, nu-i simplă indicare de țintă, ci oarecum e și prima lovitură. Tactică solidă, dar primitivă; și perfecționarea e fatalitate.

Civilizatul percepe bogat, și trebue să simplifice, să personalizeze cu socoteală, pentru a nu-și irosi spiritul, și a nu-l degrada. Personalizarea nesocotită înseamnă risipă.

Civilizatul vrea lux nobil, nu risipă stupidă. De aceia pentru dânsul metoda cată a se face natură.

E greșală de metodă, să dai nume celor anonimi din născare și pe veci. Trebue lăsat în seama mulțimii pueril curioase, să prefacă judecățile generale în aluzii personale.

Pentru gândirea strictă, individualizarea eternilor amorfi este grosolană eroare. Sunt cifre de statistică și obiecte pentru autorități, pentru mahalagismele monotone ale vecinilor, pentru scopurile elementare ale tovarășilor lor în amorfie.

Subiect, adică punct activ și original de conscientă nu poate exista pe planul lor. E păcat radical — și cât de frecvent! — să căutăm acolo persoane.

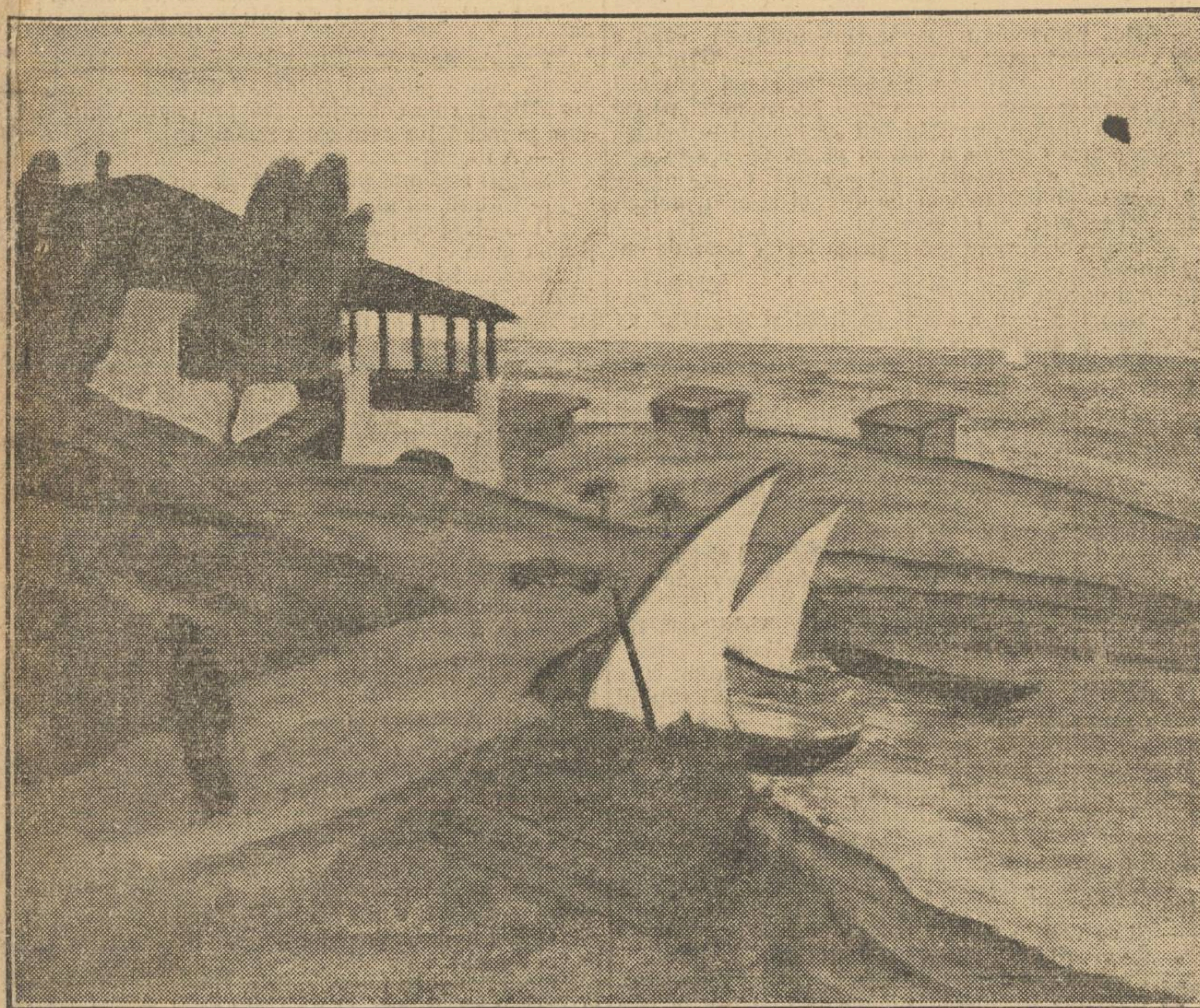
Acele jetoane ale jocului vieții sociale sunt repetări infinite ale unor simpliste mecanisme de voință; o imagine proprie a lumii nu se poate forma în ele și numai un prejudițiu numeric ne seduce să dăm formă individuală acelui nimic esențial. Asupra lor gândirea are a opera algebric; tot felul de substituții sunt aici indicate. Aici e locul categoriilor de gen, specie, tip: — sunt materiale definibile și descriptibile unele prin altele. Impropriu se zice că facem aluzie la o persoană, acolo unde nu poate fi persoană. Ceia ce ar fi aluzie, se topește cu milioane de coincidențe. Dimpotrivă, tot geniul monumentalizat în tehnica științifică și artistică combinate, nu-i prea mult pentru a încerca exprimarea persoanei acolo unde ea real există.

„Nu fă personalități" — este maximă anost vulgară. Ințelegem însă: nu fă personalități, acolo unde personalitate nu este. Greșești atunci, prin răutate pură, sau pură nerozie, ori prin amândouă, — obișnuit, cea dintâiu naște pe cea din urmă.

Nediferențiații sunt exemple. Despre ei cel puțin se învederează că filosoful care critica radical teoria judecății nu era decât un om sucit. Nediferențiații pot fi puși, în propoziții, când subiecte, când predicate, după voie. Se schimbă doar, uneori, moda numelor; și masselor care se chemau cândva Jenică și Costică, li se zice, altă dată, Mircea și Radu. Sunt variații în simpatiile pentru sonorități. Slabă inovație pentru tratatele de logică...

Spiritul iubește economia în vederea luxului. După legile lui, el ne prescrie actul și metoda de a construi lumea gândită din date sau amorfe sau incoherente, și ne previne sau ne mustră de donchișotismele vieții elementare.

PAUL ZARIFOPOL

C. Bacalu — Vedere din Mangalia

VAMEȘUL

de I. C. VISSARION

I

In bătătura lui Neacșu Răducu se strânsese lumea ca la urs. Se vedeau bărbați, femei și copii de toate vârstele. Lumea stătea strânsă ciopor și se auzeau cuvinte întretăiate, gălăgie, și apoi deodată isbucneau strigăte speriate de femei și copii: „păziți! păziți... Au!..."

Copiii, băețași cu cămășuțe și ismene albe, încinși cu bețițe, cu capetele goale ori cu câte o pleașcă de pălărie; fetițele, cu fustulițe roșii ori negre, cu codițele scurte și subțiri ca niște nojițe și toți desculți, se mișcau mai repede ca toți. Ei eșeau din amestecul de lume, se'mbrânceau fugind, cădeau unul peste altul, răcneau.

Un uncheaș măruntel, adus de spinare, cu capul gol, desculț și descins, era centrul acestei îngrămădiri de lume.

Privirea uncheașului era aci blândă, aci sperioasă, iar ochii îi râdeau într'un moment și i se umpleau de lacrimi în altul.

Moș Neacșu Răducului dăduse de mare necaz. Venise veste la primărie, că feciorul lui, sergentul Marin din vânători, a murit pe front. Vestea asta turburase mintea și sufletul moșului.

— Cum? să moară singurul meu fecior? singurul meu fecior?... Au! Au! Sergentul meu!... Feciorul meu!.. Una, două-trei... 'nainte la magazie! Marș!...

Și moșul o rupea de fugă la magazie. Atunci lumea ferea în lături; femeile strigau păziți, iar copiii fugeau căzând. Asta era toată pricina că se adunase lumea ca la urs.

Moșul înebunise.

Lina, nevasta sergentului Marin, cu mâna la falcă și cu un copilaș ca de doi ani în poală, stătea jos pe prispa casei și tăcea. Vestea morții soțului ei o lovise și pe ea, dar nu așa de grozav ca pe bietul moșneag.

Un om, cu obrajii împliniți, roșcovan, îmbrăcat în haine țărănești mai bune, cu vestă de postav, pe care se vedea atârnând lanțul nichelat al ceasornicului, își făcu loc prin lume și ajunse aproape de uncheaș.

Cu amândouă mânile proptite pe cureaua încinsă pe deasupra brâului roșu, stătu răscăcărat și țanțoș, privi și nu zise nimic, și nu'ntrebă nimic.

— Marin al meu!... Feciorul meu! Sergentul meu!... Au!... Una-două-trei, la magazie, marș!

Și moșul iar o porni la fugă spre magazie, producând aceleași țipete, aceeași fugă de copii, aceiași mișcare de lume.

Țăranul cel țanțoș interveni:

— Trebue legat!

— Cu ce să-l legăm — răspunse altul — că n'are nici frânghie.

Lina, de unde stătea pe prispă, se sculă în sus cu copilul în brațe și răspunse:

— Da' de ce să-l legați?

— Cum de ce să-l legăm?... Tu nu vezi c'a'nebunit?

— Și sare în capul cuiva?

— O să te strângă de gât la noapte că e nebun!

— Ce-ți pasă dacă m'o strânge!

Baba Sanfira, soția lui Moș Neacșu, se amestecă și ea în vorbă.

— De ce să-l legați, Constandinică maică?... El doar atât zice și doar atât face.

— Legea zice, babo, legea zice.

— Caută, fa Lino, o frânghie! îi zise altul.

— Da' n'avem frânghie... De când ne-au luat caii în richiziție, ce era să mai facem cu frânghiile... Și-apoi, atât ar mai trebui să vă dau frânghie să legați și pe socru-meu.

Moșul avea clipe și mai potolite; dar iar începea:

— Feciorul meu!... Sergentul meu!... Una-două-trei, la magazie, marș!

Spre seară curiozitatea lumii fiind potolită, se risipiră toți pe la casele lor.

Baba Sanfira și noru-sa Lina, ținând una cu amândouă mânile o mână a moșului, iar cealaltă, tot cu amândouă, mâna cealaltă, căutau să-l ție pe loc și prin vorbe să-i scoată nebunia din cap.

— N'a murit Marin al nostru — îi spuneau ele. Te-a mințit primarul.

— Mi-a arătat hârtie scrisă! răcnea moșul.

— Te-a mințit de necaz, că l-ai înjurat odată...

— Sergentul meu! Feciorul meu!... Una-două-trei! La magazie, marș!...

Și pornia cu ele târâș spre magazie.

Gheorghiță, copilașul, parcă pricepând și el ceva, începea să răcnească, rămas în picioare lângă stâlpul prispei.

Lina lăsa atunci pe socru-său de mână și se repeza să liniștească copilul, să nu se sperie mai rău...

Chinurile acestor două femei, rămase să lupte cu pornirea moșului și să 'ngrijească de el, durară până iarna târziu, când moșul se mai potoli, dar rămase tehui la cap și tot c'o țandără de nebunie.

II

E primăvară prin Mai.

In bătătura primăriei se strânsese lume multă.

Innăuntru, cu ferestrele și ușile deschise, să intre aer curat și să iasă fumul de tutun, dela țigările supte pe furiș, cum și mirosul de sudoare de oameni înghesuiți, se afla „Comisia de Pământ", judecătorul, un ofițer, invalizi, învățătorul, preotul și alți fruntași ai satelor. Comisia lucra de trei zile și azi trebuia să sfârșească lucrările.

După tabloul întocmit de primărie și de perceptorul Richițescu, noul notar striga oamenii, iar Comisia cerceta pe fiecare: unde a luptat? Cum se numeau ofițerii? Ce acte și foaie de matricolă are? Pe alții, că de ce au căzut prizonieri? Cu ce ofițeri au căzut? In ce lagăr au fost închiși ori de unde au fugit?

Oamenii, înțelegând că de Comisia asta atârnă să li se dea ori nu pământ, stăruiau toți, se'nghesuiau toți, se rugau unii de alții să le acopere pe cele rele, că le sunt în joc copilașii, mai amenințau pe ici-colea și se apărau toți.

„Pe vremea asta, fraților, cățeaua trebue să nu latre, c'o găsim apoi cu dinții rânjiți împușcată în porumb!... A fost o nenorocire, de care ne-am apărat fiecare cum l-a tăiat dovleacul!..."

Comisia vedea că adevărul adevărat nu putea să-l scoată din gura lor, și încerca prin întrebări meșteșugite, prin apel la simțimântul lor de dreptate, să spuie adevărul.

— Ai rămas fără o mână, mă!... Tu ai venit acas cu un picior de lemn... Spuneți pe cei cari s'au dat pri-

Continuare în pagina II-a

zonieri, pe cei cari s'au făcut poliţişti prin sate şi au jefuit pe părinţii şi soţiile voastre... Spuneţi-i, să-i ştergem dela pământ!

Invalizii se uitau la spate. Zăreau, printre mulţimea de capete şi pe cei care le spusese toţi c'au fost poliţişti şi au denunţat bucatele ascunse, porcii tăiaţi la Crăciun, şi au deşertat lăzile de rufe, coşarele de vite şi ascunzătorile de bucate ca să le ia nemţii... dar se gândeau: Comisia pleacă... trădătorii rămân cu noi!...

Cu capetele în jos şi resemnaţi, răspundeau:

— Noi am luptat pe fronturi... Noi nu ştim pe cei care au făcut aşa păcătoşii!

— Dar v'au spus soţiile voastre, părinţii voştri!... Spuneţi-i!...

— Nu-i ştim noi!

Comisia atunci striga la cei mai bătrâni.

— Spuneţi voi cei rămaşi acasă, voi cei care aţi suferit!

— De.. pe vreme de urgie Dumnezeiască când e răsboi, cine mai poate să fie bun?!... Să-i vază Dumnezeu şi să le plătească! Ce-a fost a trecut, şi noi am uitat!

Comisia desgustată trecea apoi pe tablou şi pe cei dubioşi, aşa cum fuseseră trecuţi pe tabloul primăriei.

Spre seară Comisia a eşit să plece. Când s'au aşezat în trăsuri, s'au pomenit toţi membrii ocoliţi de femei, care se ghionteau una pe alta, şi se'ndemnau zicând: „Zi tu, fa!... Zi tu! ba zi tu!..."

Judecătorul văzând grămădeala lor şi lipsa de curaj, întrebă:

— Ei, dar cu voi ce e?

— Bărbatul meu a murit pe front şi m'a lăsat cu şase copii... şi se opri aci.

— Al meu — zise alta — m'a lăsat cu patru şi n'am ce le da să mănânce!... şi se opri şi asta.

— Al meu a murit la Mărăşeşti... Copiii, îmi sunt goi şi desculţi!...

Perceptorul Richiţescu se 'nnălţă în vârful ghetelor, ca să vază pe acea care spusese aşa. O văzu şi răspunse el:

— E vară!... pot umbla desculţi.

Ofiţerul se uită la el cam mirat, dar nu-i zise nimic.

— Eu am doi şi mai am pe cap şi pe socru-meu şi soacră-mea, bătrâni cocliţi!...

— Aia să-i laşi să moară! zise iar Richiţescu, râzând. Şi-au trăit traiul, şi-au mâncat mălaiul.

Judecătorul se uită şi el înciudat la perceptor.

Lina, soţia sergentului Neacşu Marin, ridică copilul în sus d'asupra capului tutulor şi strigă:

— Eu cu ăsta am rămas!... Socru-meu a 'nnebunit de focu fii-său... e nebun şi acum! Soacră-mea n'are nici o putere!... Pământ n'avem!... Eu sunt bolnavă!... Bărbatul meu a murit la Predeal!...

— Şi ce ridici copilu aşa? se răsti la ea Richiţescu! Curând, curând tu o să iei pământ la popa!...

— Domnule perceptor, nu te-amesteca — se cam răsti judecătorul.

— Şi ce vrei tu femee?

— Ce vrea lumea toată, pământ!

— Nu spusei eu? sări Richiţescu cu ton întrebător.

— Domnule Richiţescu, dumneata n'ai fost în răsboi ca soţul meu!... Ai stat acasă, şi te-ai făcut primar nemţesc... Cu cinci oi m'ai ştiut, pe câte cinci mi le-ai dat Etapi!...

Lina, cu copilul coborât acum în braţe, eşi în faţă, cu ochii mari, duşi în cap, slabă şi *pocâltită*, dar cu privirea îndrăsneaţă şi sticloasă.

Judecătorul privi crunt la Richiţescu, iar ofiţerul, isbindu-şi cisma cu cravaşa, întrebă:

— Cum, dumneata n'ai luat parte la războiu, domnule?

— Perceptorii au avut ordine să stea pe loc! răspunse Richiţescu.

— Şi nu ţi-a ajuns numai atât, te-ai mai făcut şi primar? îl întrebă şi judecătorul.

— Ce primar? întrebă el... Primar aşa a fost şi popa Bucur! N'am depus nici un jurământ, şi apoi m'au pus ei, cu sila... Eu însă am *protejat* satul meu!...

— Pe care i-a căşunat, ne-a lăsat în sapă de lemn! răspunse o femee, ciuciulindu-şi capul după spatele celorlalte, ca să nu fie văzută...

— Dumneata eşti scris la pământ? îl întrebă ofiţerul.

— Eu am pământ destul.

— Şi mai te afli şi acum perceptor? îl întrebă judecătorul.

— Dacă am garanţie şi n'am făcut puşcărie!...

— Păcat! păcat că-ţi mai stă capul pe umeri!... Primarule, de ce n'ai trecut femeile pe tablou, conform instrucţiunilor?

— Eu abia iscălesc... domnu Richiţescu a făcut singur, că el s'a priceput! răspunse primarul.

— Notarule, ce ai păzit?

— Eu am fost detaşat acum aici!... se scuză şi notarul.

Judecătorul se dădu jos cu grefierul şi ofiţerul şi din nou intrară în primărie.

— Toate femeile — strigă el — să intre şi să-şi spuie numele, copiii, şi ce ştiu despre soţii lor... Bărbaţii... lăsaţi-le să vie, şi staţi şi voi să ne daţi informaţii...

Femeile umplură ele acum primăria şi se grămădiră la geamuri afară, cele ce nu'ncăpură 'năuntru.

Comisia le cercetă reclamele lor prin grai, stabiliră văduvia lor, numărul copiilor, şi le trecură pe *tablău*... Intre ele, cu drept să i se dea pământ, fu trecută şi Lina lui Neacşu Marin, sergentul dela vânători, mort la Predeal în lupte...

III

„Guiic! guiic!.." se văita un purcel, jigărît de jep, care era legat de stâlpul casei lui Neacşu Răducu.

Căsuţa mică, scundă şi veche, ajunsese şi ea tot atât de jigărită ca purcelul. Pereţii se aplecaseră spre spate sub greutatea coşului, iar din stâlpii din faţă, doi din patru, ţinuseră cât ţinuseră, scăpaseră din căţei şi lăsaseră grinzile şi călcătorile să stea sau să alunece în voia lor.

Baba Sanfira văruise peretele din faţă, iar pe cei din lături şi din spate, îi brezase cu dungi late de pământ galben, pe unde astupase şi ea crăpăturile.

Moş Neacşu Răducu mai zileşte, dar nu prea îşi mai dă seama de aşa ceva. A rămas ca un copil prea mic, care nu ştie ce vrea, nu ştie ce spune, şi nu poate face nimic. A rămas să-l ţie baba, şi ea să facă tot rostul casei. Lina, nora lor, nevasta sergentului Marin, a murit de vre-o patru ani. Gheorghiţă, acum copil de vre-o unsprezece ani, e dus la şcoala satului. Baba Sanfira e singură în casă şi toarce unei femei nişte caere de lână. Stă cu spatele răzimată de soba mai mult rece. Afară începuse iarna. Căzuse un prăşcău de zăpadă de două degete, ce parcă ameninţa că are să se topească curând-curând, de n'o mai cădea altul.

Purcelul slab, flămând şi sgribulit de frig se învârtise dela un timp împrejurul stâlpului până ajunsese să stea cu gâtul lipit de stâlp. In loc însă să se oprească, căuta să scape, se opintea să rupă şi se strângea de gât mai rău. Câtva timp a mai gâjâit înăbuşit, dar apoi n'a mai putut, şi s'a lăsat pe coadă şi a rămas aşa atârnat!

O femeie, înfofolită la cap cu o broboadă cafenie şi cu o scurteică de casă neagră, în picioare cu nişte troaşe de ghete, venea pe drum ţinând în braţe un copilaş înfăşurat într'o foaie albă de pătură.

In dreptul casei babei, trecu şanţul şoselei şi o luă drept la casă. Curte, porţi sau garduri, nu se mai pomeneau de mult aci.

Femeia când ajunse la prispă şi văzu purcelul, gata-gata să-şi dea duhul, începu să strige:

— Mamă Sanfiro! Mamă Sanfiro, purcelul!...

Baba, şi cam surdă de bătrâneţe, n'o auzi şi nu-i răspunse.

Femeia dacă văzu, lăsă de grabă copilul jos pe prispă, apucă purcelul şi 'ncepu să ocolească cu el pe sus stâlpul, ca să desvăluiască priponul. Când sfârşi puse purcelul jos care căzu mototol.

— A murit!

Schiu! strănută purcelul şi 'ncepu să sufle.

— Ei lasă, că ai scăpat.

Il împinse cu piciorul, purcelul încercă să se scoale şi abia putu.

Femeia îşi luă copilul în braţe şi se duse cu el la ferestre. Ea ascultă s'auză ceva semne că sunt în casă. De Moş Neacşu i-ar fi fost frică să intre.

— Mamă Sanfiro, mamă Sanfiro, eşti acasă? strigă ea tăricel.

— In casă maică, în casă... care eşti, intră la maica, îi răspunse baba dinnăuntru.

Femeia intră.

Cu ochii plini de lumina soarelui d'afară, ce pe albeaţa zăpezei se reflecta în valuri orbitoare, aci în casă nu mai văzu nimic.

— Bună ziua, mamă Sanfiro.

— Bună ziua, maică, bună ziua... Treci la pat...

— Iartă-mă măicuţă, dar zău dacă văd... aici mi se pare întunerec...

— Aici maică, aici... încet... of!... scăuneciul în drum.... Neacşule, dă-te la o parte.

Femeia, mai pe dibuite, nemeri pătuiacul şi stătu jos.

— Iţi descurcai purcelul. Se'nvăluise de stâlp cu ştreangul, până nu mai sufla...

— Taci maică!...

— Da!... Când a 'nceput să sufle, a sughiţat!...

— Auzi mă Neacşule, auzi?...

— Ce fa, ce? răspunse moşul.

— Purcelul, tu n'auzi, purcelul?

— Şi dacă...

— Tot aşa îi mai e? întrebă femeia.

— Tot maică... doar nu mai comandă ca la armată, da 'ncolo nimic nu ştie... şi de mâncat, mănâncă!... Şi d'aia, am dat şi eu magazia de zid pe care o mai aveam lu domnu Richiţescu, şi ne-a dat şi el purcelul ăsta!... Credeam să ne mai dădulcim şi noi de Crăciun... Dar nu s'a 'ngrăşat de loc...

— Păi nu vezi că e plin de jep?... Şi-aţi dat magazia numai pe el? întrebă femeia mirată.

— Păi ce era să facem? Venise şi peste noi altă belea... El, a dat-o la spate — şi ne-a făcut şi bine!

— Ori şi cum, o magazie de zid p'o jepătură de purcel!...

— Ne-a dat la spate cu altele, maică... Dar credem maică, a cui eşti? Că după gură te semui, dar după chip nu mai văd bine nici eu...

— Cum, mamă Sanfiro nu mai mă cunoşti?

— Te cunosc, maică, te cunosc, vai de mine... dar bătrâneţele... uite, nu ştiu de unde să te iau...

— Sunt Leana lui Andrei!...

— Ptiu!... bată-te norocul maică! Tu eşti Leano?... Şi la ce-ai venit tu la maica?...

— Uite mamă Sanfiro... am dobândit şi eu un băeţaş... că m'am măritat în Odaia Turcului...

— Să-ţi trăească, pupa-te-ar maica, să-ţi trăească!

— Să dea Dumnezeu!... Dar uite, nu ştiu ce tot are... Doarme seara un somn, şi-odată: chiu!... şi 'ncepe să răcnească, de parcă-l pui în ţeapă...

— A murit vr'unu în casa aia maică, păcătos, şi nu s'a mai putut sui mai sus... O fi duhul ăluia, care necăjeşte pe copil!...

— Şi noi tot aşa ne-am gândit, şi d'aia am venit să-i descânţi dumneata de sperietură...

— Vai de mine, măicuţule!... Păi n'ai auzit că nu mai descânt?

— N'am auzit; dar de ce să nu mai descânţi?...

— Păi vezi maică, asta e beleaua... După legile astea păgâneştile d'acuşi, doftorii ne-a oprit să mai descântăm, iar Stăpânirea a dat poruncă să ne puie la taxie de descântătoare... De trei ani plătesc câte o sută optzeci de lei pe an. Şi acum, mai mărindu-se dările, a venit poruncă să dau treisute şaizeci de lei pe an!... Domnu Richiţescu mi-a spus însă că mă dă la spate... scrie că nu mai descânt de loc şi peste doi ani mă scade... Apoi mi-a spus să nu descânt de cât pe furiş; că dacă îl află pe el că m'a ascuns, îl pune de plăteşte înzecit... Şi d'aia maică, i-am dat şi noi magazia, fiindc'a cerut-o!

— Cum mamă Sanfiro, plăteşti dumneata taxă pentru descântec?

— Cum maică nu mă crezi?... Uite p'asta că e cruce!...

— Mamă Sanfiro, dar la noi nu e baba Ioana care descântă de deochi, şi n'o apucă nimeni...

— O fi, maică, dar dacă de mine şi-o fi lătrat cineva gura... Uite eu plătesc şi ea nu.

— Să nu fie şmecheria vameşului ăsta de Richiţescu...

— Nu e maică, că cine nu plăteşte acuşi!... Ai o maşină de cusut în casă şi coşi soru-ti o rochie... trebue să plăteşti şapte sute de lei ca croitoreasă!... Pui o coadă de topor la unu, plăteşti taxă de dulgher, ori faci un pătul lui domnu Richiţescu, şi te scapă... Şi-apoi el, ne-a făcut şi alt bine... Linii noastre, îi dăduse pentru băeat, cinci pogoane de pământ. Dar Lina a murit. Atunci a venit poruncă să se ia pământu îndărăt, dela ăi care au murit... Domnu Richiţescu a venit la mine şi mi-a spus... Ce e de făcut?... Spui la Stat c'a murit împroprietărita să vă ia pământul, ori tac, până se 'nvecheşte daravera şi se face băeatul mare şi-l dau lui?

— Păi să taci, i-am zis noi...

— Atunci îl ar eu şi să spuneţi că nu mi l-aţi dat în parte...

— Aşa spunem!

Şi el maică ţine şi pământul, până s'o face băeatu dă vârstă, ca încai să aibă şi el pământ atunci; că de, dacă n'a trăit noru-mea!...

— Pământul l-aţi plătit?...

— Da, l-a plătit noru-mea, din pensia ei... Nu-i da nici un ban din ea, oprea tot pentru pământ... şi d'atunci murind ea, a luat şi carnet de pensie şi tot, că dacă noi n'avem drept, ce să făcem... Şi d'aia spui maică, nu mai descânt, că mă află lumea şi mă spune!.

— Să nu-mi descânţi dumneata mie, mamă Sanfiro, care mi-ai dat viaţă, că şi mie mi-ai descântat când am fost mică!? Nu se poate!... Nu te las măicuţă!... Lasă vameşul ăsta păcătosu, c'o să-şi tragă el păcatele odată! Am auzit şi noi ce face el prin sate... Cum împarte el pensia văduvele de răsboi, sub cuvânt, că ale de mai au ibovnici, pierd dreptul la pensie!... Lasă-l mamă Sanfiro, lasă vameşul, că n'o să afle!... Spunea dascălul Manole din Creţuleşti, că era păcat în legea veche să dea cineva mâna cu vameşii, ori să mănânce la masă cu ei, ori să se rudească cu ei... Asta vameş d'ăia este!... E spurcat, şi te spurci când îi dai mâna, ori te uiţi în crucea lui de om!... Descântă copilaşului meu, că n'o să spui la nimeni!...

— Maică, maică!... dacă m'o afla?...

— Nu te spui nici mamii!...

Baba Sanfira, după ce se mai văită niţel, luă copilul în braţe. Se duse cu el şi îl înălţă în faţa icoanei din peretele dinspre răsărit, suflă d'asupra lui de trei ori, îngenunchie şi începu să descânte încetişor.

— Cum îl cheamă?

— Ionică.

Baba descântă iar. Leana îi şopti:

— Eşti bătrână, de ce nu vrei să-ţi fur descântecul, să fac şi eu bine altora, când n'ăi mai fi dumneata?

— Aşa e... încearcă să prinzi şi să ţii minte...

Baba Sanfira descântă acuma tare...

— Maica Domnului şi a noastră.
In palatul ei din Rai,
Ese acuma la fereastră,
C'auzi când o chemai.

Uite pruncul Ionică...
D'un duh rău e supărat...
Pune-i paznic pe un înger,
Că e prunc nevinovat!...

— Maica Domnului şi a noastră,
In palatul ei din Rai,
Râde-acuma la fereastră,
Pruncul când i-l arătai.

Dreapta 'ntinse peste dânsul,
Ingerul sosi 'ntr'o clipă,
Ionică stă ca puiul
Invelit d'a lui aripă!

Nu mai plânge noaptea 'n somn,
Duhuri rele fug de el;
Ionică creşte mare,
Sănătos şi frumuşel!...

Maica Domnului şi a noastră.
In palatul ei cel sfânt,
Ingenuche şi se roagă,
Pentru cei de pe pământ!...

Baba sfârşi descântecul, închină pruncul şi-l dădu mamei sale în braţe.

Femeia mulţumi şi desnodă dintr'o batistă o monedă de doi lei şi o asvârli babei, ca să aibă leac pruncul.

— Să nu mă spui, pupa-te-ar maica!...

— Mamă Sanfiro... nu sunt copilă!

Femeia plecă petrecută de babă până pe prispă. Aci baba se duse la purcel, care tot mai era cărăui de ce pătise, şi 'ncepu să-l scarpine şi să-i vorbească:

— Ghiţică al maichi, Ghiţică... O să te bag şi 'n tindă, să-mi mai spargi şi p'acolo d'ale străchini!...

I. C. VISSARION

Din vitrina

Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.

Calea Victoriei 27 (Colţ cu B-dul Elisabeta)

Telefon 15|88.

V. Demetrius, Monahul Damian (roman)	80.—
Aura Sachelarie. Puncte negre (Incercări de estetică socială)	60.—
I. Agârbiceanu. Stana (roman)	80.—
„ „ Legea trupului (roman)	100.—
„ „ Legea minţii (roman)	160.—
I. Dongorozi. Examen de bacalaureat (nuvele)	90.—
Nuşi Tulliu. Tragedia unei idile (roman din meleagurile Pindului)	85.—
H. Duboka. Goana după bărbat (roman de moravuri).	75.—
Elena Farago. Poezii	35.—
Caragiale. Povestind copiilor	40.—
Creangă. Povestind copiilor	40.—
Eminescu. Povestind copiilor	40.—
Negruzzi. Povestind copiilor	40.—
Odobescu. Povestind copiilor	40.
B. Delavrancea. Apus de soare	60.—
„ „ Viforul	60.—
„ „ Intre vis şi viaţă	60.—
Eug. Boureanu. Reflecţii şi paradoxe	20.—
I. Bălteanu. Ocrotirea femeilor şi copiilor muncitori.	80.—
Ionescu Muscel. Savantul criminolog Enrico Ferri. Prof. şi opera.	30.—

Cataloagele editurei gratuit la cerere
Comenzile din provincie se expediază şi contra ramburs

Granovsky — Les problèmes de la terre en Palestine	78.—
Miomandre — Le Casino	56.—
G. Raphael — L'Industrie allemande, sa recente évolution	78.—
Paul Souday — Les romantiques à l'académie	78.—
Louis Fischer — L'Impérialisme du Pétrole	104.—
Pierre Lasserre — George Sorel théoricien de l'Impérialisme	105.—
Boris Cederholm — Au pays du Nep et de la Tcheka	91.—
Raymond Hesse — Le livre d'après guerre et le sociétés	117.—
L. Barot Forlière — Notre soeur la Pologne	78.—
Andre Bellssort — La Suède	78.—
Memories révélateurs — Vie d' Artagnan par lui même	78.—
J. Jeanin — Vie financière des sociétés d'apré l'étude des bilans	175.—
R. Durbrisay — Lecons sur la chimie générale	315.—
F. Palharies — Vies et doctrines des grands philosophes à travers les âges	105.—
Christian Champy — Le corps humain	108.—
H. Dronin — La vie de Louis Pasteur	78.—
Jean Christu — L'Union douanière Européenne	175.—
Eug. Rignano — Problèmes de psychologie et de morale	175.—
M. Scheler — Nature et formes de la sympathie	175.—
Karl Marx — L'homme penseur et revolutionnaire	78.—
F. Challay — Bergson	98.—
Annuaire du bureau de longitude pe 1929	84.—
L'ami du lettre 1929	78.—
Dreyfus — Monsieur Thiers contre l'empire, la guerre, la comunne	98.—
Paul Heuzé — Fakirs, fumistes & Co.	78.—
Dr. L. Lewin — Les paradis artificels: Opium, Morphine, Cocaine, chloroforme, alcool, éther, Veronal, café, thé, tabac, etc.	175.—

HRĂNIŢI COPII CU ALIMENTELE
„ALLENBURYS"
BANDA FLĂMÂNDĂ
PLÂNGE SGOMOTOS CERÂND ALIMENTELE:
„ALLENBURYS"
BANDA VESELĂ
CA A MÂNCAT DELICIOSUL ALIMENT
„ALLENBURYS"
Cereţi broşura: ALIMENTAREA COPIILOR CU ALIMENTELE ENGLEZEŞTI „ALLENBURYS"
Se trimite gratis
DE VÂNZARE LA FARMRMACII ŞI DROGHERII
Se trimite mamelor, nurselor şi moaşelor mostre gratuite.
A se indica vârsta copilului
DOMNILOR MEDICI ŞI CLINICELOR DE COPII SE TRIMITE LA CERERE MOSTRE ŞI LITERATURA STIINŢIFICĂ
Reprezentant: S. N. Iancovici Bucureşti I. Str. Academiei 6

Balul Presei

— Câţi ani ai?
— Şaptesprezece...
— Ce meserie ai?
— Colonel.
— Eşti nebun?
— Sunt colonel demisionat.
— Atunci n'ai 17 ani; ai 47.
— In eternitate, vârstele sunt egale. Pentru mine Napoléon nici nu s'a născut...
— Şi totuş, el a murit cam de-un veac.
— Acela era Napoléonul altei lumi, pe care am desfiinţat-o. Noi avem pe adevăratul Napoléon.
Un complice: — Iată-l.
— Va să zică Napoléon erai d-ta şi nu ne spuneai nimic.
— La ce bun?
— Câte clase ai?
— Noi nu suntem pe clase: suntem pe generaţii.
— Câte generaţii ai?
— E secretul meu.
— Te duceai des la cinematograf?
— E o artă inferioară.
— Cine ţi-a spus?
— Am descoperit eu.
Un complice. — E mai mult descoperitor decât colonel. A descoperit *Midi a quatoze heures.*
— Cum? dumneata ai făcut această descoperire? Şi taci ca un modest.
Un complice: — A mai descoperit şi sfoara de tăiat mămăliga.
— Eşti extraordinar. Avem de-a face cu un om mare şi d-ta zici că ai numai 17 ani.
— Când încă nu mă născusem am descoperit locul unde era mai cald.
— Faci o aluzie, dacă nu mă înşel, la generatrice.
— Eu nu sunt născut din femee, vă înşelaţi.
— Atunci?
— Din nimic.
— Inregistrează domnule grefier, că este născut din părinţi necunoscuţi.
— Vă rog, rectificaţi: m'am născut din nemărginire şi mă duc în nemărginire şi trec prin nemărginire.
— Să o luăm sistematic: Tatăl d-tale avea mustăţi?
— Era cu cinci ani mai tânăr ca mine.
— Dar doamna mama dumitale?
— Când m'a născut trecea examenul de clasa doua primară.
— Nu e de mirare. Sunteţi o familie originală. Dar cine a fost bunicul d-tale?
— El se va naşte peste 22 de ani.
— Cu alte cuvinte în neamul d-tale vă naşteţi de-a 'ndaratelea.
— Chestie de perspectivă.
— Mama dumitale întrebuinţa Pyramidon?
— Dacă înţelegeţi, Domnule Preşedinte, prin piramidon extractul de Piramide, accept întrebarea; dacă dimpotrivă, faceţi aluzie la amidon, permiteţi-mi să nu pot răspunde: îmi interzice demnitatea.
— Fumezi?
— Fumeg, Domnule Preşedinte.
Preşedintele. — Nu ştiu ce să-l mai întreb, căci mă înfundă la fiecare întrebare.
Consilierul juridic. — Aduceţi vorba despre furt.
Preşedintele. — Ceva mai târziu... Vreau întâi să determin atmosfera. (Către acuzat). Crezi în Dumnezeu?
— Lăsaţi-mă să surâd... Ce copilărie! Dumnezeu e altceva de cât îşi închipue lumea.
Preşedinte (către consilier). — Văzuşi? Ne 'nfundă par'că ne împănează cu gloanţe.
Un complice: — E extraordinar!
— Când răsuceşti ţigara, învârteşti foiţa din afară înăuntru sau dinăuntru afară?
— O aprind în capul care nu-i în gură.
Preşedintele: — E sintetic.
Consilierul: — Şi foarte inteligent: un fenomen.
Un complice. — E diagonal.
— Poţi să-mi spui de ce are scaunul patru picioare?
— Cum să nu pot? Patru puncte cardinale.
— Incă o întrebare: Citeşti?
— Dimpotrivă; nu este timp de pierdut. Am aci (arată la cap) totul concentrat.
— O întrebare indiscretă: Cum ai băgat mâna în buzunarul Părţii Civile?
— Sunt întrebări fără de răspuns. Hamlet a zis...
— Sau mai bine zis: cum a venit buzunarul la d-ta.
— Intrebarea face parte din seria precedentă.
— Ai furat ori n'ai furat?
— Oare fură diamantul lumina ce-l face să aibă preţ?
Preşedintele: Ce părere ai, domnule consilier juridic, fură diamantul lumina?
— E o chestie de discutat.
Acuzatul. — O putem discuta.
Preşedintele: — Parte civilă. Povesteşte cum s'a întâmplat.
— Treceam pe Calea Victoriei... O mână mă scotoceşte în buzunar... Ridic ochii, căci mergeam gânditor şi văd pe Domnul căutând ora la ceasornicul meu, cu multă răceală.
Mi-l furase. Uite hoţul ăsta.
Acuzatul: Nu sunt hoţ: sunt un interpret. Nu fur: interpretez.
Partea civilă: Interpretul ăsta. M'am sfiit totuş să-l interpelez, văzându-l bine îmbrăcat. Ia s'o iau eu, mi-am zis, prin pasagiul Comedia şi să-i mai ies odată înainte: trebue să-mi fure el ceva, mi-am zis din nou... I-am ieşit iar înainte. Insă mai întâi am cumpărat cinci cutii mari cu ace cu gămălie şi mi-am umplut buzunarele cu ace. O să-l prind asupra faptului mi-am zis. Cum mă zări, se aproprie de mine, scufundându-şi mâna în buuznarul, de astă dată, dela pardesiu. Vă închipuiţi cum a urlat sceleratul. Zeci de ace îi intraseră în fiece deget subt unghii şi când şi-a scos-o din buzunarul meu laba lui se prezenta gătită cu mii de ghiare cu gămălie. Te-am prins! i-am spus. — Dimpotrivă! a argumentat hoţul. — Dă-mi ceasornicul înapoi! i-am cerut. — L-am vândut! mi-a răspuns. Il vânduse pe loc.
Preşedintele (îşi pune ochelarii). Ei, acuzatule, ce-ai de zis? Pe unde mai scoatem cămaşa?
— Trăiască Vitessa!
— Nu merge.
— Trăiască Vântul!
— Prost!
— Trăiască anarhia!
Sentinţa: A se atârna cu elastic prevăzut cu o undiţă, de Cassa de Depuneri opt zile. A i se turna o cutie cu purici în ceafa cămăşii. A fi pictat: nasul verde, urechile indigo, gura portocalie. Şi a i se cânta dedesubt din saxofon.

T. ARGHEZI

PLASTICA

Indeletnicirea de poliţai plastic e extrem de ingrată. Obligat să pândească toate mişcările lumii artistice, cronicarul nu găseşte răgazul să se oprească deajuns asupra manifestărilor deosebite, să le precizeze sensul momentului actual de realizare şi să preconizeze, cu mai multă îndreptăţire, înălţarea ce va urma.

Obiceiul ce se confundă cu datoria îl îndeamnă să cerceteze adesea şi forme de activitate care nu-l pot interesa.

Vremea pierdută în colindări inutile e recompensată uneori prin clipa de încântare şi de reculegere pe care o încearcă într'o expoziţie realizată, dar bucuria unei astfel de descoperiri e destul de rară.

Expun anual la Bucureşti sute de artişti; dintre toţi, însă, nu ştim dacă sunt mai mult de douăzeci care să-şi merite numele.

C. Bacalu — Nud

Hotărîţi să renunţăm, aci, la oficiul de înregistratori ai tuturor exibiţiilor cu pretenţie de artă, nu vom mai pomeni numele nici-unui pictor sau sculptor ce nu şi-a câştigat dreptul la o cărare proprie spre ţelurile artei.

Criteriul e mai aspru, dar mai eficace: ignorarea mediocrităţii va însemna, poate, descurajarea ei.

* * *

Pictorul C. Bacalu expune la Căminul Artelor „Regina Maria" uleiuri şi desene executate cu o vigoare proaspătă şi armonioasă.

Artistul aduce în deosebi o imagine plastică emoţionantă şi complexă a Mangaliei văzute prin aspectele-i principale şi caracteristice. O imagine străbătută de

N. Enea — Autoportret

sensibilitatea vibrantă a unui poet delicat, care nu cântă însă în poze lirice natura, ci o fixează epic, tulburătoare, încremenită în clipa celei mai prielnice lumini.

Bacalu cunoaşte foarte bine ţinuturile dobrogene şi le traduce în tot adevărul expresiv al aspectelor nostalgice şi al tristei lor animaţii atmosferice.

Lucrările ce se remarcă prin frumuseţea redării plastice sunt — afară de peisagiile ce ne transportă sufleteşte dincolo de cadru şi de pânză — nudurile ritmic modelate şi originalele armonii florale.

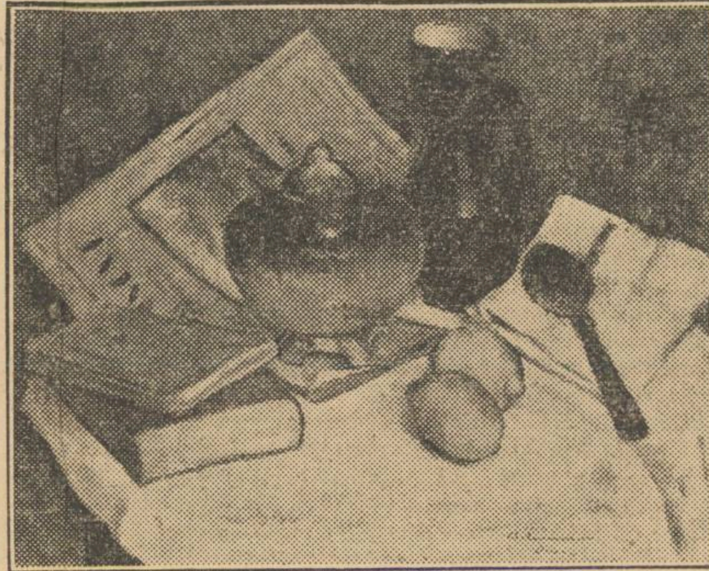
Opera de astăzi a lui Bacalu atinge punctul de unde încep trecerile definitive.

* * *

În stadiul de desvoltare estetică în care posibilităţile creatoare ale artistului se concentrează în jurul tehnicei şi i se subordonează, contribuţia personală a pictorului se rezumă la descoperirea arabescului linear şi a combinaţiei cromatice în stare să exprime cât mai multă viaţă şi o cât mai precisă redare a naturii.

In momentul în care tehnica e subjugată, pictorul nu mai caută mijloacele de expresie, ci expresia însăşi.

Doamna Nina Delavrancea-Dona, stăpânind virtuozitatea exprimării, izbuteşte în cele mai multe din lucrările expuse să facă pictural un desen şi să dea linie unei picturi.

Nina Delavrancea-Dona — Natură moartă

Nouă în tratare şi unitară în concepţie, artisa a câştigat mult în adâncime.

E arta ce izbuteşte să stabilească o legătură sufletească între tablou şi contemplator. Emoţia conţinută se comunică spontan prin desenul elocvent, vibrant şi rafinat, prin culoarea ce se compune şi se diversifică în puternice notaţii atmosferice, în naturi moarte artistic înjghebate şi în flori.

* * *

Un pictor tânăr şi excepţional înzestrat, N. Enea, expune la Ateneu interioare de ţară, flori, peisagii rurale, portrete şi compoziţii timide, pictate într'o frumoasă şi fermă ordonanţă cromatică.

N. Enea iubeşte linia simplă, sinceră, şi culoarea bogată pe care o cizelează îndrăzneţ cu cuţitul.

Pictorul acesta nu se preocupă de amănuntul inspiraţiei naive şi nu aleargă după ingeniozităţi morbide. Unitatea ritmică a lucrărilor sale naşte din căldură emoţiei şi din onestitatea mijloacelor care o sugerează.

H. Visconte — Peisaj

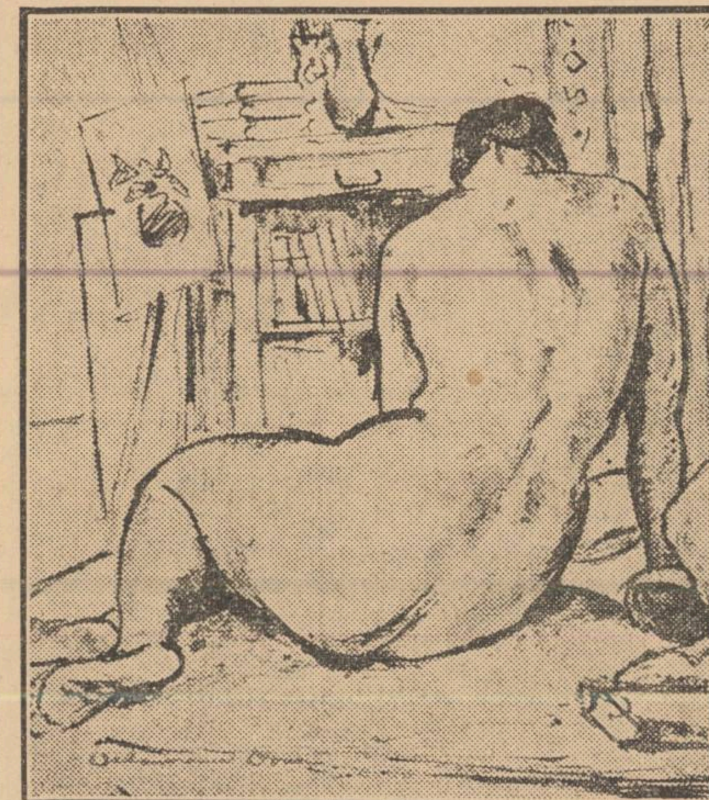
E în expoziţia lui o constantă strădanie de a înfăptui o afirmare de sine, o aşezare temeinică, dela care, realizarea stilului propriu va fi în curând o certitudine.

Şi Enea se îndreaptă, cu această manifestare, spre etapa de maturitate.

* * *

Un cuvânt bun merită deasemeni şi pictorul Henri Visconte, care încearcă, în vădit progres coloristic, să desăvârşească aspectele necercetate ale peisagiului românesc.

Temele nocturne sunt o încercare nouă în plastica noastră, şi domnul Visconte le atacă cu destul succes.

Nina Delavrancea-Dona — Desen

Am vrea, însă, înlăturate din expoziţie o serie de tablouri în care poza şi maniera inclină spre uşurinţa şi superficialitatea cărţii postale. Şi ne gândim, anume, la cele două nuduri ce încadrează atât de strident un întreg panou de lucrări merituoase.

H. BLAZIAN

Apocalips urban

...Şi noaptea a căzut ca o cortină
Pe-oraşul cu palate şi bordee —
Infern de besnă străbătut de curcubee
Perdea de ceaţă cu păianjeni de lumină.

E-o desnădejde în văzduh de parcă tot sabatul
S'a coborît din lumi imaginare,
Cu jocuri de vedenii funerare,
Cu vicii sterpe 'n care freamătă păcatul.

Tramvaiul a străfulgerat o clipă strada
Şi a călcat un om la cotitură;
Intr'o tavernă oameni stranii beau cu ură,
Pe-un trotuar o târfă-şi duce prada.

Un paznic flueră în besna trează:
S'a împuşcat un om subt un balcon —
Inspăimântat s'opreşte-un pieton
Şi fuge-apoi înebunit de groază.

Prin noapte se târăşte-al crimei duh
Şi intră'n case, cârciumi şi spelunci —
Un tată şi-a ucis doi palizi prunci,
Un ţipet s'a înfipt în creştet de văzduh.

Iar dintr'o curte de biserică pustie,
Cu lespezi mucede şi strâmbe cruci,
Doi copilandri furişaţi pe subt uluci
Işi murmură întâia poezie.

ION SAN-GIORGIU

BRUNO CICOGNANI

Infirma

La ţară. Iar pe marginea drumului înfloriseră stânjeneii: şiruri de stânjenei — atât de uşor desiş de albastru uşor — colo, de-a lungul tuturor şanţurilor... Cerul primei veri, când seninul e încă ud de ploae... Ceasul în care soarele prinde a osteni.

Ajunserăm, cu mama, în faţa unei bătături: o poiană înflorită la întâmplare în faţa unei căsuţe albe ce căta drept la soare, iar soarele nu era 'n stare s'o orbească.

Ne ieşi în cale o femeie prost îmbrăcată, sărbătorindu-ne:

— Bravo, l-ai adus şi pe Bruno! Ce mare s'a făcut!

Bucuroasă, ne băgă în casă, urcându-ne pe scară; luându-mă de mână, mă duse într'o odae plină de soare: pe fereastra deschisă, adieri îmbălsămate cum nu-s altele de-o prospeţime mai pătrunzătoare. In pat — ce alb era! — o fată tânără de tot, în „corset" brodat, cu părul galben despletit în jos; iar ochii mi se păreau a avea aceeaş coloare a stânjeneilor, a celor de-un albastru mai uşor — „Brueno!" — : o voce joasă şi acel *u* atâta de îndulcit şi mângâiat... Ce impresie! Şi-mi luă bărbia în căuşul mâinilor proaspete ca iarba.

— Ce nume frumos! şi ce bine-ţi stă! Ştiu că înveţi bine şi că nimeni nu te 'ntrece la tumbe... Vezi ce bine ştiu toate! Ce n'aş da să mă joc şi eu cu tine, să facem gălăgie... când colo, mereu în pat: mi-s prinse picioarele, da' cine-i mai vesel ca mine? Intr'o zi când ai să stai la noi — cucoană Iulio, nu-i aşa? ai să ni-l laşi pe Bruno o zi întreagă la noi — ai să vezi cum o să te fac eu să petreci, ai să vezi...

Cei ce stau în pat m'au speriat totdeauna: mai ales pe când eram copil, intrând într'o odae în care era cineva în pat, chiar dacă nu era bolnav, chiar de-ar fi fost tata ori mama, însemna să înving o impresie de desgust, să fac un efort pe care nici atunci nici acuma nu-s în stare de a mi-l lămuri: neaşteptată impresie a unei neplăceri sexuale şi apoi o stare continuă de apăsare ca a unui animal scos din elementul său: ce adânc oftat când eşeam de-acolo!

De data aceasta n'am simţit ce simţeam de obiceiu, rămăsei ca vrăjit. Fata tânără, în „corset" brodat, cu părul galben despletit, cu ochii de coloarea stânjeneilor şi care-mi zicea „Bruuno", acea copilă cu picioarele prinse şi care mă ademenea să mă bucur de voioşia ei o zi întreagă...

Imi vorbi mai departe, drăgăstoasă — eu eram vrăjit, visam — până ce se arătă ceasul mai plăcut ca toate, când soarele s'a făcut nevăzut şi-a rămas licărirea aşteptării de-a se desgoli toate tainele: cea dintâi stea se vădeşte, iar iubirea urcă, nestânjenită, plutind în adâncul sufletului.

Dar numai ce prinse a se întuneca, am văzut că nu era tânără de loc: faţa-i era trasă, mâinile descărnate, ochii duşi în fundul capului. Ba şi glasul îi era răguşit, iar sub „corsetul" alb, scheletul...

Incepui să tremur, ca de frică: mama vorbea încet cu prietena ei care stătea aplecată asupra unei bucăţi de pânză albicioasă, pe care degetele-i alergau de zor — era aproape întuneric — repezi, fără să dea greş, ca de maşină.

Mai pătrunzător, îmbătat de rouă, mirosul de Mai; iar în zare, pe lanuri, licuricii — se şi arătaseră licuricii — puiau.

(Trad. de ALEX. MARCU)

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Inst'nctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura «Cartea Românească»

Ceva despre filosofia artei şi arta filosofiei

Explicarea artei prin filosofie a fost considerată întotdeauna ca posibilă. Platon a lămurit frumosul în dialogurile lui filosofice, iar scrierile lui Aristot asupra problemei liberării sau purificării noastre prin trăirea momentelor tragice pe care arta adevărată le naşte în noi, — continuă încă şi azi să preocupe în gradul cel mai înalt pe esteticieni.

Inceputurile unei filosofii sistematice asupra artei nu datează însă decît din sec. al 18-lea, adică dela Baumgarten şi apoi dela Kant. Acesta din urmă a pus de altfel temeliile ştiinţifice ale esteticei, în „Kritik der Urteilskraft". Dar de atunci şi până azi filosofia artei a făcut progrese continue, precizându-şi atât obiectul ei şi al esteticei, cât şi metodele ce ele ar trebui să le folosească, pentru a explica frumosul şi opera de artă.

Istoria filosofiei şi a esteticei oferă aci cercetătorului un material bogat din care se cunosc toate etapele gândirii omeneşti pentru a dobândi adevărul. Spectacolul acestor străduinţi nu poate fi desolant pentru nimeni. Dimpotrivă el naşte în noi convingerea nu numai despre realitatea progresului obţinut, dar şi despre necesitatea străduinţii noastre de a pune mereu problemele în discuţie, neconsiderându-le niciodată epuizate. Şi aceasta, chiar dacă discuţia nu s'ar referi decât la precizarea unor chestiuni de nuanţă.

Unii ar putea să afirme că tocmai problema nuanţelor e mai atrăgătoare decât însuşi fondul chestiunilor, după ce ele au fost precizate prin fixarea obiectului lor.

Filosofia artei şi estetica au urmat tocmai această cale. Aşa de pildă, estetica, considerată la început ca ramură a filosofiei a căutat să devină independentă de filosofie, încercând prin metode proprii să explice frumosul. In străduinţa aceasta, ea a făcut o despărţire însă între ceeace este filosofia artei şi estetica propriu zisă. In concepţia modernă, filosofia artei ar avea de obiect numai cercetarea operelor de artă aşa cum ele sunt realizate şi în limita technicei fiecărei arte. Estetica dimpotrivă merge mai în adâncul lucrurilor şi caută să lămurească operele de artă din punctul de vedere al psihologiei creaţiei şi al psihologiei spectatorului în faţa operei de artă.

In această tendinţă a ei, estetica lămureşte apoi sentimentele noastre estetice, prezentându-le când ca un rezultat al retrăirii acestor opere, când ca un rezultat al unei imitaţii a operei, când ca o urmare a unei iluzii conştiente pe care o avem în momentul când gustăm o piesă de teatru, sau citim un roman.

Estetica germană contemporană, reprezentată prin Carl Groos, Th. Lips, Volkelt, Meumann, Muehler-Freienfels, M. Geiger, — precizează tocmai aceste puncte de vedere în înţelegerea frumosului şi psihologiei creaţiei operelor de artă. Aşi mai fi înclinat să-l citez şi pe Eduard Hanslick, care în lucrarea lui „Vom musikalisch Schoenen", a precizat specificul estetic în opera musicală şi a influenţat ca un adevărat precursor metoda fenomenologică aplicată de pildă de M. Geiger în explicarea problemelor de estetică. Oricum însă, nuanţările în ceeace priveşte estetica au mers atât de departe, încât (vorbind în general) aplicîndu-se şi în estetică metoda fenomenologică (folosită de Husserl în cercetarea problemelor de logică), — s'a pus în discuţie problema specificului estetic independent de creaţia operei sau sentimentelor noastre estetice. Adică s'a considerat obiectiv esteticul, în esenţa lui şi fără a fi turburaţi de elemente de apreciere exterioare lui (biografie, rassă, clasă socială, etc.), — ci fiind numai călăuziţi de ceeace constitue însăşi fiinţa lui. In această din urmă privinţă studiile lui M. Geiger sunt uimitoare ca rezultat al analizei esteticului până în ultima esenţă a lui. Din această cauză lucrările lui M. Geiger: „Fenomenologie des aestetischen Genusses" şi „Zugaenge zur Aesthetick", — nici nu pot fi trecute cu vederea de către aceela care vrea să studieze cadrele şi limitele în care poate fi discutată problema esteticei contemporane. Perspectivele sub care poate să fie astfel lămurită chestiunea raportului dintre filosofie şi artă, — sunt aşa dar cu mult mărite şi mai variate astăzi ca în trecut, când distincţiile între elementele problemei nici nu erau făcute încă.

S'a întâmplat astfel cu estetica ceiace istoria filosofiei şi a ştiinţei ne arată că s'a petrecut cu toate ştiinţele şi toate ramurile de filozofie adică şi aci s'au nuanţat problemele. Dar este dela sine înţeles că filosofia artei sau numai estetica, au eşit din această activitate filosofică cu un câştig promiţător de o creştere a amploarei preocupărilor estetice.

* * *

Desigur că toate afirmările acestea sunt susceptibile de largi desvoltări şi preciziuni de amănunt, care din punctul de vedere al conţinutului de idei nu ar fi fireşte lipsite de frumuseţe. Metoda fenomenologică în genere, se opreşte tocmai asupra amănuntului, pentru ca din cercetarea lui să poată ajunge la sinteza ultimă a obiectului studiat. In liniile largi însă în care e pusă aci problema, aceste desvoltări nu sunt necesare. Singurul lucru util, pentru a arăta proporţiile problemei, — ar fi numai să se lămurească dacă într'adevăr datorită metodei de a se cerceta nuanţele fenomenelor, au mai fost prinse poate de mintea noastră şi alte nuanţe noi, în afară de cele deja cunoscute şi despre cari am amintit.

De altminteri, poate că nici nu ne-am fi pus această din urmă întrebare, dacă fenomenul nu s'ar fi produs. Intr'adevăr, estetica a pus în ultimul timp în discuţie chestiunea dacă nu ar fi posibil să se studieze în cadrul esteticului, nu numai raportul dintre artă şi filosofie ci de pildă şi acest raport: dacă filosofia ca atare nu îmbracă şi ea întotdeauna sau numai uneori, forme artistice. Adică s'a pus în discuţie în ultimul timp nu numai problema filosofiei artei dar şi aceia a artei filosofiei. Simţim de altfel că această întrebare nouă e o nuanţă la problema generală a esteticului. Dar odată pusă, ea devine pasionantă dacă avem în vedere mai ales că unul din marii esteticieni ai timpului nostru a şi întreprins munca de precizare a ei.

Problema l'a tentat cel dintâi pe esteticianul Max Dessoir, care a concretizat-o într'o mică lucrare intitulată „Die Kunstformen der Philosophie". Eu însă nu urmăresc aci să reduc problema la o informaţie asupra noilor descoperiri în domeniul esteticului, voesc numai să desvolt tematica raportului dintre artă şi filosofie sau dintre filosofie şi artă, aşa cum ea poate să fie enunţată astăzi. Pentru aceasta nu e însă nici necesar să o întregesc cu detalii asupra problematicei ei, adică cu studiul mai adânc al tuturor posibilităţilor raţionale în care ea ar putea fi explicată. Dar pentru frumuseţea şi sugerările de idei pe care această tematică ni le poate produce, o oprire a atenţiei noastre pentru câteva clipe numai asupra problemei, nu este totuş în acest caz de prisos.

Astfel, pentru Max Dessoir problema artei filosofiei sau a formelor artistice ale filosofiei, cum spune el, are două laturi: Una se referă la necesitatea permanentă a filosofului de a-şi exprima gândurile în forme artistice; cealaltă este privitoare la legătura ce poate fi între problemele filosofice şi formele poetice în care gândirile noastre ar fi exprimate.

Pentru a soluţiona prima parte a problemei, Max Dessoir face apropieri între atitudinea filosofică şi cea estetică, arătând că în artă ca şi în filosofie întâlnim simplitatea de concepţie a totului; că problemele filosofice au rămas mereu aceleaş, iar în artă de asemeni, nu se poate vorbi (din cauza progresului) de o învechire a operelor considerate frumoase încă din antichitate; că opera filosofică întocmai ca şi cea artistică e realizată de un număr restrâns de oameni, dar că atât una cât şi cealaltă se adresează întregii omeniri; însfârşit, că opera filosofului e un tot închis ca şi opera rotunjită a artistului; că în filosofie ca şi în artă personalitatea filosofului şi a artistului joacă un rol deosebit, iar opera unuia ca şi a celuilalt izvorăşte din ultimele adâncuri ale fiinţei lor. Un singur lucru fundamental desparte pe filosof de artist: limbajul. La primul vorbirea se ridică până la înălţimea abstractă a noţiunilor, fără a putea însă vreodată să exprime suficient ultimul adevăr de care a ştiut să se apropie; la al doilea, limbajul este mijlocul de exprimare obişnuit, iar când el nu se potriveşte cu ceiace poetul a voit să exprime sau să deseneze sau să concretizeze, atunci poetul ştie să se libereze de încătuşarea lui, creînd valoarea independentă a unei limbi nouă.

Sunt aci câteva observaţii exacte, empirice. Nu ni se precizează însă fie şi psihologiceşte ideia necesităţii exprimării filosofiei în forme artistice şi dacă mai ales, fără aceste forme, opera filosofică nu poate cu toate acestea să existe.

Max Dessoir face apoi, pentru a soluţiona a doua parte a problemei, apropieri între preocupările fundamentale ale filosofiei: absolutul, lumea şi omul şi cele trei forme de exprimare poetică: drama, eposul, lirica. Incepând dela dialogurile lui Socrate şi Platon, până la acelea ale lui Schelling, trecând prin monoloagele lui Marc Aurel, solilogviile lui Augustin, meditaţiile lui Descartes şi ajungând la monoloagele lui Schleiermacher, gândirea filosofică a căutat întotdeauna să dea formă artistică problemelor ei. Dovada este aşa dar făcută pentru forma dramatică. Pentru epos, Max Dessoir se referă la romanul filosofic şi citează romanele de filosofie ale lui Filostrat, Voltaire (Candide), romanele insulare ale lui Thomas Morus, Iben Tophail, romanele lui Baltazar Gracian (Andrenio), Jacobi, Jacob Friederich Fries, Rousseau (Abelard et Heloise), Flaubert (Bouvard et Pecuchet), Balzac (Louis Lambert) şi romanele lui Goethe, Carlyle (Sartor Resartus), Thomas Mann (Zauberberg). Pentru lirică ni se aminteşte de numele lui Lucretius, Hoelderlin, Kirkegaard, Nitzsche şi Stefan Georg.

Tot prin metoda empirică aşadar, ni se dovedeşte a doua parte a problemei. Fac însă aci următoarea observaţie: Nu oricine îşi pune probleme este filosof; nu oricine scrie un roman filosofic (Balzac), poate să ne facă dovada că într'adevăr mintea sa este filosofică şi, evident, nu romanele filosofice — fiecă ele sunt scrise de un filosof sau nu, — constitue o dovadă a necesităţii de exprimare a filosofiei în forme artistice. Romanele acestea sunt în afară de orice filosofie propriu-zisă.

Acum problema se lărgeşte şi poate fi complectată. Formele artistice ale filosofiei există într'adevăr, însă independent dacă ele pot fi dramatice, epice sau lirice (această clasificare e de importanţă secundară chiar pentru estetică). Ele sunt în fond forme de expresivitate prin care mintea filosofului se liberează prin crearea sistemului, de problemele ce le-a cercetat şi a căror deslegare a ştiut să-o găsească. Iar ordinea, euritmia ideilor, viaţa, atmosfera de însufleţire şi căldura întregii lucrări filosofice, — vin laolaltă şi dau valoarea estetică lucrării (vezi M. Geiger: Zugaenge zur Aesthetik).

Deaceia adesea opera filosofică de reală valoare lucrează asupra noastră nu numai logic, dar şi emoţional, producând în noi o stare de intensificare a vitalităţii, de creştere a personalităţii noastre, de bucurare a noastră întocmai ca orice operă literară de mare valoare. Formele artistice ale filosofiei trebuesc aşadar căutate în însăşi operele filosofice. Le găsim mai curând la Platon, Spinoza, Hegel, Bergson, în marile lor sisteme, decât în romanele sau versurile pe care unii din filosofii, poeţii sau scriitorii citaţi de Dessoir le-au scris întâmplător.

Se pune deci şi întrebarea (în cadrul temei tratată de Dessoir): dacă în definitiv operele mari filosofice nu pot trăi chiar dacă nu şi-au găsit expresiunea în forme artistice. Filosofia lui Kant ar putea să dea răspunsul, în sensul că formele artistice ale filosofiei nu sunt de o absolută necesitate (cum ar crede Dessoir). Ele sunt posibile numai.

Dar odată cu aceasta, filosofia lui Kant ne-ar mai dovedi că şi forma şi stilul filosofic nu stau în bogăţia de imagini şi comparaţii prin care filosoful şi-ar exprima gândirea, ci în expresivitate şi în ordinea şi mai curând în dinamica liniştită în care îşi desfăşoară ideile. Acelaş lucru ni l'ar dovedi, în aceiaşi ordine de idei de altfel şi ceilalţi filosofi citaţi, cu adaosul numai că claritatea în expunerea sistemelor lor, contribue la considerarea acestor sisteme şi sub aspectul estetic, nu numai logic al lor.

I. BRUCĂR

„Biblioteca pentru Toţi"

este cea mai veche, mai cunoscută, mai răspândită şi mai folositoare publicaţie de: Literatură, de Artă, Ştiinţă, etc.,

cuprinde scrieri din clasicii români şi străini precum şi opere străine, traduse de scriitori români cunoscuţi.

Un volum cuprinzând circa 100 pagini costă Lei 7.—

Au apărut până în prezent aproape 1200 numere.

Catalogul general se trimite la cerere gratis de către

Edit. Libr. „Universala" Alcalay & Co.

Bucureşti, Calea Victoriei, No. 27

De vânzare la toate librăriile din ţară

Trandafirul cavalerului

Apartamentul lui John Hopkins era un apartament ca oricare altul. Pe prichiciul unei ferestre zăreai un ghiveci cu flori, iar pe celălalt un „terrier" bucşit de purici, ce părea c'aşteaptă cu nerăbdare ziua cea mare, de care se spune că beneficiază orice fiinţă, fie ea oricât de mizerabilă.

John Hopkins era un om ca oricare altul. Câştiga o sută de franci pe săptămână într'o casă cu nouă etaje, acoperită cu ţigle şi unde îşi dăduseră întâlnire toate artele şi toate industriile. In acest imobil găsiai o Societate de Asigurare, maşini cu aburi, pedicure, împrumuturi, găini, şerpi „boa" împăiaţi, o şcoală de dans „garantată, în cinci lecţii" şi membre artificiale. Totuşi, nu v'aşi putea spune, numai după aceste detalii exterioare, cam ce fel de funcţie ocupa acolo domnul Hopkins.

Doamna Hopkins era o femeie ca oricare alta. Avea dinţi de aur. Stătea acasă toată săptămâna. Duminica, în schimb, o apuca un mare dor de ducă. Işi cumpăra dela cofetărie dulciuri pe care ar fi putut să şi le facă şi-acasă. Manifesta un entuziasm furios pentru vânzările cu preţ redus din marile magazine. O umilea teribil superioritatea doamnei dela rândul al treilea, fiindcă purta la pălărie pene de struţ „veritabile", avea eşire direct la stradă şi carte de vizită cu două nume lângă sonerie. Işi petrecea ore întregi privind pe geam.

Avea mari emoţii când sosea ziua de plată a chiriei. Trăgea cu urechea la toate scandalurile şi pălăvrăgelile bucătăreselor. Pe scurt, avea absolut toate ocupaţiile, obişnuite oricărei chiriaşe din cartier.

Mai îngăduiţi câteva clipe şi veţi afla imediat de ce-i vorba.

In oraşele mari, totdeauna se întâmplă lucruri formidabile şi neaşteptate. Faci colţul unei străzi... şi deodată-ţi rupi vârful umbrelii drept în ochiul unui vechi prieten. Sau, culegând flori, aşa, la întâmplare, plimbându-te prin parc, haiti!... te-au şi desbrăcat nişte bandiţi. Eşti dus la spital cu targa.

Te căsătoreşti cu infirmiera care te-a îngrijit. Divorţezi. Ai necazuri cu nişte plăţi mari, deşi n'ai decât foarte puţine rente la stat, faci coadă la supa împărţită săracilor, te căsătoreşti cu o bogată moştenitoare, îţi scoţi lenjurile dela spălătoreasă, îţi plăteşti datoriile dela Cerc... toate astea se petrec cu iuţeala fulgerului. Sau,... pe când eşti pe stradă, un deget îţi face un semn misterios, o batistă cade, pentru dumneata, o cărămidă cade pe dumneata, cablul unui ascensor se rupe, banca dumitale dă faliment, restaurantul sau nevasta îţi produc multiple supărări, iar Fatalitatea se joacă cu tine, precum joacă sfărâmăturile de dop dintr'o sticlă rău destupată de către chelnerul căruia ai uitat să-i dai bacşiş.

Oraşul e asemeni unei ştrengăriţe, iar dumneata eşti fardul de pe obrazul ei, pe care ea-l linge mereu, până dispare.

John Hopkins, după un dejun cam slăbuţ, luă loc pe-o canapea îmbrăcată în rips albastru. Apartamentul era goluţ, asemeni unui „corset care te cam strânge". Contemplă îndelung şi cu mare satisfacţie unica reprezentantă a Marei Arte: copia *Angelus*-ului de Milet, agăţat în perete, în faţa lui. Doamna Hopkins cârâia necontenit împotriva mirosului de bucătărie care venea din apartamentul alăturat. Terrierul bucşit de purici se uita la Hopkins cu desgust, descoperind un dinte duşmănos speciei umane.

In toate acestea nu era nici sărăcie, nici dragoste, nici războiu; totuşi, oricât de uscat ar fi un trunchiu de copac, tot se poate altoi pe dânsul rămurica viguroasă a unei vieţi bine trăite. John Hopkins se silea să samene ciorchinele uscat al conversaţiei în pasta nesărată a existenţii sale.

— ...pe punctul de-a instala un nou ascensor la birou, zise el, mâncând prima parte a frazei, iar patronul şi-a mai lăsat din aerele lui de senior.

— Mă mir, zise doamna Hopkins.

— D. Wapples, continuă John a venit astăzi la lucru c'un rând de haine noi, de vară. Erau foarte elegante. Din stofă cenuşie cu...

Dar se opri brusc, simţind deodată că-i lipseşte ceva.

— Mă duc până la colţ să-mi cumpăr o ţigară de cinci bani, conchise el.

John Hopkins îşi luă pălăria şi se îndreptă spre eşire, traversând coridoarele şi scările putrede ale casei.

Aerul de seară era călduţ. Străzile răsunau de strigătele vesele ale copiilor ce jucau un soiu de jocuri ritmate, pline de fraze şi cadenţe misterioase. Pe pragul uşilor, oameni serioşi îşi fumau pipa, vorbind între ei.

Regia către care se îndrepta John Hopkins era ţinută de-un individ anume Fresmayer, care considera acest pământ ca pe-un fel de insulă dezolată şi pustie.

Hopkins nu era cunoscut în magazin. Intră şi ceru:

— Dă-mi o porcărie de ţigară din care ai, de cinci bani!

Acest atac la adresa calităţii ţigărilor lui, spori doza de pesimism a lui Fresmayer. Deschise o cutie, care, din nenorocire, corespundea exact epitetului dat de client. Hopkins tăie cu dinţii vârful ţigării, o aprinse la flacăra şovăitoare a aprinzătorului, apoi căutându-se prin toate buzunarele, constată că n'are nici un ban asupra lui.

— Ştii ce? explică el cu sinceritate, n'am nici un ban la mine. Iţi voiu plăti altădată.

Inima lui Fresmayer se umplu de-o bucurie răutăcioasă. Incăodată se convingea cât de putredă este această omenire şi cât de prost peripatetician este omul. Fără a scoate un cuvânt sări dela locul lui şi-apucă pe Hopkins de piept. Acesta însă nu era om care să recurgă la *punching-ball* împotriva unui pesimist negustor de tabac. Se mulţumi să trimeată lui Fresmayer un „colorado maduro", drept răspuns la o zdravănă lovitură cu piciorul pe care-o încasase dela onorabilul negustor, lipsit cu desăvârşire de noţiunea cuvântului *credit*.

Din cauza loviturii puternice a adversarului Hopkins fusese nevoit să dea înapoi până'n trotuar. Acolo, lupta deveni înverşunată, iar indianul codrilor, păzitorul indispensabil al oricărei regii, indianul paşnic cu surâsul grav fu trântit la pământ iar trecătorii, înveselindu-se la vederea acestui masacru, se îndesau care de care să privească lupta însufleţită.

Dar curând sosi în goană şi inevitabilul poliţist, răuvoitor şi celui ce-atacă şi celui atacat. Cu toate că John Hopkins era un cetăţean paşnic, care nu lua parte la jocurile „puzzlei" decât în camera lui de dormit, totuşi găsi în el acea putere de împotrivire care se trezeşte în fierbinţeala luptei. Inghemui pe poliţist lângă taraba unui băcan şi dădu lui Fresmayer o lovitură atât de ţeapănă încît acestuia începu să-i pară rău că nu acordă credit de 5 bani unora dintre clienţi. In urmă, Hopkins o împunse la fugă dealungul trotuarului, urmărit de-aproape de negustorul de ţigări şi de bietul poliţist, a cărui uniformă dovedea pe deplin cum că avea dreptate băcanul afirmând că ouă proaspete ca ale lui nu găseşti în tot târgul.

Pecând alerga astfel, Hopkins zări un automobil de curse, mare, roşu şi de-o formă joasă care înainta încet pe şosea. Apropiindu-se de trotuarul pe care alerga Hopkins, omul care conducea îi făcu semn să sară în trăsură. Acesta sări, fără a se opri şi căzu pe scaunul îmbrăcat cu stofa orientală, alături de şofeur. Tuşind „diminuendo" enorma maşină îşi luă zborul, asemeni unui albatros, cotind din strada cu pricina spre bulevarde.

Conducătorul maşinei mărea viteza, fără a spune un cuvânt. Avea ochelari şi haina diabolică de şofeur, ce-l ascundea cu totul.

— Iţi sunt foarte îndatorat, prietene, strigă recunoscător Hopkins. Sigur că şi dumneata ai în vine sânge de sportman deoarece n'ai admis doi indivizi împotriva unuia singur. Incă o minută şi eram pierdut.

Dar şofeurul nu dădea nici un semn care să arate că înţelege cele ce i se spuneau. Kopkins dădu din umeri, şi-şi mestecă ţigara. Căci în timpul bătăliei îi intrase tutunul printre dinţi.

După vre-o zece minute automobilul intra pe sub un portaliu măreţ şi se oprea în faţa unei nobile locuinţi învăluite în ceaţă, în vreme ce şoferul, sărind din maşină, îi spunea:

— Veniţi repede, Doamna vă va explica cum stă chestia. Asta e-o mare onoare pentru dumneata, Domnule. Desigur, Doamna ar fi putut cere şi lui Armand să reguleze chestia. Dar Armand, — eu sunt acela, Domnule, — e doar un biet şofeur...

Cu gesturi vehemente, Armand conduse pe Hopkins în casă, introducându-l într'un etac mic dar luxos.

O femeie tânără şi frumoasă ca o cadră se ridică de pe un fotoliu. In ochii ei se putea ceti o mânie stăpânită, iar sprâncenile sale subţirele şi arcuite se încreţiseră tare, încântător de tare.

— Doamnă, zise şoferul, înclinându-se, am fost la d. Long, vărul dumneavoastră, dar nu era acasă. Pe când mă întorceam, am zărit pe acest domn care lupta — precum spuneţi dumneavoastră — împotriva unor forţe superioare. Ţinea piept contra cinci, zece, treizeci de oameni şi de gardişti. Da, Doamnă, a lovit unul, trei, opt poliţişti, precum îi numiţi dumneavoastră. Şi deoarece d. Long nu era acasă, m'am gândit, că la urma urmii, Domnul poate să facă acelaşi serviciu Doamnei, şi l'am adus.

— Bine, Armand, zise doamna cea tânără, poţi să te retragi. Apoi, întorcându-se spre Hopkins:

— Mi-am trimis şofeurul să caute pe-un văr de-al meu d. Walter Long. Este aici un individ care m'a insultat în mod grosolan. M'am plâns mătuşii mele, dar ea a găsit cu cale să râdă de mine.

Armand zice că eşti foarte curajos. In vremurile noastre, Domnule, aşa de prozaice, oamenii bravi şi cu-adevărat cavaleri să găsesc din ce în ce mai rar. Pot conta pe dumneata?

In acest timp, Hopkins făcea mii de sforţări pentru a dosi mucul de ţigară într'un buzunar al vestii. Privea mereu la fiinţa încântătoare din faţa lui şi simţia în el răsunând primele acorduri ale unei romanţe sentimentale. Desigur, iubirea lui era pură, căci numai aşa poate iubi un cavaler. Şi-în clipa aceasta nici urmă de amărăciune ascunsă nu mai exista în inima lui, contra apartamentului în care dormea acel *terrier* plin de purici şi nici împotriva aceleia pe care soarta i-o dăruise de nevastă.

(Se căsătorise cu dânsa de mult, în urma unei plimbări organizate de Uniunea femeilor ce au mania de a-ţi lipi etichete de haine şi în urma unui rămăşag de ambiţie cu prietenu său Billy Mac Manus: pariase pe-o pălărie nouă şi pe-o sută de peşte cum că o va cuceri).

Dar îngerul care-i stătea în faţă era prea celest pentru a mai evoca amintirea vreunei pălării sau a supei de peşte. Pentru dânsa potrivit era doar vre-o coroană bătută cu nestimate.

— Arată-mi şi mie pe-acela care te-a supărat, zise el. Până acum nu prea mi-am luat în serios talentul de pugilist... Dar acum a sosit şi acest moment.

— E-acolo, zise tânăra doamnă, arătând cu degetul o uşă închisă. Dar eşti sigur pe dumneata? Poate eşti emoţionat ori ţi-e frică?...

— Eu? strigă Hopkins. Dacă vrei, atâta doar să-mi dai: un trandafir din buchetul ce-l porţi la piept...

Ea-i întinse un trandafir roşu, roşu de tot! John îl luă, îl sărută şi-l vârî în buzunarul vestii sale, deschise uşa camerii şi păşi înăuntru. Se găsi într'un fel de bibliotecă elegantă, şi nu prea tare dar foarte frumos luminată. Un tânăr stătea într'un fotoliu şi citea.

— Dumneata ai face mai bine să citeşti manualul de bună-creştere, zise cu brutalitate Hopkins. Scoală-te. Am să-ţi dau eu dumitale o lecţie cum trebue. Cum îndrăzneşti dumneata, Domnule, să fii mojic cu-o femeie hai?...

Tânărul păru cam surprins. Se sculă repede, luă pe Hopkins de braţ şi-l duse fără nici un fel de discuţie până la uşa intrării.

— Bagă de seamă ce faci, Ralf Branscombe strigă tânăra doamnă, care-i urmărea. Păzeşte-te de-acest curajos cavaler care m'a luat sub protecţia lui.

Dar tânărul împinse cu blândeţe pe Hopkins afară.

— Fă-mi hatârul, dragă Bess, şi nu mai ceti atâtea romane istorice, că nu-i bine, crede-mă... zise el cu linişte. Apoi:

— Cum naiba a pătruns individul până aici?

— Armand mi l'a adus, răspunse tânăra doamnă. N'ai fost deloc drăguţ cu mine. Nu m'ai lăsat să cumpăr câinele acela mare Saint-Bernard. Şi-atunci, am trimis pe Armand să cheme pe Walter. Zău, eram aşa de supărată pe tine!

— Haide, haide, Bess, fii cuminte, te rog, zise tânărul apucând-o de braţ, câinele nu era deloc sigur. A muşcat vre-o două-trei persoane. pe când treceau pe lângă dânsul. Aşa... şi-acum ia hai să mergem la mătuşa şi să-i spunem că suntem de acord.

Şi porniră încetişor, braţ la braţ, strâns alăturaţi, ca doi îndrăgostiţi.

In vremea asta, Hopkins ajunsese acasă. La intrare, întâlni pe fetiţa portăresei care se juca pe scări, îi dădu un trandafir roşu, roşu de tot şi se urcă în apartamentul lui.

Doamna Hopkins încă se lupta cu papiotele.

— Ei, ţi-ai găsit ţigara, zise ea cu indiferenţă.

— Da, explică John, şi cu ocazia asta m'am plimbat puţin. E-o noapte atât de frumoasă!

Se aşeză pe sofa, îşi scoase din vestă restul de ţigară, îl aprinse şi contemplă îndelung graţioasele chipuri ale *Angelus*-ului din perete, aşezat drept în faţa lui.

— Mi se pare că vorbeam despre nişte haine noi de-ale domnului Wapples, zise el. Da, da... erau din stofă cenuşie, cu pătrăţele mici... Foarte elegante.

(In româneşte de DESPINA SADOVEANU după *O. Henry*)

Copie şi plagiat

Pentru lărgirea cadrului anchetei despre copie şi plagiat, *vom publica şi în paginile „Adevĕrului literar" o serie de răspunsuri ale personalităţilor proeminente care reprezintă arta, literatura, filosofia şi gândirea juridică cea mai înaintată în ţara noastră.*

In numărul de faţă publicăm răspunsurile domnilor Hurmuz Aznavorian şi Demostene Botez.

Eminentul nostru jurisconsult, domnul H. Aznavorian, ale cărui întinse referinţe de jurisprudenţă generală, şi în materie de proprietate artistică cu deosebire, sunt unanim recunoscute, înfăţişează problema nu numai sub aspectul ei strict juridic, ci pune la contribuţie şi largile d-sale cunoştinţe în domeniul artistic şi în cel etico-estetic al libertăţii criticei.

Răspunsul domnului Demostene Botez, poetul de fină sensibilitate şi de subtile corespondenţe intelectuale, prezintă lucrurile în forma deschisă a accepţiunii curente şi obiective.

E o contribuţie preţioasă şi prin excelenţă edificatoare.

* * *

Opera de artă, cea autentică, ca şi cea mediocră, care împrumută însă formele aparente ale operelor autentice, — reprezintă un anumit gen de proprietate în lumea dreptului, care în nici-un caz, sub nici-un motiv, nu este exclusivă a celui care creiază.

De îndată ce un artist sau un literat şi-a terminat opera de artă şi a înţeles s'o dea publicităţii, el trebue să suporte expresiunea publică a sentimentului pe care-l provoacă chiar dacă acest sentiment ar leza interesele lui materiale.

Dela început e bine să se ştie că interesul celui care creiază opere de artă, este subordonat interesului general al conservării şi propagării simţului estetic în marile masse populare. Căci pericolul popularizării sau a toleranţei operelor de artă mediocre şi de proastă calitate este mult mai mare decât pericolul jignirii unui interes personal material al artistului.

De aci s'a născut teoria socială, consacrată şi în drept, a libertăţii absolute de critică, a tuturor operelor plastice, literare şi muzicale, fiindcă aceste opere au un efect educator nu numai în înţelesul didactic al cuvântului, dar chiar în înţelesul înalt al formării spirituale a unui popor.

Nu e de mirare, prin urmare, când veţi găsi în mai toate publicaţiunile juridice sau de ştiinţă socială expresiuni ca acestea: „Critica s'a născut dintr'un contract. Indiferent dacă ea se exercită asupra artelor plastice, asupra operelor literare, asupra muzicii, asupra interpretării artistului dramatic sau a cântăreţului, — acest contract se formează între artist şi acei cărora arta reprezentată vrea să placă."

In unele hotărîri judecătoreşti, s'a mers chiar mai departe şi s'a afirmat că libertatea de critică nu e decât urmarea firească a libertăţii presei, care şi ea nu e decât consecinţa firească a principiului constituţional al libertăţii de opiniuni.

Orice îngrădire în această privinţă din partea unei societăţi, fie sub formă legislativă, fie sub formă de corporaţiuni profesionale sau manifestaţiuni violente din partea artistului, constitue o intimidare şi o atingere a libertăţii de a gândi, care e un principiu fundamental al oricărei organizaţiuni de stat modern.

Cum spune Brunetière: „critica nu constă în a constata în tine însuţi că o piesă sau un roman e detestabil; critica constă în dreptul de a da publicităţii acest gând intim al tău."

Prin afirmarea acestor reguli, o societate care urmăreşte scopuri culturale nu face decât să se pună în legitimă apărare împotriva prostului gust şi al mediocrităţii în artă.

Dacă n'ar fi critica ,chiar exagerată, mediocritatea ar câştiga un drept nediscutat la existenţă şi e cu neputinţă să ceri unui popor, în care viaţa intelectuală e la începuturile ei, să discearnă frumosul de urât.

In ceiace priveşte aprecierile criticilor de artă cu privire la unele similitudini de tehnică, de execuţie sau de expresiune între mai mulţi autori de valori de artă, — părerea mea e că acesta e singurul mod eficace de vulgarizare a metodelor abstracte de estetică.

Cu alte cuvinte e un procedeu tehnic al cronicilor presei moderne pentru a învedera publicului noutatea sau banalul comun adus de un artist. Şi apoi faptul că un artist e prezentat publicului că ar fi suferit influenţa predecesorilor sau chiar a contimporanilor săi, mai îndeobşte cunoscuţi, nu înseamnă că este calomniat sau acuzat de plagiat.

Cine e familiarizat cu caracterizarea şcolilor literare şi a curentelor de artă plastică înţelege uşor că aceste apropieri n'au nimic jignitor şi că o şcoală, la o epocă dată, se caracterizează tocmai prin similitudinea mijloacelor de expresiune verbală sau plastică, care constitue esenţa acelei şcoli.

Nu numai atât, dar privite lucrurile prin prisma concepţiunilor prea bine cunoscute ale caracterizării operelor de artă după rasă şi mediu, se pot grupa producţiunile literare sau de artă plastică în cuprinsul a câtorva secole, pentru a se defini prin asemănări esenţiale şi fundamentale, caracterele şcoalei naţionale.

Astfel, indiferent de epocă, pictura franceză are caractere indiscutabil diferenţiate de caracterele picturii germane.

Şi când se zice pictura franceză se înţelege înfăţişarea pe acelaş plan al naţiunii franceze, a operelor de artă din epoca renaşterii până în timpurile moderne.

Şcoala plastică franceză este expresiunea temperamentului francez în faţa liniei, coloritului şi luminii.

Acei artişti care au o concepţiune prea materialistă a artei lor, prin atitudinea violentă sau agresivă pe care o iau în faţa criticilor de artă, reduc calitatea operei lor la valoarea pe care o reprezintă în lumea comercială. Numai acolo se poate plânge cineva de concurenţă neleală.

In această lume, într'adevăr, e posibilă acţiunea ca şi agresiunea, tocmai pentrucă societatea n'are aproape nici un interes de a controla sau de a proteja concurenţa între doi băcani. Treaba lor.

Nu acelaşi lucru, însă, se poate spune despre dreptul la publicitate al unei opere de artă. Acest drept, privilegiul libertăţii de a creia autentic, întâlneşte în drum legitima apărare a societăţii, de a se vedea invadată de tot ceiace este mediocru şi de prost gust.

Chestiunea, dealtfel s'a mai pus cu ocazia dreptului de a publica o caricatură. Deformarea fizică a unei persoane nu constitue nici-o calomnie şi nici-o ofensă. Este expresiunea libertăţii de a gândi, după cum dreptul criticului de a ridiculiza o operă mediocră, nu poate fi contestat pe motivul că denaturează sau desfigurează conţinutul operei de artă.

E necontestat însă că în toate aceste manifestaţiuni ale criticei, oricât de exagerate ar fi şi oricât ridicol ar creia în jurul unei opere de artă se cere condiţia sincerităţii şi a bunei credinţe.

Atâta timp cât numai opera de artă este criticată, iar nu persoana artistului, nimic nu se poate reproşa aprecierii obiective care e în dreptul legitim al criticului de artă.

H. AZNAVORIAN

* * *

Copia este arta şi desfătarea burghezului. Instinctul de proprietar îi impune să aibă arta lui, acasă, la domiciliu, ceiace nu se poate. Şi-atunci, o aduce sub formă de copie. Simţul lui nu poate prinde ceiace ţine de minunea creaţiei. El nu a înţeles niciodată cum s'a creiat primul om, altfel decât printr'o copie după Dumnezeu. De-atunci, copiile se reproduc, după el, fără nuanţe şi ierarchii atavice.

Sensaţia artistică este colectată convenţional ca o necesitate practică, ca o jachetă de lux pentru apariţia în lume. Bine nu ştie de ce trebue să fie, dar să fie acolo în casă, sau pe părete.

Copia a fost impusă de spiritul de imitaţie, de amorul propriu de paradă şi de vanitatea burgheziei şi a semidoctului sau analfabetului. E surogatul cu care se hrăneşte sufletul candid dar minor al mahalagiului real sau la figurat.

Un Napoleon în statue de ghips vopsit este confrate întru ale artei şi copiei cu Hamletul de pe păretele care se vede în oglindă, la bărbier.

De-aceia, *în deobşte copia se practică cu onestitate şi pe scară întinsă.* Pentru incultura noastră este chiar un corespunzător cultural şi artistic al mămăligei, care tot naţională e.

Şi, în definitiv, dacă se ceartă experţii docţi cu privire la autenticitatea unui tablou găsit şi atribuit lui Rembrandt, şi părerile sunt împărţite, de ce nu-l lăsaţi pe omul care vrea în viaţă numai să se tundă, să nu-şi închipue că frizerul Cozma deţine tabloul cu Hamlet direct dela un mare pictor danez?!

Copia mai este şi o salvare sufletească nu numai pentru cetăţeanul mediocru, dar şi pentru artistul ratat. L-am văzut în muzeul Zwingher din Dresda, în zeci de exemplare, în faţa Madonei sixtine „creind-o" din nou pe-o pânză liniată în pătrăţele ca un caet de matematici văzut prin lupă. Publicul s'a uitat trei minute la Madona cea adevărată şi a urmărit o jumătate de oră peste umerii „artistului", *creiarea* madonei pe pânza celui ce o copia măsurând-o cu vârful creionului dus în zare şi cu ochii aproape închişi.

„Artistul" era încântat şi desigur a avut iluzia că lucrează la o mare operă de artă, şi dacă copia semăna ceva mai bine cu originalul, era convins că „lumina" la el e mult mai bună ca la Rafael.

In aceiaşi săptămână, Americanul venit din Florida, a cumpărat copia dela o magazie de mobile şi cărţi poştale cu reproduceri, şi a trecut oceanul cu convingerea că în fundul vasului, printre geamantane, duce lumii noui o operă celebră a celui de-al şaisprezecelea veac european.

Şi m'am referit la „plastică", pentrucă arta asta este „plastică" şi deci şi exemplul devine astfel.

Romanul foileton, gazeta ilustrată cu literatură în două, opul de popularizare însamnă tot atâtea copii în literatură.

Copia este „arta" în serii, arta americanizată, arta la domiciliu, ca zarzavatul care nu-i trufanda.

Este prin urmare ceva comod şi detestabil. Compromite arta cum compromit icoanele pe Dumnezeu.

* * *

Plagiatul e un delict. Nu se exercită pe taburet în muzeu, şi nu se practică în artele în care poate apărea evident. Plagiatul trebue să fie o discuţie, ca orice furt. Dacă nu ar fi fost ghilimetele, plagiatul nu s'ar fi putut cunoaşte concret; asta e „empreinta delictului".

In ştiinţă, plagiatul nu e permis, şi el se absolvă uneori sub denumirea de influenţă — în artă.

Ideile, de-asemeni, dacă nu s'ar împrumuta pentru a fi speculate şi înmulţite, ar fi o nenorocire.

In arta adevărată însă plagiatul rămâne numai un delict intenţional. El nu se poate realiza decât caricatural; altfel, plagiatul devine el însuşi o artă cu caracteristica de cleptomanie a autorului secund.

In artă plagiarea însamnă aşa de puţin, ajută aşa de minim operei care constitue un plagiat, că nu face să suporţi rizicul şi ruşinea.

Mai întâi dacă plagiezi, nu face să plagiezi un pigmeu; nici nu te lasă amorul-proriu de artist, şi ai conştiinţa că chiar dacă reuşeşti tot nu e mare lucru.

Şi aşi fi foarte curios ce-ar face membrii societăţii autorilor dramatici români, dacă fiecare din ei, la un concurs aranjat de plagiat, ar trebui să plagieze pe Hamlet, cu umbră, cu Ofelie, cu Iorik cu tot. Ce delicioasă bazaconie ar eşi!! — Ce Hamleţel cu izmene de tricou ajustat!! Nu, hotărât, nici subiectul, nici ideia nu însamnă mare lucru în materie de artă. Subiectele tragediei creştine, Isus (înălţare, răstignire, cină, etc.,) au fost subiectele a zeci de artişti de primul rang dintr'o anumită epocă, şi prin comunitatea subiectului nici unul n'a pierdut din originalitate. De ce nu ar fi acelaş lucru în literatură? Iar arta nu e ştiinţă pentru ca ideia, — care este tot numai subiect, — să însemne totul.

Tot e numai ceiace constituie aportul artei, ceiace este manifestare a unui excedent sufletesc, şi sufletul e tot atât de variat şi de multiplu ca fizionomiile.

Am impresia că plagiatul a fost încriminat şi este denunţat de rataţi. E poate singura lor consolare. Să nu li se ia, chiar dacă plagiatul, strict artistic vorbind nu are nici-o importanţă, căci dacă prin plagiat ai făcut tot o operă de artă, aceasta e *alta*, şi poate fi de cele mai multe ori superioară originalului.

Ador plagiatul lui Anatole France. Plagiatul este odios când nu e reuşit.

DEMOSTENE BOTEZ

HENRY DAVID THOREAU

Viaţa în pădure

II

Eu m'am îndreptat spre pădure fiindcă am voit să trăesc după o matură chibzuinţă, să nu săvârşesc de cât acte esenţiale vieţei, şi să văd dacă n'aş putea pricepe ceeace viaţa ar avea de destăinuit, ca nu, când voiu ajunge să mor, să descopăr că n'am trăit. N'am voit să trăesc ceea-ce nu era viaţă, când viaţa-i atât de scumpă. Şi n'am voit să practic nici resemnarea, fără să fie neapărată nevoe. Ceea ce-mi trebuia mie, era să trăesc din belşug, să sorb toată măduva vieţei, să trăesc destul de riguros, destul de spartan, ca să pun pe fugă tot ce nu era viaţă. Să trag o largă coasă şi să tund la pământ, să grămădesc viaţa într'un ungheriu, s'o reduc la cea mai simplă expresie. Şi dacă viaţa s'ar fi descoperit nemernică, atunci să-i aflu întreaga, adevărata nemernicie, şi-apoi să i-o dau la iveală, în faţa lumei. Iar dacă viaţa era sublimă, s'o cunosc din experienţă, şi să pot da despre ea o socoteală exactă în viitoarea-mi excursiune. Pentrucă, în cea mai mare parte, mi se pare că oamenii sânt într'o ciudată nesiguranţă în privinţa vieţei, neştiind dacă vine de la diavol sau de la Dumnezeu, şi conchizând *cam grăbit*, că cel mai de căpetenie scop al omului pe pământ ar fi de-a „aduce Slavă lui Dumnezeu şi de-a se bucura în veac întru El".

Şi trăim ticăloşeşte, ca nişte furnici. Cu toate că, după cum spune povestea, am fost prefăcuţi de multă vreme în oameni. Ne luptăm ca nişte pitici împotriva cocoarelor. Şi celei mai bune din virtuţile noastre, care e virtutea de a trăi, rătăcire peste rătăcire, cârpitură peste cârpitură, şi o restrişte de prisos, restrişte care se poate înlătura, îi prilejeşte manifestarea acestei virtuţi. Viaţa noastră se risipeşte în amănunte. Un om cum se cade, cinstit, n'are de loc nevoe să socotească mai mult decât cele zece degete de la mâni, şi-n cazuri rari de tot poate adăoga şi pe celelalte zece de la picioare, restul punându-l în bloc. Simplitate, simplitate, simplitate. Da, afacerile sau îndeletnicirile voastre să fie două-trei, nu sute sau mii. In loc de milioane, socotiţi cu jumătatea de duzină, şi ţineţi-vă socotelile pe unghiea degetului cel gros. In mijlocul acestei mări asurzitoare, care-i viaţa civilizată, sunt atâţia nouri şi atâtea furtuni, atâtea scruntare mişcătoare şi mii şi mii de amănunte de cari trebuie să ţii socoteală. In cât, dacă nu vrea să se cufunde înainte de a ajunge la port, omul trebuie să trăească cu o straşnică cumpăneală. Şi straşnic calculator trebuie să fie, într'adevăr, cel care izbuteşte. Simplificaţi, simplificaţi. In loc de trei prânzuri, dacă-i nevoe, nu luaţi decât unul: în loc de o sută de feluri de mâncare, cinci. Şi celelalte, reduceţi-le în proporţie. Viaţa noastră e ca o Confederaţie Germanică de altădată, alcătuită din stătuleţe, cu graniţele mereu schimbătoare, aşa că un german nu putea spune cum e mărginită această Confederaţie la un timp dat. Insă-şi naţia, cu toate pretinsele ei progrese interioare, cari fie zis în treacăt, sunt cu totul externe şi superficiale, însă-şi naţia nu-i de cât un aşezământ greoiu, nemăsurat, îmbâcsit de mobile, împiedicându-se în propriile sale bodroanţe, aşezământ ruinat prin lux, ca şi prin cheltuelile sale nesocotite, prin lipsa de calcul şi scop respectabil, ca şi al milioanelor de gospodării cari alcătuesc poporul. Singurul leac atât pentru naţie cât şi pentru celelalte gospodării constă într'o aspră economie, într'o simplitate riguroasă de viaţă şi într'un scop înălţător, simplitate şi scop mai mult de cât spartiate. Oamenii cred neapărat ca *Naţia* să aibă un comerţ, să exporteze ghiaţă, să vorbească prin telegraf, şi să străbată treizeci de mile pe ceas, fără să-şi bată capul, dacă vor face-o sau nu *înşişi ei*. Dar dacă am trăi ca nişte babuini sau ca nişte oameni, iată ceea-ce nu-i prea sigur. Dacă în loc de-a fabrica traverse, şi de-a făuri şine, şi de-a consacra zile şi nopţi la muncă, dacă ne-am întrebuinţa timpul să batem *existenţele* noastre pe nicovală pentru a *le* face mai bune, cine va construi drumurile de fier? Dar dacă vom rămânea acasă, să ne îndeletnicim cu ceea ce ne priveşte, cine va avea nevoe de drumuri de fier? Nu noi mergem în drumul de fier: drumul de fier merge peste noi. Gânditu-v'aţi vre-o dată ce sânt acele zăcători cari susţin drumul de fier? Acei adormiţi? Fie-care-i un om, un Irlandez, un Yankeu. Şinele sunt aşezate pe iei, pe iei i-acopere pietrişul, pe ei rulează fără zdruncinătură vagoanele. Şi-s adânc zăcători, puteţi fi prea bine încredinţaţi. Şi nu vor trece mulţi ani, fără ca o altă grămadă să fie culcată, peste care iară-şi să se ruleze. Aşa că dacă unii au plăcerea să treacă pe-o şină, alţii au nefericirea de-a vedea trecându-se peste ei. Când se întâmplă să se treacă peste un om care merge dormitând, „zăcătoare" supranumerară în poziţie proastă, şi când e deşteptat, iată că se opresc de-o dată toate vagoanele şi se scot ţipete de păun, ca şi cum ar fi vorba de-o *singură* întâmplare. Sânt bucuros să aflu că de fie-care cinci mile trebuie o echipă de oameni ca să menţie la locul lor „zăcătorile" şi-n patul lor cum se află, la acelaş nivel. Pentru că-i un semn că s'ar putea *ridica* într'o zi.

De ce să trăim cu atâta grăbire şi cu atâta risipă de viaţă? Ne-am pus în cap să ne răpunem prin foame înainte de a ne fi foame. Oamenii declară că o împunsătură de ac făcută la timp scuteşte o sută, şi iată-i făcând o mie de împunsături astă-zi pentru a scuti mâni o sută. *Muncă*. N'avem, care să fie vre-un lucru mare. Ceea ce-avem este danţul lui *Saint-Guy*, cum am zice epilepsia, fără putinţă, mă tem, de-a fi limpezi la cap. Dacă aş voi să trag de vre-o două ori de funia clopotului parohial, ca pentru o alarmă de foc, cu alte cuvinte pentru a nu da clopotului pace, nu s'ar afla om pe vre-o fermă, în împrejurimile Concordului, cu toată mulţimea de angajamente cari ar putea să-i slujească în dimineaţa asta drept scuză, nu s'ar afla băetan, nu s'ar afla femee, aş putea zice, care să nu lese totul baltă şi să urmeze direcţia sunetului. Nu atât cu scopul de-a salva din flacări vre-un oare-care avut, cât, ca să spunem tot adevărul, cu scopul de-a vedea mai cu seamă cum arde, fiind-că trebuie să ardă, şi fiind-că trebuie să se ştie că nu noi suntem aceia cari să fi pus foc. Sau cu scopul de-a vedea cum se stinge, şi de-a contribui şi noi măcar cu atâta la stingere, de-a vedea dacă lucrul se face cum se cuvine. Şi asta chiar dac-ar fi vorba de biserica parohială... Un om de-abia trage un somnişor de o jumătate de ceas după masă. Când deschide ochii, ridică capul şi întreabă: „Ce veste nouă". Ca şi cum restul omenirei ar fi fost de strajă lângă el. Sunt unii cari dau poruncă să fie deşteptaţi la fie-care jumătate de ceas, negreşit fără de nici un scop. In schimb, drept răsplată, povestesc ce-au visat. După o noapte de somn, noutăţile sunt tot atât de neapărate ca şi mâncarea de la amiază. „Spuneţi-mi, vă rog, ori-ce s'a putut întâmpla cui-va, de curând, unde-va, pe pământ"... După care cetim, pe lângă cafea şi ruletă, că pe fluviul Wachito unuia i s'au scos ochii 1). Fără să ne gândim o clipă că trăim în bezna insondabilei peşteri de mamut, care e lumea asta, şi că noi înşi-ne nu avem de cât un crâmpeiu de ochiu.

Cât mă priveşte, de poşta de scrisori m'aş lipsi. Eu socot poşta un agent de prea puţine comunicări însemnate. Ca să fiu drept, eu n'am primit în viaţa mea, mai mult de una sau două scrisori cari să fi făcut cheltuiala timbrului lor. Poşta de doi gologani e, în deobşte, o instituţie datorită căreea, oferi în chip serios doi gologani unui om, ca să ştii ce gândeşte, gologani pe cari îi oferi adesea cu tot dinadinsul, aşa ca să râzi 2). Şi eu sunt sigur că n'am cetit nici o dată vre-o noutate de vre-o valoare, într'un ziar. Cetim că unul a fost prădat sau asasinat, sau ucis printr'un accident. Că o casă a ars, o corabie a naufragiat, un vapor a făcut explozie, o vacă a fost călcată pe Western Rail-Road, un câne turbat a fost omorât, sau că un val de lăcuste a năpădit iarna. Noutăţi a căror reeditare nu-i nevoe s'o mai cetim. O dată ajunge. De vreme ce principiul ni-i cunoscut, ce mai au de-a face miriadele de exemple şi aplicări? Pentru filosof, ori-ce noutate sau *nuvelă*, cum i se zice, e flecăreală. Şi atât cei cari o editează, cât şi cei ce-o cetesc nu sunt de cât nişte palavragii aşezaţi la ceaiu. De îndată ce se găsesc mai mulţi, îi apucă mâncărimea de limbă. Mai dăunăzi, pare că a fost atâta îmbulzeală, la unul din birourile unui ziar, ca să se afle cele din urmă noutăţi sosite din străinătate, în cât mai multe geamuri de-ale stabilimentului, au fost sparte de-ngrămădeală. — Noutăţi pe cari, cu oare-care iscusinţă, cred foarte serios, le-ai fi putut scrie cu douăsprezece luni, dacă nu cu doisprezece ani mai de vreme, fără să fii prea lipsit de exactitate. In ce priveşte Spania, bunăoară, dacă te pricepi cum să faci să intervie Don Carlos, Infantele, Don Pedro, Sevila şi Grenada, din când în când, în anumite proporţii, — se poate să se mai fi schimbat întru cât-va numele de când am cetit eu gazetele, — şi dacă te pricepi cum să introduci o cursă de tauri, când alte fapte diverse lipsesc, nu vei greşi de fel. Şi ne va da o tot atât de bună idee despre starea exactă sau despre ruina lucrurilor în Spania, ca şi rapoartele cele mai succinte şi mai lucide de sub asemenea rubrică, din ziare. Cât despre Englitera, cel din urmă crâmpeiu de veste ce ne-a venit din partea asta e, dacă putem zice aşa, Revoluţia din 1649. Şi, o dată ştiută istoria recoltelor Engliterei din cursul unui an mijlociu, asupra Engliterei nu mai e nevoe de revenit, afară dacă speculaţiile Dumitale n'au un caracter curat pecuniar. Dacă-i îngăduit să-şi spue părerea cel care rar îşi aruncă privirea asupra ziarelor, nimic nou nu se întâmplă vre-o dată în străinătate, nici măcar o Revoluţie franceză.

Ce noutate, ce lucru însemnat de ştiut, şi care să nu fi fost vechiu odată. Kieou-he-yu (mare demnitar al Statului Wei) trimese pe cine-va la Khoung-tseu, ca să-i ducă noutăţi de la el. Khoung-tseu, făcu pe sol să se aşeze alături de el, şi-l întrebă aşa: „Ce face stăpânul tău"? Solul răspunse cu plecăciune: „Stăpânul meu se străduește să-şi împuţineze numărul cusururilor lui, dar nu poate să le mai dee de capăt". Trimesul plecat, filosoful spuse: „Ce vrednic sol, ce vrednic sol". Predicatorul în loc să împueze urechile fermierilor somnoroşi, în ziua lor de odihnă dela isprăvitul săptămânei, — pentru-că Dumineca e vrednica încheere a unei săptămâni rău întrebuinţate, şi nu proaspătul şi sprintenul început al uneea nouă, — în loc să le împueze urechile cu logosul lui, predicatorul ar trebui să strige cu-n glas de tunet: „Destul. Opriţi-vă. De ce atâta ifos de-a vă grăbi, când sunteţi de-o ucigătoare încetineală?"

Impostura şi iluzia trec drept bune şi adânci adevăruri, pe când realitatea e fabuloasă. Dacă oamenii, cu hotărâre, n'ar avea ochi de cât pentru realităţi, fără a se lăsa înşelaţi, viaţa, ca să ne slujim de asemănări cunoscute, ar semăna cu un basm, c'o poveste din O mie şi Una de Nopţi. Dacă n'am respecta de cât ceea ce nu se poate înlătura şi are drept la respect, numai muzică şi poezie ar răsuna pe toate cărările. In ceasurile de cumpăneală şi de înţelepciune, noi descoperim că numai lucrurile mari şi vrednice sunt înzestrate cu oarecare existenţă, permanentă şi absolută. — Că micile temeri şi micile plăceri, nu sunt de cât umbra realităţei. Realitatea, pururea e încântătoare, sublimă. Inchizând ochii şi dormitând, învoindu-se să se lese înşelaţi de aparenţe, oamenii stabilesc şi consolidează viaţa lor zilnică de rutină şi obiceiu, pretutindeni, viaţă care li-i şi zidită pe temelii curat iluzorii. Copiii, cari se joacă de-a viaţa, îi discern adevărata lege şi adevăratele ei relaţii, mai limpede de cât oamenii, cari nu sunt în stare a o trăi vredniceşte, şi cari se cred mai înţelepţi prin experienţă, cu alte cuvinte prin faliment. Am cetit într'o carte indiană, că „era odată un fiu de rege, care, rătăcit în copilăria lui din cetatea-i natală, fu crescut de un locuitor al pădurilor. Ajungând aici la maturitate, el 'şi închipuia că se trăgea din neamul barbar la o laltă cu care trăea. Descoperindu-l unul din miniştrii părintelui său, îi dădu pe faţă cine era. După care închipuirea greşită ce-o avea despre calitatea lui se schimbă, şi se recunoscu, drept prinţ, cum era. Aşa-i şi cu sufletul", urmează filosoful indian, „după împrejurările în cari se află, se înşală asupra calităţei sale până când i se descopere, de vre-un sfânt predicator, adevărul. Atunci se recunoaşte ca *Brahm*.

Nu mai încape îndoială că dacă noi, locuitorii Nouei Englitere, ducem această viaţă mediocră, precum o ducem, o datorim faptului că vederea noastră nu trece dincolo de aparenţa lucrurilor. Noi credem că aceea ce *pare*, aceea şi *e*. Presupunând că un om, plimbându-se prin oraşul acesta, prin Concord, nu i-ar vedea de cât

---

1) Caznă care se practica pe vremea lui Thoreau de către locuitorii acelei regiuni.

2) In Englitera, cine-va pare că visător, pe care e obiceiul să-l întrebi pe negândite, în glumă: „Doi gologani, ca să ştim ce gândeşti".

DORMITOARE SUFRAGERII SALOANE BIROURI GARNITURI CLUB
CEA MAI VASTĂ EXPOZIŢIE DIN ŢARĂ
TELEFON 362/47 33 CAROL „MOBILA" 33 CAROL (PIAŢA DE FLORI)
EMANOIL şi MAYER FISCHER & SIMION ABRAMOVICI
MOBILE CURBATE DORMEZE OGLINZI LĂMPI ELECTRICE LINOLEUM
INLESNIRI DE PLATĂ · EXPEDIŢII IN TOATĂ ŢARA

realitatea, ce credeţi c'ar fi din „Mill dam"?1) Dar ne-ar descrie realităţile văzute, omul acesta, n'am recunoaşte locul din descrierea lui. Priviţi o capelă, un palat de justiţie, o temniţă, o dugheană, o locuinţă, şi spuneţi ce însamnă cu adevărat asemenea lucruri în faţa unei cinstite priviri: s'ar risipi cu toatele în povestirea ce-aţi face despre ele. Oamenii socotesc că adevărul s'ar fi retras, la confinele sistemului nostru, după cea mai depărtată stea, înaintea lui Adam, şi după cel din urmă din oameni. In eternitate rezidă, ce-i drept, ceva adevărat şi sublim. Dar toate timpurile, toate locurile şi împrejurările aflătoare sunt acum şi aici. Dumnezeu însu-şi e la zenit, în momentul când eu vorbesc, şi nu va fi mai divin nici odată, în cursul tuturor veacurilor. Şi numai neîntreruptei instilări sau îmbibări a realităţei care ne împrejmueşte datorim că suntem în stare să pătrundem sau să cuprindem tot ce este sublim şi nobil. Universul răspunde ne-ntrerupt şi cu devotament concepţiilor noastre. Fie că am călători răpede sau cu încetul, calea aşezată e pentru noi. Să întrebuinţăm aşa dar existenţele noastre spre a concepe. Poetul şi artistul n'au avut nici odată o atât de frumoasă şi de nobilă viziune pe care cel puţin o parte din posteritate să n'o poată îndeplini.

Să petrecem o singură zi cu atâta matură chibzuinţă ca şi Natura, fără a ne lăsa abătuţi din cale de coaja de nucă sau de aripa de ţintar căzută pe şini. Să ne sculăm de mânecate şi să nu luăm nimic în gură, sau să luăm ceva, liniştiţi şi fără tulburare, fie c'ar veni, fie c'ar pleca cineva, fie c'ar suna clopotele şi ar ţipa copiii, — hotărâţi a face din ziua noastră o zi. De ce să ne iee sau să ne lăsăm tîrîţi de curent? Să nu ne lăsăm doborâţi şi prăbuşiţi în acest cumplit *rapid*, acest hău, care să numeşte un prânz, situat în podişurile nisipoase meridiane. Luptaţi cu primejdia asta şi veţi scăpa, pentru-că restul căei merge la vale. Cu nervii încordaţi, cu vigoarea dimineţei în vine, păşiţi mai departe, cu ochii aiurea, îndreptaţi la catarg, ca Ulise. Dacă locomotiva şueră, şuere până va răguşi: treaba ei. Dacă sună clopotul, de ce să alergi? Ne putem gândi cu ce muzică seamănă. Să stopăm. Şi ori unde ne-am găsi, să dăm din picioare ca să ne facem o cale, prin mocirla şi smârcul părerei lumei, a prejudecăţei, a tradiţiei, a iluziei, a aparenţei, — această aluviune, acest nămol care acopere globul, — să ne facem o cale, peste Paris şi Londra, peste New-York, Boston şi Concord, peste Biserică şi Stat, peste poezie şi filosofie şi religie. Să ne facem o cale, până vom da de pământ sănătos, de stânci aşezate la locul lor, pe care să le putem numi *realitate*, şi să zicem: Iată ceea ce este, şi e bine cum este. După care începeţi, porniţi înainte, având de-acuma un *punct de sprijin*. Mai presus de revărsare de ape, de îngheţ şi de foc, începeţi a potrivi un loc, unde să puteţi pune temelia unui zid, a unei aşezări, sau să fixaţi măcar în siguranţă un felinar, poate un cot, nu un Nilometru, ci un Realometru, ca vrâstele sau veacurile viitoare să cunoască adâncimea la care din când în când a ajuns inundaţia de aparenţe şi imposturi. Dacă veţi sta în picioare în faţa faptei, înfruntând-o în faţă, veţi vedea soarele lucind pe amândouă suprafeţele ei, ca pe suprafeţele unui junghiu, şi-i veţi simţi dulcele ascuţiş despicându-vă prin inimă şi prin măduvă, după care veţi conchide în chip fericit la cariera voastră cea muritoare. Viaţă ori moarte, ceea-ce noi cerem este realitatea. Dacă suntem cu adevărat muribunzi, să ascultăm horcăiala gâtlejului nostru şi să simţim răcirea extremităţilor. Dacă suntem vii, să ne vedem de treburile noastre, ca nişte vii.

Timpul, nu-i decât râul în care eu pescuesc. Beau din el, dar tot odată îi văd şi fundul şi-i descopăr puţina lui adâncime. Slabul lui curent, trece, dar eternitatea rămâne. Aş vrea să beau mai adânc, să pescuesc în ceriu, al cărui fund e pietruit cu stele. Nu ştiu măcar până la unul să socotesc. Nu cunosc nici cea dintâi literă din alfabet. Am regretat totdeauna că n'am rămas tot atât de înţelept ca în ziua în care m'am născut. Inteligenţa e un despicător: ea discerne şi-şi deschide o cale în taina lucrurilor. Eu nu doresc să-mi fie ocupate mânele cu nimic, care ar fi de prisos. Capul meu, iată mânele şi picioarele. Aici sunt concentrate cele mai bune facultăţi ale mele. Instinctul îmi spune că, capul meu i-un organ de săpat, pentru care alte creaturi se slujesc de rât sau de labele dinainte. Dar eu cu capul aş voi să-mi sap şi să-mi netezesc calea prin aceste coline. Eu cred că cea mai bogată vână sau mină se găseşte pe undeva pe-aproape de-aici. După varga mea ghicitoare şi după şuviţa de aburi, ce se ridică. Aşa că aici voiu căuta să fac săpături...

In româneşte de P. MUŞOIU

1) Centrul satului concord, unde oamenii se adunau ca să stea la taifas.

Proteza „Dentară"
Dentiştii asociaţi
Str. Biserica Enei No. 9
Clinică Dentară moderna
înzestrată cu aparate electrice perfecţionate
4 SĂLI DE OPERAŢIE
în continuă funcţiune
dela 8 dimineaţa până
la 8 seara fără întrerupere
Lucrări de precizie în
AUR, PLATINĂ, CAUCIUC
PLOMBE de tot felul
Extracţiuni nedureroase
ASCENSOR INLESNIRI DE PLATA (Rate) Tel. 338/27

Cronica teatrală

Din cuvinte de spirit, din replici vioae, din arta sugerării unor tualete ispititoare, domnul Alexandru Kiriţescu a construit o piesă fără acţiune, dar cu o bogată terminologie de... atelier.

„Marcel & Marcel" e o anecdotă şi un croitor.

O provincială, venită la Bucureşti, să-şi facă rochii nouă, e transformată în chip surprinzător de fantezia unui croitor-artist care se îndrăgosteşte de dânsa.

Aventura însă, nu poate fi trăită, fiindcă provinciala se smulge la vreme din vârtejul vieţii bucureştene.

Pe anecdota aceasta simplă, domnul Alexandru Kiriţescu a realizat o serie de tipuri şi de scene cu totul nouă în teatru.

Piesa a fost slujită cu multă înţelegere de regizor şi de interpretare.

Notăm efortul excepţional al domnului Băltăţeanu şi înfăptuirile desăvârşite ale doamnelor Sonia Cluceru, Agepsina Macri, Tantzi Bogdan, ale domnilor Sârbul şi Danielescu.

H. LAZU

Leon Bazalgette

In vara anului 1925, în biroul modest al revistei parisiene *Europe*, am cunoscut această figură, care exprima indulgenţa şi seninătatea. Alături de René Arcos, tovarăşul său de redacţie, el asculta impresiile mele dela Congresul lui „War Resisters International" din Londra — şi uneori mă încuraja, cu mâna pe umăr şi cu un surâs de suferind... A murit, abia reîntors la Paris, din Pirinei, ros de o boală prelungă. *Europe Monde, Humanité* — reviste şi ziare care sunt puncte de încrucişare a căilor planetare — şi unde Bazalgette a lucrat ca redactor, ca secretar, ca foiletonist. Timp de 10 ani a şlefuit versiunea franceză a poemelor lui Walt Whitman „Fire de iarbă". L-a încetăţenit în Franţa pe „marele vagabond", ca şi pe Henri Thoreau — solitarul autor al lui „Walden", ca şi pe atâţia alţii prin colecţia prozatorilor streini a editurii Rieder.

Munca prodigioasă a lui Bazalgette s'a vădit în domeniul inepuisabil al fraternităţii active. Aceasta o dovedesc mărturiile nenumăraţilor amici ai acestui om purificat de orgoliu literar şi de ambiţii egocentrice. Tuturora le-a dat amiciţia care îndrumează, care scoate la iveală un talent nedreptăţit sau care protestează simplu şi ferm, când trebue biciuită mişelia sanguinară, laşitatea slugilor „intelectuale" ori tirania politică. Şi autoritatea morală a acestui camarad era clară şi grea, ca un bloc de cleştar. Unii oameni sunt mari prin viaţa lor— mai mult decât prin opera lor. Bazalgette era, pentru intelectualitatea europenistă, un fel de mamoş al sufletelor tinere şi al energiilor creatoare. S'a făcut iubit, pentrucă s'a dăruit acelei comunităţi a „spiritelor libere", risipită prin turme şovine sau ignorante.

Ştefan Zweig, într'o scrisoare din 17 Ian. 1929 îmi scrie şi despre dânsul: „Eram la Rolland, în urmă cu 14 zile; a terminat cartea lui asupra gândirii indiene şi l-am găsit, din fericire, în plină putere de muncă. Am fost însă amândoi foarte covârşiţi, aflând că a murit Léon Bazalgette unul dintre cei mai vechi şi mai inimoşi camarazi ai noştri. Vei ceti în numărul de Februarie al revistei *Europe*, mărturiile noastre. El a fost unul dintre cei mai aprigi luptători ai cauzei noastre, unul dintre cei mai hotărâţi şi mai neînfrânţi".

Pe Bazalgette, cavaler fără armură al frăţiei luminate, îl salutăm în drumul său din urmă.

EUG. RELGIS

Anecdotă istorică

Verdi scrisese opera *Aida*, care se cânta aproape în toate oraşele Italiei, în aplauzele furtunoase ale publicului.

In oraşul Reggio Emilia, trăia prin 1880 Prospero Bertani, un om foarte original.

Dorind să audă şi el noua operă a lui Verdi, s'a dus de două ori la Parma, unde se cânta *Aida*.

Lui Bertani însă nu i s'a părut opera la înălţimea laudelor ce i se aduceau şi scrise o scrisoare lui Verdi — pe care nu-l cunoştea personal — în care îi spunea că este neemulţumit de operă, şi-i cerea să-i restitue banii cheltuiţi ca să asiste la *Aida*.

Odată cu scrisoarea, îi adăogă şi socoteala. Iat-o:

Trenul la dus . . .	2.60 lire
„ la întors . . .	3.30 lire
Biletul de teatru . . .	8.—
Masa la gară . . .	2.—
Total	15.90 lire
Pentru a doua repr. . .	15.90 lire
Total	31.80 lire

Imediat ce primi scrisoarea lui Bertani, Verdi scrise editorului său următoarele:

„Rog plătiţi în contul meu unui oarecare domn Prospero Bertani din str. Sf. Dominico No. 5, lire 27.80.

Această sumă nu este cea pe care mi-o cere, este mai mică, dar să ştie că mesele nu i le plătesc: putea să mănânce la dânsul acasă, iar nu la restaurant.

Vă rog să-i cereţi şi o chitanţă de suma primită, precum şi o declaraţie semnată de dânsul prin care se obligă pe viitor să nu mai asiste la vreuna din nouile mele opere, evitându-şi astfel neplăceri, iar mie nemai făcându-mi gluma de a-i plăti o altă călătorie".

Din italieneşte de P. ROBESCU

Cronica Şahului

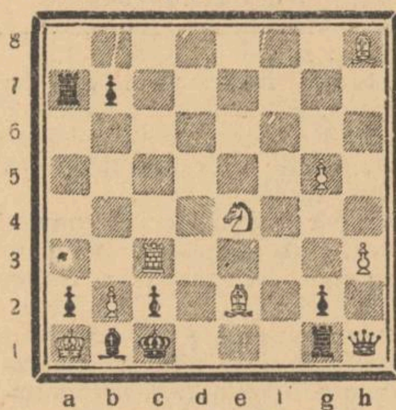
PROBLEMA No. 203

de **S. Herland**, Bucureşti

(*„Die Schwalbe" 1929*)

Negru (9 figuri)

Rc1, Dh1, Ta7 şi g1, Nb1, Pa2, b7, c2 şi g2.

Alb (8 figuri)

Ra1, Tc3, Cé4, Né2 şi h8, Pb2, g5 şi h3.

Alb joacă şi face mat în trei mutări

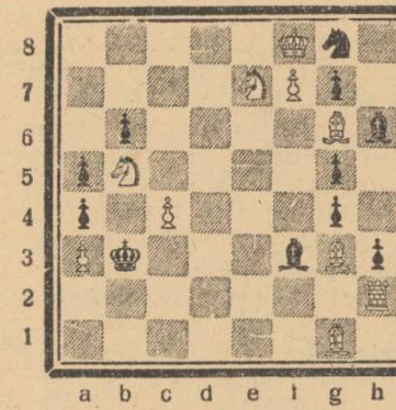
PROBLEMA No. 204

de **O. Nerong**, Kiel.

(*„Die Schwalbe" 1919*)

Negru (11 figuri)

Rb3, Cg8, Nf3 şi h6, Pa4, a5, b6, g4, g5, g7 şi h3.

Alb (8 figuri)

Rf8, Tg3 şi h2, Cb5 şi é7, Ng1 şi g6, Pa3, c4 şi f7.

Alb joacă şi face mat îm 3 mutări.

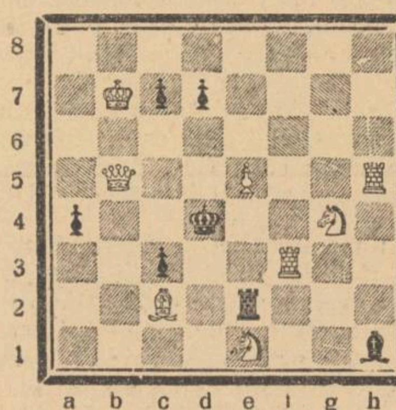
PROBLEMA No. 205

de **A. Mari**, Genua.

(*„L'Echiquier" 1929*)

Negru (7 figuri)

Rd4, Té2, Nh1, Pa4, c3, c7 şi d7.

Alb (8 figuri)

Rb7, Db5, Tf3 şi h5, Cé1 şi g4, Nc2, Pé5

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 77

Jucată la concursul internaţional de maeştri din Berlin în Octombrie 1928.

Alb: A. Nimzovici. **Negru: A. Rubinstein**

Sistemul Nimzovici

1. Cg1—f3, d7—d5; 2. b2—b3, Nc8—f5; 3. Nc1—b2, é7—é6; 4. g2—g3, h7—h6; 5. Nf1—g2. Cb8—d7; 6. 0—0, Cf8—g6; 7. d2—d3, Nf8—é7; 8. é2—é3, deschiderea, deşi nu prezintă ceva cu totul nou, e caracteristică pentru stilul lui Nimzovici; el evită Cb1—d2 urmat de é4, spre a-şi menţine toate posibilităţile în centru. 8..., 0—0; 9. Dd1—é2, c7—c6; 10. Rg1—h1, a7—a5; 11. a2—a4, Cd7—c5 spre a împiedica atât c4, cât şi é4. 12. Cf3—d4! Nf5—h7; 13. f2—f4, Cf6—d7; spre a putea trage apoi é5. 14. Cb1—c2, Dd8—c7; 15. é3—é4, d5×é4; 16. Cd2×é4, Cc5×é4; 17. d3×é4, é6—é5; dacă alb ar lua pionul din e5, negrul ar lua cu calul şi ar sta admirabil. 18. Cd4—f3, é5×f4; acum alb stă mai bine în centru; mai bine ar fi fost Nf6, dar şi în acest caz, după f5, nebunul din h7 ar rămâne închis. 19. g3×f4, Tf8—é8; la D×f4, Cé5! şi negru pierde o figură. 20. é4—é5, Cd7—c5; 21. Cf3—d4, Cc5—é6; 22. Ta1—d1, Cé6×d4; 23. Nb2×d4, Nh7—f5; 24. Ng2—é4, Nf5×é4+; 25. Dé2×é4,Ta8—d8; 26. é5—ê6! La Dé3 ar fi urmat c5. 26..., Né7—f8; aproape forţat. Ca fé, alb câştigă repede prin D×é6+, Rh7; Df5+, Rg8; N×g7! (R×g7; Tg1+, Ng5; fg, T×d1; gh+, etc.). 27. Nd4—é5, Dc7—c8? mai bine ar fi fost Dé7! 28. f4—f5, f7×é6; alb ameninţa să joace: ef+, R×f7; Dc4+, etc.; nici prin f6; Nf4,, negru n'ar mai putea rezista mult timp. 29. f5—f6! Tb8×d1; la g7×f6 ar fi urmat: N×f6, Td7; Dg6+, Ng7; T×d7, D×d7; N×g7, etc. 30. f6—f7+!, Rg8—h8; 31. Tf1×d1, Té8—d8; 32. Dé4—g6! şi negru cedează.

Negru poate lua turnul dar la T×d1; Rg2, Td2+, Rh3 şi nu poate evita matul la h6.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţi

Fiul sacagiului

Adevăratul nume al lui Habibulla care s'a proclamat rege al Afganistanului, după ce reuşise să-l detroneze pe Amanullah, este *Baciu-Sacaoa,—amândouă* cuvintele atât de familiar intrate de secole în limba românească. *Baciu* înseamnă în limba turcomană — „fiul", şi *Sacaoa* sacaua.

Deoarece adjectivele şi epitetele se combină în limba turcomană cu substantivele, fără ca acestea din urmă să fie declinate, *Baciu-Sacaoa* înseamnă pur şi simplu — „Fiul Sacagiului".

Subt „Canalul Mânecii"

In chestiunea arzătoare a unui tunel anglo-francez sub canalul La Manche, care ocupă astăzi atenţiunea Franţei şi Angliei, Painlevé, ministrul de război al Franţei, a publicat în „Daily Mail" următoarele considerente de perfectă competinţă.

„Din punct de vedere pur militar, nimic nu se opune realizării acestui tunel sau a unui pod supramarin — care să lege Franţa de Anglia.

Podul sau tunelul, lung de 40—50 chilometri sau şi mai mult, poate fi prevăzut cu anumite instalaţiuni, care, în cazul unui foarte puţin probabil război anglo-francez, l-ar transforma într'o construcţie complet impracticabilă.

E ridicol să creadă cineva că, prin tunel un nou Wilhelm ar putea să invadeze Anglia, sau armata engleză să treacă pe teritoriul francez..."

Arnold Bennet cântăreţ

La sărbătorirea lui Nigel Playfare, director al teatrului „Lyric" din Hammersmith, a luat parte şi Arnold Bennet, unul dintre cei mai populari scriitori ai Angliei.

Când Bennet a apărut pe scenă, publicul a crezut că va auzi un discurs literar. Bennet însă se aşează la pian şi acompaniindu-se singur, cântă foarte frumos cântecul favorit al Englezilor: — „Când sorb cu un paiu."

Scriitorul se dovedi un admirabil cântăreţ şi a fost răsplătit cu o furtună de aplauze.

Nenorociri „cu repetiţie"

Legea repetiţiei accidentelor nenorocite primeşte parcă noui confirmări. Abia s'a potolit senzaţia exploziilor cu gaz aerian din Londra, unde străzi întregi au sărit în aer, — şi la Duisburg, la Muelhein, la Hockstone, la Viena şi la Praga — pretutindeni au avut loc explozii la fel, unele cu distrugeri de case sau trotuare şi cu victime omeneşti, altele — reduse numai la asfixii din cauza gazului scurs din ţevi crăpate, etc...

Lenin în descompunere

S'a făcut o nouă îmbălsămare a rămăşiţelor pământeşti ale lui Lenin. Prima îmbălsămare efectuată a doua zi după moartea marelui revoluţionar, n'a ţinut decât un an, după care cadavrul începuse să arate semne de descompunere.

Atunci i s'a făcut o a doua îmbălsămare care însă nu mai produce efectul aşteptat. Cadavrul lui Lenin e ameninţat astăzi de distrugere.

Autorităţile medicale discută această chestiune şi nu pot ajunge la un rezultat definitiv: pe când unii afirmă că cele două îmbălsămări fuseseră executate imperfect, alţii găsesc că boala de care murise Lenin, nici nu permite îmbălsămarea pentru un termen mai lung.

La Moscova se află actualmente profesorul Hochstädter din Viena, care a descoperit, în mumiile egiptene, secretul îmbălsămării de acum 4—5 mii de ani.

El e însărcinat să reîmbălsămeze cadavrul lui Lenin,

Vulpoiul Smirre aleargă o vară întreagă după un cârd de gâşte sălbatece, din care vrea să se înfrupte. Dar nu izbuteşte să sfâşie nici o singură pasăre. Ele sunt prea bine apărate de bătrâna lor conducătoare, Akka ajutată de piticul Nils, care în vara aceea hoinăreşte călare pe spinarea gâscanului Martin.

Aşa se începe minunata povestire a scriitoarei suedeze Selma Lagerlof. „O călătorie în lumea basmelor", apărută de curând în româneşte, în traducerea d-nei Ana Canarache.

Cartea se găseşte la librării şi la depozite de ziare, este elegant tipărită, splendid ilustrată şi costă numai 80 de lei.

ORGAN PENTRU VULGARIZAREA RADIOFONIEI
răspunde tuturor cititorilor câţi au întrebat:

Pentru obţinerea unei autorizaţii pentru instalarea postului de recepţie sunt necesare: actul de cetăţenie, actul de moralitate (bună purtare), un angajament scris şi subscris de petiţionar, prin care acesta îşi ia angaţamentul de a nu întrebuinţa aparatul de recepţie decât la audiţiuni de concerte şi conferinţe radiofonice. Aceste acte împreună cu o petiţie către comisia centrală de radio de pe lângă Direcţiunea Generală P. T. T., se pot trimite la redacţia ziarului, care-şi ia obligaţia de a le preda şi urgenta soluţionarea lor.

Antena sau aparatul nu pot fi instalate şi întrebuinţate decât după obţinerea autorizaţiei.

Rezultatul favorabil se publică în ziarul „RADIO" care vă oferă în mod GRATUIT aparate ultima perfecţiune, „NORA-ELECTRIC" furnizat de uzinele „NORA-BERLIN". Păstraţi cuponul apărut în ziarul „Radio", care este cea mai interesantă şi mai eftină publicaţie de radiofonie din ţ—

Cărți și Reviste

M. BEZA: Romanul englez contemporan

Editura „Cultura Națională" București

Studiile d-lui Beza sunt întotdeauna utile publicului românesc pentru informațiile pe care le cuprind. De data aceasta, autorul a strâns laolaltă conferințele făcute la Universitatea liberă a d-nei Sabina Cantacuzino asupra literaturii engleze contemporane.

D-l Beza alege, ca mai reprezentativi pentru romanul englez de astăzi, pe următorii scriitori: Samuel Buller, Henry James, George Moore, John Galsworthy, Ioseph Conrad, Arnold Benett, Frank Swinnerton și Compton Mackenzie, H. G. Wells, Sheila, Kaye-Smith și Rebecca West, Clemence Dane, May Sinclair, Dorothy Richardson și Virginia Woolf. Fiecăruia îi consacră câte un capitol. Iar în încheere, mai pomenește de câțiva, precum: Hugh Walpol, un cunoscător al lumii rusești cu două romane: *The Dark Forest* și *The Secret City;* pe D. H. Lavrence, din Școala psihologică, al cărui talent trebue căutat mai ales în romanul *Sons and Lovers;* pe Bret Young, mânuitor de grele situații amoroase în *Black Diamond,* și în *The Dark Tower;* pe E. M. Forster, cunoscut în deosebi prin *A. Passage to India,* și autorul unui pătrunzător studiu asupra romanului în genere, sub titlul *Aspects of The Novel;* pe Romer Wilson, cu volumul *Death of Society,* pe Margaret Kennedy, care a avut un succes de librărie atât de neobicinuit pentru un roman literar, cum în adevăr este *The Constant Nymph;* și pe Mary Webb.

Autorul debutează cu studiul asupra lui Samuel Buttler, a cărui carte celebră (publicată după moarte) *„The Way of all Flesh"* este un cap de operă.

Dl. Beza reproduce întâmplarea savuroasă a lui Bernard Shaw, învinuit de a se fi inspirat din diverși autori (Nietzsche, Ibsen, etc.,) în piesa sa *Major Barbara.* Cu mult umor și cu obicinuita-i franchețǎ a răspuns atunci dramaturgul englez:

„Ajungi aproape să disperezi de literatura engleză când vezi că un studiu atât de deosebit asupra vieții engleze ca *The Way of all Flesh* al lui Buttler face așa de puțină impresie încât dacă mai târziu viu și dau piese în care pătrunzătoarele sugestii libere și proaspete ale lui Butler își au o vădită parte, sunt întâmpinat cu vagi trimiteri la Ibsen și Nietzsche..."

D-l Beza înșiră ideile lui Buttler, astfel: „Denunțarea sentimentalității obicinuite de a socoti sărăcia ca o virtute când dimpotrivă ea este una din cele mai grele crime. Rostul covârșitor al banului, nu ca element de stârnire a conflictelor pătimașe, cum îl redă Balzac, ci ca simplu mijloc de îmbunătățire a traiului; înfățișarea iubirii de familie numai ca o pretenție silnică; tirania creșterii urâte în școli; fățărnicia castei religioase, adesea prea conștiente spre a nu fi plină de uneltiri vătămătoare. Grozăvia datoriei, împlinite fără absolut nici-o plăcere. Pornirea oarecum agresivă a femeilor împotriva căsătoriei.

Henry James este un autor plin de poezie, și adept artei pentru artă".

Odată Wells scrisese despre o carte a lui James că este perfect inutilă. Somat să răspundă, Wells declară că prin aceasta a vrut doar să spună că la James nu găsim nici-o preocupare de ordin etic, ci numai una de ordin pur estetic.

In studiul despre Galsworthy constatăm că d. Beza se ferește să vorbească despre romanul „Un Sfânt", poate cel mai delicat, mai profund și mai bine compus dintre romanele lui Galsworthy. De-asemeni, este foarte reprezentativă pentru maniera lui Galsworthy cartea *„The silver spoon"* (continuarea lui *A man of propriety),* unde ironia sa obicinuită la adresa castei nobiliare este mai atenuată și mai înțelegătoare.

Convenționalismul, snobismul și reacționarismul oamenilor din clasa boerească sunt aci privite de el cu oare-care îngăduință. Ceia ce e și nou, și nespus de frumos. Și în acest roman putem remarca marea specialitate a lui Galsworthy — specialitate de care a spus câte-va cuvinte și d. Beza. Este arta de a descrie cum o căsătorie „nu mai merge" din cauzele imponderabile și indescriptibile, care duc la o stare de plictisire, uneori reciprocă, la o îndepărtare sufletească a soților unii de alții.

Sistemul de expunere adoptat în cartea d-lui Beza este cât se poate de potrivit pentru publicul românesc, care nu-i foarte familiarizat cu literatura englezească, și care are nevoie nu de studii psihologice, de critică literară foarte „răscolită", ci de indicații, indicații de nume proprii de autori și de cărți, cu oarecare precizări, pe ici pe colo, asupra cuprinsului volumului, asupra subiectului.

Credem că această broșură de numai 122 de pagini, elegant editată de Cultura Națională (și relativ eftină, 30 lei) va aduce reale servicii cetitorilor români doritori de a se orienta în romanul englezesc recent.

D. I. SUCHIANU

Ion Băcilă: Bibliografia războiului pentru Independență;

P. Pănăitescu: Nicolae Bălcescu;

Liviu Marian: Bogdan P. Hasdeu;

M. Popescu : Documente din preajma Unirii Principatelor;

E. Vârtosu: Heliade Rădulescu;

I. Andriesescu, C. Giurescu, I. Simionescu și A. Popovici Bâznoșanu: Dobrogea.

Din colaborarea editorială a „Cărții Românești" cu „Așezământul cultural Ion C. Brătianu" au eșit în cursul anului expirat o serie de publicațiuni nouă destul de însemnate, care trasează parcă o linie de mijloc între publicațiunile Academiei și cele ale Casei Școalelor, — însă stau cu mult mai aproape de interesul viu al marelui public.

Activul acestei noui edituri aparține mai mult d-lui C. C. Giurescu, profesor universitar, care se străduește să redeștepte gustul cititorului pentru trecutul nostru cultural.

D. Giurescu a strâns în jurul său un mănunchiu de relativ tineri specialiști în litere și știință, care aspiră la situații universitare. Astfel au apărut câteva lucrări interesante, ale căror titluri le-am reprodus în capul acestor rânduri.

D. Ion Băcilă a dat la lumină Bibliografia Războiului pentru Independență.

D. prof. univ. P. Pănăitescu, specialist în limbile slave, relevează câteva lucrări inedite legate de timpul și personalitatea lui Nicolae Bălcescu. Intre altele publică și un portret necunoscut al marelui luptător din 1848.

D. Liviu Marian evocă figura simpatică a neobositului cugetător al trecutului, B. P. Hasdeu.

D. M. Popescu aduce două documente inedite din timpul ocupațiunii austriace din 1854—56 și din preajma Unirii Principatelor. Din această carte aflăm multe lucruri interesante ce erau să se irosească în Arhivele dela Viena, unde d. Popescu a lucrat câțiva ani. Pe lângă originalele germane, traducerea documentelor în limba română înlesnește cercetarea lor de oricine.

D. E. Vârtosu reproduce fragmente însemnate din viața lui Heliade Rădulescu, contribuind și la interpretarea evenimentelor din acea epocă.

In legătură cu serbarea semi-centenarului Dobrogei, cinci conferințe ținute la Universitatea Liberă de dd. I. Andriesescu, I. Simionescu, C. Giurescu și A. Popovici Bâznoșanu, au format o vastă lucrare cuprinzând deasemenea date și amănunte inedite. — *A. N.*

PANFEROW: Die genossenschaft der Habenichtse. Verlag für Literatur und Politik*)

Viața într'un sat din Rusia actuală, bine înțeles cu pretenția de a simboliza viața unui sat rusesc oarecare. Așa fiind nu se desemnează în roman un conflict central, ci o mulțime de mici conflicte și întâmplări care ar fi să se grupeze, conform dorinții zadarnice a autorului, în jurul luptei fundamentale între tendințele sociale: lupta dintre comunism și simțul proprietății.

Interesanți sunt eroii romanului: bine înțeles țărani nu sunt. Țăranii comuniști sunt fantoșe idealiste, iar cei anticomuniști nu sunt nimic. Astfel acești pretinși țărani nu seamănă nici măcar a orășeni. Bănuesc că lucrurile s'au petrecut cam așa: autorului îi era o frică grozavă să nu-i iasă personagiile asemenea orășenilor care erau clasa cunoscută de el; a eliminat așa dar din sufletul eroilor toate elementele urbane fără să le înlocuiască cu elemente sătești și eroii au rămas mai goi pe dinăuntru decât ideile lui Platon.

Asemenea lui Zola, întreaga literatură actuală rusească arată o predilecție marcată pentru scatologie și în general pentru murdăria subt diversele ei forme. Romanul de care e vorba aci nu face excepție: un fagure cu miere i se pare unui personagiu a fi un boț de bacterii de sifilis; un popă, beat mort, varsă în altar și o pisică înfometată linge altarul; și câte și mai câte și mai și.

Și totuși se întâlnesc în acest roman observații exacte sau amuzante, găsite poate din întâmplare. Nu e drăguț, spre pildă, să zici despre un agitator comunist, care ține câteva discursuri pe zi, că e obicinuit cu aplauzele ca un stâlp de telegraf cu sârmele? — *I. D. G.*

*) De vânzare la librăria „Hasefer".

Psihanaliza în România

După ce și-a găsit aplicația în toate domeniile de manifestare ale spiritului omenesc, fie normal, fie patologic — psihanaliza nu mai poate fi privită ca o bâjbâială mai mult sau mai puțin științifică. E o știință dintre cele mai impresionante care are la dispoziție mijloace destul de sigure pentru a descurca probleme psihice, individuale și colective, despre care se credea că nu vor putea fi niciodată descurcate.

Cu toate acestea, ca orice descoperire nouă, ea a fost primită la început cu foarte mare neîncredere; apoi cu ură chiar, stârnind atâtea critici pătimașe, cum n'a întâlnit nici darwinismul pe vremuri. Aceasta din cauza rolului mare ce noua știință îl dă sexualității în toate manifestările spiritului omenesc.

Pe încetul, au început însă criticii să cedeze, recunoscându-și singuri greșeala.

Astfel, prof. H. Claude — care a introdus învățământul oficial al psihanalizei în Paris — și care-i făcuse lui Freud o critică destul de vehementă, a dedicat, în timpul din urmă savantului vienez o carte („La vie et la mort des instincts") cu următoarele cuvinte: „Profesorului S. Freud, *ofer, împreună cu desmințirea criticilor mele nedrepte,* omagiul adevăratei mele admirațiuni".

Psihanaliza este știință oficială în Austria, Ungaria, Germania, Elveția, țările de nord, Anglia, Franța, Italia, Statele-Unite, Brazilia, Indii.

La noi, s'au scris până acum patru teze de doctorat în medicină (două la București, una la Iași și una la Cluj) cu subiect psihanalitic.

S'a mai vorbit puțin și în câteva reviste literare; totuși, psihanaliză *aplicată* nu găsim decât în două lucrări românești datorite d-rului *C. Vlad,* care este și autorul primei din cele patru teze (1923).

Lucrarea *„In domeniul inconștientului"*, apărută acum doi ani, nu s'a bucurat de toată atenția pe care o merită. Este un studiu de psihanaliză aplicată în domeniul medicinei.

Scrisă ușor, pe înțelesul oricărui intelectual, ne face să pricepem pe deplin mecanizmul de producere al simptomelor psihonervoase, descurcând sub ochii noștri firele încâlcite ale atâtor fobii, idei fixe, ticuri, etc., tulburări pentru care medicina clasică n'avea nici-o armă de atac.

D-l dr. C. Vlad se dovedește a fi un psihanalist iscusit, și totodată un bun cunoscător al tainelor sufletești.

A doua lucrare, apărută anul trecut, e intitulată *„Iubirea, ura și frica"*. Scrisă cu aceiași volubilitate, atinge iarăși o serie de chestiuni extrem de interesante din domeniul artei, miturilor, obiceiurilor și superstițiilor poporului nostru și ale altora, încercând să explice cu ajutorul psihanalizei chiar anumite atitudini politice.

Din cele 13 capitole, subliniem: „Iubirea, ura și frica", „Timpul", „Puterea cuvântului", „Praznicul", „Despicări și proecțiuni", „Pare că am mai văzut așa ceva" și în sfârșit „Toxicomanii.

Multe observațiuni noui și interesante găsim și în celelalte capitole.

Așteptăm dela primul nostru psihanalist să ne mai dea și alte lucrări de valoare. N'ar strica să se manifeste și prin conferințe.

Și mai bine însă, decât prin conferințe, ar trebui să încerce înjghebarea unui centru de difuziune. Adică o mică sală în care să facă regulat cursuri de psihanaliză. Lucrul nu-i așa ușor. Mai întâiu trebue găsit filantropul care să-i pună localul la dispoziție, apoi trebue să găsească în d-sa curajul de-a vorbi de 2—3 ori pe săptămână, poate numai în fața câtorva osteniți intrați acolo să se încălzească.

Calvarul apostolului!

Mai cunosc unul. O elevă a vestitului *Coué, Odette Collin,* care a văzut, în largul lumii, mii și mii de oameni îmbulzindu-se la ușile cursurilor de „Stăpânire de sine prin autosuggestie conștientă" și care se străduește, aici, de mai bine de un an, să-și organizeze opera, strălucit începută printr'o conferință la Fundația Carol, dar tot n'a izbutit încă...

Este o poveste veche: Omului nu-i poți face binele (pe care nu ți-l cere) decât cu sila... — *D. V. Barnoschi.*

Memoriile lui Auguste Gérard.

Librairie Plon, Paris.

Memoriile lui Auguste Gérard, fost ambasador al Franței, publicate după dorința sa în forma lor integrală, alcătuesc tabloul unei vieți puse exclusiv în slujba treburilor publice.

Normalist, lector al împărătesei Augusta, șef de cabinet al lui Gambetta, diplomat, șef de legație, ambasador, Auguste Gérard a străbătut, ca martor unic și universal, Germania, Franța, Italia, Spania, America și Asia.

Memoriile sale evocă în culori sugestive viața adevărată, împrejurările istorice, pasiunile și perfidiile care au caracterizat locurile pe care le-a văzut, vremurile și oamenii.

Prin sinceritatea cu care a înfățișat lumii calitățile specifice ale poporului francez, Gérard a contribuit la înălțarea unui edificiu ce s'a desăvârșit cu opera de aceiași vigoare și convingere a atâtor modești dispăruți.

Cu jertfa sănătății și a carierei sale, Auguste Gérard și-a îndeplinit menirea istorică în extremul orient.

Revenit, spre sfârșitul vieții, din Asia, se retrase într'un modest apartament din Saint Germain și-și consacră restul zilelor literaturii.

In câteva volume, el desvălui marile evenimente ale istoriei asiatice la care a luat parte activă.

Scrise, în sfârșit, „Memoriile" — de curând apărute în evitura Plon — în care gravă pagini de rară sensibilitate și de profund patriotism, portrete pline de expresivitate și tablouri ce zugrăvesc momente impresionante și lumi necunoscute.

Auguste Gérard a murit la 17 Septembrie 1922.

„Memoriile" sale închid nu numai povestea unei vieți sbuciumate și bogate în învățăminte, dar o serie de observațiuni, de fapte și de comentarii ce stârnesc interesul viu al cetitorului de pretutindeni. — *H. Bl.*

Ultimele noutăți

din Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3 – 5 București I

Bart Jean — (Eug. P. Botez) Schițe marine, din lumea porturilor	48
Caragiale I. Matei. — Craii de Curte Veche — Roman — (S. pr.)	
Caragiale L. I. — Nuvele și povestiri. Ed. V.	
Crainic Nichifor. — Darurile pământului Ed. II	(S. pr.)
Eminescu M. — Geniu pustiu. Roman	42
Filip Nicolae. — Caii. Ediție ilustrată	240
Haneș V. Petre. — Studii și cercetări	75
Iorga N. — Cleopatra.	75
Kirițescu Const. — Printre Apostoli	80
Mihăescu Gib. — Vedenia	(S. pr.)
Papini Giovanni. — Viața lui Isus. Trad. de Alex. Marcu	180
Petrescu Cezar. — Omul care și-a găsit umbra	75
Rebreanu L. — Golanii. Ed. IV	75
Sadoveanu M. — Impărăția apelor	90
Simionescu I. — Dobrogea. O țară din povești	75
Stănoiu Damian. — Necazurile părintelui Ghedeon-Roman. Ed. II	(S. pr.)
Teodoreanu O. Al. — Hronicul măscăriciului Vălătuc	60
Teodoreanu Ionel. — Turnul Milenei-Roman	96
Topârceanu G. — Balade vesele și triste. Ed. III	42
Topârceanu G. — Migdale amare. Versuri humoristice și fanteziste	42
Urechiă Nestor. — Zânele din valea Cerbului	(S. pr.)
Vlahuță Al. — România pitorească	(S. pr.)
Westfried I. Dr. — Instinctul sexual. Cu un cuvânt introductiv de Prof. *S. Freud*	120

Toate aceste opere se găsesc de vânzare la librăriile din toată țara. Pot fi cerute și direct de la „Cartea Românească", Bulev. Academiei No. 3, București I, trimițând costul prin mandat poștal.

NEVRALGINE „JURIST" VINDECA DURERILE DE CAP

Conferințe

Metode de cercetare în sociologia popoarelor

In ciclul de comunicări organizat de Institutul Social Român, d. M. Ralea a vorbit despre: *„Metode de cercetare în sociologia popoarelor".*

Conferința face parte din ciclul secției sociologice.

Vorbitorul a arătat că între organizația socială a unui popor și particularitățile lui sufletești sunt influențe reciproce, — de aceia e greu de despărțit sociologia popoarelor de psichologia lor.

Metodele de cercetare vor varia după cum e vorba de popoare primitive sau civilizate.

La primitivi predomină uniformitatea, conformismul; la civilizați apare diferențierea.

Vechile școli etnografice au căzut întâi în greșeala de a nu examina materialul în mod critic, înregistrând ca documente valabile toate anecdotele povestite de călători.

Mai târziu, prejudecata „omului etern", acelaș în toate timpurile și ținuturile, a făcut să se neglijeze particularitățile.

Școalei sociologice franceze — mai ales lui Lévy Bruhl — îi revine meritul de a fi întreprins studiul mentalității primitive în mod științific.

Etnografii germani studiază și ei astăzi pe primitivi prin observații directe, iar nu prin informații de a doua mână.

Analogii, ca aceia între copil și primitiv sau omul preistoric și „primitivii" de azi nu înaintează întotdeauna studiul, căci diferențele rămân mari și nu știm de exemplu, dacă „primitivii" nu sunt produsul degenerării unei culturi vechi.

Studiul „caracterologic" al popoarelor civilizate, cu toate încercările remarcabile, se lovește de dificultăți.

Rassa e o rațiune prea generală, folklorul e adesea și el comun unui grup de popoare; statisticii îi scapă mobilele sufletești interioare, etc.

Dar, cu toate greutățile, materialul bogat care se culege azi după criterii științifice va duce în viitor la concluzii tot mai sigure în ce privește sociologia și psihologia popoarelor.

Interesanta conferință a d-lui profesor M. Ralea a fost ascultată de un numeros auditoriu.

La discuția finală, d. prof. D. Gusti accentuează importanța metodei monografice, care, utilizând statistica, informația istorică, metoda comparativă, etc., devine o sinteză de metode și, prin rezultatele ei, ne ferește de generalizări greșite.

Viața unui mare filosof

Șezătorile Ateneului N. Iorga au meritat succes. Organizate cu grijă, ele aduc totdeauna o conferință substanțială și un program artistic bine selecționat.

La ultima șezătoare a vorbit domnul I. Petrovici despre „Viața lui Fichte".

Viața oamenilor mari poate fi cu totul cuviincioasă ori înecată în absint, cum făcea Verlaine. De asemeni, între gândul scris al lui Schopenhauer — dogma lui ascetică — și între sensualismul lui, în viață, e neîndoios o prăpastie.

Sunt însă vieți mari, pilda clasică e Socrate, când doctrina corespunde cu viața.

In rândul acestora din urmă, a trăit Fichte, cugetător de o înălțime impresionantă, care a făurit o concepție metafizică îndrăzneață, puțin familiară, dar morală.

Filosoful Fichte e dublat de un mare patriot, care a deslănțuit vijelia ce-a frânt steagurile lui Napoleon și, exaltând mesianismul rasei germanice, a creat pangermanismul și a semănat grăuntele imperialismului teutonic de eri.

Fichte s'a născut la 1762 în satul Rathenau din Saxonia. Fiul unui țesător sărac, de sânge suedez, tânărul Fichte a debutat păzind gâștele și uimind satul întreg prin memoria prodigioasă și vie cu care putea reproduce predicele pastorului. Grație acestei calități, a fost dat la școală, cu toată împotrivirea doamnei Fichte, de un baron din vecinătate. Facultatea din Iena l-a avut pe Fichte student în teologie, filosofie și drept: student sărac.

Profesor, apoi, tot așa de sărac, în seara când împlinea 26 de ani, Fichte s'a hotărît să se sinucidă. O întâmplare providențială îl salvează. Se duce la Zuerich, pentru postul de pedagog într'o familie burgheză. La Zuerich, Fichte întâlnește pe d-ra Maria Rang, o femee foarte urâtă, care după multe peripeții avea să fie soția lui. Deocamdată, Fichte părăsește Zuerichul hotărât să câștige. Face un apel inutil la Goethe și la Herder și, prin intermediul unei meditații, descoperă *Criticele* lui Kant. Fu o revelație uriașă pentru tânărul filosof. Se decise, în primul rând, să se căsătorească. Dar, după un voiaj la Varșovia, Fichte se duce la Koenigsberg, să-l vadă pe Kant. Sub influența acestuia, dela idee până la stil, Fichte scrie *Critica revelațiunii,* care nefiind semnată trece drept a lui Kant și e primită ca o lucrare de geniu. Adevărul descoperindu-se, Fichte își vede drumul vieții limpezit și, statornic în dragoste, se căsătorește, cu urâta dar buna domnișoară Maria.

Fichte începe să fie patriot, conferențiind în interesul cetățenilor despre ideile de libertate ale revoluției franceze.

La 32 de ani, e numit profesor la Iena, unde desvoltă o activitate fecundă. Scrie *Fundamentele dreptului* și *Teoria științei,* opera lui capitală, o rectificare a lui Kant. Pe această temă urmează o polemică aspră între el și bătrânul filosof.

La Iena, Fichte a avut un conflict cu studenții, pe care-i vrea mai aplecați spre suflet și un conflict definitiv cu guvernul.

Intr'un articol, Fichte, ocupându-se de noțiunea de Dumnezeu, o concepe ca o înaltă valoare spirituală: ordinea morală a universului. In urma acestui articol, filosoful e acuzat de ateism și guvernul saxon avizează pe cel din Weimar că-și va retrage studenții din Iena, dacă profesorul nu e îndepărtat. Fichte părăsește facultatea. Instalat la Berlin, el face conferințe particulare și acțiunea lui patriotică începe. Napoleon cucerește Germania și Fichte fuge în fața lui, fuge până la Copenhaga. Intre timp, a scris vestitul *Discurs către națiunea germană!*

La 1810, întors în țară, ocupă catedra de filosofie a nouei facultăți din Berlin, și ajunge chiar rector.

1814: începutul victoriei germane. Bluecher trecuse Rinul. Fichte începea să trăiască idealul patriotic. Dar filosoful și patriotul german moare, fiindcă și-a iubit soția, moare de boala de care o scăpase pe ea. — *b.*

INSEMNĂRI

Din carnetul unui cronicar teatral

„Premiera" — prima reprezentaţie a unei piese de teatru — este un accident. Ca orice accident — viol, incendiu, crimă — se întâmplă noaptea. De aceia, cel mai indicat cronicar de teatru, ar fi reporterul de fapte diverse.

Piesele originale se împart în trei categorii: 1) geniale, 2) foarte bune, 3) bune. Proastă nu este nici una.

Scriind „cronica externă", îţi poţi permite luxul de-a avea orice opinie, — chiar o opinie rea — despre Briand, Poincaré, Herriot sau Maccdonald. Scriind cronica teatrală, nu poţi avea decât opinii excelente despre d-ra Fifiţa Ionescu.

Un cronicar teatral independent ar trebui să locuiască în Marte, să vină cu aeroplanul la premieră, să se „grimeze" altfel dela o premieră la alta spre a nu fi recunoscut, să se întoarcă înapoi, în Marte, îndată după spectacol şi deacolo să-şi comunice articolul prin telegrafia fără fir...

... Bine înţeles, ziarul care şi-ar îngădui luxul unei cronici independente ar trebui să apară în Venus.

Poţi ataca zece guverne: vei dormi, totuşi, liniştit. Dacă însă, ataci un singur teatru, părăseşte imediat continentul.

Shakespeare este singurul autor discutat cu independenţă de cronica teatrală.

Critica teatrală este cu adevărat independentă numai vorbită, pe culoarele teatrului. Şi încă!

Scriind despre cutare piesă că are „unele scăderi", — să nu-ţi închipui că l-ai mulţumit pe autor. „Scăderi" au numai piesele lui Shakespeare, Shaw şi Ibsen. Piesele noastre sunt, dela un capăt la altul, impecabile.

Cunosc un cronicar teatral, care a scris despre Bernard Shaw: „acest domn, care se pretinde de spirit..." Autorul acestei fraze n'a fost încă ghilotinat.

Dacă articolele de critică teatrală s'ar scrie seara, îndată după spectacol, — ar fi poate — sincere. Din fericire, se scriu dimineaţa şi — după cum se ştie — noaptea e un bun sfătuitor.

Definiţia criticului teatral: un smoking, un program, din când în când — un monoclu şi, foarte rar, o opinie.

Definiţia spectatorului dela premieră: un bilet de favoare şi o lungă serie de aplauze.

Singurul spectator obiectiv: pompierul teatrului.

Sunt premiere la care, pe lângă un pompier şi un comisar de serviciu, ar trebui să se trimită şi un intern dela „Salvare".

Distrugătorul

Imi povestea un student — un biet om, care trăeşte marea nenorocire de a fi studentul d-lui Mihalache Dragomirescu! — că, la seminarul de literatură al hilariantului profesor, s'a analizat — analizat, vorba vine! — volumul d-lui D. D. Patraşcanu: „Un prânz de gală..."

Câţiva studenţi au cutezat să spună, foarte timid, că d. Patraşcanu n'ar fi... tocmai lipsit de talent, că volumul excelentului prozator n'ar fi tocmai... lipsit de valoare!

D. Mihalache Dragomirescu, — veselul meu muşteriu, muza mea polemică, a reprimat cu energie aceste acte de independenţă. După o discuţie de un ceas, d. Dragomirescu a decretat că volumul d-lui Patraşcanu nu are nici o urmă de valoare literară!

N'aş fi relevat această nouă „gafă" a d-lui Dragomirescu, dacă faptul nu s'ar fi petrecut exact în clipa când volumul d-lui Patraşcanu întrunia sufragiile întregii critici literare şi când acesta repurta cea mai strălucită biruinţă de vitrină: se epuizaseră cinci mii de exemplare în două luni de zile!

D. Mihalache se războia deci, de-o potrivă, — cu întreaga critică literară şi cu cinci mii de cititori!

Faptul este explicabil. D. Mihalache Dragomirescu are, faţă de d. D. D. Patraşcanu, o veche invidie... Nu fiindcă d-sa ar scrie, ca şi d. Patraşcanu, nuvele. Ci fiindcă este ca şi autorul *Prânzului de gală* — umorist.

Numai că d. Dragomirescu este umorist fără să vrea şi fără să ştie; cele mai grave, cele mai serioase articole al d-sale sunt mai hilariante decât cele mai reuşite schiţe ale unui umorist autentic!

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Convorbiri Literare

Pare că marile noastre riviste lunare, atât de puţine, încep să aducă mai mult colaborări noui din care abia dacă se desprinde câte un nume promiţător. Totuşi, vechile „Convorbiri Literare", ajunsese în anul al 62-lea de existenţă, fac să reapară printre câteva nume nouă şi câteva nume consacrate în literatura curentă. Ultimul volum (Sept.—Dec. 1928) ne arată că redactarea revistei s'a supus unei mici schimbări, sau mai bine zis unei complectări: alături de d. Al. Tzigara-Samurcaş ca director, figurează de astă dată şi d. Alexis Nour ca redactor. Volumul se prezintă oarecum redus în cantitate, întruneşte însă contribuţiuni de valoare. Intâlnim astfel pe I. A. Bassarabescu, F. Herzog (cu articolu-i postum despre Guy de Maupassant), C. C. Petrovici (o schiţă umoristică, dar şi satirică „Turneul Candidatului"), Al. Tzigara-Samurcaş, aducând dovezi palpabile în susţinerea tezei la care lucrează d-sa de atâta timp (Arcul de Triumf dela Şosea ar fi un simplu plagiat după o schiţă a unui elev francez de arhitectură), Eduard Konya („Ce am văzut în Olanda"), George Sofronie, D. Caracostea („Izvoarele lui Asachi") şi ca de obiceiu, „scrisori dela Intemeietorii Revistei" (I. Slavici către I. Negruzzi), etc...

Un interview cu patru autori

Cetim în „*Viaţa Literară*" un interview fantezist luat de d. I. Valerian, celor patru autori ai romanului „Stafiile dragostei înviază" care sunt: Alexis Nour, Sărmanul Klopstock, Dr. Ygrec şi Al. Bilciurescu.

Fiecare personagiu este prins cu mult humor, fiind tratat în atmosfera supranaturală care se degajează din romanul pe care l-au scris împreună.

Imoralitatea în artă

Ceiace e dovedit că nu se poate împăca cu principiul intuiţiei pure, spune Benedetto Croce, nu e universalitatea, ci valoarea intelectualistă şi transcendentă atribuită universalităţii în artă, sub forma alegoriei sau a simbolului, sub forma semi-religioasă a revelaţiunii unui Dumnezeu ocult, sau în sfârşit, sub forma raţionamentului, care, deosebind şi unificând din nou subiectul cu predicatul, rupe încântarea artei şi substitue idealismului acestuia, — realismul, iar creaţiunilor pure ale imaginaţiei — judecata perceptivă şi consideraţiunea istorică.

Nu se poate cădea la învoială cu această valoare. nu numai pentrucă e contrară adevăratului scop al artei, dar şi pentru raţiunea că o expansiune teoretică atât de disperată, ar fi de prisos, şi ar împovăra zadarnic doctrina intuiţiei pure, în care reprezentarea artistică — după cum presupune sentimentul cosmic — îngădue o universalitate obişnuită, oricum ar fi ea, gândită şi întrebuinţată ca o categorie de judecată.

Dar cei ce recurg la asemenea mijloace extreme sunt siliţi la aceasta mai cu seamă de exigenţe morale şi moralizatoare: uneori cu bună dreptate ei rămân pe gânduri înaintea unor manifestaţiuni de artă falsă; alteori, însă, ei şovăe pe nedrept, în faţa unor opere cu desăvârşire inocente, care sunt adevăratele întruchipări de artă.

Ar fi deci oportun să adăugăm că numai ţinând seamă în chip statornic de principiul intuiţiei pure — dezbărat de orice fel de tendinţe, chiar şi de cele morale — izbutim să ne procurăm, pedeoparte arme solide împotriva atacurilor lor îndreptăţite, iar pe dealta să călcăm teroarea lor nejustificată: numai cu principiul acesta izbutim să înlăturăm cu totul din artă imoralitatea, fără a cădea în insipiditatea moralismului.

Pe orice altă cale, nu se realizează decât variante ale faimoasei sentinţe din 1858 a tribunalului din Paris, în procesul autorului „Doamnei Bovary":

„Attendu que la mission de la littérature doit être d'orner et de recréer l'esprit en élevant l'intelligence et en épurant les moeurs, attendu que, pour accomplir le bien qu'elle est appelée a produire, elle ne doit pas seulement être chaste et pure dans sa forme et dans son expression..."

Sentinţă care ar fi putut fi iscălită chiar de unul din personagiile acestui roman, şi anume de domnul Homais, spiţerul.

Sunt oameni de rea credinţă cei ce pretind că morala are nevoe să fie în chip artificial cultivată şi menţinută neclintit dealungul întâmplărilor vieţii, insinuând-o cu acelaşi vicleşug şi în artă. Căci, dacă forţa morală este într'adevăr o forţă cosmică, regina lumii — a lumii libertăţii absolute — ea domină numai prin virtute; iar arta este cu atât mai perfectă cu cât e mai mare puritatea cu care reface şi exprimă sinuozităţile realului; şi cu cât e mai curată arta, cu atât mai vârtos se plămădeşte morala din înseşi întâmplările vieţii.

Ce interesează dacă un oarecare cercetează arta cu intenţia de a-şi împrăştia un sentiment de scârbă sau de invidie? Dacă e cu adevărat artist, chiar numai prin simplă reprezentare dragostea va răsări de-asupra urii şi o va face dreaptă împotriva propriei sale nedreptăţi.

Şi ce interesează dacă un altul vrea să înjosească poezia, făcând-o complicea sensualităţii şi a desfrâului său, când, în decursul activităţii, conştiinţa artistică îi impune să unifice dispersiunea sa lăuntrică, care provine din sensualitate, — şi să înlăture ameţeala desfrâului, punându-i în gură un cântec involuntar de nelinişte şi de melancolie?

In sfârşit, un altul va căuta, cu gândul la anumite rezultate practice, să accentueze o particularitate, să coloreze un episod, să pronunţe un cuvânt definitiv; însă logica operei lui, coherenţa estetică, îl va constrânge să nu ţină seama de nici-o particularitate, să nu coloreze nici-un eveniment, să nu rostească nici-un cuvânt hotărîtor.

Conştiinţa estetică n'are nevoie să ia cu împrumut dela conştiinţa morală sentimentul ruşinii, căci ea îl conţine într'însa, ca modestie, delicateţă şi castitate estetică, — şi ştie când nu trebue să întrebuinţeze o altă formă de expresiune decât tăcerea.

Dimpotrivă, atunci când un artist violează această pudoare, când îşi calcă în picioare propria sa conştiinţă estetică şi lasă să pătrundă în artă ceiace din punct de vedere estetic nu are nici-o motivare, având în fond intenţiile cele mai nobile şi mai cinstite, e în acelaşi timp fals sub raportul selecţiunii artistice şi vinovat moraliceşte, deoarece se eschivează dela datoria de artist, care pentru el trebue să fie datoria supremă şi nemijlocită.

Introducerea sensualului şi a obscenului în artă, lucru de care se scandalizează îndeobşte cei prea timizi, nu e decât unul din aspectele acestei imoralităţi, dar se spune că n'ar fi chiar cel mai osândit caz, căci ceiace e şi mai rău, e să faci în chip stupid paradă de virtute, făcând astfel de râs virtutea însăşi. — *h. b.*

Istoria unui tablou

In 1910 un tânăr pictor francez, Stany Sassy, isprăvind o natură moartă, o duse la un anticar din Monmartre. Anticarul îi dădu în schimb un bun aparat fotografic.

Sassy îşi fotografie numaidecât pictura, vându aparatul şi uită cu totul această întâmplare.

Trecură 18 ani. Vizitând într'o zi galeria expertului Numets-Fiquét, Sassy încremeni de uimire văzându-şi opera de odinioară plasată în cel mai bun loc, iscălită de celebrul pictor englez Whistler şi marcată cu un preţ fix de vânzare de 150.000 franci. Revenindu-şi, se adresă expertului:

— E pictura mea. Am vândut-o în 1910 pentru un aparat fotografic.

Expertul pufni de râs. Totuşi, chestia aceasta ajunse la tribunal.

Nu se ştie bine cum a ajuns tabloul dela acel anticar la Londra şi în ce împrejurări fusese prevăzut cu semnătura lui Whistler.

Judecătorul de instrucţie stabili numai că în 1911 un colecţionar german, Strolling, îl cumpărase la Londra cu 3.000 franci.

Dela Strolling natura moartă trecu în galeria Saint-Didier, unde valoarea ei fusese apoi fixată la 90.000 franci.

Ultimul cumpărător urcase preţul la 150.000.

In curând o expertiză va lămuri dacă pânza aceasta aparţine lui Sassy sau lui Whistler.

Centenarul lui „Faust"

Goethe era de 70 ani când a scris „Faust". Ingrijorarea chinuitoare l-a dominat dela publicarea acestei opere şi până la reprezentarea ei pe scenă. Critica a judecat-o foarte aspru.

Benjamin Constant a scris atunci că „Faust" „e o glumă de cel mai prost gust".

Totuşi Kleinmann, directorul teatrului din Brunnswisck, a cerut lui Goethe învoirea de a-i juca piesa. Goethe îi răspunse:

„Nu mă mai interesez de mult de teatru. Faceţi ce vreţi cu această operă a mea".

La 19 Ianuarie 1829 reprezentarea lui „Faust" se transformă într'un nemaiauzit triumf.

In Franţa, „Faust" s'a jucat pentru întâia dată, cu cânteva luni mai târziu, la teatrul „Porte-Saint-Martin".

Mărunte

— D-l Constantin Kiriţescu a pus sub tipar un volum de nuvele cu titlul „*Printre Apostoli*". Autorul monumentalei *Istorii a Războiului nostru* reuneşte în această nouă lucrare câteva bucăţi apărute în „Viaţa Românească" şi altele inedite. Portrete şi însemnări din viaţa de şcoală. Apare în cursul săptămânei ce vine, la *Cartea Românească*.

— A apărut în Editura Cugetarea „Oamenii Mării", roman, de Victor Hugo în 2 volume, Lei 90.

De vânzare la toate librăriile din ţară.

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" comunică şi pe această cale cititorilor că nepublicând cataloage periodice, nu este în măsură să trimeată în provincie prospecte sau cataloage.

In afară de cărţile recenzate în coloanele acestui ziar, în afară de toate cărţile anunţate sub această rubrică, librăria, „Hasefer" din Bucureşti str. Karageorgevici 7, procură orice reviste, ziare sau cărţi străine sau române în termenul cel mai scurt.

In măsura posibilităţilor, răspundem ori cărei cereri de informaţiuni bibliografice. Clienţii noştri primesc la cerere, revista „Vient de Paraître' precum şi orice cataloage de ale editorilor străini. Nu putem însă trimete aceste reviste şi cataloage persoanelor cari nu ne remit din când în când, comenzi de cărţi.

Reviste franceze recomandate

Putem procura orice reviste literare. Recomandăm în deosebi: Nouvelle Revue Francaise, Le Crapouillot, Mercure de France, Revue de Genève, Revue d'Allemagne.

Pentru artişti şi pentru toţi aceia cari se interesează de artă: „Art et Industrie', cea mai frumoasă, cea mai vie revistă de artă (arte plastice, artă de interior, arte decorative etc.), „Cahiers d'Art", cea mai avansată" revistă de artă, „Amour de l'art", „Art et décoration" etc.

Pentru arhitecţi: „La construction moderne", „L'Architecte", „L'Architecture vivante" „L'Architecture".

Reviste de drept: Toate revistele cari apar în străinătate.

Reviste technice: Ori ce revistă de orice specialitate.

Deasemenea orice reviste de chimie, mineralogie, botanică, căi ferate, financiare, economice, precum şi reviste de filozofie, sociologie etc. etc.

Reviste germane recomandate

Politice: „Das Tagebuch" „Die Weltbuhne" „Nation und Staat" „Der Kampf (Otto Bauer, Kautsky) „Die Gesellschaft" (Hilferding) „Sozialistische Monatshefte" „Europaische Revue" „Eurapäsche Gespräche".

Literare: „Die Neue Rundschau" „Die literarische Welt" „Querschnitt".

De artă: Minunata revistă de artă „*Atlantis*" a cărei apariţie în editura Wasmuth, zilele acestea, a stârnit interesul tuturor cercurilor artistice, „Deutsch Kunst und Dekoration". „Die Innendekoration" — cea mai complectă revistă de artă de interior: mobilier, covoare, lămpi, etc.

Pentru architecţi: „Wasmuths Bauhefte" — pentru care facem abonamente excepţional de eftine, cu mari avantagii de reduceri la toate cărtile editate de Wassmuth —, apoi „Moderne Bauformen" „Stadtebau" etc. etc.

Trimetem ori care din revistele de mai sus, ca specimen, în urma remiterei unui acont prin mandat postal. Abonamentul nu este obligator, se plăteşte doar numărul primit.

CUCERIREA VIEŢII

de DOCTORUL VORNOF

este, după părerea unanimă, cel mai senzaţional volum apărut în ultimele timpuri.

In această lucrare doctorul VORONOF arată ce va câştiga omenirea, urmând sistemul său de întinerire la oameni şi animale.

Găsiţi această interesantă lucrare în

„BIBLIOTECA DIMINEAŢA"

la toţi depozitarii de ziare şi la toate librăriile.

Preţul Lei 20

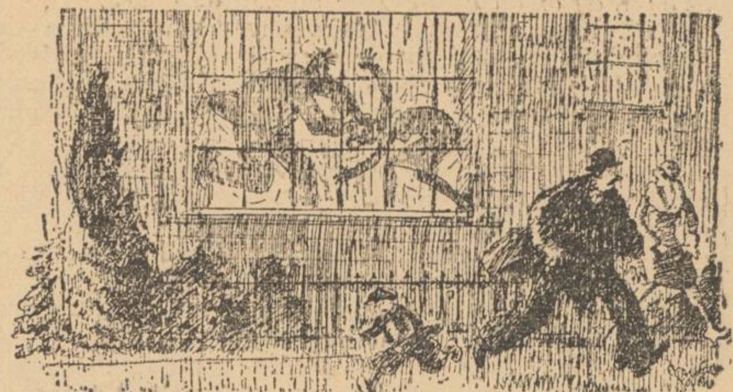
Copiii de azi

— Am văzut piesa împreună cu Bobby. Te poţi duce, mamă, cu tăticu s'o vezi şi mata.

(The Passing Show)

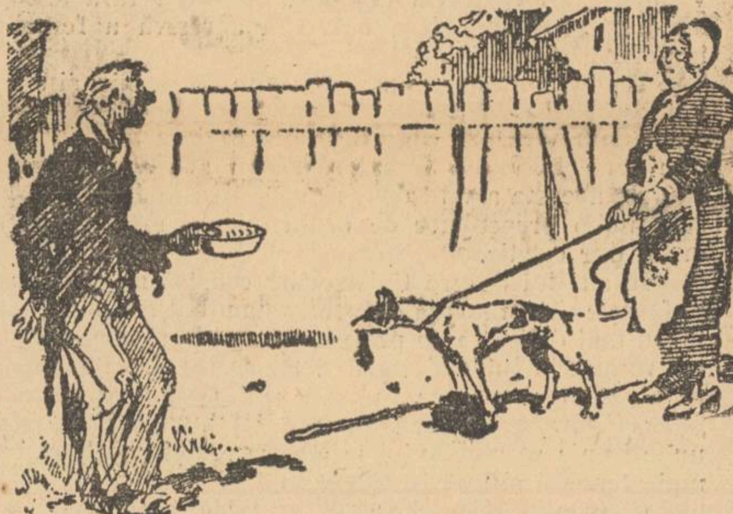
Confuzie

Vecinii alergară să aducă un sergent pentru a opri pe Durand să-şi mai bată nevasta. Se înşelaseră însă: el o ajuta numai să-şi scoată pull-overul.

(Judge)

L-a întărâtat

— Trebue să-l fi întărâtat de vreme ce s'a repezit la d-ta.

— Nu. I-am dat numai o bucată din prăjitura pe care mi-o dăduseşi.

(London Opinion).

E slab şi el

Doctorul: Ce pot să fac eu dacă porcul dumitale nu se îngraşă? Consultă un veterinar.

— N'am încredere în veterinar, doctore. E atât de slab şi el!...

(Humorist)

Citiţi azi

LECTURA No. 209

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

BUSSE-PALMA

RIVALII

Povestea unei cochetării feroce minând o caldă camaraderie

Lei 5 Scrierea complectă la chioşcari şi librari

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL IX. — No. 428

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 17 Februarie 1929

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

COPIE ŞI PLAGIAT

Disputǎ între viscole

Original: ***qui sert de modèle et n'en a point eu***

Georges de Sannois, vechiul meu prieten are două mari beteşuguri : e crud şi e fantastic.

Are însă şi o mare calitate : nu digeră farsa.

Dăunăzi, l-am întâlnit prin viscol. Imbrăcămintea lui uşurică de occidental şi pielea lui netăbăcită la frig, îl făceau să sufere înfricoşător.

Il opresc — şi-l îndemn :

— Hai să intrăm într'o cafenea. Ai să îngheţi.

— Nu, — zise Georges de Sannois, — azi colind expoziţiile de pictură. Vino cu mine.

— La care, anume ?

— Indiferent.

Am intrat la cea dintâi, care-mi era în cale.

Flori,... peisagii,... naturi moarte,... capete „de expresie"...

După douăzeci de minute, eram iar în zloata nemiloasă d'afară.

— Asta e a cincea, pe care o vizitez astăzi...

— A cincea ?

— Da. Mai am încă nouăsprezece. Până diseară le isprăvim.

— Te-ai angajat cronicar de artă la vre-o gazetă ?

— Da şi nu.

— Cum : da şi nu ?

— Fiindcă eu am *jurnalul* meu propriu la care sunt angajat de aproape un sfert de secol. Stai ! Aici avem alta...

Intrăm.

Iarăşi : capete „de expresie"... naturi moarte... flori...

După o jumătate de oră, ne găseam din nou sub biciul crivăţului.

Georges de Sannois tăcea mereu.

Mutismul acesta mă plictisea.

Intr'un târziu, nu mai putui răbda :

— Ia ascultă, omule: mai lasă-le dracului şi pe mâne, că poate mâne... se schimbă vremea... Hai să ne adăpostim undeva. Bem câte-o ţuică fiartă... mai vorbim de-ale noastre...

— Pe urmă ! Intâi să terminăm cu expoziţiile...

Insfârşit, la nouă seara isprăvirăm.

Aveam impresia că ajunsesem, după şeapte ani, la capătul unei călătorii circumvolutive, de osândă, într'o grădină de zarzavaturi cu o suprafaţă de jumătate de metru.

O migrenă năpraznică îmi strângea în cleşti nemilostivi ţeasta şi buricele degetelor păreau că joacă, în fundul buzunarelor, pe o claviatură demonică, de jăratec.

Georges de Sannois deschise o uşă, cu zdrangăt sticlos de ghiaţă, şi pătrunserăm într'un imens cuib infect, în fumul şi duhoarea căruia umbre omeneşti făceau ciorchini compacţi în jurul mesuţelor meschine, pe care încremeniseră albe, ceainice bondoace cu strecurători de alamă în nasurile acviline.

Ne aşezarăm la o masă, în fund, între un dulap cu veselă suspectă şi un coş de paie conţinând cornuri rumene, covrigi cu susan, caizere şi franzeluţe.

Un Evreu bătrân, cu caţaveică şi cizme ucrainiene ne servi ceaiul, urându-ne, într'o limbă quasi-poloneză, *poftă bună* sau poate *bine-aţi venit*.

Georges de Sannois îi zâmbi recunoscător şi-l privi cum se depărtează gheboşit, umil, anonim.

— Găseşti tu vre-o deosebire între Evreul acesta — între categoria aceasta de negustori de ceaiuri şi covrigi cu susan — şi pictorii pe care-i vizitarăm astăzi, în cele nouăsprezece expoziţii ?

— Ce fel de întrebare e asta ?

— Eu am băut ceai, înţelegi tu : *ceai*, în casa unui mandarin înţelept şi bogat, la Peking, acum patrusprezece ani. Ceai adevărat, ceai original, ceai divin. Pe urmă am băut pretutindeni prin lume : la Novgorod, la Hamburg, la Milano, la Cannes, la New-York, la Montevideo. Oriunde, *afară de Peking*, mi s'a spus că ceaiul e veritabil. Mi s'au arătat facturi şi corespondenţe şi hârtiile din vamă. Nici o îndoială, fireşte : ceaiul era chinezesc, — dar mirosea a scrumbie, a tutun, a şobolani, a picioare de matelot şi a *eau de Cologne*...

— Nu înţeleg însă ce legătură e între toate acestea şi pictorii noştri !

— Aceiaşi ca şi între ceaiul mandarinului meu şi ceaiul pe care mandarinul îl exportă peste continente şi pe care îl avalăm pervertit de mediul vapoarelor, corăbiilor, şlepurilor, bărcilor şi matelotilor.

— Dacă te înţeleg bine, mi se pare că exagerezi. Le conteşti pictorilor noştri orice originalitate ?

— Originalitate?!... Dar a fi original este un fenomen rarissim, care zguduie din temelie concepţiile artei *mondiale* şi schimbă cu desăvârşire expresiile formale, consacrate de secole. Originalitatea e cataclism. Şi forţa artistului original este o forţă înfricoşătoare! Incă după trei sute de ani, un *Greco* sau un *Rembrandt* turteşte gloatele voastre de pictori, — ca hipopotamii — viermuşorii din mâlurile tropicale.

— Insă, vezi tu, Georges...

— Văd că de aproape jumătate de veac *Cézanne* se joacă nemilos, despotic, ca un strigoi răzbunător, cu pensulele şi căpăţinele voastre. Europa, Asia, Africa, Australia şi Americile se zvârcolesc ca în gură de balaur în viziunea şi tehnica cezaniană. Cine dintre voi izbuteşte să tragă, din şeapte sute de mii de lovituri de penel, una singură *altfel* decât a tras'o Cézanne, — acela se ţâcneşte imediat şi pretinde că este şef de şcoală.

— Eu, de pildă, ţi-o jur!... nu cunosc deloc opera lui Cézanne şi imitatorii lui mă dezgustă... Dealtminteri, eu nu lucrez decât exact *cum văd*, fără să am ambiţia de a copia vre-un meşter celebru. Şi ca mine sunt, desigur, mulţi...

— Sunt, fireşte, foarte mulţi care îşi închipue că *văd* natura cu *proprii lor ochi*. Eu pariez însă că toţi aceştia (împreună cu tine) sunt nişte sărmane victime ale unei închipuiri copilăreşti. Dacă te-aşi fi închis, pe viaţă, dela vârsta de cinci ani, într'un ţarc de şeaptezeci de pogoane şi ţi-aşi fi pus la îndemână pânză, culori şi tot ce trebuia pentru pictură — ai fi pictat ?

— De bună seamă !

— Ai fi pictat, de bună seamă... dar ai fi făcut cu totul altă pictură decât aceia pe care o faci astăzi. Pentru că tu, cel de azi (trăit în contact aproape vinovat cu toată pictura veche şi contemporană) ţi-ai însuşit, *direct sau prin ecou*, ţi-ai însuşit fără să vrei şi fără să-ţi dai seama şi *retina* şi mijloacele de expresiune ale uriaşului singuratic din *Provence*, hulit acum treizeci de ani, îmbrâncit din Saloane şi scuipat de toată presa contemporană lui — ca un ciumat şi ca o javră.

— Eu, dacă aşi fi trăit pe timpul acela...

— Ai fi hulit, ai fi îmbrâncit, ai fi scupiat, la fel cu ceilalţi. Bunăoară, ai fi ţipat ca *Valensol*, în Le Petit Parisien : *„Cézanne... Imprăştie vopsele pe o pânză şi le întinde apoi cu un pieptene sau cu o perie de dinţi. Astea-s, adică, peisagii, marine, naturi moarte, portrete... sau ce se întâmplă să iasă, — şi procedeul lui aminteşte acele desene pe care şcolarii le execută strivind capete de muscă între cutele unui petec de hârtie"...*

Sau :

Cézanne... un lamentabil ratat" (La Lanterne).

Şi încă : *„Abracadabrant, fals, brutal, nebun"* — Asta scria — (nu ţi se pare duioasă coincidenţa ?)... — L'Univers !...

Sau, de pildă, elegant şi spiritual :

„Să lăsăm altora sarcina de a admira bâzdâgăniile lui Cézanne, pictate cu noroi... ca să nu zicem... cu altceva"...
(La Republique Francaise)

Etc., etc., etc..

— Bine, dragă Georges, s'a putut scrie înadevăr asemenea lucruri despre Cézanne ?

— Ceiace ţi-am citat acum, dim memorie, e numai o gustare...

— Şi cum a reacţionat Cézanne ?

— Muncind din zori şi până seara şi rugându-se lui Dumnezeu să îmblânzească pe critici, ca să poată ceti într'o zi că el, Cézanne, este un copist fidel al lui *Thomas Couture*.

— De ce ?

— Fiindcă Thomas Couture era, pe vremea aceia, gloria picturii franceze.

— Thomas Couture ?... Thomas Couture ?... N'am auzit niciodată de tipul ăsta !..

— E mort, definitiv mort. Ceiace înseamnă că modestia lui Cézanne era la înălţimea geniului său...

— Ah, dragă Georges, cu toate cele ce-mi spuseşi, eu cred că dacă un critic ar scrie despre mine că imit ori copiez pe... de pildă... pe d. Costin Petrescu — l-aşi da în judecată pe ziarist, l-aşi ucide, sau mi-aş spulbera creerii!...

— Ce ţi-ar mai rămânea atunci de făcut, dacă critica ţi-ar striga într'o zi, aşa cum i-a strigat lui Cézanne : *„lamentabil ratat" ?*

— Asta... asta... asta nu admit !!

— Atunci, dragul meu, află dela mine: tu nu faci parte din rasa lui Cézanne.

— Sunt, care-va-să-zică...

— Exclus dela gloria posterităţii...

George de Sannois se ridică, îmi întinse o mână indiferentă — şi plecă.

Evreul bătrân, neguţătorul de ceaiuri, trecu pe lângă mine gheboşit, umil şi se topi în fundul acru al magherniţei — anonim.

N. N. TONITZA

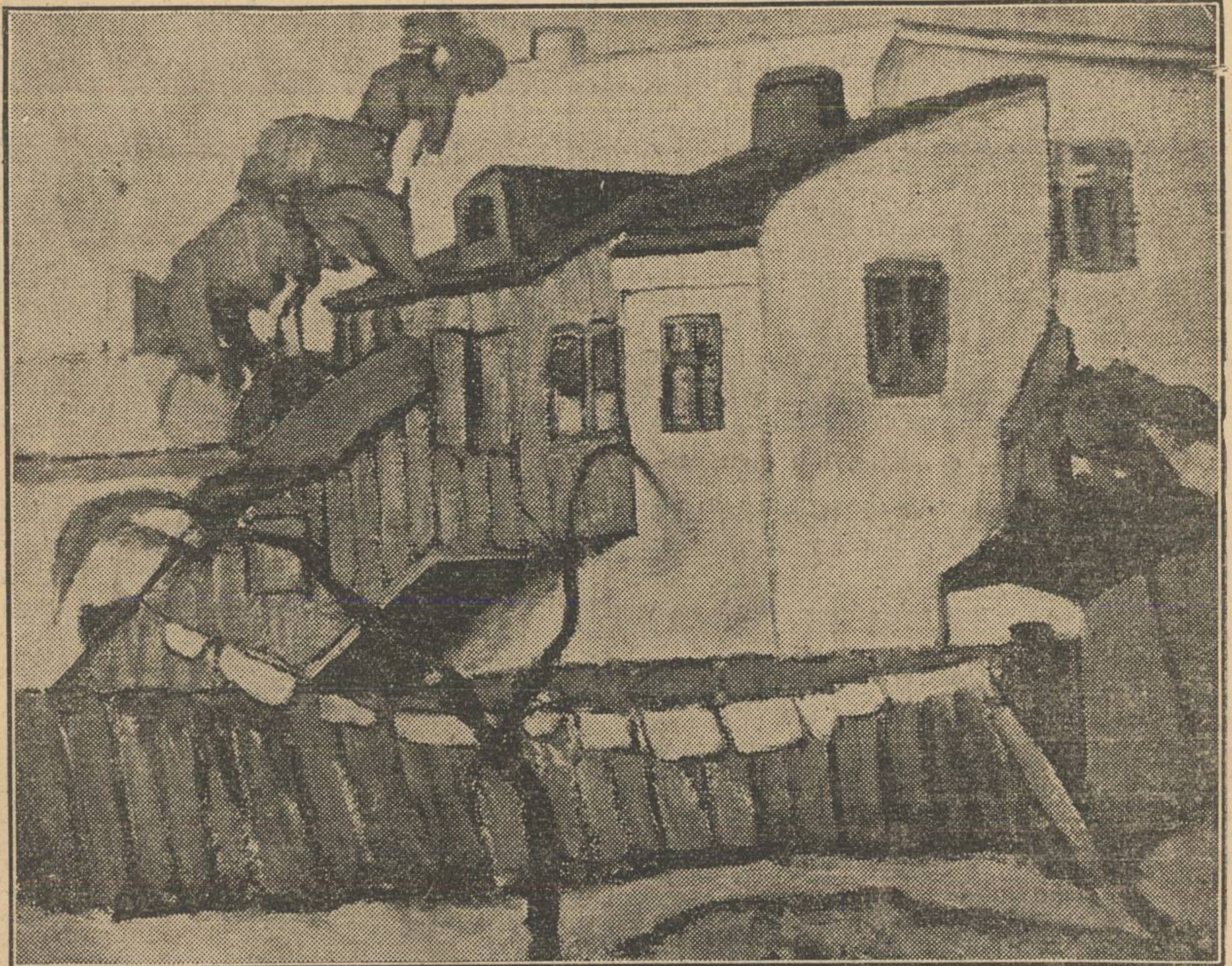
Acuzare

— Vedeţi, Domnul ăsta a scris cele mai multe prostii.

— E poet ?

— Nu stenograf.

Nina Delavrancea-Dona — *Case vechi în Bucureşti*

V. COROLENCO

PE LIMAN

(Din carnetul unui călător)

I

Urmaşii lui Nekrasov *)

Barca noastră aluneca liniştit pe liman.

Lopeţile cădeau ritmat în apa albastră — concentrată parcă de arşiţă, şi se ridicau tot aşa de măsurat, scuturând stropii de argint. In faţa noastră, în dosul vălului străveziu de ceaţă, care topea uşor nuanţele culorilor, se zărea un lanţ frumos de dealuri. Ca o coroană neagră se desemna pe un deal ruinile unei vechi cetăţi genoveze.

Limanul se numeşte Reazelm, — dar compatrioţii noştri, Nekrasovţii cari s'au stabilit de mult pe-aici la gurile Dunării, pe plăvii şi în câmpiile dobrogene, îi zic Razin. Ei povestesc că Stenka Razin, într'un moment greu al vieţii sale sălbatece, ar fi venit pe-aici şi hoinărind pe aceste meleaguri, ar fi visat să înfiinţeze obştea sa slobodă. Fireşte nu-i decât o coincidenţă de nume.

Pe malul presărat de întreprinderi pescăreşti, schele şi cherhanale, dealungul căruia înaintează încet barca noastră, e risipit satul lipovenesc Sarichioi. Sat mare — „mai bine de 600 de numere", cum spun sătenii — cufundat întreg în verdeaţă. Casele construite din ceamur — humă frământată cu băligar şi paie — sunt văruite curat, iar ferestrele pe alocuri împodobite cu înflorituri albastre. Cele mai multe au câte o fereastră ce se uită în drum — uşile şi celelalte ferestre dau în curţile împrejmuite cu garduri puternice. Vechi obicei de „schismatei", de care n'au avut nici un motiv să se lepede sub ocârmuirea turcească. Pe alocuri, la ferestrele din faţă se văd gratii de fier.

Locuitorii din Sarichioi trăesc „larg" şi întru câtva bogat. Au cai zdraveni şi vaci grase. Grâul îl taie cu secera şi îl transportă de pe câmp cu care enorme, ce mi s'au părut, pe înserate, case mişcându-se pe drum. Mai au vii foarte bune şi se ocupă cu pescuitul. Intr'un sat rusesc nu se bea atâta cvas, cât se bea vin şi pelin la Sarichioi.

La Sarichioi sunt două cârciumi: una o ţine Bulgarul Dimitri, cealaltă Râşcanu. De departe se simte mirosul uşor al vinului, care învălue cârciumele tot aşa cum învălue mirosul de vodcă cârciumele noastre. In faţa cârciumei e o bătătură mai ridicată decât drumul. In bătătură — mese şi bănci în umbra salcâmilor. Un colţ foarte plăcut. Pe stânga — o uliţă cu case albe şi cu grădini pletoase. In perspectiva ei se estompează, ca spinarea încovoiată a unui zmeu, înălţimele albastre ale lanţului de dealuri îndepărtate ale Mahmudiei. Pe dreapta, privirea alunecă pe o uliţă tot atât de vioae, şi se opreşte deodată pe limanul care se râdică neîntrerupt cu undele albastre până ce atinge dunga cerului.... Marea parcă stă gata să inunde satul... Se simte căldura soarelui de Sud şi adierea vântului cald; pahare bat în mese şi doi bulgari tineri aleargă iute cu „jumătăţi" de vin alb şi rece. Există, fireşte şi la Sarichioi sărăcie amară. Dar această sărăcie pare mai curată şi mai primenită; nu bat la ochi nici zdrenţe, nici acoperişuri dărăpănate.

Cu patru ani în urmă am fost pentru întâia dată în acest sat, dar atunci n'am nimerit tocmai bine. Venisem cu doctorul rus din Tulcea, un om foarte popular în Dobrogea. Mânat încoace de acelaş vânt care gonea, din vremuri uitate, către Dunărea albastră atâţia ruşi căutând unii norocul, alţii libertatea şi alţii credinţa, doctorul pribegi în tinereţă în Deltă ca atamanul unei tovărăşii de pescari. De pe vremea aceea datează prietenia lui cu locuitorii din Sarichioi.

Numeroşii prieteni s'au bucurat straşnic când l'au văzut şi cum se isprăvise tocmai culesul viilor şi mai era pe deasupra şi sărbătoare, s'a trezit deodată la Sarichioi „străvechea ospitalitate" — o virtute fioroasă şi foarte primejdioasă. La început am stat sub salcâmii lui Râşcanu şi am băut vin alb şi pelin amărui. Apoi am fost poftiţi pe la casele lor. Ne-au ospătat cu vin, plăcintă şi peşte. Gospodinele se închinau, gospodarii ne îndemnau şi se supărau când refuzam. Apoi gospodarii au început să ne însoţească şi grupul nostru, crescând ca o lavină în drum, se rostogolea mai departe. Casele se umplură de un zgomot strident şi vesel, de plescăitul buzelor şi de vorbe întrerupte şi greu de înţeles. Ne pândeau pe stradă când eşeam din case şi prin curţi se pregăteau dinainte samovarele. Din cauza acestei ospitalităţi m'a cuprins peste puţin o jale de moarte. Apoate a doua zi, m'am rugat să fiu cruţat. Viaţa pierduse deflând dela doctor că această procedură nu se va termina decât odată pentru mine orice preţ, mi-era silă până şi de priveliştea minunată a Sarichioiului, cu limanul albastru şi cu lanţul de mărgăritare al dealurilor de pe malul celalt. Mi se părea că pe fiecare deal clocoteşte câte-un samovar şi că lacul miroase a ciorbă de peşte şi a scrob de ouă.

Lipovenii la început s'au supărat şi au început să protesteze... Dar doctorul a bătut cu pumnul în masă şi au cedat. Se ştia că nu prea respectă datinele, însă lui i se ierta...

— Ei, cu bine, domnule — îmi ziseră locuitorii din Sarichioi, petrecându-ne în grup până la trăsură. — Când ai să te întorci în Rusia — să povesteşti la „ai noştri" cum trăim pe-aici

— Uite biserica noastră...Ai văzut-o?

— Avem două biserici. Una care ţine de Belokriniţa şi cealaltă fără popă.

— Nu spune fără popă, Spune: cu preoţi fugari, Aceia fără popă e în mahalaua turcească, la Tulcea....

— Tot una-i — nu are popă, vasăzică îi fără popă.

— A fugit! — zise unul ironic; dar altul, mai diplomat, adăugă îndată, oprind cearta gata să izbucnească între cele două „credinţe":

— Avem clopote. Păcat că nu rămâi până mâine, — ai fi auzit cum sună.

— Chiar sub Turci au sunat. Pe Dunăre e libertate.

— De noi, Turcu nu s'a atins. Am trăit, slava Domnului, şi sub Turci.

— N'avem de ce să ne plângem. Nici *Ramunu* nu-i rău. Să-i plăteşti numai birurile, încolo liber... Constituţia!

— Aşa e. Noi ne-am împăcat şi cu Turcu şi ne împăcăm şi cu *Ramunu*. Dacă eşti tu bun, el e bun. Nu se agaţă....

Acum, după patru ani, când am vizitat Dobrogea şi m'am abătut iar pe la Sarichioi, luând de astădată toate măsurile contra primejdiei ospitalităţii obşteşti, starea sufletească a locuitorilor din Sarichioi nu mai era aşa de senină...

Românul începuse să cicălească tare pe compatrioţii noştri dela Dunăre.

Eri, în drum spre Sarichioi, am întâlnit un grup de oameni într'o situaţie stranie, ba mai mult decât atâta — regretabilă.

Cincisprezece jandarmi călări, cu arme încărcate în mâna dreaptă, iar în mijlocul acestui cerc războinic vre-o douăzeci de locuitori din Sarichioi. Soarele dogorea bietele capete bălane, iar de sub picioare se ridica un nour des de praf care se lipea de feţele asudate şi de vestele ude. Birjarul meu, Malorusul Lucaş, cârmi la oparte şi urmări spectacolul cu ochii negri şi gânditori... Era greu de ghicit ce exprimau aceşti ochi: curiozitate sau ironie? Compătimire sau batjocură? Am întâlnit în drum Bulgari, Moldoveni, Tătari şi Turci cu fesuri roşii — toţi se uitau îndărăt, continuându-şi drumul, fără să manifeste nici duşmănie, nici compătimire... Pricina pentru care îi ducea la Babadag pe Lipovenii din Sarichioi, nu atingea, se vede, interesele nimănui.

Era o chestie care îi privea numai pe Lipoveni.

— Ce-i asta? — îl întrebai pe Luca.

— Nu vor să fie altoiţi de vărsat. Românu îi judecă şi-i amendează. Iar cine nu are cu ce să plătească, e băgat la închisoare — îmi răspunse liniştit şi trase iar caii în drum...

In urma noastră, pe şoseaua largă, un nour de praf se mişca în direcţia Babadagului...

Târziu, noaptea, am ajuns la Sărichioi. A trebuit să batem

*) Atamanul Ignati Nekrasov, al cărui nume se pomeneşte adeseori în această schiţă, era camaradul de arme al atamanului Bulavin. După înăbuşirea răscoalei lui Bulavin, la începutul veacului al XVII-lea Nekrasov a plecat dela Don cu cazacii săi şi s'a stabilit în Delta Dunărei în Dobrogea. Azi, urmaşii lui Nekrasov trăesc în Slobozeni sub stăpânire românească.

(Continuarea în pag. II-a)

mult în poartă pânăce ni-a deschis'o însuşi stăpânul, Ivan Gavrilov — un om straşnic de gras, dar vioiu şi zdravăn. Pe corpul enorm şi umerii rotunzi — un cap mic, cu trăsături de prunc dolofan şi ochi mici, veseli şi şireţi... Mă primi bucuros şi îmi făcu aşternutul la loc de onoare, adică într'o odaie plină de zăduf, pe un pat larg cu plapomă de fulgi şi cu polog. Cu toată bucuria lui, se simţea că-i îngrijorat şi par'că rău dispus.

— Ce s'a întâmplat că-i nelinişte în sat? îl întrebai.

— Ba, e linişte, slavă Domnului.

— Unde au dus, atunci, atâta lume?

— Unde i-au dus? La Babadag, la închisoare. Ce să faci cu proştii!.. Sunt dintre cei fără popă. Au scos din sărite până şi ocârmuirea.

Şi aprinzându-se deodată, matahala de om începu să se mişte neliniştit în acelaş loc şi să vorbească cu înflăcărare neaşteptată:

— Nu se vaccinează. Nu se înscriu.. Judecă şi dumneata, — ce mai vor? In ce priveşte religia Românul nu ne persecută, — închină-te cum vrei. Invaţă copiii după legea ta, cere numai să ştii şi româneşte. Ei, ce le mai trebue? Se împotrivesc... Ai să crezi, că sunt printre ei cari au plătit câte 300 şi 400 lei amendă? La închisoare merg a doua oară...

— Şi-s mulţi de soiul acesta?

— Mulţi. Uite sunt două biserici. Una, a noastră, care ţine de Belokriniţa. Noi, vra-să-zică ne-am supus archiepiscopului Ambrozie... ierarchiei austriace. Suntem două sute de numere. Avem preot. El conduce tot şi actele de naştere le scrie... De ce să nu scrie? Spune şi Dumneata, mă rog!

— Şi ceilalţi?

— Ceilalţi n'au popă. Stau câte zece ani fără popă, apoi ademenesc vre'un popă beţivan din Rusia, care le botează copiii, cunună taţii cu mamele... Apoi iar rămân fără popă... Aştia sunt cei ce se răscoală. Sunt, aici, de două ori mai numeroşi decât noi. Vre'o patru sute de numere... Nu te lasă să trăeşti în linişte...

— Dar, dumitale, Ivan Gavrilovici, ce-ţi pasă?... De voi doar nimeni nu se atinge...

Se scărpină şi faţa-i amintea şi mai mult pe aceia a unui prunc grăsuliu...

— E păcat — zise. Oricum, suntem din aceiaş rădăcină, dela Nekrasov...

Scuipă mânios şi-mi dori noapte bună...

— Va să zică să pregătim pentru dimineaţă lotca?... Vrei să pleci la Heraclea să vezi vechea cetate?

— Da, dacă se poate, Ivan Gavrilovici.

— Cum să nu se poată! Totul se poate.... Noapte bună!

* * *

A doua zi, după gustarea de dimineaţă barca noastră aluneca pe apele liniştite ale lacului. Pe lângă noi treceau vii ce coborau până la apă; în dosul lor, din verdeaţă, priveau prietenos pereţii albi ai caselor. Apoi o limbă de pământ ne sili să ne depărtăm de mal; în curând dispăru satul în dosul verdeţei fragede depe plavia înaltă. Ziua era admirabilă. Barca se legăna încet, la loviturile lopeţilor, lacul se mişca ca o fiinţă vie... In depărtare se simţea ondularea liniştită a întinderei languroase de peruzea.

In barca noastră erau cinci oameni şi patru credinţe. Pe banca din mijloc şedeau Ivan Gavrilov şi ginerele său, tot aşa de gros, într'o bluză la fel, încins şi el cu un găetan de sub care eşea un pântece enorm. Pe cap purtau pălărioare mici şi rotunde, în picioare aveau papuci. La prima vedere puteai să crezi că aceşti Lipoveni uriaşi erau gemeni. Dar ginerele Ignat era mai tânăr şi faţa lui avea întru câtva un alt caracter. Trăsături regulate, barbă stufoasă, expresia reţinută şi calmă.

Ivan Gavrilov era cam buhăit la faţă, pe când Ignat părea turnat în tuciu. Sentimentele socrului izbucneau uşor şi furtunos. Ignat era tacticos şi cumpănit. Amândoi ţineau de Belokriniţa. Ignat era starostele bisericei şi avea mare influenţă în parohia sa.

Pe banca din faţă şedeau, la lopeţi, doi ţărani fără pălărie şi desculţi. S'au ivit deodată din dosul bărăcilor de lemn, uitându-se în jurul lor cu băgare de seamă, şi ne-au rugat să-i trecem pe celalt mal, după ce ne aşezasem în barca gata de plecare. Ivan Gavrilov se uită dealungul uliţei, pe care trecuse în clipa aceia o siluetă cu surtuc, probabil cineva din administraţia românească, — apoi privi chipurile smerite ale solicitatorilor... In ochii lui se aprinse o lumină batjocoritoare şi era gata să rostească o vorbă veninoasă, când ginerele său zise liniştit:

— Suiţi-vă. Nu e treaba noastră!... Vă duceţi la treerat?

— Da. Numai să putem sfârşi... Ştiţi doar...

— Fireşte că ştim... E limpede... — zise iar liniştit Ignat. — Staţi jos!

Fără vorbă cei doi ţărani s'au aşezat la lopeţi ca şi cum s'ar fi înţeles dinainte. Erau din grupa „revoltaţilor" dela Sarichioi, din secta care n'avea popi. Probabil că trebuiau să fie trimişi şi ei la Babadag. S'au ascuns pentru a termina strânsul grâului.

Lângă mine şedea un sectant, fără de pălărie şi el, dar îmbrăcat mai îngrijit şi mai curat. Păru-i des şi creţ, încărunţit frumos în ape de argint, îi apăra capul de razele fierbinţi ale soarelui. Şedea nemişcat, cu palmele pe genunchi, şi se uita înaintea lui cu o privire fixă şi stranie. Şi barba-i mică, şi ascuţită avea sclipiri de argint, trăsăturile feţei erau regulate şi plăcute; numai expresia buzelor strânse şi în cuta dintre sprincene se întrevedea amărăciunea. Părea că îşi...... adâncise privirea ochilor visători într'o idee oarecare, chinuitoare şi nelămurită, şi apucase să îmbătrânească cu această idee. Era unul din categoria celor fără de popă, venit la Sarichioi cu vre o treabă. Afacerea privea numai biserica lor şi deaceea nu i-a mai cerut nimeni lămuriri...

Insfârşit, la cârmă şedea un om încă tânăr cu o pălărie de paie de sub care îi cădeau pe frunte cârlionţi de păr blond. Barba-i bălaie şi ascuţită îi lungea figura. Avea ochi mari şi cuminţi cari priveau liniştit, cu o expresie întru câtva vicleană. Era Ivan Gordeev, fiul diaconului şi dascălului bisericii popilor fugari, care avea în mâinele lui afacerile locuitorilor din Sarachioi ce ţineau de această biserică, după cum Ignat le avea pe acele ale locuitorilor cari ţineau de biserica din Belokriniţa.

Tânărul Gordeev avea înfăţişarea tipului destul de răspândit şi în Rusia în populaţia pravoslavnică de rit vechi. Crescut de dascăli în „cărţile vechi", a apucat să cunoască literatura mireană, ceeace îl făcu deodată indiferent faţă de....... problemele subtile ale dialecticei care ocupă toată viaţa spirituală a mediului său. Citea cărţi technice, se interesa de ziare şi avea legături de prietenie cu partizanii Belokriniţei. Starea de spirit, liniştea şi cumpătarea acestora, îi era, se vede, mai apropiată decât aşteptarea lui Antechrist.

Dar toate acestea trebuia să le ascundă, căci interesele-i vitale erau totuşi legate de coreligionarii săi, cari şi aşa se uitau pieziş şi bosumflat la el, simţind că le este străin, deşi nu se manifesta cu nimic. Această situaţie delicată cerea multă stăpânire de sine. Mi-a fost dat adesea să întâlnesc printre *starobreaţi* aceiaşi ochi cuminţi ce priveau ager şi cu băgare de seamă ca din dosul unei perdele. Cu timpul, această privire căpătă o expresie neplăcută... Făţărnicia necesară, lasă urme...

Starea de spirit din luntrea noastră era reţinută. Se simţea, cel puţin, că între cele „trei credinţe" — afară de mine,— erau multe socoteli neisprăvite şi mânie reciprocă...

Vâslaşii, după câteva lovituri puternice, au pus lopeţile dealungul bărcei. Lotca intră pe canalul îngust al plaviei Unul din ei îşi şterse cu mâneca sudoarea de pe frunte.

— Mai aveţi mult de lucru pe arie? — îl întrebă Ignat.

— Mai avem, cel puţin o săptămână... Numai să ne lese...

Şi uitându-se pierdut în juru-i, scuipă în palme, apucă din nou lopata şi zise:

— A început prigoana, fraţilor.... straşnică prigoană. Sub Turci nu s'a pomenit aşa ceva...

— Sub Turci, — zise ironic burdăhănosul Ivan Gavrilov. — Iată ce pofteşte: să-i aduci pe Turci.

— Intr'adevăr, — se întoarse el spre mine şi faţa lui rotundă şi plină, cu nasul cârn, se lăţi într'un surâs atât de larg, încât pe bărbia abea acoperită de barba-i rară se ivi o gropiţă ca la un copil. Cu Turcu, era aşa, că-l înşelai cum vroiai... Cum ai făcut o pozně, te dureai la el şi plângeai. Ah, Efendi, sunt om sărac şi aşa şi pe dincolo... o liră în palmă... şi gata treaba!

— Acum au pus taxe... — zise unul din vâslaşi: — înainte vitele puteau să pască în voie... Numai pentru purcel, se întâmpla, că cerea trei leva...

— Da, pentru porc n'avea nici'un respect.

— Ei, degeaba pomeneşti tu vitele, — se amestecă Ignat liniştit, — Turcu cerea taxă de islaz. Pe pământul tău, nici Românul nu cere...

— Nu, nu cerea...

— Cerea, de ce nu eşti drept?.. Şi dacă nu-i plăteai, — se întâmpla să te judece şi Turcu...

— Judecata era slabă de tot, — zise înveselit Ivan. — Cine alerga la el întâi şi-i băga în palmă vre'o trei lire bacşiş acela avea dreptate. Dacă îl bătea unul pe altul de-i rupea şi picioarele: stâlcitul rămânea culcat la pământ, iar celalt o lua fuga până la caimacam: „Valeu! efendi. M'a bătut cutare de m'a omorât..." — „Unde este?" — E trântit în drum!' Indată trimetea după vinovat. — „Câine ce eşti, de ce-ai omorât omul?!" Puţin îi păsa că mortul a venit singur la el, pe când celalt a fost adus pe braţe de zapciu.

— Judecata la Român e mai dreaptă, — zise iar Ignat, obiectiv. Era vădit că *Beloocrinţii* păstrau o atitudine mai calmă şi mai bine-voitoare faţă de „Ramun", pe când *Beglopopovţii* erau tare îndârjiţi.

— Pe lângă aceasta, Turcul era prea îndrăzneţ.... — adaugă Ignat. — Era de o îndrăzneală chiar neruşinată...

— Mai cu seamă când ţarul Rusiei a început să-l atace pe ţarul Turciei, — zise Ivan... — Toţi Asiaţii s'au ridicat ca un nour negru... şi Curdul şi Albanezul şi Cerchezul, şi fel de fel de golănime, ca lăcustele. Ei, atunci am săpat şanţ în jurul satului nostru, am pus strajă şi ne-am gândit că ne vor face şi nouă război. Dar n'au făcut. La vre'o patru kilometri de aici se află un cătun moldovenesc. L'au jefuit cu totul. Au venit fuga la noi moldovenii. „Ajută-ne, au zis. Ignat — cazac! A dat peste noi Cerchezul." Noi, vre'o sută de oameni am încălecat, haide, ca la foc. Cerchezii îşi încărcau tocmai căruţele. Când ne-au zărit, au strigat: „De ce ai venit, Ignat? Păzeşte-ţi, Lipovene, casa ta!" Cu alte cuvinte: de voi nu ne atingem, dar şi voi nu vă băgaţi nasul unde nu vă fierbe oala. Ei, atunci, ne-am întors.

— Aşa dar, i-au prădat pe Moldoveni?

— Prădat. De omorât, n'au omorât pe nimeni. Adevărat e, că dintre Bulgari au tăiat mulţi. Pe Rusnaci (ucrainieni) i-au prădat, pe alocuri numai. Dar la noi, se întâmpla că veneau până la şanţ, se învârteau pe caii lor ca ţânţarii, apoi ne strigau: „Nu te teme, Lipovene, de ce-i al tău, nu ne atingem." După ce armata rusească a luat Tulcea, Bulgarii s'au purtat mai crud.

V. Corolenco

Barca făcu o curbă şi intrarăm în apă deschisă, plutind chiar lângă mal. Munca în vii era terminată şi începuse secerişul. Pe limba de pământ ondulată, se vedea miriştea gălbuie, vite şi aria pe care începuse treeratul. Dar munca a fost părăsită, înainte de-a fi fost terminată.

In jur, nici o suflare omenească. Pe snopii de pe arie stătea un cocostârc mare, privind mândru în juru-i; cioare şi stăncuţe săreau aferate.

— A cui e aria? — întrebă Ivan. — De ce nu se lucrează?

— A lui Rodion, — răspunse posomorit vâslaşul smead. — Abea se apucase cu fecioru-său de treerat şi i-au ridicat.

Lotca se îndreptă din nou spre sinuzităţile plaviei şi aria dispăru, dar impresia tristei privelişti provocă un alt curs gândurilor.

Fără să vreau, îmi amintii scena de eri — mulţimea de prizonieri din Sarichioi şi privirea indiferentă a soldaţilor români: nici mânia nici indignarea inerentă înăbuşirii unei revolte!.... N'au fost nici împuşcături, nici lupte, nici împotrivire! Domnul modest în haină cenuşie a citit procesul-verbal şi a pronunţat hotărârea pentrucă nu s'a executat vaccinarea ... Şi *volniţa* (independenţa) dela Dunăre simte că această hotărâre este mai puternică decât toată puzderia turcească care se ivea ca furtuna şi dispărea ca furtuna. Statul modern îi încercueşte, puternic şi de neînlăturat, — acel stat de care fugiseră cu Ignat Nekrasov în aceste stepe primejdioase şi pustii.

Şi ceeace e mai rău — această forţă e fatală, elementară aproape pasivă. Urmaşii atamanului Nekrasov se simt ca pe o insulă bătută din toate părţile de valurile noilor aşezăminte de stat.

— Şi ce va fi mai departe? — întrebai eu pentru a rupe tăcerea apăsătoare.

— Ce va fi! — izbucni nervos expansivul Ivan. — Noi, Belokriniţii, ne-am supus; am primit vaccinarea şi ne-am făcut registre.

— Treaba voastră, — răspunse rece vâslaşul.

— Iar voi ne-aţi scos din sărite şi pe noi şi ocârmuirea. Ce mai vreţi dela „Ramun"? Ce, s'a atins de credinţa voastră, v'a luat crucea?... Ce mai căutaţi? Vroiţi numai decât să vă alunge Românu de-aici!

— Unde să ne alunge? Eram înaintea lui pe-aici.

— Ce are afacel Oricum ucazul ţarului trebue îndeplinit. Ei au un rege — tot ca şi un ţar....

Şedeam lângă feciorul dascălului *Beglopopovţilor* şi-l întrebai despre chestiunea vaccinărei. El aruncă o privire repede. Intrebarea îl puse într'o situaţie delicată, totuşi acceptă provocarea mea.

— Vezi, domnule, — răspunse el foarte obiectiv — în ce priveşte vaccinarea e scris....

— Dar tu eşti altoit? — îl întrerupse veninos Ivan, străpungându-l cu ochii mici şi scânteetori.

— Nu e vorba de mine!..... Vaccinarea, domnule, e considerată drept pecetea lui Antiorist In Sobornicul lui Hipolit, Papa din Roma, stă scris că Anticrist va pune peceţile sale în aşa fel ca şi cum ar fi pentru boală.

— Nu pentru boală, nu-i adevărat, — răspunse cu aprindere Ivan, — e scris că secetă va fi şi *el* va ispiti noroadele, împărţind pâine....

— Aceasta-i osebit. Deasemeni spune, şi sub înfăţişare de molimă....

Ioan Gavrilovici îl privi lung şi cu ochii aprinşi Din gura lui era gata să se desprindă un cuvânt nemăsurat şi răutăcios la adresa făţarnicului apărător a lui Anticrist, dar acela nu se sinchisi şi urmă:

— De altfel, e drept, că această chestiune, cu privire la Anticrist, e întunecoasă. Căci tot Hipolit scrie la sfârşitul cărţii sale:

Fraţilor, — zice — şi mie însumi îmi este teamă să vă lămuresc cu privire la vremea venirei lui Anticrist. Indoială nu încape, — va veni; aceasta este adevărat!... Dar cum să-l cunoaştem, după care semne, — e foarte greu....

— A venit, — bolborosi întunecat vâslaşul. — N'avem nevoe de el, şi de ne-or prigoni — apucăm iarăşi drumul peste mare.

— Peste mare, ai să te furişezi, — îl sâcâi Ivan. — Peste mare, nu-i acelaşi lucru? Câte mii au pornit împreună cu Ignat la Mainos, iar acum, se zice, că au rămas numai şease zeci de bărbaţi şi vreo două sute de muieri! Dar şi acolo, se povesteşte, Turcii au pus impozite şi înscriu în cărţile lor norodul.... I-a venit şi lui mintea la cap, caşi la ceilalţi regi... A învăţat şi Turcu.... O să fugiţi peste mare! Ptiu! Ţi-e scârbă să mai stai de vorbă cu astfel de oameni!

Şi scuipă mâhnit în apa ghiolului.

* * *

Iarăşi se făcu linişte în barca noastră.

Aproape de noi se ridică greoi o raţă şi se ascunse, înainte ca Ignat să pună mâna pe puşcă Culmea dealului Enisalei cu ruinile sale se ivi deasupra liniei de stuf. Barca intră iar în luminişul larg de ape.

— Dă-mi puşca, — zise Ivan.

— Ce vrei să faci?

Ivan se sculă şi desfăcu larg picioarele. In mijlocul apei plutea liniştit un cormoran mare şi negru. Pasărea aceasta nu-i bună de nimic, dar lipoveanul expansiv vroia să-şi descarce supărarea. Tonul hotărât al smeadului Beglopopoveţ şi tăcerea celorlalţi îl impresionase, se vede, puternic şi'l iritase: se simţea reproşul tăcut contra acestei erezii. Nu degeaba tatăl lui Ivan Gavrilov şi el însuşi erau, altă dată, de aceiaşi „credinţă". Şi n'a plecat din cauza ei din Rusia Ignat Nekrassov, şi nu s'a retras din ce în ce mai departe în faţa acestor năluce ale orânduirei de stat „rădăcina lui Ignat", părăsind la început Rusia, Starodubscina şi Donul liniştit, şi apoi văile bine-cuvântate ale Dunărei, transplantându-se în neştiuta şi ucigătoarea „Nadolia" (Anatolia)?..

Şi iată că acum urmaşii lui, smeriţi, au părăsit lupta şi se împacă cu noile rânduieli. Românul nu persecută nici credinţa, nici limba, aceasta-i adevărat: instituţiile lui sunt pătrunse de toleranţă naţională şi confesională; în şcoală copilul nu învaţă o religie ce-i este străină; Românul nu-l împiedică pe nimeni să înveţe religia sa. Cere numai învăţătură minimală în ce priveşte lumea lui Dumnezeu, cunoştinţe laice şi respectarea măsurilor generale pentru menţinerea ordinei şi sănătăţei publice. Dar urmaşii lui Nekrasov simt că această infiltrare liniştită a orânduirei conştiente şi a civilizaţiei — este mult mai primejdioasă. Recunoscând, prin „forţa împrejurărilor". legalitatea acestei stări de lucruri, implicit se condamnă tot trecutul, cu împotrivirea lui îndârjită....

Din această pricină, sărmanul cormoran trebuia să moară. Toţi urmăreau soarta acestei păsări, care se mişca fără grijă între doi pereţi de trestii. Răsună focul de puşcă Halicele răscoliră apa în jur, dar comoranul, întorcând privirea spre noi se ridică şi în sbor cumpănit sbură deasupra plăviei. Vânătorul se uită la noi ruşinat şi cu o nedumerire nostimă.

— Nu l'am nimerit? — întrebă aproape îndurerat.

— Cum n'ai nimerit? N'ai văzut cum a clocotit apa în juru-i. Şi în faţă, şi în dos, şi pe lături....

— Totuşi zboară...

— Zboară liniştit. Nu-i atins.

— Ei, i-i dat să trăiască!...

— Norocos. Poţi să tragi de o sută de ori, nu-i pasă.

Toţi urmăream pe „comoranul norocos" cu o privire respectoasă, ca pe o fiinţă desemnată de degetul soartei... Pe laturile bărcei foşnea încet stuhul, iar faţa apei se încreţise. La cotitură, apăru din nou, din dosul plăviei, culmea dealului cu ruinele sale măreţe. Urmărind discuţiile, pierdusem din vedere dealul, dar acum, privindu-l de aproape cum se ridică până'n cerul albastru, ni se păru că se uită din înălţimea sa spre colţul liniştit unde aluneca barca noastră.

— Heraclea, — zise cârmaciul.

— Minunat lucru! Ce nevoie a avut norodul acesta s'o puie aici lângă liman?

— Uite ce e, — zise Ignat, — bătrânii povesteau că aici a fost altă dată gura Dunărei care se vărsa în mare lângă Babadag. Tatăl meu povestea: odată de demult, s'a apropiat, venind din larg, colo spre „portiţă", o corabie cu marinari Au coborît barca şi au întrebat pe pescari unde-i „portiţa"? — Asta-i răspunseră pescarii. — Şi cum să trecem cu corabia la oraşul Babadag? Noi avem hărţi vechi. Sunt planuri de acum două sute şeasezeci de ani Pe ele „portiţa" e însemnată aici, iar dela ea e drumul pe braţul Dunărei până la Babadag şi mai departe spre oraşele dunărene. — Ei, — le răspunse pescarul nu numai corabia voastră, dar nici lotca noastră nu mai străbate de-aici până la Babadag.

— Aşa a fost, e adevărat Acum s'a făcut aici liman şi plavia a crescut cu timpu, iar balta s'a întins până la Babadag. Va-să-zică pe-aici a trecut altă dată Dunărea.

Această explică prezenţa stranie a ruinelor în adâncimea limanului pe unde nu se mai poate trece. Zidurile vechi străjuiau parcă braţul mort, de care nimeni nu mai avea nevoie... Toţi căzurăm pe gânduri. Lopeţile spărgeau încet apa stătătoare şi liniştită.... Se desfăcu parcă un văl în liniştea adormită a limanului şi apăru pentru o clipă trecutul îndepărtat... Cetatea se înălţă... Pe ziduri stăteau luptători nevăzuţi şi valuri de demult dispărute loveau plescăind în ţărmuri; corăbii putrezite de demult, cu pânze grele şi stranii, navigau pe aici, iar matelotii schimbau semnale neînţelese cu cetatea... Plavia cu trestii şoptitoare se umpluse toată cu imaginele trecutului..

In barcă se auzi un oftat adânc.

Oftă bătrânul cu capul creţ, care a stat până acum tăcut cu mâinile pe genunchi, uitându-se înaintea lui cu privirea visătoare. Tot timpul cât a urmat discuţia cu îndârjirile lui Ivan Gavrilov şi replicele mânioase ale smeadului Beglopopoveţ, a făcut şi s'a gândit, se vede, mereu la acelaş lucru. Acum, când barca se apropiase de ţintă şi spre noi se întindeau, în apropiere, povârnişurile cu vii, bătrânul se mişcă neliniştit, expresia feţei deveni şi mai jalnică, şi zise, fără să se uite la cineva, deadreptul (probabil că totuşi îşi punea oarecare speranţă, în mine, vizitatorul învăţat şi străin):

— Ei... se zice... că mai este pe undeva adevăratul Nekrasov?...

— Ce-ţi pasă... La Mainos este adevăratul Nekrasov, — răspunse Ivan.

— Nu... Acela a primit pe popii lui Ambrozie.... Poate mai departe în *Nadolia... In imperiul Siriei*... se zice... că trăeşte cel adevărat...

— Nu prea cred, — răspunsei eu, simţind că deşi nu se uită la mine, îmi pusese mie această întrebare.

— Şi cum e acum în Rusia, în ce priveşte credinţa?...

— Singur ştii, cum e în Rusia, ce mai întrebi, — izbucni Ivan şi scuipă cu ciudă în apă.

Se făcu tăcere. Se auzea cum gâlgâia liniştit apa stătătoare sub nasul bărcii. Ochii bătrânului priveau cu aceeaşi tristeţă în depărtări.

— Este... legea adevărată a Domnului, — zise el însfârşit cu voce bătrânească.—Undeva este — Dreaptă şi întinsă ca sfoara. Adevărata lege sfântă... Dar noi o căutăm, pipăind prin întuneric, şi n'o putem găsi.

— Şi în pământ ne băgăm, — zise din nou veninos expansivul Ivan, — ca la Tiraspol...

Bătrânul alipi cele două degete şi îşi făcu cruce cuvios Pe obrazul sbârcit alunecă o lacrimă. Vâslaşii bezpopovţii văsleau întunecaţi şi furioşi Ruinele vechii cetăţi se uitau la noi din înălţimea lor inaccesibilă şi se apropiau din ce în ce mai mult.. ...

Trad. din ruseşte de **F. DIMA**

Din vitrina

Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.

Calea Victoriei 27 (Colţ cu B-dul Elisabeta)

Telefon 15|88.

Arhip Titu: Aventura. Nuvele	60.—
Borgovan N.: Pe muntele Solario	80.—
Demetrius V.: Monahul Damian. Roman	80.—
Demetrius V.: Tinereţea Casandrei "	50.—
Foti I.: Daphins şi Cloe ai vremei noastre	80.—
I. Agârbcieanu: Stana. Roman	80.—
Dobrogeanu-Gherea: Critice Vol. IV	40.—
Dobrogeanu-Gherea: Critice Vol. V	80.—
Eftimiu Victor: Glafira (Teatru)	40.—
Herz: Omul de zăpadă. (Teatru)	65.—
Haneş V.: Studii de literatură română	60.—
Iosif Şt.: Credinţe (versuri)	30.—
Tolstoi L.: Ana Karenin Vol. I—II (roman)	180.—
Tolstoi L.: Invierea (Roman)	90.—
Zola E.: Prăbuşirea (Roman)	100.—
Crătunescu I.: Studii asupra obligaţiunilor de garanţie în vânzarea română	150.—
Chemale A.: Creditul confirmat (Consideraţiuni juridice şi economice)	180.—

Cataloagele editurei gratuit la cerere
Comenzile din provincie se expediază şi contra ramburs

	LEI
Wells, La conspiration au grand jour	78.—
Leeuw, La structure de la mentalité primitive	49.—
Hubrecht G., Stabilisation du Franc et valorisations des créances	420.—
Allard P., Comment ont fraude le fisc, contre les deserteurs de l'impot	84.—
Gonnard R., Histoire des doctrines economiques, 3 vol.	462.—
Bonfaute M., Savants et artisans de la révolution industrielle	84.—
Hoffmann E., La stabilisation du franc belge	105.—
Almanach de l'action francaise 1929	56.—
Bontet Crimes d'aujourd'hui, crimes d'autrefois	78.—
Maurice M., Amour terre incomme, roman	78.—
Princese Bibesco, Au bal avec Marcel Proust	78.—
Achalme Dr., L'atome, sa sructure, sa forme, Tome I	168.—
Guerin D., La vie selon la chair, roman	78.—
Picard J., Logique de l'invention dans les sciences	175.—
Agenda Beranger â l'usage des ingénieurs, architects, mécaniciens, industriels, entrepreneurs etc.	112.—
Mahomet, Le Coran, traduction	525.—
Hanotaux, L'Empire colonial francais	90.—
Dominique P., La révolution créatrice	78.—
Harsin P., Les doctrines monètaires et financières en France du XVI au XVIII siècle	350.—
H. de Man, Au de la du Marxisme	280.—
Gibaudan R., Les idées sociales de Taine	78.—
I. de Longeaux, Consèquences économiques de la stabilisation belge	175.—

Ultimele noutăţi

din Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3 – 5 Bucureşti I

Bart Jean — (Eug. P. Botez) Schiţe marine, din lumea porturilor	48
Caragiale I. Matei. — Craii de Curte Veche — Roman — (S. pr.)	
Caragiale L. I. — Nuvele şi povestiri. Ed. V.	
Crainic Nichifor. — Darurile pământului Ed. II	(S. pr.)
Eminescu M. — Geniu pustiu. Roman	42
Filip Nicolae. — Caii. Ediţie ilustrată	240
Haneş V. Petre. — Studii şi cercetări	75
Iorga N. — Cleopatra.	75
Kiriţescu Const. — Printre Apostoli	80
Mihăescu Gib. — Vedenia	(S. pr.)
Papini Giovanni. — Viaţa lui Isus. Trad. de Alex. Marcu	180
Petrescu Cezar. — Omul care şi-a găsit umbra	75
Rebreanu L. — Golanii. Ed. IV	75
Sadoveanu M. — Impărăţia apelor	90
Simionescu I. — Dobrogea. O ţară din poveşti	75
Stănoiu Damian. — Necazurile părintelui Ghedeon-Roman. Ed. II	(S. pr.)
Teodoreanu O. Al. — Hronicul măscăriciului Vălătuc	60
Teodoreanu Ionel. — Turnul Milenei-Roman	96
Topârceanu G. — Balade vesele şi triste. Ed. III	42
Topârceanu G. — Migdale amare. Versuri humoristice şi fanteziste	42
Urechiă Nestor. — Zânele din valea Cerbului	(S. pr.)
Vlahuţă Al. — România pitorească	(S. pr.)
Westfried I. Dr. — Instinctul sexual. Cu un cuvânt introductiv de Prof. *S. Freud*	120

Toate aceste opere se găsesc de vânzare la librăriile din toată ţara. Pot fi cerute şi direct de la „Cartea Românească", Bulev. Academiei No. 3, Bucureşti I, trimiţând costul prin mandat poştal.

„Biblioteca pentru Toţi"

este cea mai veche, mai cunoscută, mai răspândită şi mai folositoare publicaţie de: Literatură, de Artă, Ştiinţă, etc.,
cuprinde scrieri din clasicii români şi străini precum şi opere străine, traduse de scriitori români cunoscuţi.
Un volum cuprinzând circa 100 pagini costă Lei 7.—
Au apărut până în prezent aproape 1200 numere
Catalogul general se trimite la cerere gratis de către

Edit. Libr. „Universala" Alcalay & Co.
Bucureşti, Calea Victoriei, No. 27
De vânzare la toate librăriile din ţară

O Academie

Specialitatea mea, domnilor colegi, spunea la Academie, savantul care descoperise în preistorie, pe Filinţi şi Başogi, este precum ştiţi, nu preistoria, ci istoria, însă m'am specializat cu desăvârşire şi în preistoria cea mai veche, fără să neglijez nici preistoria medie şi modernă.

In preistoria modernă am descoperit cu „Spinozalul", aparatul de care v'am întreţinut într'o şedinţă trecută, prevăzut cu vârf, cu tuburi şi lentile, o imensă colonie de scoici, dintre care unele mai trăesc şi azi sub numele de „Scoica pudica". Particularitatea acestui gen de molusc terestru, este că el se ascunde sub două capace: oricum le-ai întoarce, ele sunt cu capac, strânse astfel între două paftale, care rar se întredeschid, pentru a lăsa loc unei absorbiri de întunerec profund, hrana, mâncarea şi băutura unică a bizarului animal. Zic animal, cu un cuvânt general, cu toate că nu-mi închipuesc animal fără picioare. Insă cine ar putea garanta că scoicile acestea nu sunt de fapt, creerii unei omeniri despărţite de un trup, care s'a pierdut, şi puşi la răcoare, ca piftiile în două talere suprapuse, gură peste gură, la temperatura frigoriferului marilor bezne subterane? Generaţiile au nevoie neapărată de creer, pentru a se pronunţa în expresia lor super-evoluată de membre de academii. Vedeţi, diferenţa nu e absolut contradictorie: într'un craniu rotund vieţueşte creerul şi în două cranii turtite, cositorite într'un punct, se păstrează şi Scoica pudica.

Aceste scoici au avut o civilizaţie proprie, care a durat poate 60.000 de ani. Nu se găsesc, evident, lucrări istorice contimporane în câte 25 şi 45 de volume, tomuri de documente şi arhive de hrisoave; s'ar putea spune cu aparenţe sigure de adevăr, că însăş cerneala era necunoscută timpului pe care l-am cercetat. Probabil că popoarele care au trăit epocile corespunzătoare investigaţiei mele aveau alte moduri de a-şi fixa cugetarea, hârtia le era necunoscută şi condeiul idem. Se vorbea foarte mult pe atunci. Toată activitatea cerebrală a studiului se manifesta cu vocea; aproape să credem că gândul ţipa singur şi grăia tare, înainte de a se deschide buzele gurii pentru pronunţare. Aşa fiind, era greu de ascuns ceva în suflet şi în inimă, sentimentele auzindu-se numaidecât, în diapazonul lor. Desigur că sentimentele de ură urlau ca o vijelie, îndată ce scăpărau în cugetul cuiva, după cum sentimentul de dragoste şi devotament, ca şi cel ce se exprimă prin cuvintele: „Primiţi vă rog asigurarea deosebitei mele stime" cânta ca o melodie dulce de armonică de mână cu trei octave şi burduf.

Se înţelege că o morală de blândeţe şi de mari sincerităţi caracteriza epocile de care vorbim. Lumea era delicată, gentilă, sfioasă. Fiecare făcea loc altuia, să treacă, în casă, pe stradă şi la autorităţi. Mă rog matale, zicea unul, salutând. Nu pot s'o iau înainte Eminenţii dumitale, răspundea cel ce voia să iasă. Nu mă voi mişca din loc, până ce nu se va scobori Celebritatea dumneavoastră, răspundea primul. — Nu vii la mine la masă? invita fiecare pe fiecare. Şi se făcea aşa că poftindu-se şi necutezând să treacă unul pe dinaintea altuia, poporul întreg sta oprit, în pieţile publice, invitând aducând omagii,complimentând, cu pălăria în mână şi cu capul puţin plecat. Era o viaţă în totul ideală, cum nu se mai pomeneşte de atunci. Dacă se întâmpla să fii academician sau profesor de istorie, cu alte cuvinte savant, politeţa varia extraordinar. Toată lumea se punea pe două rânduri şi, odată pe zi, defila pe dinaintea casei tale (proprietate de veci), chiar dacă un erai în ţară, numai din ambiţia de a te încunoştiinţa telegrafic, în locul în care te găseai, că nici-o zi nu a lipsit poporul de la datoria lui, nici în absenţă. Convoiul înainta cu muzici, cu trâmbiţi şi cu tobe, tobe de un sunet al cărora timbru a fost pierdut, asemănător, cred, cu vocea cimpoaielor, până în dreptul casei. Acolo un capel-maestru rupea muzica brusc cu un semn din ambele mâni, ridicate de-asupra capului, zmucit. Şi lumea trecea în vârful picioarelor, încovoiată a devotament etern, până se isprăvea. Chiar caii care participau la aceste sărbătoriri cotidiane, salutau surâzând pe savant şi coada lor zveltă se ridica în sus cu cochetărie, lăsând subsuoara cozii să surâdă şi ea. Ştiinţa era onorată după cum se cuvine şi marii ei experţi, acoperiţi de o glorie cu debit continuu, nu mai puteau să aibă o zi de rând şi un răgaz fără cântare.

Dar ştiţi cum e omul, fie el istoric sau preistoric: câteodată i se acreşte. Dacă într'un acces de asemenea natură, când Filinţii sau Başogii tăceau în reculegere şi fericire, eşiai din normal şi te apucai să răcneşti, aşa fără motiv, din simplu temperament, numaidecât se prezinta la dumneata o delegaţie şi te ruga să-i spui: „Ce vă lipseşte, Maestre?" Dumneata te încruntai reflectând. „Poate doriţi să călătoriţi în Norvegia?" întreba delegaţia. D-ta făceai semn că nu. „Nu v'ar atrage Coasta de Azur?" întreba iarăş delegaţia, „poate că aţi binevoi să doriţi a mânca mandarine chiar din copac?". D-ta răspundeai: „Tci" ceiace corespunde la acel „nu" onomatopeic, pe care-l rosteşte limba lipită de cerul gurii, asemănător cu expresia sentimentului de-a suge al micilor râmători. „Am înţeles!" răspundea delegaţia „doriţi Buget" şi o sumă importantă era ordonanţată îndată pentru satisfacerea acestui sentiment.

Intr'o şedinţă viitoare vă voi aduce, onoraţi colegi, îşi curma preistoricul cuvântarea şi comunicarea, mai ample detalii despre felul de viaţă al popoarelor descoperite cu aparatul meu. Veţi vedea că Republica lui Platon e un simplu plagiat palid al unui trecut întru totul admirabil, care a existat în carne şi oase şi mai cu seamă în oase.

Acum, descoperirea câtorva urme totuş de civilizaţie exterioară, nu este perfect concludentă şi rămâne de studiat în detalii, confruntându-le de aproape cu epoca. Unele cutii cu conserve, a câte 500 grame netto, găsite în stratul B 51, trei pachete cu tutun, marcate R. M. S., două scobitori de dinţi şi o perucă, sunt semne evidente de un confort atins şi întreţinut. Insă în sufletul meu s'a insinuat o uşoară îndoială, de când soţia mi-a atras atenţia să bag de seamă ca nu cumva aceste relicve evidente ale unui trecut măreţ, să fi fost vârîte în geamantanul meu de către unul din copiii mei, care la rândul lor moştenesc spiritul neliniştit de cercetare şi descoperire al ilustrului lor mare părinte.

T. ARGHEZI

Noaptea n'am ore de slujbă

(Schiţă)

Intr'o toamnă îmi rămăseseră două pogoane nesămănate cu grâu. Venise o ploaie tocmai după ce le isprăvisem de arat şi-mi stricase rostul. Luat apoi de treburile slujbei mele de notar, uitasem să le mai samăn, când se îndreptase puţintel timpul. Tata, umblând peste câmp, dăduse peste ele şi venise acasă supărat foc. M'a luat la cicală şi cum el e om foarte cicălitor, n'a tăcut până nu m'a pornit a douazi să le samăn.

Era într'o Joi.

Am luat dar sacii cu sămânţă în brişcă, un frate mai mic ca să-mi care cu un găvan grâul în poală şi am plecat la loc.

Un alt frate al meu trebuia să vină pela prânz cu grapa de fier şi să-l grăpeze.

Am muncit cu copilul, până la douăsprezece şi când a sosit fratele cellalt cu grapa, am luat o bucăţică de pâine în mână, că ne trimesese de mâncare de-acasă, şi am pornit-o la Petreşti, la slujbă. Sosea poşta tocmai pe la unu şi jumătate, iar eu trebuia s'o primesc. Imi făcusem socoteala că dacă primesc poşta mă întorc acasă, sosesc pela trei-patru seara şi atunci am să mănânc straşnic.

Am luat-o dar pe la satul nou spre Stejeret şi peste câmp, drept la Petreşti.

In sfârşit, am ajuns şi am tras la primărie.

Primăria ştii că e în capul satului, peste drum de casele boerului.

Poşta nu venise.

Pâinea ce-o mâncasem pe drum îmi ameţise foamea şi-mi venea acuma somn şi de oboseala drumului şi de a semănatului.

M'am lungit pe o bancă să aştept poşta.

Gardistul sta şi el afară pe prispă.

Nu ştiu de-am aţipit sau nu, că pe la două a sosit poştalul. Am primit poşta şi tocmai vream să plec acasă.

Când să plec, iacă unii din sat să-i cunun.

Fuseseră la primar, îl luaseră la primărie şi veneau să le facem cununia civilă, că tot atunci voiau să se cunune şi religios. Uitasem de nunta lor.

I-am cununat şi cum ploştile erau pline, hai să ne cinstească ca de obiceiu.

„Noroc, băeţi!... Să trăiţi, băeţi!... Să vă prăşiţi, tinerilor!..."

Ostenit, am tras ţuică cam multişoară din ploscă.

Biserica tot acolea... de partea cealaltă a curţii boereşti; dar acum nu venea popa, era dus şi el la Corbi, la o întrunire d'a lor popească. Aşa că tot stând cu nunta în aşteptarea popii „noroc, noroc", am ameţit bine.

Dumitraş, care se'nvârtea p'acolo, se îmbătase şi el...

— Ce stăm noi aci, mă? — începu el, — hai ici la cârciumă... Avem scaune...

— Ba şi covrigi!... zisei eu.

Şi-o luarăm la cârciumă. Şi cârciuma, a dracului, tot acolea... de partea cealaltă a bisericii!...

La cârciumă, de,... nu vine omul să se închine — adică se închină el, că face uneori nişte mătănii prin şanţuri,... da' se'nchină celuilalt. Cerurăm vin. Până aci băusem ţuică, dar fiindcă Dumitraş era mâncat, el băuse vin. Am început şi eu să beau vin şi să rod la covrigi.

Tot bând, ne-am pomenit că în cârciumă se aprinde lampa. Se făcuse noapte. Ca la vre-o două ceasuri după asta, iacă un copilaş...

—Domnule Notar,... hai la primărie c'a venit prefectu' cu notomobilul...

— Prefectu'? Ce, eşti nebun, mă?

— Zău. Cică să mergi acolo.

— Na!... te-ai dus la Scaraoschi, Neacşule!... Da, mă gândii: e noapte, şi noaptea n'am ore de cancelarie, nu sunt nici eu notar şi nici el prefect, suntem numai cetăţeni ai regelui.

Dumitraş, ca să-mi vază păţău, merse şi el şi cu el se mai luară şi alţi şeapte-opt beţivani şi alţii ce se mai brodiseră la nuntă, că tocmai popa cununa noaptea 'n biserică.

Când la primărie cine era?... Era medicul primar al judeţului şi medicul veterinar Grigorică.

Medicul veterinar Grigorică era îmbrăcat ofiţereşte, şi-l cunoşteam eu, că odată, venise să vaccineze nişte oi... Şi el s'aşezase la strungă, iar eu îi mânam oile. El prindea oaia, o ţinea între picioare şi o înţepa cu siringa sub coadă. Când mai rămăseseră vre-o trei-patru oi, una din ele, în loc să se repeadă pe strungă şi el s'o prinză... ţâşti pe deasupra, îl loveşte şi-l dă vraşc jos. El se scoală repede şi începe cu gura la mine:

— Notar!... Notar!.. Ce e asta!... Măgarule!..

Dar eu, supărat de măgăria lui, începui la rândul meu:

— Da' ce mă faci măgar, domnule, ce te-am trântit eu? te-a trântit oaia!...

Insfârşit, a tăcut, dar nu mai mi-a vorbit tot timpul. Aşa că eu, când îl văzui, mi-l şi cunoscui şi-i ştiam arţagu'! De beat ce eram, nici nu mai vedeam bine.

Zisei:

— Am onoare să vă salut... Am sosit!...

Ei se uitară şi mă cunoscură că sunt cu chef. Inţelesei şi eu şi începui să mă scuz...

— Au trecut orele!.. A fost o... nuntă!.. Am băut niţel... cam peste măsură!.. dar să mă ertaţi!...

— Ei bine, te ertăm... Da' statistica de vite ai făcut-o?

— Da.

— Da' recensământul de caii buni de rechiziţie?

— Da, şi pe el.

— Ia dă-le încoa'...

Intorsei capul spre dulap, unde le ştiam puse. Dar cum îl întorsei, nu ştiu, că nu vedeam uşa dulapului deloc... Dibuii cheia prin buzunar;... n'o găsii. Văzând asta, îmi veni aşa, că ei nu sunt doftori în slujbă şi noaptea, şi zisei:

— Mâine vă dau tot, acuşi nu.

—Notarule, dă-mi-le acum, dacă le-ai făcut.

— Le-am făcut, da 'nu le dau acuşi!

— Minţi, că nu le-ai făcut, — zise Grigorică.

— Ba minţi dumneata, că eu le-am făcut!

— Măăăă, — se răsti veterinarul la mine... Adu' tablourile încoace!...

Mă uitai iar spre dulap... o perdea parcă mă 'mpiedica să văz... Vedeam numai o jumătate de dulap, cealaltă juca... In sfârşit, nu era... Cheia n'o găseam... Răspunsei iar:

— Iacă nu ţi le dau!...

—Trebue să mi le dai!, — se răsti iar la mine.

—Păi dacă o fi trebuind şi nu vreau?...

Şi zâmbeam cu mâinile proptite în masă.

— Aşa?...

Şi tronc cu pumnu în masă.

— Mâine n'ai să mai fii notar!

Mă 'nfuriai şi eu şi, nici una nici alta, poc şi eu cu pumnul în masă:

„Na!... N'ai să mai fii nici tu doftor!..."

Lampa se stinse. Sticla se sfărâmă şi rămaserăm cu toţii pe 'ntuneric.

Li se făcu pe semne frică, că pe 'ntuneric i-o lua cineva la bătae... Incepură să strige:

— Jandarm!... Jandarm!... Sări, jandarm!..

— Sunt aici!.. Toată lumea afară!, — strigă şi jandarmul.

Medicul primar c'o lampă electrică, făcuse un ochişor de lumină. Veterinarul trase un chibrit, dar văzu lampa cu sticla spartă şi căciula fitilului nu se ştia unde sărise.

— Ia-l şi-l dă afară!...

— D'aici?... pe mine!? — zisei eu.

Dar jandarmul mă luă de braţ şi mă scoase pe sală...

— Auliu!.. domnule Neacşu... Ce-ai făcut?... Vai de mine!.. Te dă afară!.. Pierzi slujba! — începu jandarmu.

Mă gândii: Aşa e!... Dar nici de gândit nu prea puteam să mă gândesc!

Aerul rece mă mai trezi însă.

— Hai de-ţi cere ertare,... să nu facă raport... că te nenoroceşte!...

Ei aprinseră lampa aşa fără sticlă şi fără căciulă, să-şi termine medicul primar procesul.

— Intrai înăuntru şi 'ncepui:

— Domnule Medic,... am greşit!..

El tăcu...

— Domnule Medic... să mă erţi!.. c'am greşit!.. Am băut şi eu, şi pe nemâncate... că azi n'am mâncat deloc... Sunt lihnit de foame!.. Am băut!.. Am greşit!.. Asta e!.. Acuşi, iartă-mă!

El tăcea.

— Domnule doftor, mă erţi?, — îl întrebai eu iar.

Tăcea crunt.

Imi veniră dracii şi răcnii la el:

— Taci mă, ai? Taci?!.. Păi aici e biroul meu!.. Biroul meu! Dacă taci, eşi afară!.. Noaptea nu eşti slujbaş!.. Inspecţiile nu se fac noaptea şi de mântuială... Afară din biroul meu, că vă turtesc!...

— Ia-l, jandarm..., strigă el iar.

— Pe mine?!.. Noaptea la slujbă!.. Eu sunt Vodă acuşi!

Şi când dădui iar cu pumnul se stinse lampa din nou.

Jandarmul mă luă în braţe, eu nu mă lăsai şi strigai mereu:

— Zice legea să faci inspecţie noaptea?... Ce-ai văzut noaptea să scrii pe hârtie?.. Notarul trăznit!.. Afară!.. Mâine la inspecţie!.. Noaptea eu sunt Vodă!..

Jandarmul nu mai ştia ce să-mi facă. Ei eşiră repede afară, se suiră în automobil şi porniră. Dumitraş, care era tot aşa de trăznit, începu:

— Huoo!.. Huideo!.. Daţile cu huo, mă!

Ţăranii, ai dracului, beţi şi ei, începură:

—Huo!.. La oase!..

—Na!.. O dădurăm dracului!.., — începu jandarmul. O lună de zile o să stau închis la companie!

Automobilul, bubuind, cu felinarele aprinse lumina toată valea Neajlovului, se ducea dracului la vale.

— Acuşi ce e de făcut, — începu jandarmul. — Dacă intră la tăbăceală pielea dumitale, apoi intră şi-a mea, că de ce nu te-am arestat...

— Cum să mă arestezi tu pe mine? Eu nu sunt auxiliar al parchetului?.. El e auxiliar?.. Cum să dea ordin: Ia-l jandarm?" Şi-apoi noaptea să scrie, c'a văzut viţele şi erau sănătoase?.. Şi-ălălalt, că nu e molimă?.. He, hee!.. Apăi să ne facem datoria...

— Corbi la corbi nu-şi scot ochii!

— Păi îi scot eu?.. Ce? Am fost beat!.. Ei şi?.. N'am lucrat ce trebuia? Ba da!.. Atunci?..

Ce-au cu beţia mea de noapte?..

— Te dă afară, domnule Neacşu... Nu se lucrează Stat în Stat. Trebue să fie disciplină, ascultare, supunere... Nu te-ai supus!..

— Nu!.. Hai de mă du acasă...

Şi-a găsit el o căruţă şi'n a noapte, am sosit şi eu acasă singur.

Dimineaţa mă trezii.

Mă da ce dracu am făcut eu aseară?!.. Auliu!.. Mă dă afară că sunt beţiv!

Nu spusei nevestii, că mi-era frică şi de ea... şi o luai la Corbi şi drept la pretorat.

Pretorul, cum mă văzu, începu să râză.

— Ce-ai făcut, mă secule?

— Domnule Pretor... nemâncat toată ziua, m'am îmbătat seara... — şi-i spusei tot.

— Bine mă, de ce nu le dai tablourile?

— Păi zău dacă vedeam dulapu', ori găseam cheia prin buzunare... Şi cum era să le spun eu, că de bat ce sunt nici nu văd?.. Dar el dacă m'a luat la repezeală... eu am arţag şi dracu' ştie...

— Ai spus că eşti Vodă.

— Eu ştiu ce-oi mai fi spus.

— Ei, şi-acuşi ce vrei să-ţi fac?

— Păi ce să-mi faci? Să-i mânjeşti cu miere... Spune-le că sunt slujbaş bun, dar că eu, nemâncat o zi şi venind nunta peste mine, cum nu sunt dedat cu băutura, m'am îmbătat tun!.. Să mă erte, să le facă nevăzute şi neauzite...

— Auzi că erai cu o ceată de beţivi, pe care i-ai pus să le dea cu ho!...

— Nunta de, nu era nuntă?..

— Mergi poimâne cu mine la Giurgiu şi să ne rugăm... Altfel te mută...

— Merg... Să vorbiţi la telefon deseară...

— Ce mai, e hotărât: poimâne la Giurgiu, că sunt chemat şi eu la prefectură.

Şi aşa a rămas.

M'am dus la Giurgiu şi cu rugăciunea, cu râsul şi drăcuelile prefectului, am scăpat şi d'asta... Şi d'atunci mă ştie toţi: „Notaru" ăla, care e Vodă în timpul nopţii!".

I. C. VISSARION

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura «Cartea Românească»

Sportul (*)

Cetind Maximele lui Giraudoux asupra sportului, întâlnim destul de des cugetări perfect banale. Aşa de plate, încât aproape ne vine să credem că autorul s'a silit înadins să fie anost.

Dar acest lucru, nouă, profesioniştilor salariaţi ai scrisului, ne produce o melancolică bucurie. Aşadar, şi cei mai celebri autori contemporani se prostituează pentru bani! Căci ediţia aceasta Hachette cu copertă roză în care au apărut notele lui Giraudoux, este în primul rând o afacere comercială. Lucruri scurte, ce se pot citi în tramvai, tren, bae şi ca să zicem aşa etc... Un volumaş destinat a fi vândut cu zecile de mii. Chestiunile tratate: de acelea cu interes de actualitate. Sau atunci subiecte de acele ce nu-şi perd niciodată actualitatea, ca: Banii, Amorul, Provincia, Conversaţia, Moda, Călătoria etc. Şi — mai important decât excelenţa cuprinsului, celebritatea iscălitorului: Morand, Rey, Rostand, Géraldy, Maurois.

Dar Giraudoux este Giraudoux. Nu poate, chiar atunci când se vinde, să facă un lucru complect prost. „Le Sport" al său este, la urma urmelor, o carte plăcută de cetit.

Păcat însă că Giraudoux n'a scris o carte despre Sport *pentru cetitori*, iar nu *pentru editor*. Dintre autorii contemporani francezi, el, poate mai mult decât alţii, are acea tinereţă sufletească prielnică înţelegerii sportului.

Din volumul acesta de maxime — „pilule de înţelepciune" cum le numeşte autorul — vom detaşa câteva, pentru a da o idee de cuprinsul cărţii şi pentru a încuraja la cetirea ei — meritată.

Corpul are tendinţa ipocrită de a se sustrage proprietarului său. Sportul i-l readuce. Şi cine nu face, într'o măsură oarecare atletism, acela târăşte lamentabil după el trupul altuia.

Există tot soiul de epidemii. De când cu gustul tot mai generalizat pentru sporturi, avem prima epidemie de sănătate...

Deosebirea între patima sportului şi celelalte pasiuni este că niciodată sportivul nu consideră moartea ca un scop sau ca o soluţie.

Biserica încuviinţează şi vede cu ochi buni sportul, de vreme ce interzice sinuciderea.

Sunt o seamă de metehne fizice care nu adaugă nimic sufletului, infirmităţi de al doilea rang care nu exercită în noi nici-un fel de simţământ mare. Pe acestea tocmai sportul le elimină.

Marinarii înadins nu învaţă să innoate, pentru a se înneca mai iute, pentru a nu se sbate prea mult.

Acel ce nu face sporturi, face cam acelaş fel de raţionament faţă de pământ.

Singura dată când senatorii francezi s'au ocupat de chestia sporturilor a fost atunci când au dat faimosul decret:

„Toate autobusele, trăsurile, caii, maşinile şi vânzătorii ambulanţi vor merge la pas în jurul Senatului".

Da. Şi ideile la fel.

Unde a trecut sportul, fie chiar în mijlocul minelor şi uzinelor, — acolo creşte iarba cea mai deasă a naţiunii.

Maeterlink a devenit şampion de greutăţi cam pe vremea când scria „La vie des Abeilles".

Echipele de rugby. Deşi anii trec, ele rămân identice cu ele însile. Ceeace se schimbă, e publicul spectator. El — odinioară compus din stârpituri — devine, încet-încet, mare şi musculos.

Ultimul viraj... Alergătorul în cursa pe jos intră în fatalitate... Şi ce zid gros, atunci, în faţa campionului, este această combinaţie de spaţiu şi timp... Iar după sfoara de sosire, campionul se clatină, şi cade în vid...

Se numeşte Profesionist sportivul care n'are profesie, şi care deci trăeşte din sportul său.

Dar în America (Statele Unite) problema profesionist-amator nu se pune. Acolo s'a suprimat noţiunea de amator — atât în afaceri, cât şi în artă sau în repaos. Un american este profesionist până şi în simpla calitate — foarte lucrativă, dealtfel — de American... Iar un amator în America este acela care şi-a ales cariera de amator...

Profesionistul este o hetairă care trebue să trăiască castă.

Singura scuză a celor ce devin profesionişti este frumuseţea obiectelor de artă oferită campionilor amatori.

Acrobatul se deosibeşte de adevăratul atlet prin aceea că accesoriile sale, sculele sale sunt omeneşti. In loc să ridice ghiulele, el ridică... femei. In loc să sară peste o bară, sare peste cetăţeni.

Pe când în sport este un fel de puritate geometrică, pe care o distruge o asemenea intruziune animală.

Vecina mea ştie să distingă pe înotători după ochi. Pe vremea mă-sii, ceeace se recunoştea aşa erau ofiţerii de marină...

La piscină. Nici-o pudră. Nici-un suliman. Dacă se înneacă, nici-o primejdie să lase deasupra lor pe luciul apei, acea mască de fard care ne descoperă, într'un iaz, o Pariziană înnecată.

Ia închipuiţi-vă pe Descartes şi pe Kant scriind împreună o carte, fiecare la un pupitru, şi ghicind fiecare ce gândeşte cellalt, prevenindu-i fraza chiar când acesta şi-o rosteşte....

Cam aşa este plăcerea, bucuria sportivă...

Sportul este castitate.

Femeile sportive privesc pe bărbaţi ca pe nişte camarazi.

Cu ei, suprimă flirtul, artificiul.

Ele consideră dragostea ca o camaraderie.

Ele se dau în camarade lui, lor.

Insfârşit, iată o cugetare care traduce minunat toată idealista dezinteresare, lipsa de arivism a ori cărui sport:

Adevărata cursă nu merge dela un punct la alt punct, ci dela un punct la acelaş punct.

Pista e imaginea infinitului, pe care alergătorul îşi decupează, fiecare, distanţa lui favorită.

D. I. SUCHIANU

*) *Jean Giraudoux:* Le sport. — Hachette.

Figuri din antichitatea clasică

Persius

Intr'o zi din vara anului 50 d. Chr. o căruţă trasă de patru cai albi îşi făcea loc cu greu şi într'un chip aproape timid, prin Forul din Roma. In fundul căruţei stătea o femee matură, dar încă frumoasă şi lângă ea o fată cu părul negru, cu faţa de bronz şi cu ochii în formă de migdală. Femeia părea gânditoare, iar copila îşi plimba neastâmpărată privirile, când pe mulţimea ce furnica în For, când pe chipul unui tânăr serios şi palid, care-i sta în faţă.

— Priveşte, Aule, ce frumos e Forul Romei! şopti ea, plină de entuziasm. Ce frumoase sunt bazilicele şi cum strălucesc în soare statuele aurite! Cum furnică mulţimea în togi albe, de parcă toată piaţa e ninsă cu petale de trandafiri! Priveşte o clipă!

Tânărul îşi ridică atunci ochii cei mari şi melancolici de pe un manuscris, asupra căruia îşi încordase până atunci toată băgarea-i de seamă şi privi distrat. In juru-i se scurgea în valuri o mulţime vioaie şi gureşe. Strigăte, glume, ocări se încrucişau repede prin aerul cald şi limpede. Din prăvăliile deschise venea mirosul de fructe şi de mărfuri răspândite pe tarabe, iar ceva mai departe, pe Palatin, se vedeau clădirile sclipitoare de marmoră şi aur ale palatului imperial. Era veselie şi sbeg în toate. Depe marginea unei fântâni ţâşnitoare, o fată sglobie asvârli câteva flori de chiparos asupra tânărului serios şi palid.

— Nimicuri omeneşti! murmură el şi îşi plecă din nou capul pe manuscrisul care l-atrăgea aşa de mult.

— Aule, Aule, îi şopti vocea tristă a surorei sale. O s'ajungi în curând ca filosoful Leo din Volaterra noastră. Sărmane Aule, în curând o să te tragă copiii de barbă pe stradă şi lumea îşi va bate joc de tine!

Tânărul rămase neclintit şi nu răspunse nimic. Mama îşi privi atunci amândoi copiii şi suspină uşor.

Aşa îşi făcu apariţia la Roma tânărul Aulus Persius Flaccus. Venea dintr'un orăşel al Etruriei, ca să se aşeze definitiv în capitala lumii.

Era orfan de tată, avea avere mare şi în juru-i veghea o mamă iubitoare şi o soră cu inimă gingaşe şi delicată.

Persius era însă un copilandru cu suflet de moşneag. Aspru în obiceiuri, cumpătat în toate, părea că trăise sute de ani. părea că cunoscuse Roma de îndelungă vreme şi era desgustat de mult de plăcerile-i şi viaţa-i de desfrâu.

In casa în care s'au aşezat, tânărul cel trist şi palid a pus să se şteargă toate picturile vesele de pe pereţi. a scos toată mobila de fildeş şi lemn de lămâi şi n'a lăsat decât în camerele mamei şi surorei sale câteva obiecte mai de lux. In Atriul cel trist şi sobru trona, ca un zeu olimpic, bustul lui Zenon, stoicul, iar în camera-i de lucru, Persius lăsase doar un pat cu saltea tare, o „cista" plină cu manuscrise şi o măsuţă încărcată cu papiri şi cu condee de scris. Storurile dela fereastră fuseseră smulse, pentru a îngădui soarelui să-l deştepte, dacă ar fi dormit prea mult. Ce viaţă rigidă şi virtuoasă îşi impunea chiar dela început acest tânăr care ar fi putut să guste din toate plăcerile unei vieţi bogate şi fără griji! Şi aceasta în Roma imperială, în Roma lui Claudius şi mai ales a lui Nero! Nu era în adevăr o minune tânărul acesta?

Toţi câţi l-au cunoscut, se întrebau cu drept cuvânt: Ce va deveni oare acest provincial timid, dar mândru, care nu-şi părăsea niciodată camera şi studia mereu la lumina soarelui şi la uleiul lămpii? Ce va deveni? Aceasta s'a văzut în curând când în şcoala retorului Falaerno, micul cetăţean al Volaterrei a declamat, ca nimeni altul până atunci. Rostindu-şi „discursul contra tiranilor", frazele-i bubuiau ca tunetul, iar din ochii-i ţâşneau fulgerele unei mânii adevărate. Publicul şi şcolarii rămăseseră uimiţi, iar bătrânul dascăl avea ochii plini de lacrimile unei sincere admiraţii. N'a putut să-i grăiască decât atât: Eve, clarissime orator! şi l-a sărutat pe amândoi obrajii.

Toţi au crezut, de atunci, că Persius va deveni un maestru al elocvenţei şi i-au prezis un viitor strălucit.

In casa senatorului Thrasea, unde se ducea foarte des, bătrânul om de stat şi soţia sa Arria i-ascultau cu drag declamaţiile. Impreună cu poetul Caesius Bassus, prietenul său bun, Persius recita ore întregi versuri din Vergilius şi din Enius. Se înveselea cu Horaţiu, se îndurera cu Propertiu sau Catul. Dar nu-i plăceau prea mult lui Persius nici versurile epice, nici cele lirice, nici discursurile. Două genii mari îl atrăgeau cu adevărat: Lucilius şi Cornutus. Lucilius era poetul satiric din vremea scipionilor şi biciuise viţiile acelor vremi în chip necruţător şi crud. Cât îl încântau pe Persius invectivele şi apostrofele lui aspre! „Vivite, lurcones comendones, vivite, ventres! Cum se îmbujora de indignare faţa lui, când rostea acest: „Trăiţi, mâncărilor; trăiţi, burţilor!" al străvechiului poet.

— Şi eu voi scrie satire! exclamase el odată şi făgăduiala şi-a ţinut-o.

Avea temperament de poet satiric, avea material destul în Roma coruptă din vremea lui, îi lipseau însă energia şi fanatismul. Nu le-a căutat multă vreme nici pe acestea: le-a găsit în şcoala lui Cornutus. Când stoicul, abia plămădit, dela Volaterra a ascultat pentru prima oară pe stoicul dela Roma maturit şi oţelit în preceptele virtuţii, admiraţia lui n'a mai cunoscut margini. „De-aş fi Faima cea cu o sută de guri şi tot n'aş avea destulă putere, ca să-ţi cânt lauda ta, o Cornutus!" Elogiul acesta era sincer. Zile de zile şi ani de ani, publicul cel numeros care audia pe filosoful Cornutus, putea vedea pe un tânăr slab şi palid, care venea şi lua loc în prima bancă drept în faţa maestrului. Ochii lui cei mari şi negri nu se mai deslipeau depe faţa bătrânului dascăl şi corpu-i întreg tremura de emoţie sub fluidul magnetic al frazelor filosofului.

Când prelegerea se isprăvea, auditorii puteau privi pe bătrânul Cornutus, care se depărta încet la braţul lui Persius. Ce prietenie, ce comunitate de idei s'a stabilit între aceşti oameni aşa de diferiţi ca vârstă, dar aşa de potriviţi ca suflet! Ce fericit a fost Persius, când a putut să-şi prezinte familiei, pe maestrul său! E adevărat că sglobia lui soră a murmurat atunci la urechea mamei sale:

— Iacă, Aulus ne-aduce o altă statue de filosof, parcă Zenon nu ne era de-ajuns! Pe Hercule, o să ne petrificăm şi noi de atâta virtute!

Mai târziu, s'a căit însă de această glumă şi a sfârşit prin a-l admira şi ea pe Cornutus. Vorbea aşa de cald şi de convingător! Da, avea dreptate Aulus să-l cultive şi să-l iubească... Cât l-a preţuit el de mult! A cunoscut multe familii mari din Roma, a vizitat pe marele poet Lucan, a fost şi în casa lui Seneca. Nici unul din aceştia însă, nu s'au lipit atât de sufletul său ca Cornutus. „Decând te-am cunoscut pe tine, o Cornutus, tu mi-ai deschis ochii şi mi-ai călăuzit paşii cei şovăelnici pe calea adevăratei virtuţi!"

Poetul Caesius Bassus, ceva mai în vârstă decât Persius, era şi el un vizitator tot atât de des al casei ca şi Cornutus. Vesel şi vioi, acest Bassus era însă un contrast al lui Cornutus. In vreme ce acesta din urmă predica virtutea, Bassus predica iubirea de viaţă şi de plăceri. Persius îşi amintea de un banchet în care se lăsase târît de acest prieten epicureu. O clipă, tânărul filosof rămăsese năucit de lumina lămpilor, de mirosul parfumurilor şi de cântecul dănţuitoarelor. A rămas şi mai zăpăcit, când micuţa Lyde i-a încolăcit după gât braţele-i de alabastru şi l-a sărutat cu foc pe buzele-i subţiri şi reci.

Dar s'a trezit într'o clipă şi a exclamat:

— In curând vom fi cenuşe, umbre şi poveşti!"

Şi s'a pomenit în stradă, cu cununa de lauri pe cap şi cu toga umedă de Falern.

Bassus l-a urmat uluit:

— Ce-i cu tine, Aule? i-a şoptit, eşti îndrăgostit? Spune-mi să ştiu şi eu!

— Da, sunt îndrăgostit, i-a răspuns Persius, sunt îndrăgostit de virtute!

De atunci Bassus nu l-a mai dus la nici o petrecere. Dar venea totuş în fiecare zi în casa prietenului atât de tânăr şi atât de serios.

— Şi-i frumoasă virtutea ta? îl întreba câteodată râzând.

— O da, e frumoasă!... îi răspundea Persius.

— Atât de frumoasă încât ai făcut-o sperietoare pentru tirani!

Şi Bassus îi recita: „O Jupiter, de vrei să pedepseşti pe tirani, fă-i să vază, în adevărata ei făptură, virtutea! S'o vază şi-i destulă pedeapsă pentru ei!"

Deşi nu se potriveau, Bassus şi Persius au rămas mereu amici. Gurile rele spuneau că prietenia aceasta ar fi fost legată şi de un păr negru care împodobea un chip de bronz cu doi ochi în formă de migdală. Ah, iubire pământească! Sora lui Persius ştia să te preţuiască mai mult decât pe-o lampă cu ulei, un vraf de manuscrise mucede şi un bust al lui Zenon!... Sora ta nu-ţi semăna Persius! Tu erai gândirea, ea era viaţa! Sărmane poet, o singură dată faţa sa cea tristă şi palidă a surâs şi s'a înseninat şi ea... Era într'o amiază de August, în grădinile lui Lucan. Florile îşi amestecau parfumul lor cu mirosul aromelor orientale, băncile de marmoră se înşirau de jur împrejurul boschetelor şi în şoaptele unei mulţimi rafinate şi luxoase, s'a făcut deodată tăcere. De pe o estradă naltă, s'a profilat un chip pal, luminat de doi ochi mari şi negri. Mâini tremurânde şi subţiri au desfăcut un rulou de papir şi o voce timidă a început să declame. Sute de ochi curioşi şi ironici, pe urmă atenţi şi electrizaţi s'au pironit asupra acelui care declama. Vocea, din timidă, a devenit îndrăzneaţă şi, ca o sabie ascuţită, a început să isbească în păcatele vremii. Era una din satirele lui Persius. Versurile-i erau aspre şi necizelate, dar sincere şi pline de entuziasm. Ele cădeau ca o ploaie cu spic de ghiaţă asupra unui pământ ars de viţii.

Toţi erau uimiţi, toţi tăceau... Şi atunci un glas a întrerupt această linişte:

— Iată o adevărată poezie!

Era vocea marelui poet Lucan, care consacra definitiv ca poet pe necunoscutul Persius.

Celebru şi iubit de un public „care-şi smulgea din mână în mână satirile apărute" tânărul Persius n'a putut gusta prea mult din gloria-i câştigată. Simţea mereu cum îl sapă o boală necunoscută.

Slăbea şi pierea zi cu zi. N'a vrut să cheme nici un medic şi ca şi Zenon, spunea celor din juru-i: „La ce bun să caut vindecare? In curând şi părticica mea de suflet se va confunda în marele spirit universal!" Şi s'a stins, într'un amurg trist şi liniştit ca şi el, la vârsta de 30 de ani, el tânărul, cu suflet de moşneag. Mamei şi surorii le-a lăsat întreaga avere. Lui Cornutus, un legat şi sarcina de a-i corecta satirele.

Pe Bassus l-a rugat să i le publice şi poate i-a mai amintit să iubească sincer şi cum trebuie pe sora sa. Aşa a murit, senin şi neturburat, acest tânăr atât de ales.

In mijlocul Romei corupte a lui Nero, s'a săvârşit din viaţă acest sfânt predicator al virtuţii. A fost ca un nufăr alb şi neprihănit care creşte şi înfloreşte doar o clipă în mijlocul unei mlaştini pline de putreziciuni!...

I. M. MARINESCU

EDITURA „CUGETAREA" BUCUREŞTI
Director: DELAFRAS — Mătăsari 23

VICTOR HUGO
OAMENII MARII
ROMAN
Traducere de ION PAS

De vânzare la toate librăriile din ţară
PREŢUL: Două volume Lei 90

Citiţi azi
LECTURA No. 210
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
HENRI DUVERNOIS
PIEI, BESTIE!...
Un dramatic roman pasional, luminând abisuri sufleteşti
Lei 5 Scrierea complectă la chioşcari şi librari

Un quasi-adulter

In noaptea aceia am început cu ghinion.

Ca prevedere, socotind depărtarea şi vremea de iarnă, am pornit la gară pela ora 10 din Fântânele, şi am mânat voiniceşte, călcând într'un ceas cincisprezece kilometri, sfruntând viforul.

Uitasem însă, că în astfel de timp, sosirea trenurilor este aproximativă, ş'am plătit prevederea cu patruzeci şi nouă de minute aşteptare, sorbind ceaiuri ruseşti, îndoite cinstit cu rom. Când s'a împlinit ispăşirea hărniciei mele, maşina s'a oprit năduşită de-alungul peronului, iar mecanicul pufni cu dispreţ, privea asupra staţiei nevrednică de atenţia *expresului* nici două minute. Deaceea poate, sau pentru scurtarea întârzierii, i-a redus cinstea la jumătate, părăsind-o în grabă şi fără bun-rămasul şuerat.

Am intrat în primul compartiment. Un bec slab, cu lumina ca peruzeaua, albăstrea palid interiorul şi aerul cald se simţea plutind parfum de violete. Un cap cârlionţat s'a arătat dintr'un palton de lutru, privindu-mă o clipă încruntat şi certător. Am înţeles că eram inoportun. Şoptii:

— Ertaţi, doamnă...

Până să-l deslueşsc, însă, capul dispăru sub negrul acoperiş, iar din partea opusă au răsărit doi pantofi de lac. M'am aşezat pe cealaltă canapea, lângă uşe. Pe locul dinspre fereastră, fornăia gros şi sacadat cineva nevăzut dela genunchi în sus, vârît după o blană.

— Lumina enervează! mi-am zis. Am sucit butonul: ţac!

Vecinul schimbă îndată *liedul* organului olfactiv, susurând acum pe un ton mai ridicat şi fără intermezzo. Doamna cu părul cârlionţat şi-a întins membrele comprimate.

...Pe mine, monotonia mă supără. Deaceia nu m'am însurat şi nu pot dormi în tren; iubesc variaţia şi fericesc pe actori, invidiindu-i...

— Dormi? întrebă deodat' vecinul, scrâşnind dinţii.

Dusei mâna la piept şi cu cealaltă dibuiam butonul electric.

— Nu, dragule, — răspunse dulce doamna de vis-à-vis.

Mi-am revenit! De pe front am căpătat palpitaţie, De-atunci, *neprevăzutul* îmi tae respiraţia. S'au tocit nervii luptătorilor dela Mărăşeşti!

Pe sub uşe venea aer rece. Am ridicat picioarele pe canapeaua din faţă, întâlnind uşurel, pe-ale străinei. Un fior mă străbătu.

Ispita!

Le-am depărtat de pericol, zâmbind în noapte

Fiorul stăruia.

— Aşa dar, mă paşte păcatul, — gândii.

Şi fără voe, mi-am amintit versetul biblic

„Păcătuit-a David în faţa ochilor mei,
Şi păcatul lui strigă la ceruri".

Demonul din mine s'a potolit pe loc. Puterea credinţei! Mă liniştisem, ca valul după furtună.

Versetul minunat, îl ştiam dela părintele Iordache, din Focşani. Il spunea cu patos poporenilor, când predica împotriva adulterului.

Invăţăturile scripturei, când le-am chemat la timp, m'au întors, uneori, din diferite porniri şi atunci, semne lăuntrice vesteau că-mi trebuia ajutor. Drace! zic. Să schimb gândul. Dar n'a fost chip. L'am întâlnit tot pe părintele Iordache, la nunta surorii mele, trei săptămâni în urmă. Il auzeam dorind mirilor, caşi sfântul Pavel, Corentinilor, înţelegere şi mai cu osebire dragoste, căci ea „toate le îndură, toate le crede, dragostea îndelung rabdă, la toate nădăjdueşte, *niciodată nu cade*".

Aci, demonul prinse iar să mă frământe, împingându-mi piciorul stâng către străină. Cerui din nou sprijin bibliei. In zadar. Eram pierdut! Sufletul bicisnic mi se sbătea fără alegere între poveţele scripturii, ca rătăcitul în desimea codrului, căutând cărarea salvatoare; şi-mi căinam amarnic mintea ce nu găsea deslegare, pe când piciorul s'apropia hoţeşte şi s'alipea nesimţit pantofiorului străin, — şi mă furnicau fiorii păcatului. M'am cutremurat! Nelegiuirile de pân'atunci se'ncoronau cu ticăloşia prezentă. Adulterul începuse. In urechi îmi sună, deodată, monoton şi sinistru, alt precept: *pierea ta prin tine, Israele!* Adevărat, dar locul lui Israel îl luase păcătosul Constantin. Adio, neprihănite câmpii Elizee! Friguri mă sgâlţâiau. Cu inima strânsă, mi-am plecat piciorul peste-al străinei, şi n'am primit împotrivire, dar tremura. Impărtăşa spaima.

Intunecimea încăperii mă înfrica. Mă ghemuisem în colţul canapelii, şi priveam speriat în beznă, ascultând refrenul osânditor, iar vecinul dormea liniştit susurând pe nas.

Şi cu gândul încurajării reciproce, ne-am uitat aşa mult timp, fraternizând prin membrele inferioare, în ritmul legănat al vagonului.

Trenul trecea în viteză prin staţiile mici, fără oprire, ca parvenitul pe lângă vechii cunoscuţi umili.

Nevrednicul de mine! Blăstămăţia mă sguduia din încheeturi şi îmi furnica tot trupul. Timp de câteva staţii mi-am căinat slăbiciunea, lepădându-mă de Satana şi despresurând piciorul captiv. Dar înăuntrul meu se dădea luptă mare. Simţeam bine. Demonul mă împingea, evanghelia mă oprea. Iar eu, vrând să'mpac poruncile bisericii cu slăbiciunile omeneşti, umblam cum se zice, în două luntri. Până la urmă am rămas cu dracul, spre pierzania mea deplină, luând tovarăşă în păcătoşenie şi pe creştina călătoare.

Belsebuth îşi poate învârti coada mulţumit, gândeam. Sufletul lui Constantin, aduce peşcheş tatarului şi unul de femee, care preţueşte cât două masculine.

...Viaţa veşnică odaăt pierdută — mi-am zis — îmi rămâne aceia în care vremelnic mă aflu, după scripturi. Pe-aceasta o voiu trăi cu voluptate, căci ea este cheia fericirii, în anii tinereţii lesne trecătoare. Da!....

O apăsare delicată pe piciorul stâng, mi-a confirmat că tovarăşa avea aceiaş părere. Prin ce minune a prins firul speculaţiei mele, n'am înţeles. Misterele afinităţilor.

— Când eşti tânăr şi frumos — n'ai dece te plânge„ îmi reluai gândul. Al tău e viitorul. Frâu liber, deci, dorinţelor.

— Aşa este, — m'a aprobat doamna, prin mijlocul precedent.

Am păstrat contactul, fără să suspend speculaţia. O moleşală dulce, mă învingea pe încetul. Era şi vreme!

Furat de metafizică şi de antecedentele de peste noapte, n'am luat seama timpului, şi zorile se'mperecheau cu umbrele. In compartiment, obiectele şi fiinţele se conturau fumuriu. Vecinul, simţind apropierea dimineţii, a făcut câteva mişcări de gimnastică suedeză, adecvând poziţiei sale regulele artei, apoi a eşit la iveală, mestecând ceva. Clar-obscurul dinăuntru l'a scutit de cercetarea ceasornicului. Mai avea! Aşa că s'a retras iarăşi sub baldachinul creat adhoc din palton, şi îndată semnele specifice au vestit că re'ncepuse partida.

Ii văzusem chipul!

— Are dreptate Darwin, — gândii, omul se trage din maimuţă... Şi chelbos!... Dar ce demon i-a hărăzit aşa soţie!... Poate are şi copii!... Cu siguranţă, sânt rahitici... Uite, aşa degenerează specia... O stâncă Tarpeiană ar trebui în vremea noastră... O, umanitate, umanitate!

Pe când regretam astfel trecutul, s'a făcut deodată beznă şi roţile uruiră înfundat.

Tunelul!

Am luat picioarele depe canapea şi m'am apropiat de străină... I-am aflat buzele. Răsufla oprit, ca într'o mare frică şi tremura în spasme scurte. Suflul cald îmi năpădea trupul de fiori şi m'ameţea.

In întunecime au lucit apoi braţe moi şi — ca un laţ parfumat — mi-au încolăcit gâtul...

Tunelul, prieten bun, nu se sfârşea, întunericul parcă sporise.

* * *

...Se luminase demult Trenul sbura, tăind imensa câmpie albă. Vecinul cerceta întinderea cu interes.

— Ne-apropiem, — constată el, în urma explorării vizuale.

Din colţul meu, mă îndeletniceam cu aprecieri fizionomice. Doamna citea. Păru-i blond risipea vălurele-vălurele. Gene lungi, castanii, aduceau umbră ochilor cu priviri furişe...

Şueratul maşinii mi-a oprit extazul. Tovarăşii mei şi-au îmbrăcat paltoanele. Domnul s'a plecat după şoşoni, dar în dată s'auzi un pocnet şi: *sapristi! fir'ai a dracului.*

— Ce-i? făcu doamna.

— Mescioara asta păcătoasă!... are să iasă cucui...

—Dacă nu iei seama!... ia să văd... ţţţ!

După primele ajutoare durerea a trecut, însă lovitura şi-a produs fructul: decând a intrat trenul printre macaze şi până la oprire, se şi făcuse un gurguiu roşietic.

— Mare posnă! se minună cu resemnare tovarăşul, păşind spre uşă.

Apoi dispăru pe culuar şi străina, în foşnet de mătăsuri, dar în compartiment a stăruit îndelung parfumul suav de violete.

C. C. PETROVICI

15 ap rate „NORA-RADIO"
şi numeroase piese de specialitate,
oferă în mod gratuit
Ziarul „RADIO"
cititorilor şi abonaţilor săi. Aparatele sunt furnizate de către firma Jacques Pauker, din Bucureşti, Str. Smârdan, 27.

Un romancier al nordului:

M. Constantin-Weyer

In mediul literar, pe care modernismul exagerat îl îndreptase în ultimul timp către artificios, ireal şi fantastic, a apărut un scriitor *nou* prin obiectul atenţiei şi preferinţei sale, *original* prin talentu-i puternic şi maniera lui de a scrie.

Este recent premiatul romancier al Academiei *Goncourt*, autor al unei serii de romane — puţin diferite ca subiect, — dintre care mai remarcabil îmi pare a fi: „Un homme se penche sur son passé".

M. Constantin Weyer nu excelează prin acea manieră — devenită curentă — de a prezenta personagiile de viaţă în complexitatea vioaie a atitudinilor, sau în spontaneitatea neînchipuită a gesturilor şi convorbirilor conduse adesea cu un subiectivism exagerat. Acesta e genul, în care *M. Bedel* a creiat captivantul său „Molinoff", cu care însă autorul de faţă pare a nu avea decât extrem de puţină contingenţă.

Privirea lui *Weyer* se îndreaptă către viaţa simplă şi robustă, în care pulsează ritmul vigorii neînfrânte şi libertatea lipsită de stringenţa convenienţelor sociale.

El iubeşte cu pasiune preriile şi stepa, iubeşte efortul ca şi vitregia naturii care-i oţeleşte voinţa şi îi provoacă brusc isbucnirea dorinţelor nestăpânite.

Weyer are o calitate unică în literatura actuală : el se substitue complect eroilor săi şi astfel apare cu o rară putere de transpunere şi înţelegere a vieţii. Acei ce urmăresc în paginile sale viaţa aventuroasă şi plină de peripeţii veridice dar uimitoare în desfăşurarea lor, cu greu îşi vor putea închipui că ea n'a fost aevea trăită şi redată apoi fidel în roman. Ei vor asemăna până la identificare pe autor eroului său principal; poate că se vor înşela, dar această iluzie însăşi marchează forţa unui artist superior. In literatura contemporană a Nordului nu cred că vor putea descoperi uşor pagini, în care realul situaţiilor şi evocarea trecutului să atingă o redare atât de expresivă şi impresionantă.

Farmecul acestui romancier nu constă în intriga sa lipsită de preciziune şi nuanţare, ci în excepţionalul talent de povestitor al autorului ca şi în exotismul vieţii descrise.

Cu acest talent şi în domeniul aceleiaşi vieţi — atât de puţin frequentă şi cunoscută — orice subect ales era destinat aceleiaşi impresiuni alese, aceluiaşi succes realizat.

Eroii lui Weyer sunt oameni de stepă. Viguroşi şi neîntrecuţi îmblânzitori de cai, vânători sau fermieri, toţi păstrează o înfăţişare — mai mult : o atitudine — plină de rezervă şi demnitate. E poate influenţa mediului restrâns, a vieţii adesea limitate şi egoiste, pe care sunt siliţi să o suporte, — aceeace determină atitudinea lor.

Vigoarea lor nu are, însă, nimic din exuberanţa înflăcărată a meridionalului. Dar, mi se pare, însăşi viaţa interioară — pe care ne-am obişnuit să o bănuim în genere intensă şi creatoare — nu are nimic excepţional în sufletul acestor oameni. Cât de departe sunt ei de eroii vioi şi de surprinzătoarea spontaneitate din opera lui Iohan Bojer !

O singură tendinţă pare a avea un fundament psihic serios şi a se bucura de toată atenţia lor ; dar din nefericire această înclinare naturală e prea puţin psihică şi prea mult materială : instinctul economic.

In mijlocul acestor oameni există însă un exemplar ce nu apare la fel cu cei ce îl înconjoară. El însuşi prinzător de cai, pasionat vânător printre zăpezile eterne, e în acelaş timp un intelectual pe care mediul îl izolează şi mulţimea — lipsită de înţelegere şi obiectivitate — îl exilează în mijlocul naturii. Nu odată m'am întrebat în cursul lecturii acestei cărţi, de ce e necesar atât efort, atâta diabolică perseverenţă în mijlocul unei existenţi, ce oferă atât de slabă recompensă pentru meritul de a fi trăită. Şi n'am găsit răspuns decât în firea, în temperamentul puţin comun al eroului — pe de o parte, — în farmecul apropierei de natură — pe de alta.

„Cruda natură" o denumeşte el : în ea trăeşte numai instinctul conservării şi al perpetuării speciei. Şi totuşi cea mai frequentă predilecţie a sa şi cel mai agreabil timp era acela petrecut în sânul ei.

Dorinţa de avere şi setea de aventuros şi de necunoscut îl împing într'o prea lungă vânătoare în mijlocul gheţurilor polare ale Canadei. E în descrierea acestei tragice aventuri un element de înfiorător mister alături de impresia unei vigori nebănuite. Momentele de groază, în care prietenii sunt tot aşa de primejdioşi ca şi fiarele, în care elementele naturii se unesc pentru a-ţi smulge viaţa, sunt fresce veritabile de viaţă eternă şi neschimbată.

Şi din acest concurs de forţe oculte şi înfiorătoare un om, un singur om — prin vigurozitatea-i excepţională — încearcă să se salveze. Este acesta desigur un exemplar, care pentru acei ce nu l-au urmărit în gesturile, în atitudinea şi în sobrietatea actelor sale, apare tot atât de puţin real ca şi creaţiile mitologice ale imaginaţiei antice.

Dacă cetind „Foamea" lui Knut Hamsun încerci pe nesimţite sensaţia unei suferinţi sensibile adevărate, urmărind scenele în care frigul smulge desperatele sforţări ale unui suflet ce nu vrea să dispară — simţi cum pe 'ncetul te cuprinde fiorul îngheţat al groazei, pe care o trăieşti în paginile cărţii.

Acesta este marele merit al romancierului M. C. Weyer: el se substitue în sufletul eroilor pe care îi prezintă — şi prin talentul său ne face să trăim o viaţă cu mult prea tare şi prea complexă pentru realitatea noastră sufletească.

MIRCEA MANCAŞ

Cel mai citit şi cel mai norocos scriitor este

Maurice Dekobra

care câştigă milioane cu romanele lui cosmopolite. Trilogia de romane: **Cu inima întristată Madona din Tren şi Gondola cu Himere,** precum şi ultimul său roman: **Serenada Călăului,** au avut fiecare un tiraj de peste o jumătate milion de exemplare. E drept că toate aceste romane (care au apărut şi în româneşte în Editura „Cugetarea") sunt scrise cu atâta măestrie, că te înlănţue dela primele pagini. Aşa se explică marele lor succes

HENRY DAVID THOREAU

Viaţa în pădure

III

Pe la sfârşitul lui Martie 1845, am împrumutat o secure şi-am pornit spre pădurea de lângă lacul Walden, în apropierea căruia îmi pusesem în gând să-mi clădesc o casă. Şi m'am apucat să dobor câţi-va pini albi, ca lemn de construcţie. E anevoe să începi ceva fără să împrumuţi. Dar nu mai încape vorbă că-i cel mai mărinimos mijloc de-a îndura ca semenii să se amestece în întreprinderea ta. Proprietarul securii, dându-mi-o, îmi spuse că ţinea la ea ca la ochii din cap: i-am înapoiat-o şi mai ascuţită de cât mi-o dăduse. Lucram pe-o coastă încântătoare, acoperită cu pini, printre care îmi plimbam privirile peste lac şi peste o rarişte în mijlocul căreia se înălţau pini şi hickori. Ghiaţa lacului nu era încă topită toată: ici şi colo erau ochiuri descoperite în care apa se oglindea. In cele dintâi zile de lucru avură loc câteva fulguiri de zăpadă. Dar în de obşte, când să iau trenul să mă întorc acasă, vedeam movilele de nisip galben prelungindu-se în depărtare, scânteind în atmosfera ceţoasă; şinele luceau în soarele primăvăratec, şi auziam ciocârlia,[1]) peweia şi alte păsări sosite ca să inaugurăm împreună noul an. Erau nişte zile minunate de primăvară, în care iarna supărărilor omului [2]) se topea toată ca şi gerul pământului şi-n care viaţa, după ce stătuse amorţită, începea să se întindă.

Intr'o zi ducându-mă să bag săcurea într'o baltă ca să se umfle lemnul, fiindcă-i făcusem o coadă nouă dintr'un verde hickor, dădui cu ochii de un şarpe vărgat, care intră în apă, în fundul căreia rămase întins, fără să pară stingherit, cât stătui să-l privesc, adică mai bine de-un sfert de ceas. Poate din pricina că era încă sub înrâurirea letargiei. Mi s'a părut că tot pentru asta şi oamenii trebue să stea în josnica şi primitiva lor stare prezentă. Dacă oamenii ar simţi înrâurirea primăverii deşteptându-i, ei s'ar ridica negreşit la o viaţă mai înaltă, mai eterată. Intâlnisem mai înainte în cale, în dimineţile geroase, şerpi aşteptând ca soarele să le desgheţe părţi din corp, rămase amorţite şi ţapene.

La întâi April plouă şi ghiaţa se topi. In zorii zilei, zori plini de-o negură deasă, auzii o gâscă rătăcită de cârd, care trebuea să zboare pe dibuite de colo până colo, ca pierdută. Ai fi zis că era duhul negurei.

Câteva zile n'am făcut decât să tai şi să fasonez lemn de construcţie, stâlpi, căpriori, toate astea cu modesta-mi secure, fără să frământ cine ştie ce gânduri savante, cântând pentru mine:

Omul crede că ştie multe:
N'are el oare aripele speranţei,
Artele şi ştiinţele
Şi toate aplicările lor:
Vântul care reînvie,
Asta e tot ce ştie.

Cioplii bîrnele de căpetenie de şase degete pătrate, cea mai mare parte din stâlpi, numai pe două părţi, căpriorii şi grinzile, pe-o parte, lăsând restul cu coajă. Aşa că lemnăria mea era tot atât de dreaptă, dar cu mult mai puternică decât cea eşită dela ferăstrău. N'am lăsat nici o piesă nedăltuită şi nescobită, ca să se potrivească bine la locul ei, pentrucă mai împrumutasem de acum şi alte unelte. Zilele mele nu erau atât de lungi, la pădure. Cu toate astea, îmi aduceam prânzul de obiceiu cu mine, pâne şi unt, cetind şi ziarul cu care era învălit, la amiază, stând între crengile verzi tăiate de mine din pinii cari dădeau îmbucăturii mele ceva din mirosul lor, fiindcă mânile mele erau acoperite de un strat gros de răşină. Inainte de-a isprăvi, eram mai curând prietenul decât vrăjmaşul pinilor, cu toate că doborâsem câţiva. Eram mai curând prietenul, fiindcă făcusem mai deaproape cunoştinţă cu ei. Uneori se întâmpla ca cineva care se plimba prin pădure să fie atras de bocăniturile săcurei mele şi să cisluim voios împreună, eu lucrând.

Pe la mijlocul lui April, pentrucă nu mă grăbeam la lucru de loc, cheresteaua casei mele, isprăvită, era aproape ridicată. Ca să am scânduri, cumpărasem cocioaba lui James Collins, un Irlandez care lucra la calea ferată din Fitchburg. Cocioaba lui James Collins era socotită ca foarte frumoasă. Când m'am dus s'o văd, Collins nu era acasă. M'am plimbat împrejurul ei, mai întâiu fără să fi fost văzut din lăuntru, într'atât de înfundată era fereastra. Cocioaba era micuţă, avea un acoperiş ţuguiat, şi aproape nu putea fi văzută, înconjurată cum era, cu un strat de bălegar, gros de şease picioare, pe care puteai să-l iei drept o grămadă de îngrăşăminte.

Partea cea mai sănătoasă era acoperişul, cu toate că soarele îl scorojise şi-l făcuse în mare parte sfărîmicios. Nici pomeneală de prag. In schimb, o trecătoare obicinuită pentru pasări, pe sub scândura uşii. D-na Collins se arătă în uşă şi mă pofti să-mi arunc privirea şi înlăuntru. Apropierea mea făcu loc ca să intre mai înainte găinile. Inlăuntru, beznă. Cât despre podeală, doar câte-o scândură ici şi colo, care n'ar fi putut suporta deplasarea şi care în mare parte era acoperită de murdărie : câte-o scândură jilavă şi vâscoasă, care te umplea de fiori. D-na Collins aprinse o lampă, ca să-mi arăte interiorul acoperişului şi păreţii, şi că podeaua se întindea până sub patul ei. Atrăgându-mi totodată luarea aminte să nu mă prăbuşesc în beciu, un fel de groapă de murdării, adâncă de două picioare. După propriile-i cuvinte, erau „nişte scânduri minunate, cari nu erau puse pe pământ; scânduri de jur împrejur, şi o fereastră bună", cu două geamuri prin care mai adineoarea ieşise pisica. Inlăuntru mai era o sobă, un pat şi o laviţă. O umbrelă de mătase, o oglindă cu rama aurită, o râşniţă de cafea nouă-nouţă şi brevetată, atârnată de-o ramură de stejar, un junghiu, şi atât. Târgul fu făcut repede, fiindcă între timp se întorsese şi James. Aveam să plătesc în seara aceia patru dolari şi douăzeci şi cinci de cenţi, iar James să golească locul la cinci ceasuri şi jumătate de dimineaţă, fără a mai vinde ceva, ca să intru în stăpânire la şase ceasuri. — Ar fi bine să fii acolea de dimineaţă, adăugă James Collins, pentru a preveni oarecare reclamaţii cam întunecate dealtminteri şi nedrepte, referitoare la chirie şi la cărbuni. Asta era singura încurcătură, mă încredinţă James Collins. La şase ceasuri îl întâlnii pe cale, cu familia lui. Tot avutul lor, — pat, râşniţă de cafea, oglindă, pasări, — era într'o mare buccea. Tot avutul lor afară de pisica ce fugise în pădure, unde ajunse pisică sălbatecă, şi, după cât am auzit pe urmă, prinzându-şi laba într'un laţ, ajunse în cele din urmă pisică moartă.

Am dărâmat această locuinţă chiar în dimineaţa aceia, i-am scos cuele, şi-am transportat-o cu încetul la marginea lacului, unde am spălat scândurile, le-am întins să se usuce şi să se îndrepte la soare.

In timpul transportului, un tânăr Patrick mă vesti, că vecinul Seeley, un Irlandez, trecea în buzunarele lui, cuele, crampoanele, piroanele încă bunicele, drepte şi care se puteau bate. Il găseam la întoarcere, gata să stea de vorbă cu mine, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic, privind cu ochii cei mai nevinovaţi dărâmăturile. N'avea de lucru, cum zicea el, şi era de faţă pentru a reprezenta asistenţa...

Beciul mi l-am săpat pe coasta unei coline înclinate spre sud, pe locul unde-şi avusese odinioară vizuinea o marmotă sau un ţincul pământului, printre rădăcini de oţetari şi de mărăcini şi alte urme de vegetaţie proastă, şase picioare pătrate pe patru adâncime, până la un nisipiş mărunţel în care cartofele nu puteau să îngheţe pe o iarnă cât de geroasă. Laturile, fără a le căptuşi, le-am lăsat înclinate. Soarele nestrăbătând niciodată până la ele, nisipul avea să se ţină. Nu mi-a trebuit mai mult de două ceasuri până să isprăvesc. Şi era pentru mine o plăcere deosebită să sap pământul. Pentrucă nu există latitudine unde oamenii să nu scormonească solul, ca să capete o temperatură egală. Sub cele mai mărețe case din oraş, se va găsi o pivniţă în care să-şi pună omul, caşi odinioară, provizia lui de rădăcini sau de zarzavat. Şi încă mult, după ce clădirea va dispărea, posteritatea va găsi scobitura ei în pământ. Casa de altminteri nici nu-i de cât un soiu de tindă la intrarea unei vizuini.

In sfârşit, pela începutul lui Maiu, cu ajutorul unor cunoscuţi, mai mult pentru a mă folosi de-un bun prilej de vecinătate, decât pentru altă nevoe casa îmi era ridicată. Nimeni n'a fost mai onorat decât mine, dintre fondatorii unei case.

Şi aceşti fondatori, trag nădejde, vor asista într'o zi la întemeerea unor şi mai mărețe clădiri. Am început să mă aşez în casă la patru Iulie, de îndată ce fură gata pardoseala şi coperişul. Fiindcă scândurile trebuiau geluite cu îngrijire, cu un colţ afară şi cele pentru acoperiş lămbuite, ca să nu pătrundă printre ele ploaia. Inainte însă de a bate acoperişul, am pus la una din margini temelia unui hogeag, aducând pe colină ca la vre-o două care de pietre, dela lac, cu braţele mele. Soba am construit-o după ce am isprăvit prăşitul de toamnă, înainte de a fi fost nevoe de foc pentru încălzit, fierbându-mi până una alta bucatele afară, pe pământ, dimineaţa.

Socotesc că, în unele privinţi, e mai comod şi mai plăcut, decât cum se obicinueşte. Dacă se întâmpla vre-o bură de ploae, înainte de-a mi se coace pânea, înălţam deasupra focului câteva scânduri, mă aşezam dedesubt, priveghindu-mi îmbucătura, şi petreceam ceasuri minunate aşa. In timpul când mânile îmi erau atât de ocupate, vreme de cetit n'am avut. Dar petecele de hârtie spulberate de vânt, îmi procurau tot atâta plăcere. Şi de fapt, pentru mine, îndeplineau acelaş rol ca şi *Iliada*.

Nu-i rău de construit, încă cu şi mai multă chibzuinţă decât mine. Intrebându-te, bunăoară, unde-şi găsesc baza în natura omului, o uşă, o fereastră, un beciu, o cămară, şi neridicând poate niciodată o clădire, fără a-i găsi o raţiune superioară trebuinţelor tale vremelnice. Omul care-şi construeşte casa are ceva din instinctul pasării care-şi construeşte cuibul. Dacă oamenii şi-ar construi locuinţele cu propriile lor mâni, şi şi-ar procura hrana atât pentru ei, cât şi pentru familiile lor, în chip simplu, cinstit, cine ştie dacă facultatea poetică nu s'ar desvolta în de obşte, după cum cântă păsările, după imboldirea inimei lor.

Din nenorocire noi facem ca greerul şi cucul, care-şi clocesc ouăle în cuiburile pe care le-au clădit alte pasări, şi care nu încântă pe nici un călător cu cîrîitul lor nearmonios. Vom lăsa noi oare necontenit plăcerea construirii, dulgherului? La ce se reduce atunci arhitectura în experienţa mulţimii oamenilor? In peregrinările mele n'am întâlnit niciodată măcar un om dedat îndeletnicirii atât de simple şi atât de naturale, care constă în a-ţi construi singur casa. Pururea atârnăm de comunitate. Nu numai croitorul e a noua parte din om [1]). Mai e şi predicatorul, şi negustorul, şi fermierul. Unde va ajunge această diviziune de muncă? Şi la ce slujeşte în cele din urmă? Negreşit, altul *poate* cugeta pentru mine. Cu toate astea nu-i de dorit s'o facă, cu excluderea acţiunei mele, de-a cugeta chiar eu pentru mine.

Ce-i drept, ţara asta nu-i lipsită de arhitecţi, şi-am auzit vorbindu-se cel puţin de unul, stăpânit de ideia că e un fond de adevăr, o necesitate, prin urmare şi-o frumuseţă în construirea ornamentelor arhitecturale, ca şi cum asta ar fi fost o descoperire pentru el.

Toată treaba e de ştiut cum ar putea cineva să clădească atât pe dinăuntru, cât şi pe dinafară, în chip cinstit, lăsând ornamentele să se orânduiască de sine. Ce om, înzestrat cu un grăunte de minte, ar putea socoti că ornamentele sunt ceva exterior şi că, dacă broasca ţestoasă are o ţeastă vărgată, ar fi după vre-un contract ca cel ce a adus locuitorilor din Broadway — biserica Trinităţii? Omul nu trebue să-şi bată capul cu stilul arhitecturii casei sale, după cum broasca ţestoasă nu-şi bate capul cu cel al ţestei sale. Şi nu există soldat care să caute să-şi zugrăvească tocmai *culoarea* bărbăţiei sale pe steag. E treaba vrăjmaşului s'o descopere. S'ar putea ca această culoare să se întunece, pusă la încercare.

Par'că văd pe omul aplecat de-asupra cornişei, pentru a murmura sfios îndoelnicu-i adevăr, căliţilor hălăduitori cari, în realitate, cunosc adevărul mai bine decât el. Ceiace observ ca frumuseţă arhitecturală astăzi, a venit, o ştiu, progresiv, dinlăuntru în afară, din nevoile şi caracterul locuitorului, care-i singurul constructor. A venit din oarecare sinceritate inconştientă, din oarecare nobleţă, fără nici-o îngrijire specială, de aparenţă. Şi dacă va fi dat să mai aibă loc vre-un adaos de frumuseţă de acest fel, va fi precedat de-o egală frumuseţă inconştientă de viaţă. Cele mai interesante locuinţi din ţara asta, zugravii o ştiu bine, sânt cele mai lipsite de pretenţii umilele cobîrne şi case de ţară, din trunchi de copaci, îndeobşte ale celor săraci. Ţeasta, e viaţa locuitorilor, iar nu vre-o particularitate de suprafaţă, particularitate care-ar face ca suprafaţa să fie *pitorească*. Şi căsuţa suburbană a cetăţeanului va fi tot atât de interesantă, când viaţa acestuia va fi destul de simplă şi de plăcută la înfăţişare, când se va simţi cât mai puţină silinţă care ar urmări vre-un efect de stil. Podoabele arhitecturii, în cea mai mare parte, sunt seci, şi nu va fi nici o pagubă pentru fond dacă un vânt de Septembrie le-ar spulbera, ca pe nişte pene de împrumut. Cei ce n'au nici masline, nici vin la beciu, o pot duce şi fără *arhitectură*. Ce-ar fi fost dacă lumea şi-ar fi bătut atâta capul cu ornamentele de stil în literatură, şi dacă arhitecţii Bibliilor noastre ar fi cheltuit atâta vreme la cornişele lor câtă cheltuesc arhitecţii bisericilor noastre? Lucrul se referă şi la literatură şi la *artele frumoase* ca şi la profesorii lor respectivi. Ceiace interesează cu adevărat pe un om viguros, e de-a şti cum sânt înclinate cele câteva capete de lemn de de-asupra şi de desubtul lui şi cu ce culoare să-şi zugrăvească căsuţa. Şi lucrul ar avea oarecare însemnătate, dacă ar fi avut osârdia ca înclinarea şi zugrăveala să fie făcute de el. Dar sufletul hălăduitorului părăsindu-l, acestuia i-i tot una dacă i s'ar construi propriu-i sicriu: arhitectural mormântului şi „dulgher" fiind tot una cu „fabricant de sicrie". Un om, în desperarea sau indiferenţa lui pentru viaţă, zice: „Ia de colea o mână de tină şi zugrăveşte-ţi casa cu culoarea asta". La cea din urmă casă cugetă oare? De ce să iei o mână de tină? Zugrăveşte-ţi mai curând casa cu culoarea ta : să se mohorască sau să roşască pentru tine. O întreprindere, pentru a îmbunătăţi stilul arhitecturii colibelor, când veţi avea-o ticluită, eu vă voiu aduce podoabele.

Trad. de P. MUŞOIU

1) Aici e vorba de „mendow-lark", fluerar, care s'apropie de graur.
2) Shakespeare, *Richard al III-lea*.

1) Aluzie la zicătoarea: *Trebue nouă croitori pentru a face un om*.

Cartea cu imagini

Ceaşca de cafea

Fir subţire, un drum lung şi şerpuit se arată. Treci peste o apă întunecată, străbaţi limanuri pustii care se prăvălesc într'o prăpastie în fundul căreia joacă bani.

Dar zidul cu metereze greoaie şi porţi ferecate păzeşte toate intrările. Numai prin cer ar fi drum, dar acolo se svârcoleşte un balaur cu aripi de liliac, în luptă cu împăratul vulturilor sau cu pajura care a răpit pe toţi puii de smeu. Ce va fi însemnând aceasta, înţelege singur. Că din nori picură sângele negru al jivinei şi pene din aripele pajurei.

De pe turlele cetăţii, un furnicar mărunt de arcaşi urmăreşte lupta aşteptând să se dea de partea învingătoare.

— Acestea trebue să fie năzuinţele! Dacă nu e adevărat, spune tu! Cale pentru întoarcere nu va mai fi.

Uite jos codri îndesaţi şi întrecuţi peste munţi.

Uite daruri blestemate, păreri de rău, nenoroc, zădărnicii şi semne de moarte. Răspântia rătăcirilor fără scăpare. Nădejdi spulberate, ca un fum, dragoste care înşeală, prietenii care trădează şi singurătăţi ce tot nu aduc linişte până la urmă.

Un stol mic de corbi poate că se mai răsuceşte deasupra unei spânzurători — aşa e scris — altceva ce să fie? (Nu se mulţumeşte nici când se zice de bine).

Şi altceva nimic nu se mai vede în ceaşca de cafea! Cred că era drojdie multă.

Uriaşa

Cântăreţii au asemuit codrii cu pletele, ochii au fost numiţi lacuri, trupul tău, lanuri mănoase de grâne — sau zăpadă.

Flori cresc nesfârşit din tine, şi roade se desprind din tine — numai moartea noastră se îngroapă în veşnică viaţa ta.

Câte odată, suntem pe umerii tăi ce se împodobesc de nouri, alte ori coborîm pe o mână ce se afundă albia de zeci de mii de secole, în mări.

Uneori, fugărim cu înfrigurare dealungul pieptului pe care nu îl mai înţelegem, alte ori ne oprim cu îndârjire să apărăm o mică parte din tine, cu sângele nostru vărsat pentru totdeauna, când traiurile toate sunt o clipă, poate nici atât.

Ce cauţi în nemărginire? Dacă rostul nostru trecător nu poate să-şi aibă judecată, care e înţelesul tău?

De ce treci printre stele şi sori între ierni, primăveri, veri şi toamne, fără nici un gând, prin tot ce este fără nici o margine?

Trandafiri albi

Intr'o ulcea, subţire, ca un trup de vis şi înconde-iată cu închipuirea unei ciocârlii cântând pe rotunjimea cuibului izbucnesc trandafirii.

Florile, bulgări de argint iernatic, sau catifea albă, fraged vis, închipuiesc o coroană de lumini neprihănite în sfârşitul lor.

Frunzele par tăiate într'o piatră verde cu vine galbene.

Ca să împiedece desprinderea vestejirii în ninsoare fără sgomot, trandafirii au floarea pietroasă, străbătută de o sârmă ce se ascunde.

Puncte de rugină au lăsat urmele acestei cusături menită să oprească arătarea morţii şi rănile metalice rod mănunchiul de lumini deasupra smeritului lut.

Dar şi în sufletul nostru ofilirea cuvintelor albe nu e străpunsă cu ruginita pană ce vrea să păstreze o amintire, cusută în slove scrise?

ADRIAN MANIU

„Album zoologic"

Crochiu nocturn

Un ceas scandează liniştea în noapte
Şi bufniţe de pluş disecă şoapte...

Iar lilieci cu aripe de crep,
Pe galeria umbrelor confuze,
Incep
Să facă unghiuri rupte şi obtuze...

Peisaj rustic

Cocoşii pe câmpie dirijează
Sonora simfonie matinală
Cu orhestrări de Rimsky-Korsakov
Şi prin ograda unde îşi filtrează
Solarul ochiu iradieri de gală,
O curcă umblă 'n fustă malacov...

Tăcerea în tufişuri a trosnit...
Trec, leneş, nori subţiri de plombagină
Iar şarpele molatec ce-a ieşit
Cu ondulaţiuni de serpentină,
Transportă strutu-i negru de tinctură,
Ducându-se să fure, calm, căldură...

ALEXANDRU BILCIURESCU

DORMITOARE SUFRAGERII SALOANE BIROURI GARNITURI CLUB CEA MAI VASTĂ EXPOZIŢIE DIN ŢARĂ TELEFON 362/47 33 CAROL „MOBILA" 33 CAROL (PIAŢA DE FLORI) EMANOIL şi MAYER FISCHER & SIMION ABRAMOVICI MOBILE CURBATE DORMEZE OGLINZI LĂMPI ELECTRICE LINOLEUM INLESNIRI DE PLATĂ · EXPEDIŢII IN TOATĂ ŢARA

Moralitatea în teatru

O întâmplare recentă din viaţa teatrală românească a adus iarăşi în discuţie problema moralităţii în teatru.

In toate timpurile, şi mai ales dela veacul al optsprezecelea încoace, teatrul, prin însuşi faptul că se adresează prin mijloace vii şi sugestive marelui public, reconstituind prin fabula poetului şi prin întrupările umane ale actorilor un colţ de viaţă, a fost socotit ca o şcoală cetăţenească şi ca o tribună liberă. Schiller într'un studiu de tinereţe, intitulat „Teatrul, considerat ca o instituţie de morală", cerea dela dramă şi dela scenă să-şi implinească rostul lor educativ. Dar chiar aşa stând lucrurile, teatrul nu se opreşte la detalii ci la efectul general pe care-l urmăreşte spectacolul. Şi dacă pentru a moraliza trebue arătate pe scenă viciile în toată goliciunea lor, atunci — spune Schiller — poetul este dator să le aducă înaintea judecăţii supreme a publicului.

Când s'a ivit drama burgheză în veacul al optsprezecelea, ea şi-a anunţat sus şi tare tendenţionismul ei etic. Diderot voia să facă din ea o şcoală cetăţenească, Mercier o tribună, iar Schiller nici mai mult nici mai puţin decât o expoziţie de vicii. Numai arătând dezastrele căşunate de vicii în rândurile societăţii, dramaturgii veacului al optsprezecelea nădăjduiau să-i dreagă păcatele. Şi astfel urmărind un scop moral ei riscau deseori prin detalii violente să obţie efectul contrar, lucru care se întâmplă adesea şi dramaturgilor contimporani, care aproape toţi descind în linie dreaptă din drama burgheză a lui Diderot şi consorţii.

Intr'adevăr să presupunem că teatrul ar avea un scop educativ şi că el ar trebui să fie o a doua şcoală a poporului. Intrebarea ce se pune în acest caz pentru omul de teatru este următoarea. Va aduce el în scenă oameni de o corectitudine exemplară, care declamă versete din Biblie şi-şi ţin reciproc predici moralisatoare, sau va căuta din contrastul viciului cu normala mediocritate aurită şi cu sublimul unei nobleţe exagerate de suflet să tragă concluziile pline de învăţăminte pentru societatea care trebueşte îndreptată? In cazul întâiu, dramaturgul va reuşi să fie anost, plat şi plictisitor ; în cazul al doilea va jigni înseşi acea moralitate pe care vrea s'o servească. Din această dilemă moralismul cu orice preţ al teatrului nu va putea niciodată ieşi.

Şi totuşi confuzia între morală şi frumos se păstrează cu încăpăţânare mai ales în teatru. Dacă în celelalte genuri literare ea nu mai există decât pentru spiritele înguste, dacă literatura a deschis un mic compartiment poeziei didactice care obicinueşte să se ocupe cu scrierile în care esenţialul este fondul pedagogic, iar forma e doar haina de rigoare împrumutată din garderoba poeziei, în dramă oportunismul etic pare încă să se menţie.

* * *

Veacul al optsprezecelea a însemnat liberarea esteticei de prejudecăţi, de tirania raţionalismului şi mai ales de confuzia ce se făcea până atunci între frumos şi moral. Principiul stabilit de Kant, că frumosul nu e condiţionat de nici un interes dictat de necesităţi materiale sau etice, a rămas de atunci una din bazele esteticei. După Kant, judecata estetică e condiţionată tocmai de lipsa oricărui interes. Intre frumos şi morală nu există identitate. Schiller a fost cel dintâiu teoretician care a aplicat teoria frumosului a lui Kant la dramă şi la problemele tragicului. Şapte ani după ce scrisese studiul despre importanţa teatrului ca instituţie morală, el susţine într'un studiu de maturitate privitor la motivele plăcerii tragice „că a vedea în tendinţa morală scopul cel mai înalt al artei înseamnă a alunga arta din domeniul ei". După Schiller arta e, prin însăşi desăvârşirea ei, morală. Şi ea nu moralizează orice prin conţinutul, nici prin tendinţa ei etică, ci prin desăvârşirea ei. Totuşi conflictul tragic, e după Schiller, produs de antagonismul dintre o finalitate naturală şi una morală. Dar şi Schiller ca şi mulţi dramaturgi moderni socoteşte că în lupta dintre cele două finalităţi cea morală trebuie să iasă învingătoare. Cu toată orientarea sa nouă estetică Schiller îngăduie şi aci aducerea pe scenă a criminalilor, cu condiţia ca ei să-şi primească pedeapsa. Legea morală nu trebue să fie jignită, decât când lucrul acesta e impus de respectarea altei legi morale superioare. Mai târziu, în scrisorile lui Kallias, şi mai ales în scrisorile către prietenul său Koerner, el îşi eliberează cu desăvârşire principiile estetice de tirania moralei, susţinând că între frumos şi morală există incompatibilitate. Şi revenind la arta tragică el socoate că temelia ei este resistenţa morală a suferinţei umane. Dar pentru a preciza şi pentru a înlătura orice confuzie între frumos şi moral, Schiller îşi formulează crezul său estetic în termenii cei mai categorici, spunând că pe poet nu trebuie să-l intereseze niciodată direcţia unei sforţări morale, ci numai sforţarea însăşi şi gradul ei de intensitate.

Aci se opreşte Schiller în analiza sa asupra tragicului şi moralului. Ideile lui Schiller au fost revizuite cu timpul. In jurul punctului său de vedere s'au grupat părerile esteticianilor moderni. Intr'o carte nouă şi foarte inteligentă, datorită unui tânăr şi valoros critic german Herbert Cysarz, problema tragicului şi a moralei este desbătută, deşi pe scurt, cu foarte multă pătrundere. Cysarz susţine că orice conflict adevărat poate exista numai între puteri vitale şi etice. Referindu-se la Schopenhauer, care nu recunoaşte decât două atitudini primare, la care se reduce orice acţiune umană : afirmarea şi negarea voinţei, Cysarz socoate că în conflictul etico-vital se întrupează colisiunea acestor atitudini primare şi că rădăcina oricărui tragic se află în această colisiune. Hotărîtoare nu poate fi în tragedie etica ci desfăşurarea puterilor sufleteşti. Cu obicinuita morală socială — spune Cysarz — tragedia nu are nimic comun. Cysarz explică vina tragică din aceiaşi coliziune între forţele etice şi vitale, omiţând însă să precizeze rolul pe care îl joacă elementul etic în stabilirea acestei vine. El se menţine totuşi în explicarea tragicului pe acest punct de vedere etic, îndepărtându-se de Volkelt şi de Lipps care socot conflictul vitalo-etic numai ca unul dintre diferitele tipuri ale tragicului şi de Hegel, care crede că în amândouă componentele unui conflict tragic acţionează puteri etice. De asemenea Cysarz respinge şi teoria mai nouă a relativismului etic, care face ca un conflict să nu aibă în orice împrejurare şi în orice epocă aceiaşi valoare etică. In concluzie Cysarz se opreşte la următoarea formulă : „Viaţa (das Weltgeschehen) pentru care cea mai cuprinzătoare oglindă este tragicul, nu poate fi suficient interpretată din simplul elan vital ; căci niciodată viaţa nu se ridică împotriva ei însăşi; numai unde se ciocneşte un instinct viu cu piedici etice se naşte adevăratul conflict".

Dramă fără conflict etico-vital nu poate deci exista, fie că acest conflict e întrupat în voinţe diferite, fie că el se petrece în sufletul eroului dramatic, cum e cazul majorităţii dramelor lui Ibsen. Oare faptul, că tragedia şi drama, indiferent de concluziile de etică practică ce se pot trage, au la baza lor un conflict etico-vital, nu e suficient pentru a recunoaşte moralitatea oricărui conflict cu adevărat tragic ? Răspunsul la această întrebare e la îndemâna oricărui spirit critic care nu e certat cu bunacredinţă. Tragicul în sine este moral. Contrafacerile lui, pe care le întâlnim în tragedia şi drama poeţilor fără talent sau cu talente mediocre, pot prin jignirea directă a moralei burgheze deveni imorale.

Poate fiindcă teatrul se adresează deadreptul publicului, întrupând un conflict dramatic în eroi vii, nu imaginari, actualizând şi dând iluzie de viaţă unei plăsmuiri imaginare, el poate avea prin materialitatea lui şi prin efectul direct pe care-l are asupra simţurilor şi instinctelor, efecte imorale, provocând sugestii care jignesc etica burgheză.

* * *

Scandalurile teatrale ivite în ultimii ani nu au fost mai niciodată provocate de tragedii şi drame, ci aproape totdeauna de comedii. In ultimul timp lumea teatrală a fost sguduită de două scandaluri provocate de aşa zisa imoralitate în teatru. Unul s'a petrecut în Germania şi a fost pricinuit de comedia lui Hasenclever „Căsătoriile se încheie în cer" şi altul s'a petrecut la noi cu prilejul ultimei comedii a d-lui Minulescu, „Amantul Anonim".

In amândouă cazurile avem a face cu comedii, în care anumite moravuri şi anumite vicii şi slăbiciuni sunt persiflate până la caricatură. Dar oare ridicularizarea slăbiciunilor omeneşti nu este o faptă morală ? Şi învăluirea într'un răsunător hohot de râs a ridicolului nu e o binefacere socială ? Râsul e în esenţa lui sănătos şi deci moralizator. Şi dacă sublimul tragicului înalţă, râsul comediei purifică spiritul uman de slăbiciuni inutile şi de vicii morale. Tragicul purifică sufletul prin milă, comicul prin râs.

Desigur că atât tragedia cât şi comedia sunt legate de actualitate. Teatrul este de fapt o reactualizare a conflictelor etico-vitale, pe care fiecare din noi le-a trăit sau le va putea trăi. Dacă tragedia ne poate smulge prin sublim din actualitate, comedia, cu excepţia comediei de caracter — cea mai superioară formă a comediei — ne stârneşte veselia tocmai prin actualitatea ei. Comedia de moravuri sau de situaţii, comedia are ca unic scop reactualizarea slăbiciunilor noastre omeneşti. Prin aceasta ea este tendenţioasă şi morală. Nici din comediile lui Aristophan, nici din comedia lui Molière sau a celor moderni nu lipseşte tendinţa şi deci scopul moral. Chiar dacă o comedie se încheie fără concluzie etică, ea poate fi moralizatoare prin caricatura colţului de viaţă socială pe care ni-o oferă în plastica spectacolului. Acesta e de pildă cazul lui Caragiale. Când comediile lui Caragiale au văzut pentru întâia oară lumina rampei, burghezia noastră demascată s'a indignat acuzând pe poet de lipsă de moralitate. Chiar şi o parte din critică s'a asociat acestei învinuiri, pe care politicianii jigniţi i-au aruncat-o autorului ca pe o hotărîtoare anatemă. Obiecţiunea lor principală se sprijinea pe faptul că, în „Scrisoarea pierdută", toţi eroii sunt imorali şi că singurul erou moral este Cetăţeanul turmentat, şi el o fiinţă inferioară ca inteligenţă şi stăpânit până la inconştienţă de patima beţiei. Astăzi, după patruzeci de ani, când actualitatea imediată a comediei s'a cufundat în istorie, caricaturile caragialeşti apar ca nişte admirabile sinteze comice, iar priveliştea unitară a comediei şi lipsa de responsabilitate morală a fiecăruia din eroi fac din „Scrisoarea Pierdută" nu numai o capodoperă a comicului dar şi o operă moralizatoare. Fără ca să se poată trage o concluzie etică directă din fabula, situaţiile şi desnodământul acestei comedii, ea este totuşi morală prin rîsul sănătos ce-l provoacă caricatura unei societăţi cufundată în slăbiciuni şi vicii.

Orice comedie bună este deci şi etică.

Şi totuşi nici un gen literar nu intră mai des în conflict cu etica socială decât comedia. Aceasta mai întâiu fiindcă orice comedie, şi nu mai puţin comedia zilelor noastre, e strâns legată de actualitate. Cea mai bună comedie nu e decât închegarea într'o acţiune şi în jurul unei fabule a câtorva elemente de actualitate. De la revistă şi până la comedie nu de cât un pas. Azi nu mai e o taină pentru nimeni că şi comediile lui Aristophan au fost de fapt un fel de reviste de actualitate. Iar la noi cea mai bună comedie „Scrisoarea Pierdută" a lui Caragiale, ce este altceva decât o revistă politică de actualitate ?

Aducându-se actualitatea pe scenă, tocmai fiindcă caricaturizează actualitatea din sală şi fiindcă demască slăbiciunile omeneşti, slăbiciuni pe care atâţia spectatori le regăsesc în propria lor viaţă, ea supără şi indispune.

Şi e un lucru atât de omenesc ca să socoteşti cusururile tale ca dureroase plăgi morale atunci când ele îmbrăcate în ridicul îţi sânt zugrăvite la alţii. Cum n'avea oare să protesteze partidul liberal asistând la reprezentaţia „Scrisorii Pierdute" când în caricaturile de pe scenă recunoştea pe reprezentanţi de-ai lui şi când în viciile şi slăbiciunile şarjate de Caragiale întâlnea propriile sale păcate ? Orice smulgere de mască e pentru actualitate imorală, căci caricatura şi sarja sunt o desbrăcare de convenţional şi ipocrizie şi nimic nu supără mai mult decât această curăţire de fard a ridicolului burghez, această expunere de nuduri ale sufletelor omeneşti.

Dar actualizarea până la revistă a teatrului duce în mod fatal la libertinaj şi cinism, la deschiderea silită a tuturor uşilor, la precizarea, totdeauna inutilă pentru arta care cere discreţie şi se mulţumeşte cu simpla suggestie, a detaliilor celor mai riscate.

In numeroasele scandaluri teatrale din ultimii ani rare ori ceiace a supărat ş a jignit etica burgheză n'a fost concepţia piesei, ci în majoritatea cazurilor ceeace a răsvrătit critica şi opinia publică au fost detaliile.

Comedia lui Hasenclever cu pricina, desbrăcată de unele butade şi detalii picante sau de unele replici riscate şi cinice are o concepţie dintre cele mai morale şi cuviincioase. Concluzia care se desprinde din cele patru acte ale comediei e că nu poţi pune împreună într'o intimitate de familie doi bărbaţi şi o femeie fără să iasă bucluc. Proverbul lui Hasenclever e banal şi deprimant, dar în concluzie e moral. Dar când Hasenclever aduce pe scenă în costume moderne pe Dumnezeu, pe Sfântul Petru şi pe Maria Magdalena, când li pune în gură replici violente şi amare de filosofi cinici, când transformă sacrosancta împărăţie a Cerului într'o oareşicare gospădărie umană, în care circulă în voie patima şi minciuna, oricât de inofensivă ar fi această caricatură a Cerului pentru intelectualul sceptic şi blazat, ea devine scandaloasă pentru marea majoritate a publicului şi jignitoare pentru etica burgheză.

Este parcă o manie a dramaturgiei moderne să abuzeze de situaţii riscate şi replici picante pentru a gâdila instinctele şi provoca simţurile. Comedia bulevardieră franceză nu face decât asta, iar expresioniştii germani nu s'au dat înlături dela nici o brutalitate şi de la nici un cinism pentru a provoca sensaţie şi uimire şi pentru a desfăta prin ceeace are teatrul mai material şi deci mai trecător. Cinism deprimant şi umor sau pornografie cu perdea ori cu jumătate de perdea, ele nu lipsesc nici din opera dramaturgilor contimporani mai cu vază. Câte n'ar fi de spus în această privinţă despre drama şi comedia lui Bernard Shaw, unde jocul cu efectele exterioare şi materiale ale teatrului este dus până la absurd. Ce este altceva minunata lui comedie dramatică „Sfânta Ioana" decât o şarjă şi o persiflare, o actualizare până la brutalitate a unei epoci depărtate din istorie ?

Dar imoralismul de suprafaţă al teatrului contimporan, împrăştiat în interpretarea cinică a personalităţilor istorice, în situaţii riscate şi sensaţionale şi în replici violente şi picante, este şi el de fapt numai un simptom al decadenţei teatrale. Căci oridecâteori a trecut teatrul prin crize puternice el şi-a găsit un surogat în actualizarea şi materializarea până la neruşinare a elementelor dramatice şi scenice de suprafaţă.

ION SAN-GIORGIU

Curiozităţi

Gripa

Gripa face ravagii la Londra. Intr'o zi un sfert din personalul unei mari case de comerţ fiind bolnav, direcţia se văzu nevoită să ia măsuri de prevenţie şi-şi anunţă slujbaşii ca fiecare dintre dânşii, la prima indispoziţie simţită, să nu vină la serviciu, deoarece prezintă pericol pentru ceilalţi, mai ales în prima fază a boalei.

Zis şi făcut. A doua zi, din peste 100 de funcţionari, nu se prezentară decât *cinci :* o dactilografă, doi ucenici, un contabil şi un procurist. Ceilalţi se îmbolnăviseră subit de gripă.

Cum să-mi înving prostia ?

Editorii americani întrebuinţează procedee ingenioase pentru a vinde o carte care se desface greu : înlocuesc coperta iniţială cu alta şi schimbă titlul cărţii nenorocoase.

Astfel, unui volum de „Versuri" care nu se vindea deloc i s'a schimbat titlul în „Acasă, amante şi alte versuri" ; cartea s'a vândut ca pânea caldă.

„Amintirile marchizei de Pompadour" n'au avut succes fiindcă în America nu se ştie cine anume a fost această marchiză. Titlul schimbat în „Amintirile metresei regelui Franţei" i-a adus numaidecât zeci de mii de cumpărători.

„Femeia cu părul de aur" s'a vândut în cinci mii de exemplare. Cu titlul schimbat în „Mi-e dor de blondul meu iubit" s'a epuizat într'o lună având un nou tiraj de 50.000 exemplare.

Dar, cea mai senzaţională întorsătură în acest sens s'a întâmplat cărţii intitulate: „Călăuza practică a vieţii". Nimeni nu vroia să cumpere această „carte plictisitoare". Atunci i s'a dat un alt titlu : „Cum să-mi înving prostia", — şi acuma anual 200.000 de cetăţeni americani vor să afle cum pot să scape de propria lor prostie.

O stradă de două etaje

Parisul va fi cel dintâi oraş care va clădi o stradă cu două etaje. Subt o stradă din centrul oraşului se va construi un tunel de la un capăt la altul. Tunelul va fi de lăţimea străzii. Sus va continua circulaţia de toate zilele, iar prin tunel vor trece cu mare viteză automobilele, având să se oprească în anumite puncte.

Un proect similar se elaborează şi la Londra. Aci se lucrează planuri pentru o intensă reţea de străzi subterane, care să urmeze direcţiile actualelor artere principale de circulaţie.

Un „cadou"

Preşedintele republicii „Liberia" a Negrilor, d. King, Negru şi el, petrece actualmente la Paris.

Ministrul Tardieu i-a dat de curând un banchet, la care a concertat o orchestră de Jazz-band negritеană.

După banchet, dirijorul orchestrei a lăsat instrumentele Jazz-band-ului la portarul apartamentului ministerial, spunându-i că va trece mai târziu să le ia, sau va trimite un om după ele.

Peste două zile, un Negru se prezintă la portar şi-i zise ceva într'o limbă absolut necunoscută. Portarul îl luă drept trimis al muzicantului şi-i dădu instrumentele rămase în păstrare. Negrul încărcă instrumentele într'un automobil, dădu portarului 100 franci şi plecă.

A doua zi, un alt Negru apăru la portar şi-i ceru instrumentele. Fu extrem de mirat când află că instrumentele au şi fost predate unui gentleman negru.

Istoria aceasta a ajuns la cunoştinţa ministrului Tardieu ; acesta, drept despăgubire, înmână muzicantului un cec pentru a cumpăra alte instrumente în locul celor furate.

Dar în aceeaşi zi apăru în casa ministrului un alt Negru, de astă dată, într'o strălucită uniformă exotică. Acesta declară că vine din partea preşedintelui republicii Liberia şi este interpretul oficial al preşedintelui, care l-a însărcinat să remită ministrului un mare pachet şi o scrisoare.

Desfăcând pachetul, Tardieu a găsit în el un covor african de mare valoare şi două piei de leopard foarte frumos lucrate. Prin scrisoare, preşedintele Liberiei mulţumea ministrului pentrucă i-a făcut cadou instrumentele de Jazz, şi-l roagă să primească în schimb „aceste bagatele".

Din fericire, King a mai adăugat : „instrumentele muzicale care au fost înmânate de portar în ziua când venisem să vă las o cartă a mea de vizită, ca răspuns la amabila d-voastră invitaţie la banchet"...

Astfel, lucrurile s'au explicat spre mulţumirea tuturora.

Cronica Şahului

SOLUŢIILE PROBLEMELOR No. 94, 95 şi 96

de In.. L. Loewenton — Bucureşti

Problema No. 94 (poziţie corectată).

Alb: Ré8, Dé3, Té2, Th2, Na5, Cb7, Cd1, pioni a3, b3, d2, f2, f3, g3 şi g6 (14 fig).

Negru: Rh4, Dh1, Th5, Th6, Né1, Ng1, Ch3, pioni a2, a4, b2, d3, f4, g5 şi h7 (14 fig.).

Care a fost poziţia acum 52 de mutări?

Singurul, care a reuşit să deslege acest nod gordian, e D-l S. Rosenfeld din Bucureşti. De asemenea, menţionăm că în diagrama iniţială s'a strecurat o mică greşeală, adică în locul calului h3 se afla un nebun. Poziţia astfel publicată prezenta un duel, care deasemenea a fost descoperit de D-l Rosenfeld.

De oarece această problemă a stabilit un record dând posibilitatea de a se indica exact poziţia, care era acu 52 de mutări, este necesar să indicăm toată soluţia.

Astfel, după cum ne-a fost trimisă, de Dl. Rosenfeld, jocul retrograd a decurs astfel:

1. g3—g2, f4—f5; 2. Dé3—c5, f5—f6; 3. Dc5—c1, f6—f7; 4. Ré8—é7, d3—d4; 5. Re7—f6, d4—d5; 6. Té2—é8, d5—d6; 7. Té8—c8, d6—d7; 8. c8—c7, é1—é2; 9. c7—c6, é2—é3; 10. c6—c5, é3—é4; 11. c5—c4, é4—e5; 12. c4—c2, (T) b2×c3; 13. Tb5, c3—c4; 14. Na5—c3, c4—c5; 15. Nc3—b2, c5—c6; 16. Cd1—c3, c6—c7; 17. Dc1—d1, é5—é6; 18. Nb2—c1, a4—a5; 19. b3—b2, (N) a2×b3; 20. Rf6—é5, b3—b4; 21. Na4—c4, b4—b5; 22. Na4—f1, b5—b6; 23. Ré5—é4, a5—a6; 24. Ré4—é3, c6—c7; 25. Ré3—é2, é6—é7; 26. Ré2—é1, Rh4—g4; 27. f3×e2 (N) şi acum jocul e degajat (exact 52 mutări).

D-l S. Rosenfeld a fost deasemenea singurul, care a resolvat şi problemele No. 95 şi No. 96.

Urmează aci soluţiile:

Problema No. 95 (de Ing. L. Loewenton).

Alb: Rf1, Dg8, Tc6, Th1, Cd3, Cg1, pioni a2, b3, d2, c2, f3 g2 şi h2 (13 fig.).

Negru: Re8, Da5, Ta8, Nf8, pioni b5, b7, c7, d5, é7, f7 şi g7 (11 fig).

Se cere: Alb voia să anunţe un mat în trei mutări, tocmai când lovi un pion negru şi-l dete jos de pe placă.

„Aşezaţi exact pionul la loc".

Soluţia: Din poziţia dată se vede că singurul mat posibil va fi: 1. Ce5 ∼ 2. Df7+ şi 3. Df8+ mat, dacă s'ar putea dovedi că negrul nu mai poate face 0—0—0, căci altfel negru, răspunzând 1. 0—0—0 n'ar mai exista mat în a 3-a mişcare.

Analizând, poziţia dată, observăm că dacă punem pionul deplasat pe câmpul g6, negrul n'ar mai putea face 0—0—0, căci: I Albului îi lipsesc 3 figuri: 1. Nc6, pe alb bătut pe loc în f1 2. Ne6, pe negru, care n'a putut fi bătut, decât de pionul alb în b6 şi 3. pionul c2, care a trebuit să fi fost bătut în g6 de *pionul h7*. In altă parte şi de altă figură n'a putut fi bătut, căci nu am avea explicaţia poziţiei pionului pe g6.

II. Pionul c2, ca să ajungă în g6, a bătut 4 figuri negre, singurele care lipsesc pe placă, adică *N, C, C* şi un *T. Cum acest* T bătut în d3, e4, f5 sau g6, nu poate fi Th8, căci nu a avut pe unde eşi, pionul h7 deplasându-se după aceste bătăi, el e originar din a8 şi deci acela care se află actualmente în a8 este turnul din h8.

Deci 0—0—0 nu mai poate avea loc şi matul este cel indicat la începutul soluţiei.

Ori-unde am plasa pionul în altă parte de cât în g6, nu s'ar putea dovedi că 0—0—0 n'ar fi fost posibilă.

Problema No. 97 (de Ing. L. Loewenton).

Cele 5 probleme în 3 mutări actualmente sunt ale celebrului Sam. Loyd şi anume:

I. Alb: Ra2, Db6, p. c5
Negru: Ra4, p. b5 — Soluţia: 1. Dh6.
II. Alb: Ra3, Dd3, Nb4, Cf7
Negru: Rc6, p. é5 — Soluţia: 1. Db7—
III. Alb: Rd2, Tb5, Nd1, Cb2.
Negru: Rd4 — Soluţia: 1. Cd3.
IV. Alb: Rg4, Da8, Cd7, p. é6.
Negru: Rh7, p. é7 — Soluţia: 1. Da1.
V. Alb: Rf8, Tc1, Nf3, Cb6, p. f2.
Negru: Rf6 — Soluţia: 1. Cf7.

In consecinţă premiul de *Lei 500,* se acordă D-lui S. Rosenfeld-Bucureşti, care ne-a trimis soluţiile exacte ale acestor trei probleme.

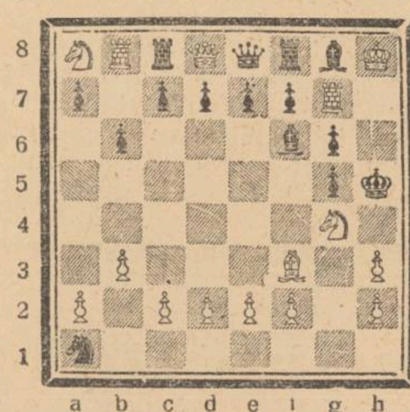
Cu această ocaziune, publicăm o nouă problemă analitică şi acordăm un *nou premiu de Lei 500,* pentru cea mai bună soluţie ce o vom primi cel mai târziu până *la 1 Aprilie 1929.*

PROBLEMA No. 206

de ingin. L. Loewenton — Bucureşti, (inedită)

Negru (15 figuri)

Rh5, Dé8, Tc8, Tf8, Ca1, Nf6, Ng8. Pioni: a7, b6, c7, d7, é7, f7, g5 şi g6.

Alb (15 figuri)

Rh8, Dd8, Tb8, Tg7, Ca8, Cg4, Nf3. Pioni: a2, b3, c2, d2, é2, f2, h2 şi h3.

„Cine câştigă?".

Rectificare: In problema No. 204 de Nerong nomenclatura este exactă. Alb are 10 figuri, iar în g3 se găseşte un turn alb şi nu un nebun!

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Cărţi şi Reviste

CEZAR PETRESCU: Omul care şi-a găsit umbra

Ultima scriere a d-lui Cezar Petrescu este un volum de patru nuvele, cu subiecte diferite, dar tratate cu tehnica măsurată, puternică şi plină de autoritatea pe care i-o cunoaştem din celelalte scrieri şi care-i dă dreptul să se servească de orice fel de material linguistic, arhaisme şi neologisme, fără să jignească exigenţele bunului gust.

In trei din nuvelele sale, autorul trăeşte probleme care-l fac să trateze subiectele în planuri diferite. Sunt probleme centrale în psihologie şi morală, probleme ce pun în discuţie diferenţa şi limita, armonia şi contrastul dintre viaţa exterioară şi viaţa lăuntrică, tainică şi profundă.

E mai ales marea şi încâlcita problemă a puterii celor netrăite, din frământarea haotică a vieţii adânci a inconştientului, tenziunea forţelor neîntrebuinţate în funcţiunea psichicului superior şi conştient, care rupe zăgazurile ce păreau atât de solide, dă năvală în lumea în care raţiunea se credea a tot puternică şi sfarmă echilibrul pe care educaţia, idealul minţii reci, convenţiunile artificiale l-au clădit o viaţă întreagă cu atâta stăruinţă şi răbdare.

Ion Burdea-Niculeşti din „Omul care şi-a găsit umbra" este omul care „s'a deprins să-şi pândească şi să-şi înfrângă slăbiciunile" pentru ca „într'o dilatare a fiinţei, absent de la tot ce e vremelnic şi hâd, să cunoască numai pentru dânsul ascensiunea descătuşată de rădăcinile pământului". El se voise singur, pentru că se voise tare, de aceia se desbrăcase conştient, rece, intenţionat de tot ce poate da neprevăzutul şi poate turbura mersul calculat spre un ţel al raţiunii: iubirea, paternitatea, prietenia.

Iar în clipa în care se crede stăpân pe cea mai bună terapie a animalului omenesc, „în fiecare seară trei zile de calcule", când „raţiunea fu pusă în dreptul ei: luciditate, răbdare, perspectivă alta decât cea mărginită, dobitocească a vulgului", când se simţea atât de stăpân pe sine şi ajunsese a se crede „omul calculat ca o maşină precisă, ce la o anumită mişcare face să joace ingenios, anumite, întotdeauna aceleaşi resorturi", un mic, mic de tot resort se defectează.

In împărăţia limpede a raţiunii, în funcţiunea realului, se strecoară o forţă intangibilă, simbolizată admirabil în umbra ce întovărăşeşte omul, umilă şi neobservată, şi disoluţia supra omului începe, urmărită pas cu pas de autor într'un tragism pătrunzător şi în atmosfera de spaimă a omului în luptă cu apariţiile, cu stafiile eşite din adâncurile vieţii sale lăuntrice.

Paginile în care sunt descrise primele faze ale obsesiunii, lupta cu umbra în vis, sunt de o rară putere de realizare. Atmosfera se creiază din cele dintâi pagini. Descrierea oraşului în ceaţă, aliază brusc concretul cu abstractul şi evocă lumea stranie, turburătoare, a cărei notă de funambulism îngrijitor e accentuată de întâlnirea cu beţivul. Aceasta dă o tonalitate curioasă de spaimă a omului rătăcit într'o lume în care nu se regăseşte şi pregăteşte ca un preludiu muzical prima întâlnire a lui Ion cu umbra lui.

Aceiaşi tonalitate sufletească domneşte în tot timpul povestirii, accentuându-se şi ştergându-se după momente, pentru a izbucni în note metalice şi triumfătoare în scena din urmă, care pare că ar fi vrut să se termine înainte de sosirea beţivului:

„Pe turla bisericii, cea dintâi rază a poleit crucea. Acuşi va incendia ferestrele şi toate se vor deschide ca la un semn: oraşul dezlegat de vrajă va începe larma lui cea de toate zilele. Acum e tăcere nefirească".

„Somnul" prezintă o altă lature a problemei. Ion Burdea-Niculeşti înăbuşise instincte sociale, puteri de viaţă care fac slăbiciunea dar şi valoarea vieţii omeneşti. Obsesiunea era un fel de reacţiune a lui însuşi împotriva unei artificiale mutilări, şi această mutilare purta în ea însăşi germenul disoluţiei. In *„Somnul"* e vorba de viaţa sexuală „perfidă şi dezgustătoare" înăbuşită în sufletul unei femei de o subţire calitate morală şi care apare în visuri libidinoase, îşi trădează fiinţa în sufletul curat al Cordeliei, când conştiinţa îşi ridică veghea, în timpul somnului. Tema acestei povestiri pare a fi ideia că fiara străveche nu înţelege să se plece şi să rămână încătuşată în cavourile ignorate ale sufletului. Ea stă la pândă ca în orice moment de slăbiciune sau de adormire a supraveghia în conştiinţa omului să se strecoare cu paşi neauziţi şi să-şi afirme fiinţa, să-şi întroneze drepturile. Totuşi drama finală ni s'a părut mai puţin motivată decât în omul care şi-a găsit umbra, poate pentru că ea se petrece prin răsfrângere în altă conştiinţă, care de fapt este singura care se disolvă sub corosivul unei gelozii patologice.

„Palace" are mai puţină atmosferă decât „Omul care şi-a găsit umbra", dar multă viaţă şi mişcare. Lumea, din această viaţă modernă, nu poate trăi nici o clipă cu ea însăşi, nu poate avea o clipă de reculegere şi de contact cu natura adevărată, nici în ea însăşi nici în jurul ei. Toţi locuitorii Palace-ului trăesc în bandă, în supraexcitaţia flirtului, alcoolului şi danţului. Personagiile tipice, unul reprezentând generaţia veche şi altul generaţia nouă, sunt Toto, bătrânul vlăstar decăzut al unui neam de viţă, parazitul şi histrionul îmbogăţiţilor de războiu, şi regele Charlestonului, omul cu dinţii tari, „le tombeur de femmes", cinic şi brutal.

Dar în satira fină şi uneori amară a moravurilor acestei speţe umane, ce sunt viligiaturiştii de după războiu, autorul găseşte scânteia omenirii adevărate, duioşia, nevoia de curăţire sufletească şi de contactul cu natura sub forma ei primitivă, fără fardul şi alterarea vieţii artificiale. Sufletul banal şi cinic, al lui Toto şi al Regelui Charlestonului îşi regăsesc umanitatea cu copiii şi în contactul cu viaţa pură şi sinceră a unei fetiţe, tânără şi fragilă, care este şi aci un simbol analog cu acel din „Omul care şi-a găsit umbra", bine înţeles nu sub forma aceia halucinantă şi bolnavă.

A patra nuvelă este o povestire încântătoare, de o primitivitate savantă, plină de humor şi înţelegere a celor simpli.

In scurt un volum care ne răzbună de multe lucruri mediocre pe care suntem nevoiţi a le citi.

ISABELA SADOVEANU

FLORICA RĂDULESCU: „In grădina înzăpezită" (Versuri)

Iată un debut făgăduitor.

D-ra Florica Rădulescu îşi caută un drum. Il va găsi? Să nădăjduim că da. Cele 70 de pagini, de poezie pe care ni le dărueşte, sunt dibuirea înfrigurată a unui suflet, care are ceva de mărturisit... Se rătăceşte uneori, pe drumuri încâlcite ale poeziei nouă, ritmul rupt, rima capricioasă. Se simte însă, în aceste versuri sbuciumul sincer şi fecund al unei sensibilităţi vibrante. Alte ori, d-ra Rădulescu se refugiază în jeţul confortabil al versului clasic: ritm cadenţat, rimă potrivită. Intre aceste două extreme, d-ra Rădulescu îşi caută, pripită, expresia.

Imagini pitoreşti înfloresc aproape în fiecare pagină. Şi peste tot — o minunată şi discretă stăpânire de sine, o înfrângere, o strângere în chingi a oricărui avânt:

Imi picură amurgul în suflet veşti amare
Când gânduri negre, crainici întunecaţi vestesc
De-acum, o toamnă lungă, nespus de tristă'n care
Eu nu voi mai culege din pomii ce rodesc!

Să însemnăm aci făgăduitorul debut al nouii poete. Să-l însemnăm cu nădejdea că „urmarea" va fi desăvârşirea însuşirilor de preţ care-aci mijesc îmbucurător.

V. DEMETRIUS: „Monahul Damian" (Roman)

D. V. Demetrius dărueşte cititorilor d-sale — mulţi şi credincioşi — încă un roman. Este, netăgăduit, cel mai bun din seria cu care acest prozator viguros a îmbogăţit literatura contimporană.

Cel mai bun — fiindcă e cel mai concis. Nimic de prisos. In romanele anterioare, erau desvoltări care puteau lipsi, erau capitole — peste care creionul albastru ar fi putut trece fără pagubă pentru opera întreagă.

Cel mai bun — fiindcă e şi cel mai bine scris. Nici o neglijenţă. In stilul cu vag şi impresionant parfum arhaic, stil atât de adequat subiectului am regăsit pe cizelatorul migălos şi priceput al excelentelor *Sonete* de-acum atâţia ani.

D. Demetrius a părăsit viaţa comună, viaţa de toate zilele aşa cum o vedem cu toţii, aşa cum o trăim cei mai mulţi. Şi-a ales un subiect dintr'o lume necunoscută marelui public, dintr'o lume învăluită de taină şi de superstiţie, din lumea mânăstirii.

A pătruns în această lume, cu un sentiment de cucernicie care animă fiecare rând, fiecare capitol, întreg romanul: d. Demetrius este un mistic. Şi poate că nu puţin din farmecul învăluitor al acestui roman se datoreşte sentimentului profund, care stă la temeiul cărţii.

...Două mânăstiri: una de maici; alta de călugări. Paralel, ni-se descriu amândouă vieţile atât de diferite şi, totuşi, atât de asemenea. Intre un călugăr şi o maică, se încinge o dragoste vinovată — una din acele iubiri fatale, vijelioase, care pustieşte ca un incendiu, care ucide ca o molimă.

Un fragment de viaţă, în care romantismul se îmbină — se îmbină, nu se ciocneşte — cu realismul. Dar oare viaţa adevărată, viaţa trăită, nu este o astfel de îmbinare?

Această iubire mare, covârşitoare se desfăşoară în cel mai rustic decor: codrul, bântuit de hoţi şi de lupi, codrul văzut iarna, sub albul de cretă al zăpezii şi vara sub risipa de culori a florilor de pădure... D. Demetrius zugrăveşte toate aceste privelişti cu un penel inspirat.

...Şi în acest cadru, nu lipsesc nici detaliile vulgare ale vieţii: ţiganca, în al căreia bordei din marginea satului, se întâlnesc iubiţii, rând pe rând, pereche cu pereche, ca la moară...

Dar romanul d-lui Demetrius trebue citit: sunt două sute de pagini, în care poezia frumoasă şi viaţa urâtă svâcnesc în pulsul viu al marilor adevăruri.

AL. TERZIMAN: „Stele sub nori" (Versuri)

D. Terziman este, incontestabil, poet. .

Volumul d-sale, cuprinde notări de stări sufleteşti, de peisagii—notări lapidare, în care d. Terziman excelează. Câteva trăsături de cărbune — precise şi dure — o imagină cuprinzătoare, care scapără ca o rachetă luminoasă asupra întregului tablou — şi punct...

In aceste mici *crochiuri*, în aceste schiţe prinse *sur le vif*, în care linia hotărâtă, sensibilitatea fină şi expresia lapidară se învederează deopotrivă,—d. Terziman izbuteşte să ne dea cele mai bune lucruri.

Să citim împreună *Sentinele* — de pildă :

In noaptea sură, fără stele,
In trista şi ploioasa noapte,
Pe-un dâmb pierdut, stăm fără şoapte
De veghe, două sentinele...

Stăm sprijiniţi de arme, şi
Cu ochii duşi în depărtări,
Scrutăm întinsul mutei zări,
Prin pânza nopţei cenuşii...

Şi'n ploaia ce se cerne'n stropi
Veghem, sub cerul greu de tuci,
Ca două 'ncremenite cruci,
Pe propriile noastre gropi...

Aceste mici poeme — din războiu unele, din temniţă altele, ca şi micile cântece de uşoară duioşie — ne fac să regretăm că d. Terziman scrie aşa de rar...

H. ST. STREITMAN: „Intre da şi nu"

O urmare la *Revizuiri*. La *Revizuirile* care, când apărură, acum patru-cinci ani, stârniră mai mult decât admiraţie, vâlvă.

D. Streitman, este un excelent observator, un pătrunzător analist şi un stilist subtil. Vede, gândeşte şi scrie. Ştie să vadă. Ştie să gândească. Ştie să scrie.

Intr'o frază, ca şi într'o însemnare de douăzeci de rânduri — d-sa are darul de-a închide un comentariu sau o concluzie.

In fond — un leneş. Se osteneşte prea rar să adnoteze viaţa. Insă lenea — spunea cel mai strălucit dintre leneşi, Rivarol — poate să însemne şi desgust de viaţă, dar şi dispreţ pentru viaţă. Nu ştiu dacă d. Streitman dispreţueşte viaţa sau e desgustat de ea.

Nu e nici sceptic, nici cinic. E şi una şi alta. Dar amândouă aceste atitudini nu sunt decât două din multiplele faţete ale sincerităţii.

De-aceia, înclin să cred că acest observator neîndurat al meschinăriilor cotidiane, acest apologet inspirat al minciunii, acest analist necruţător al prostiei, acest cântăreţ entusiast al hiprocrizei,—e un sensitiv. Un sensitiv, dar şi un estet: ştie că nu este elegant să clameze de pe scenă — asupra căreia, sunt ţintite toate privirile vulgului, — destăinuirile cele mai depe urmă ale sufletului lui.

Citiţi-i cartea! *Intre da şi nu* e o lume întreagă: o lume întreagă de gânduri bune, drapate în haina celui mai pur stil şi a celei mai superbe hipocrizii...

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

RÉGIS MICHAUD: Littérature Americaine. Edit. Kra, Paris.

Editura Kra, în intenţia de a prezenta o panoramă a literaturilor contimporane, a inaugurat o colecţie în care au apărut până astăzi o serie de lucrări ce iniţiază în linii generale pe cercetător, în literaturile: franceză (Bernard Fay), engleză (René Lalou), italiană (Félix Bertaux), etc.

Ultimul volum din această colecţie, „Literatura americană" de Régis Michaud, anunţa în preparaţie „Literatura spaniolă" de Jean Cassou, „Literatura rusă" de Victor Pozner, etc...

Intre literatura americană şi literaturile europene, de care am pomenit, Régis Michaud constată deosebiri însemnate.

Literatura americană e de dată relativ recentă. Nu are mai mult de o sută de ani de existenţă.

Literatura propriu zisă n'a fost niciodată în Statele Unite singurul şi nici cel mai important dintre instrumentele de expresie puse în slujba sufletului naţional. In America literatura n'a fost, ca în Franţa, de pildă, forma cea mai desăvârşită a sociabilităţii.

Intre ea şi istorie n'a existat în mod necesar o corespondenţă.

Autorul încearcă să justifice, astfel, împărţirea lucrării sale pe epoci caracteristice.

De la vârsta de aur în care Emerson, Thoreau, Hawthorne, Melville şi Edgar Poe, conduc destinele literare ale Americii, trecând prin expansiunea poetică din vremea lui Walt Whitman la triumful romanţiosului, la literatura socială, la romanul de aventuri şi de moravuri, tabloul evolutiv se opreşte mai mult la vârsta critică şi la renaşterea literară a romancierilor neo-realişti, a teatrului şi a poeziei noui. Nu sunt neglijaţi nici reprezentanţii curentelor de idei, filosofii, pamfletarii, criticii.

In sfârşit, întoarcerea la artă, tranziţia şi jazzul sunt notate atât în reacţiunile scriitorilor cât şi în cercetările estetice.

Astăzi, în America, toată lumea scrie. E un drept, spune Michaud, pe care-l dobândeşti odată cu certificatul de naştere. In Statele Unite, literatura nu are caracterul de mister între iniţiaţi pe care-l păstrează încă, în Europa. Cu cât ne apropiem de epoca actuală cu atât numărul romancierilor şi al poeţilor creşte. (Antologia nouei poezii americane, recent publicată de Eugène Jolas, la editura Kra, recenzează peste o sută de poeţi originali între douăzeci şi treizeci de ani).

Lucrarea domnului Régis Michaud este cu atât mai importantă cu cât autorul a trebuit să se străduiască în prezentarea acestei bogate producţiuni să elimine un mare număr de scriitori şi artişti pentru a deosebi personalităţile selecţionate şi reprezentative ale literaturii americane.

H. BLAZIAN

CUCERIREA VIEŢII

de DOCTORUL VORONOV

este, după părerea unanimă, cel mai senzaţional volum apărut în ultimele timpuri.

In această lucrare doctorul VORONOF arată ce va câştiga omenirea, urmând sistemul său de întinerire la oameni şi animale.

Găsiţi această interesantă lucrare în

„BIBLIOTECA DIMINEAŢA"

la toţi depozitarii de ziare şi la toate librăriile.

Preţul Lei 20

NEVRALGINE „JURIST" VINDECĂ DURERILE DE CAP

Activitatea publicistică a „Astrei"

Revista „Transilvania" şi „Foaia Noastră"

Organul de publicitate al societăţii culturale „Astra" din Sibiu, revista lunară „Transilvania", a intrat în al 60-lea an de existenţă. Peripeţiile, prin care a trecut această publicaţiune, le-am arătat cu altă ocaziune tot la acest loc. In anul trecut revista a fost pusă sub o nouă direcţiune şi putem constata, că din punct de vedere redacţional revista a făcut progres, deşi nu s'a desvoltat în direcţia proectată, adică să devină o revistă literară pentru clasa intelectuală din Ardeal.

Incercarea de-a face din „Transilvania" o publicaţiune literară pentru concentrarea în jurul ei a talentelor, consacrate sau neconsacrate, din Ardeal, era privită cu mult interes. Astăzi însă după un an de experienţă, putem spune, că n'a dat rezultatul aşteptat. Literatura propriu zisă aproape nu există în colecţia anului trecut, care a devenit mai mult o arhivă de informaţiuni istorice şi ştiinţifice .

Primul număr din anul acesta, apărut de curând are un caracter şi mai pronunţat de arhivă ştiinţifică. Literatura a dispărut aproape cu totul. In schimb materialul din acest număr e mai interesant decât în numerele anterioare. In deosebi relevăm articolul d-lui prof. Al Borza despre goralii din Tatra polonă şi notele istorice ale d-lui Ştefan Meteş despre viaţa bisericească a Românilor din Ţara Oltului.

D. prof. Borza crede, că goralii sunt sau români rupţi din trunchiul neamului cu multe secole în urmă, sau sunt urmaşi de-ai Dacilor, care au fost slavizaţi. O fericită întâmplare a făcut ca d. prof. Borza să descopere acest popor de „gorali" sau „munteni", care locuesc în Polonia, districtul Novysacz, spre nord de Tatra înaltă, în Carpaţii centrali, ocupând un întreg judeţ, cu câteva zeci de mii de suflete. Iată ce spune d. Borza despre aceşti „fraţi" pierduţi ai noştri:

„Prin toată înfăţişarea şi prin toate caracterele lor etnice se deosebesc de Polonezii şi Huzulii, care-i înconjoară. Am vizitat câteva case ţărăneşti, răzleţe ca în satele noastre de munte. In aceste vizite ne-a fost călăuză d. prof. de antropologie de la universitatea din Lwow, dr. Czekanowski, care necontenit accentua că specificul etnic, admirat aci de toţi străinii este de obârşie românească. Casele şi interiorul lor sunt exact ca cele ale ţăranilor români dela munte.

„Poporul acesta merită să fie studiat temeinic de etnografii noştri, pentru a dezlega precis şi documentat asemănările şi legăturile folkloristice şi etnografice, istorice şi etnice dintre noi şi ei. O parte din învăţaţii polonezi presupun o migraţiune pastorală românească prin veacul X—XII, peste Carpaţi în ţara goralilor. Pe lângă această teorie militează biserica cu „relictele" ei româneşti în aranjament şi pictură.

„Dar eu mă gândesc şi la o altă explicaţie posibilă. Fondul etnic-folkloristic comun goral şi român poate fi o moştenire veche dela strămoşii daci. Goralii ar putea fi prea bine daci slavizaţi complect (mai bine zis: neoslavizaţi). Iar Românii din munţii noştri pot fi daci romanizaţi. Limba este elementul etnic, care se câştigă mai pe urmă şi se pierde mai repede. Trainice sunt în viaţa unui popor portul şi casa cu uneltele şi mai trainice sunt obiceiurile, credinţele, superstiţiile; nu se pierd niciodată caracterele biologice-fiziologice de rasă şi de sânge".

Prin descoperirea sa, d. prof. Al. Borza pune o foarte interesantă problemă în discuţie. Savanţii noştri specialişti au un teren nou de explorat.

Slabele rezultate, obţinute de revista sibiiană sub raport literar, dovedesc că împrejurările de viaţă din Ardeal sunt şi astăzi mai prielnice preocupărilor ştiinţifice decât celor literare-beletristice. Făcând bilanţul publicaţiunilor apărute în Ardeal în cei zece ani de la războiu, vedem că prevalează mult lucrările cu conţinut documentar sau instructiv. Intrucât am putut să cercetăm acest lucru şi din alt punct de vedere am constatat, că publicul ardelean autohton preferă şi la cumpărat publicaţiunile cu caracterul arătat mai sus cărţilor sau revistelor de pură literatură.

Constatarea aceasta are ceva curios într'însa, căci acelaş public mnifestă faţă de presa politică din Capitală o atitudine diametral opusă. In politică preferă ziarele care ştiu să exploateze mai bine senzaţionalul.

In acelaş timp vedem însă că elementul senzaţional place numai în politică, căci turneele teatrale, care merg acolo cu piese senzaţionale, sau cel puţin crezute ca atare, nu impresionează publicul ardelean.

Astfel simte şi acţionează clasa intelectuală.

In ce priveşte pătura ţărănească putem face o constatare îmbucurătoare. Aceasta pare a fi obosit în frământările politice de opoziţie şi prin atingerea scopului politic, care a fost luarea în mână a guvernării, destinderea sufletească se produce îndrumând massele poporale din nou, spre preocupări culturale. Cartea ieftină cu conţinut folositor sau distractiv a început a se vinde mai bine şi poporul cere intelectualilor de la sate să le aranjeze petreceri cu coruri, declamări şi piese de teatru. Volumele cu poezii potrivite pentru declamat şi piesele teatrale, uşoare şi pe înţelesul poporului, au început a se cumpăra ca şi înainte de războiu. Incercarea făcută de soc. „Astra" de-a nu mai distribui broşurile din biblioteca sa poporală în mod gratuit ci pe bani, dar cu un preţ foarte redus, a dat rezultate bune. Cele nouă broşuri, apărute în anul trecut sub îngrijirea d-lui prof. Victor Lazăr, care a dat şi ideia suprimării gratuităţii, s'au vândut toate într'un interval de timp scurt.

Tot la insistenţa d-lui Lazăr s'a făcut o combinaţie cu foaia poporală „Foaia Noastră" din Sibiu, care va publica, deocamdată într'o singură pagină, material potrivit pentru popor, pregătit de organele „Astrei". Astfel societatea va avea în viitor şi pentru pătura ţărănească o publicaţiune periodică. De aceasta se simţea de mult nevoie şi suntem siguri că ea îşi va ajunge mai repede scopul decât revista „Transilvania", care nici în al 60-lea an de existenţă n'a reuşit să devină o bună publicaţiune literară pentru intelectuali cu toate că în ultimul an a avut şi mijloacele materiale necesare.

In strânsă legătură cu activitatea comitetului central stă şi acţiunea de propagandă culturală a judeţului Sibiu, care a ajuns să fie cel mai activ dintre toate. In nici un judeţ nu s'a desfăşurat o muncă atât de bine chibzuită şi cu efecte atât de evidente pentru popularizarea culturii şi luminii la sate. De când stă în fruntea acestui judeţ d. prof. Silviu Ţeposu numărul bibliotecilor la sate a sporit considerabil şi pentru anul acesta s'a hotărât înfiinţarea a încă 80 de astfel de biblioteci, pentru care scop s'a alocat în buget suma de 140.000 lei. Afară de acestea s'a hotărât să se aboneze „Foaia Noastră" pentru toate cercurile culturale din judeţul Sibiu, ca prin coloanele ei conducerea judeţului să-şi poată creia un contact mai strâns cu populaţia de pe teritorul său.

ION BAILĂ

INSEMNĂRI

Gazeta literară

Tocmai ne pregăteam să salutăm cu prietenie „Gazeta literară” a d-lui Liviu Rebreanu, — când ziarele ne anunţă dispariţia ei.

Apariţia unei reviste la noi — mai ales una pusă subt conducerea d-lui Liviu Rebreanu — este un eveniment îmbucurător. Iar dispariţia unei astfel de publicaţii, numai după două numere, ne pune pe gânduri.

Cu atât mai deziluzionat trebue să fie Ministerul de instrucţie care se grăbise să şi recomande revista, printr'o circulară adresată directorilor de şcoli.

Aşa da...

Ziarele spun că, în ultima şedinţă a cenaclului „Sburătorul”, au citit opere d-nii I. Peltz, general Al. Văitoianu, etc., şi d-ra Ticu Arhip.

Bravo, domnule general! Decât afaceri ambetante — mai bine literatură cu d. Pelz şi cu d-ra Arhip.

Asta îţi dă, cu siguranţă, cel puţin „un bilet de liberă petrecere” în ţara literelor.

Nedumerire

O revistă literară se declară nedumerită. Oare cum trebue să se scrie numele cunoscutului scriitor: Pătrăşcanu sau Patraşcanu?

(Rugăm revista să se întrebe în numărul viitor dacă „sau” a fost bine întrebuinţat. Nu trebuia „ori”?).

Această revistă nedumerită, în faţa unei chestii covârşitoare pentru puterile ei („facem apel, spune direcţia revistei, la distinşii noştri filo şi psiho-logi pentru a ridica povara de pe suflet”), ar fi putut găsi un mijloc mult mai simplu: directorul revistei n'avea decât să ia din raft „Un prânz de gală”. Ar fi găsit scris pe copertă: D. D. Patraşcanu.

Şi nedumerirea s'ar fi dumerit pe loc fără „filo” şi „psiho-logi” — ci numai printr'un gest inteligent al mânii...

S. S. R.

Noul comitet al S. S. R.-ului s'a ales acum câteva zile.

„Alegerea s'a făcut, — cum spun ziarele, — sub preşidenţia poetului Obedenaru”.

Acest „poet” a proclamat rezultatul votului: alegerea a foarte multe elemente extremiste: d-nii I. Vinea, Camil Petrescu, Radu Dragnea (care, fiind complect necunoscut, credem că face parte din aceiaşi tabără). Vra-să-zică, în ultimul timp, literatura română a croit-o spre avant-gardă.

Cenzor al Societăţii a fost ales d. Romulus Voinescu, fost şef al Siguranţei Generale.

D. Liviu Rebreanu, preşedintele S. S. R.-ului, — un scriitor autentic al realităţilor noastre, — merita un alt anturagiu.

Creaţie

„Femeia, — spune d. Mihail Dragomirescu în „Falanga”, — nu poate fi creatoare decât în mod *fiziologic*... Nu poate crea artă”.

Păcat că d. Dragomirescu nu-i femee — că n'a fost femee, adică, acum vre-o treizeci-patruzeci de ani. Ţara nu i-ar fi cunoscut creaţiile de artă.

Iar mai departe d. Dragomirescu spune: „Femeia are numai *genialitate fiziologică*... pe când bărbatul are genialitate psiho-fizică”.

Inţelegem inferioritatea: pe când, „genialitatea fiziologică” a femeii are un repede sfârşit, genialitatea „psiho-fizică” a bărbatului este, cel puţin în prima-i parte, mai de lungă durată...

Taină

Intr'o revistă de avant-gardă, găsim următoarea scenă a unui flirt petrecut la un restaurant:

„Am cunoştiinţe internaţionale. Domnul Smrz, desigur cehoslovac, apărea la acelaş restaurant cu gesturi şi gusturi culinare identice: ecoul personalităţii mele. Intorceam pagina „*Cuvântului*” în acelaş moment şi îşi lăsase mustaţa ştirbă la mijloc. Imi plăcea: mă iubesc şi vecinul mi-era oglindă. Timid, nu ştia cum să mă apropie. Ca să-i ajut trecerea Rubiconului l'am întrebat: — De ce mă urmăriţi Domnule Smrz?” Domnul Smrz inspiră aier, repetă, (asfixia?) pieptul crescu pneu reclama Michelin, încercă ochii de broască şi se declară emoţionat de întrebarea mea afară din program”.

Bucata este iscălită *saşa pană*.

Atât după forma feminină a acestui nume, cât mai ales după flirtul între cei doi parteneri, — eram dispuşi să credem că avem de-aface cu d-ra ori cu d-na *saşa pană*.

Dar Saşa este diminutivul lui Alexandru. Apoi colegi de redacţie ne spun că *saşa pană* umblă în costum masculin.

Şi nu mai pricepem nimic...

Seducătorul

Ziarul „Vremea” a luat un interview d-lui Eugen Lovinescu din str. Câmpineanu, Bucureşti.

„D-sa este ceiace francezul numeşte „un charmeur”, — spune intervievverul, — te cucereşte fără să simţi. De aceia n'aş sfătui pe duşmanii d-sale să-i calce pragul, nu de altceva, dar i-ar pleca prieteni. Când ai intrat în casa d-sale eşti un om pierdut, îi aparţii. D-l Lovinescu n'are decât să zâmbească fin şi să surâdă discret şi iatăte cucerit.

„Dacă ţi-ar cere: să scoţi din fundul Atlanticului tezaurele Invincibilei Armada, să devii paraşutist sau să admiri pe d-l Mihalache Dragomirescu, ai promite, ai trebui să promiţi şi te-ai ţine de cuvânt”.

Interviewul este iscălit cu un nume masculin.

D. Eugen Lovinescu este un om periculos: te poate face scafandru, paraşutist, etc. — într'un cuvânt... „îi aparţii”.

Lumea literară deci, care nu vrea să-i aparţină, să se păzească de casa fatală din str. Câmpineanu No. 40. — *M. Sevastos.*

Un roman de Stejar Ionescu

Ultimul număr al „Vieţii Româneşti”, care aduce un sumar bogat şi variat, publică începutul unui roman inedit al scriitorului Stejar Ionescu, mort în împrejurări atât de tragice anul trecut.

Acest scriitor a debutat cu „Domnul dela Murano” în „Adevĕrul Literar”, al cărui colaborator regulat şi preţuit a fost până în clipa din urmă.

Domnul Ionel Teodoreanu prezintă cetitorilor ultima-i operă în cuvinte călduroase şi înţelegătoare.

Ceiace caracterizează debutul scriitorilor tineri, e izbucnirea anarhică a talentului lor încă în stare de zăcământ brut, tumultul, excesul, jocul gratuit al forţelor nedisciplinate, — oferind priveliştea zimbrilor cu coarne heraldice şi coame zburlite, umplând pădurile care n'au cunoscut securea, de ropotul copitelor.

Intre scriitorii apăruţi după războiu, doi numai, după câte ştiu, derogă de la această normă: Lucia Mantu şi Stejar Ionescu. „Miniaturile” Luciei Mantu, şi „Domnul dela Murano” al lui Stejar Ionescu, deşi opere de debut, au calmul, sobrietatea deliberată şi distincţiunea unei premature maturităţi. Emblema acestor volume nu este zimbrul barbar, ci lebăda ostatecă în parcurile cu ape, tăceri şi toamne aristocratice.

Actual prin expresia artistică, „Domnul dela Murano” este inactual prin suflet ponderat, cuviincios, abea ironic, timid în faţa vieţii — sau poate distant, — al creatorului său. Expresia artistică a „Domnului dela Murano” este contemporană cu metafora-monoclu a lui Paul Morand, dar sufletul creatorului său se însoţeşte mai curând cu Henri de Régnier, scriitorul care preferă ferestrelor oglinzile: solemnele vitralii în care-ţi vezi procesiunile sufletului. „Domnul dela Murano” e captivul acestor oglinzi, şi de aceia, cetind volumul, rămâi cu o impresie de pace melancolică, de reculegere, de tăcere şi de singurătate resemnată.

Aşa dar „Domnul dela Murano” nu este un *câmp de luptă al vieţii*, ci dimpotrivă, *un refugiu împodobit împotriva vieţii*, aşa cum e şi întreaga operă a lui Régnier, cu care „Domnul dela Murano” avea unele asemănări.

Intâiul roman al lui Stejar Ionescu se intitulează : „Game”. Semnificaţia titlului ar fi cam aceasta : după cum într'o gamă, pornind dela *do* şi trecând printr'o succesiune de note, ajungi tot la un *do*, registrul notei numai fiind altul, tot aşa omul pornind în viaţă cu o tonalitate sufletească, o regăseşte, aceiaşi, mai gravă fiindcă e în registrul altei vrâste, — tocmai atunci când socotea că se depărtase mai tare de ea.

Această viziune a vieţii sufleteşti pare a-l fi determinat pe Stejar Ionescu să-şi aleagă titlul „Game”.

Să fie oare în acest titlu amărăciunea, modest exprimată, de-a nu putea evada din tine însuţi, de-a cădea mereu în braţele propriului tău suflet chiar în clipa când te socoteai desrobit de el, aşa cum în nuvela lui Villiers de l'Isle Adam „La Torture par L'Esperance”, prizonierul care evada cădea în braţele ironice ale marelui Inchizitor tocmai în clipa când vedea libertatea ?

Sau dimpotrivă, să cuprindă acest titlu mândria, iarăşi modest exprimată, a inalterabilităţii sufletului pornit în viaţă ca legendarii cavaleri cruciaţi spre Sfântul Mormânt, şi ajuns la capătul vieţii au aceiaşi lance cu care pornise?

Cine ştie!

Stejar Ionescu îşi începuse „Gamele” în primăvara anului 1928. Proecta două sau trei volume, în decursul cărora ar fi cuprins întreagă, claviatura vieţii eroului său principal, Marc Lecuja, desfăşurându-i succesiunea de game sufleteşti cu reeditarea periodică a aceloraşi note, schimbător fiind numai registrul, din ce în ce mai grav, al vârstelor treptate.

In vara aceluiaşi an, Stejar Ionescu, ajuns abea către sfârşitul primei părţi a întâiului volum, s'a săvârşit din viaţă prin moarte năprasnică: un automobil care-l aducea dela Slănicul Moldovei către Târgul Ocna, l-a răsturnat în apa Slănicului, zdrobindu-l de o stâncă pe care a rămas o noapte întreagă, cu faţa spre stele şi braţele în valuri. Ursita a încheiat cu o disonanţă aprigă zilele celui care concepea viaţa ca o succesiune de game.

„Viaţa Românească” începe publicarea acestui roman neisprăvit.

După apariţia întregului fragment rămas, sprijinindu-i pe ceiace a realizat Stejar Ionescu şi pe informaţiile pe care i le-a procurat soţia lui, domnul Ionel Teodoreanu va încerca să schiţeze — ne făgădueşte d-sa — linia de curgere pe care ar fi avut-o acest râu calm şi curat, absorbit brusc de pământul suveran.

Mărunte

— O revistă de avant-gardă anunţă astfel că unul din redactori devine major: „La Buştenari, 101 salve de tun vor împuşca pe Dumnezeu”.

A devenit major. Prin urmare revista va avea un redactor mai puţin.

— Un interviewer descrie astfel pe d. I. Minulescu în „Gazeta Literară”: „Strigă la dumneata, gesticulează, izbeşte cu pumnul în masă şi te dă afară”.

Nu-i aşa de grobian d. Minulescu. Nu dă afară chiar pe toată lumea...

— A apărut un elegant volum: „Printre apostoli” (Ed. „Cartea Românească”), în care d. Const. Kiriţescu a strâns amintiri din trecutul şcolii noastre. Sunt tipuri şi împrejurări interesante.

Asupra acestui volum vom publica o recenzie într'unul din numerele viitoare.

— „Viaţa Românească”, ultimul număr, cuprinde un fragment de roman al regretatului Stejar Ionescu, impresii din călătorie („Dela New-York la San Francisco”) de d. Aureliu I. Popescu, bucata „Nenea Iancu Dărescu” de d. Constantin Kiriţescu, „Judecăţi şi judecători de alădată” de d. Radu Dimiu, „Invenalis în româneşte” de Const. I. Balmuş, etc.

— O carte celebră a apărut şi s'a depus la librării celebra operă a scriitorului *Emil Ludwig* tradusă de d. C. Săteanu:

Emil Ludwig este cel mai mare biograf contemporan, autorul monumentalelor biografii asupra lui Napoleon, Goethe, Bismark, Crist.

Volumul I *Geniu şi Caracter* cuprinde următoarele biografii, minunate studii critice literare:

Despre portretarea istorică, *Voltaire, Erederic al II-lea, Shakespeare, Goethe şi Schiller, Rembrandt, H. Bang, R. Dchmel, Lord Byron şi Lassane, Balzac, Lionardo da Vinci, Walter Rathenau, Lenin, Napoleon convorbind cu Wieland şi Goethe. Geniu şi Caracter.*

Volumul de peste 300 pagini este pecedat de două portrete ale autorului şi de o schiţă biografică.

Domnii librari din provincie îşi vor adresa comenzile la tipografia „Albina” str. Seulescu 1, Iaşi.

Chirurgia viitorului...

Chirurgia modernă a făcut enorme progrese, ajungând până acolo că unui om bolnav i se poate scoate cu destulă uşurinţă organul afectat. Omul poate trăi fără un rinichi, cu intestinul scurtat, etc.

Cu mult mai interesantă însă ar fi medicina dacă ar reuşi nu să extirpeze organul bolnav, ci să-l înlocuiască cu un organ sănătos.

Aceasta este chirurgia viitorului... Premergătorul acestei chirurgii este celebrul doctor Voronoff, care ocupându-se ani de zile cu grefarea unui anumit organ, pentru a obţine anumite efecte, a făcut în acelaş timp cercetări şi studii în legătură cu „grefarea” tuturor organelor.

Singura piedică reală pentru dezvoltarea acestei ramuri atât de importante a chirurgiei, este lipsa „pieselor de schimb”, căci acestea trebue să fie tot organe omeneşti, şi nu de animale. Este posibilă totuşi substituirea organelor scoase de la animalele înrudite cu omul, maimuţele.

Această problemă a „grefării” pieselor uzate din corpul nostru este expusă în chip magistral de însuşi doctorul Voronoff în volumul „Cucerirea Vieţii” apărut în traducere românească în Biblioteca „Dimineaţa”. Preţul unui volum 20 lei.

Librăria Cooperativă
C. DOBROGEANU-GHEREA
Str. Sf. Ionică No. 5

recomandă următoarele cărţi, cu preţuri excepţional de reduse

Adler Max: Marx als Denker, Halden der Sozialen Revolution, Kant und der Marxismus etc.
Bernstein Ed.: Ferdinand Lassale, Volkerbind oder Staatenbund, Briefe von Engles an Bernstein.
Angelica Balabanoff: Erlebnisse und Errinerungen.
Cunow: Politische Kafeehauser.
Danneberg: Soz. Demokr. Gemeinde Verwaltung in Wien.
David E.: Referentenfuhrer.
Tatiana Grigorovici: Die Wertlehre bei Marx v. Lassale
Kautzki: Der Ursporung des Christentums, Marx okonomische Lehren, Thomas More u, seine Utopie.
Mac Donald: Unsere Politik.
Mehring: Geschichte der Deutschen Soz.-Demokratie.
Ruhle: Geschichte der Revolutionen Karl Max.
Val. Marcu: Lenin.
Gorki: Foma Gordejev, Matiei Koshemjakin, Erlebnuisse etc.
Sinclair: Die goldne Kette.
Sinclair: Nach der Sintflut.
Sinclair: Zimmermann, etc.

Din revista social-democrată *„Der Kampf”* în afară de numerele curente şi anii completi 1909, 1916, 1922, 1925, 1926, 1927.

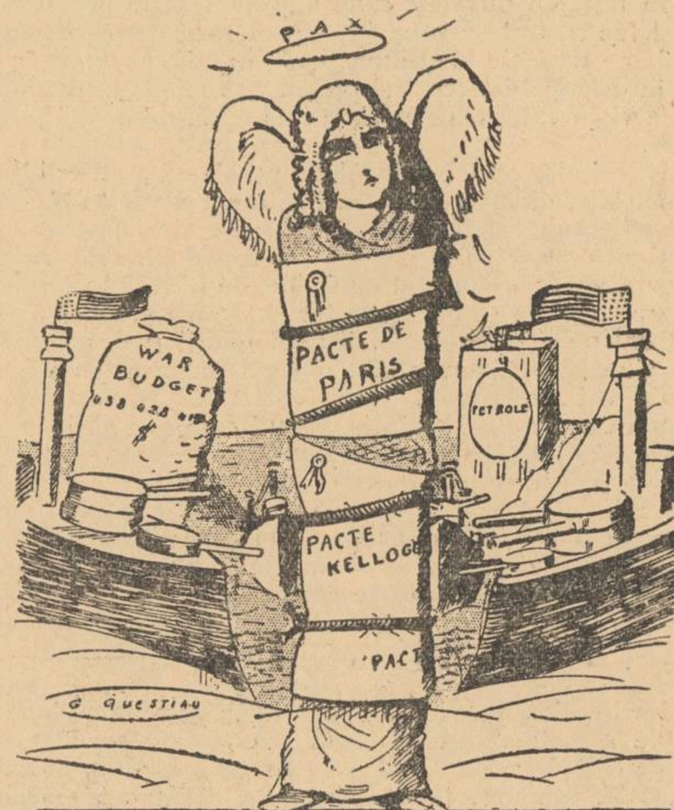
Se primesc comenzi pentru streinătate. Se fac expediţii în provincie contra ramburs. Toţi tovarăşii trebue să viziteze singura noastră librărie cooperativă socialistă.

Proteza „Dentară“
Dentiştii asociaţi
Str. Biserica Enei No. 9

Clinică Dentară modernă
înzestrată cu aparate electrice perfecţionate
4 SĂLI DE OPERAŢIE
în continuă funcţiune
dela 8 dimineaţa până
la 8 seara fără întrerupere
Lucrări de precizie în
AUR, PLATINĂ, CAUCIUC
PLOMBE de tot felul
Extracţiuni nedureroase
ASCENSOR | INLESNIRI DE PLATA (Rate) | Tel. 338|27

Pacea

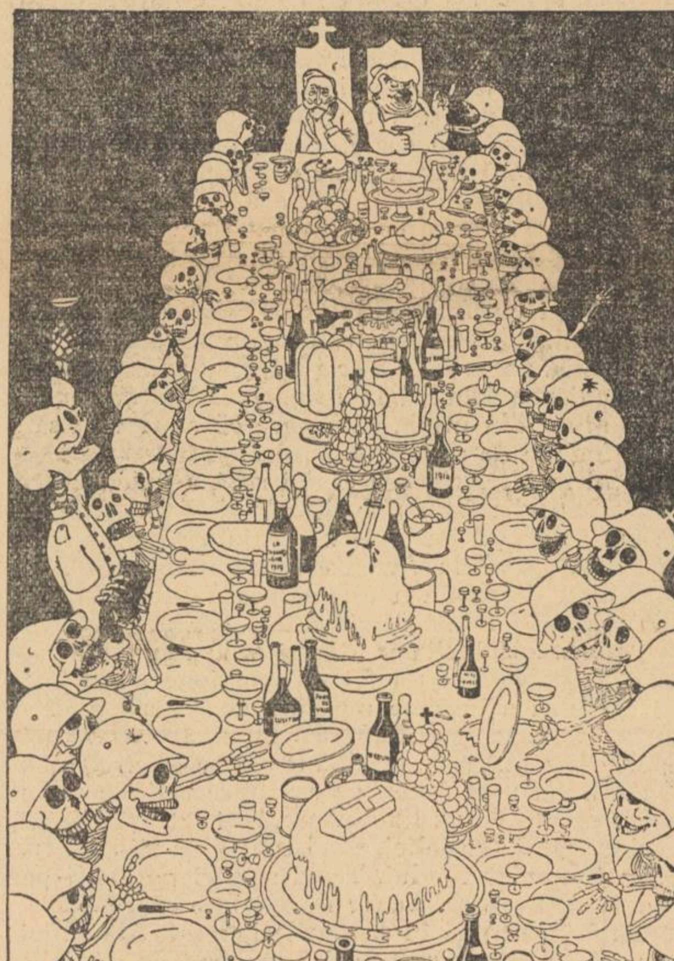
„Senatul american a ratificat Pactul Kellogg”.

Ingerul păcii : Cred că m'am înarmat cu pacte pentru totdeauna !

Banchetul din urmă

„Serbări strălucite au avut loc la Doorn la a şaptezecea aniversare a Kaiserului”.

Toastul celor uitaţi: — Celui mai laş...

Umor sovietic

— N'au fost în stare să găsească un desenator treaz, care să facă o diagramă cum-se-cade. Uite ce linie strâmbă!

TIP. „ADEVĔRUL” S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL IX. — No. 429

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 24 Februarie 1929

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Psihologia amănuntului

Se întâmplă de-atâtea ori să ni se pară ceva de seamă și, cu măcinișul timpului, să constatăm numai spumă și vânt. Pe de altă parte lucruri banale, chestiuni de care ne lovim zilnic, fără să le dăm nici o importanță, să conție miez și încă surprinzător de mult.

Dacă vrei să vezi ceva, nu deschide ochii mari, ci fă-i mici și vei vedea mai bine! Când te uiți la o bucată de carne, nu vezi decât o bucată de carne, când o pui însă la microscop vezi o lume întreagă de-o arhitectură minunat de măiastră. Se întâmplă să-ți vorbească un om o noapte întreagă și să-l crezi și într'o zecime de secundă îi prinzi o mică tresărire de geană și toată vorba lui a ajuns la nimic: ai înțeles că nu trebue să-l înțelegi.

In medicina organică s'a procedat bine: orice organ a fost urmărit în toată evoluția lui embriologică atât pe calea onto, cât și pe cea filogenetică. Astfel s'a ajuns sau se va ajunge pe încetul la înțelegerea rostului și funcțiunii oricărui organ. In ce privește psihologia însă s'a dat greș. Religia cu morala a permis mai repede disecarea corpului decât a sufletului. Nudul fizic a fost mai repede admis decât cel psihic. Cauzele? Ni s'ar părea ușor de înțeles: *seminudul e obscen*. Un pictor cu greu va îndrăzni să expue în public tabloul unei femei cu poalele date peste cap, dar goală complect, da. Din punct de vedere psihic e obscen să ridici o parte din vălurile ce maschează sufletul omenesc, dar când îl vom înțelege întreg, când ne vom da apoi seama că toți suntem la fel în ce privește contrucția psihică, atunci nu va mai fi nimic obscen.

Contra psihanalizei a sărit la început o lume întreagă. Aceasta pentru simplul motiv că a început a ridica poalele sufletului. Când îl va putea însă prezenta nud complect, va începe și admirația. Și ce a făcut psihanaliza? A găsit o metodă ca să poată proceda și cu sufletul cum s'a procedat cu fizicul: să urmărească evoluția onto și filogenetică a fiecărui fenomen psihic, fie normal, fie patologic. Scopul? Cu ajutorul înțelegerii să putem interveni acolo unde e nevoe.

Inchipuiți-vă un gurmand, pe care îl cunoașteți sau un bețiv sau, în fine și mai ales, un pervers bucal că ar veni la noi în tratament și i-am spune așa pe nepregătite că e un „fixat de mamă-sa", că el nu iubește nimic pe lume — nici chiar sexual — decât pe scumpa lui mamă, care e poate moartă de mult! Cum să nu sară omul în sus și să nu i se pară că nu suntem în toate mințile? Dar nu numai el, ci ori și ce om întreg la minte căruia i s'ar plânge de cele ce i le-am spus, ar crede la fel. Cine a mai pomenit așa ceva? Asta ar însemna că îl crezi pe el nebun sau criminal, nu e așa?

Dacă l-am duce însă de-alungul vieții lui proprii până în cea mai fragedă copilărie, analizându-i instinctele normale, apucăturile și o serie întreagă de fenomene psihice — o repet, de-ale lui — la urmă s'ar uimi „ce minunate și ascunse sunt căile Domnului" și nu i s'ar mai părea nimic urît și obscen pentrucă ar înțelege că e omenesc și că nu e numai el așa.

Un exemplu, excesiv de banal: nu e așa că se obicinuește a spune că „îți lasă gura apă" după un aliment care îți place mult? Dar se spune acelaș lucru și în legătură cu o femee frumoasă și încă și mai vulgar: se zice că „îți curg balele după ea". In primul caz găsim ceva foarte natural ca, în fața unui aliment plăcut, să ți se umple gura de salivă. Intr'al doilea — deși se zice și chiar cu mai mare intensitate — ni s'ar părea ceva deplasat. Mai degrabă ne-am aștepta la iperfuncțiunea altor glande decât a celor salivare. Nu mai vorbim de cazurile când „îți lasă gura apă" după un obiect oarecare de lemn sau de metal. Aicea e chiar absurd — deși se zice și în astfel de cazuri. De ce se *zice?*

Eu am o fetiță de cinci luni și i-am cumpărat într'o zi o jucărie de celuloid în mai multe culori și, natural, și cu „zurnăială". Când m'am apropiat de ea să i-o dau au început a-i luci ochii și gurița i s'a umplut de salivă. Și, ca să mă convingă că ea nu înțelege „plăcutul", frumosul etc., decât ca ceva bun de mâncat, a și dus jucăria la gură ca să-i încerce gustul. Neconvenindu-i, a început a prufăi saliva afară ca și cum ar fi vrut să-i spună jucăriei: „nu meritai să-ți prepar consumarea"! Dar uitându-se din nou la ea, iar îi veni poftă s'o mănânce și aceasta va face-o până ce va diferenția — așa sper — „frumosul" de „bun". Când o vede pe mama sa, iar i se umple gura de salivă. Pentru ea mama e un aliment. Mamă, mamelă, lapte e un tot inseparabil „bun de mâncat". Atâta a învățat, atâta știe.

Această fază din viața oricărui individ, în care nu examinăm calitățile a tot ce ne înconjoară decât din punct de vedere al „bunului de mâncat" se numește, după Freud, *faza bucală*. Totul ce e plăcut în această fază, ne excită glandele salivare în primul rând, ne face să ne lase „gura apă". Când un individ întrebuințează acest fel de a vorbi, el nu face decât să se pue — în mod inconștient — pe acelaș punct de vedere, care i-a fost principalul în copilărie. Dacă însă nu se va mulțumi cu zisul ci într'adevăr îi va lăsa gura apă la vederea unui obiect plăcut sau a unei femei frumoase de ex., aceasta înseamnează ceva mai mult. La el nu s'a menținut numai un fel de a vorbi, dar *s'au menținut și aceleași reflexe* care i se trezeau odinioară la vederea primei femei, adică a mamei sale. Acestora li se zice *„fixați de mamă"* și sunt într'adevăr, indiferent de faptul că ei nu-și dau seama de aceasta. Ei confundă în mod automat, inconștient orișice femee cu mama proprie. Această păstrare a vechilor reflexe a încurcat desvoltarea normală a altor reflexe, care trebuiau să le urmeze celor dintâi ș. a. reflexele aparatului genital. Aceștia au rămas din punct de vedere psihosexual niște infantili cu predispoziție la perversiuni sau nevroze, după intensitatea eului lor moral.

In psihanaliză se cercetează momentele psihologice, (traumatismele psihice— Freud) cari i-au reținut pe unii indivizi în această primă fază.

Un bolnav îmi spunea următoarele: „eu pot să spun că am fost înșelat în educația mea. Când ești mare ți se cere să fii sănătos din punct de vedere sexual, să știi tot, căci altfel ești un neputincios de care râde lumea. Pe mine m'au ținut în complectă ignoranță înecat în familie și m'am învățat a reprima în vehemență acest instinct; eu *am luat în serios educația* că această lature a vieții e scârboasă și că nu se ocupă de ea decât stricații și oamenii de nimic și acum... acest instinct apucă pe-aiurea numai pe calea normală nu... *am fost un înșelat și sunt un nenorocit"*.

Instinctul sexual uman nu se compară cu cel animal. La om e susținut sau reținut de o serie întreagă de procese psihice. Când i se inhibă pe cale ideatorie, ca la bolnavul de mai sus, reflexele primare (ale tubului digestiv) nu sunt la timp înlocuite cu cele genitale și ne dă o întreagă categorie de „fixați" complect sau parțial în prima fază.

Aici se numără după cum am amintit gurmanzii, bețivii (sugacii) și, natural, perverșii bucali. Se învârtesc continuu în jurul gurii. De-aici se recrutează în mare parte și artriticii care consumă mai mult decât pot arde: alimentează mai mult individul decât speța din ei.

Acestea sunt cazurile mai pronunțate care ating sau intră de-abinelea în cadrul patologicului, dar noi păstrăm cu toții amintiri dragi din această primă fază. Astfel, în primul rând sărutul care n'are nimic de-a face cu procreația. „Imi vine s'o mușc, s'o mănânc de dragă". Apoi mania fumatului care s'a lățit așa de vertiginos prinzând și femeile în timbru masculin (doritoare de... mamele străine) manifest latent, fizic sau psihic. Sunt și arte și meserii care derivă din interesul culminant ce i se dă gurii în copilărie: cântăreții vocali, veșnicii oratori, dentiștii și specialitățile medicale ale acestui segment de corp. Aceștia își desvoltă inconștient aceste facultăți pentrucă le place organul ca atare tot așa după cum fetișiștii piciorului se vor face ortopezi sau negustori de ciorapi, cizmari etc.

Acestea sunt lucruri normale, omenești și patologicul nu se deosebește decât numai prin accent.

Unde e obscenul? Prin psihanaliză se caută descurcarea ițelor, înlăturarea piedicilor psihologice cari îl rețin pe individ într'o fază nelăsându-l să-și facă evoluția normală spre faza adultă, cu egemonie genitală și nu bucală sau... altele despre care vom vorbi altă dată.

DR. C. VLAD

Strofe...

Peisaj provincial

Atmosferă grea de urbe,
Rea și proastă, rea și proastă...
Străzi murdare, vechi și curbe
Și-o monotonie vastă.

Sensație

Stau cu mâna dragei mele
Intr'a mea și-o strâng cu frică.
Intre degetele grele
Parcă-am prins o rândunică...

Carte postală

Cine crezi că se gândește
In acest oraș la tine
Și mereu își amintește
De demult, — ghicește, cine?

De ghicești, răspunde 'ndată
De-acolo de unde ești.
Spune, de-ai iubit odată
Ai putea să mai iubești?

Tramvaiul cu cai

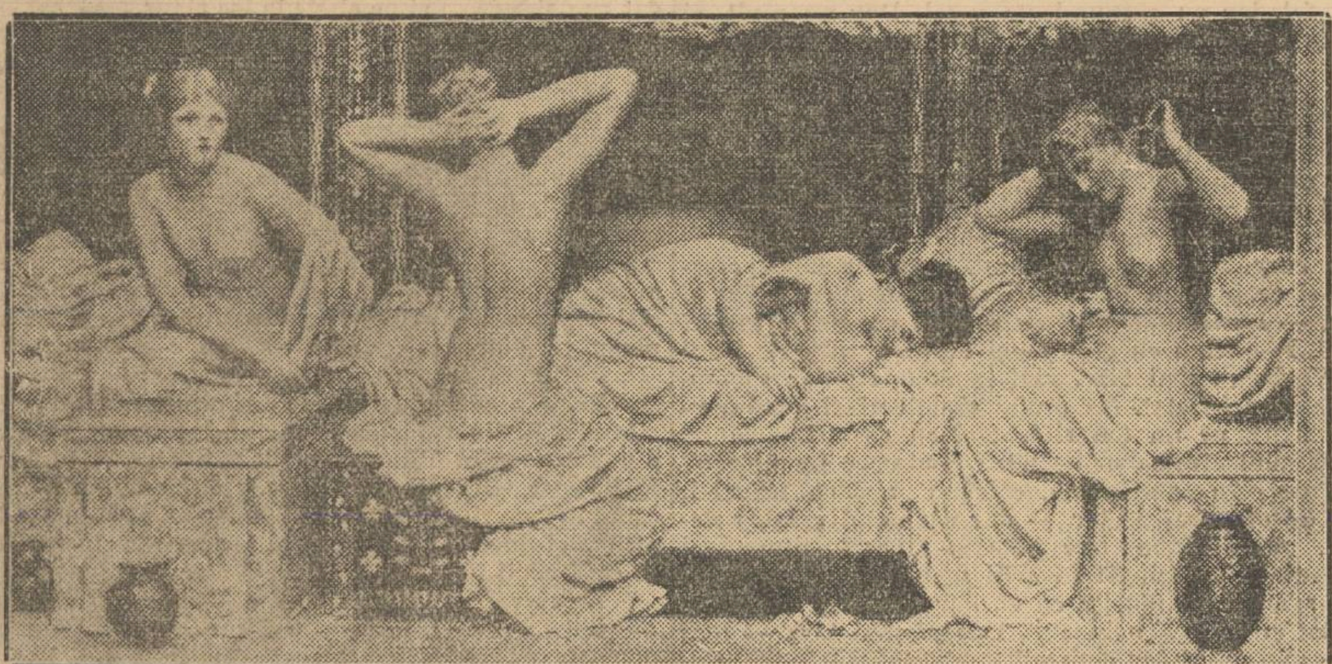
Infrigurată în tramvai
Cu pălăria bolșevică,
Când urcă sus cu patru cai,
Te văd cum te faci mică, mică.

Stau pe platformă, dar ași vrea
Să stau alăturea de tine,
Sfios să-alunec mâna mea
Pe lângă degetele fine.

Tu să te faci că nu mă vezi
Că nu simți mâna mea sfioasă,
Iar eu să simt cu nervii trezi
Clipita asta delicioasă...

TUDOR MAINESCU

Inima trădătoare

Intr'adevăr! — nervos — grozav de nervos am fost și am rămas; dar de ce susțineți, c'aș fi nebun? Boala mi-a ascuțit simțurile — nu le-a distrus — nu le-a amorțit. Simțul auzului, mai cu seamă, era ascuțit. Auzeam toate în cer și pe pământ. Auzeam multe în iad. Cum aș putea fi nebun atunci? Ascultați, și băgați bine de seamă, cât de senin, cât de calm vă pot povesti toată întâmplarea.

N'aș fi în stare, să vă spun exact, când a răsărit ideia în creerul meu; dar odată concepută, mă obsedă zi și noapte. Vre-un scop n'a existat. O pasiune n'a fost la mijloc. Iubeam pe bătrân. Nici odată nu mă nedreptățise. Nici odată nu mă insultase. Bogățiile sale nu mă ispiteau. Cred, că ochiul lui a fost de vină! Da, da, asta a fost! Unul din ochii lui semăna cu un ochiu de vultur: era de un albastru spălăcit, și acoperit de-o pieliță. De câte ori il ațintea asupra mea, sângele îmi îngheța în vine. Și așa treptat, treptat, m'am hotărît să-l ucid pe bătrân, spre a scăpa de acest ochiu pentru totdeauna.

Acum vedeți. Mă credeți nebun. Nebunii nu-și dau seamă de nimic. Dar să mă fi văzut pe *mine*. Să mă fi văzut, cât de chibzuit am procedat; cu ce precauțiuni — cu ce prevedere— cu ce prefăcătorie am început să lucrez. Nici odată n'am fost mai bun cu bătrânul, decât în săptămâna, care a precedat omorul. Iar în fiecare noapte, cam pe la miezul nopții, apăsam pe clanța ușii sale, deschizând-o... o atât de încet! Apoi, după ce făceam o deschizătură destul de mare pentru capul meu, băgam în cameră un felinar întunecat, bine închis, dar bine de tot, așa ca nici un pic de lumină să nu poată pătrunde afară, și apoi împingeam capul în odaie. Il mișcam încet — foarte, foarte încet, spre a nu turbura somnul bătrânului. Imi trebuia un ceas întreg, pentru a-l împinge destul de departe în deschizătură, ca să-l pot vedea pe bătrân culcat. Ha! — oare un nebun ar fi fost atât de isteț? Și pe urmă, când întregul meu cap era în cameră, deschideam felinarul cu băgare de seamă, (căci balamalele scârțâiau) — îl deschideam numai atât, ca să poată cădea o singură rază subțire pe ochiul de vultur. Șapte nopți lungi făcui așa — în fiecare noapte, tocmai la miezul nopții — dar totdeauna am găsit ochiul închis, și astfel nu-mi era cu putință să-mi execut planul; căci ce mă supăra nu era bătrânul, ci *Ochiul său Rău*. Și în fiecare dimineață, în zorii zilei, intram cu îndrăzneală în cameră la el, vorbeam fără frică cu dânsul, chemându-l pe nume, pe un ton cordial, și întrebându-l, cum petrecuse noaptea. Ar fi trebuit, deci să fie un bătrân prea perspicace, pentru a ghici, că 'n fiecare noapte, tocmai la ora douăsprezece, mă uitam la el când dormea.

In a opta noapte, fui mai precaut cu deschiderea ușii decât ori când. Minutarul unui ceasornic mai repede se mișcă, decât se mișca mâna mea. Nici odată până 'n noaptea ceea, nu simțisem măsura puterii și sagacității mele. Cu greu îmi stăpâneam un sentiment de triumf. Căci iată-mă aci, deschizând ușa, puțin câte puțin, iar el nici măcar nu visa gesturile și cugetele mele secrete. Chicoteam la acest gând; și mă auzea poate; căci, deodată, se mișcă în pat, parcă speriat. Credeți cumva, că m'am retras atunci? Nici de cum! Odaia era neagră ca smoala; domnea o întunecime compactă (deoarece jaluzelele fuseseră bine închise, de teama hoților), știam, deci că nu poate vedea deschiderea ușii, și continuam s'o împing mereu și mereu.

Băgasem capul înăuntru, și vroiam să deschid felinarul, dar policarul îmi alunecă peste încuietoarea de tinichea și bătrânul sări în sus, strigând: „Cine-i acolo?"

Rămăsei nemișcat și tăcut. Un ceas întreg nu mișcai un singur mușchiu, fără să aud în acest răstimp, că s'ar fi culcat din nou. Ședea în pat, ascultând; la fel cum făcusem și eu, nopți de-a-rândul, trăgând cu urechea la carii din perete.

Deodată auzii un gemăt ușor, și știui că-i gemătul spaimei de moarte. Nu era un gemăt de durere, sau de mâhnire — o nu! Era sunetul surd, înăbușit, care se ridică din adâncul sufletului prea încărcat cu groază. Imi era bine cunoscut, sunetul acesta. Multe nopți, tocmai la miezul nopții, când toată lumea era scufundată în somn, țâșnise din propriul meu piept, adâncind cu ecoul său teribil groaza, care mă cuprinsese. Zic, că-l cunoșteam bine. Știam ce simțea bătrânul și îmi era milă de el, cu toate că inima-mi chicotea. Știam, că rămăsese treaz, de la primul sunet slab, care-l făcuse să se miște în pat. Temerile lui crescuseră de atunci neîncetat. Incercase să și-le închipue neîntemeiate, dar în zadar. Iși spusese: „Nu-i decât vântul în horn — e un șoarece ce calcă pe podea", sau „e numai un greer, care a țârâit o singură dată". Da, a încercat să se mângâie cu aceste presupuneri; dar în zadar. *In zadar;* căci moartea, apropiindu-se de el, îl înfășurase cu umbra ei neagră. Și sub înrâurirea jalnică a acestei umbre nepercepute, simțea — cu toate că nu vedea și n'auzea — *simțea* prezența capului meu în odaie.

După ce am așteptat cu multă răbdare un timp îndelungat, fără a auzi că se culcă, hotării să deschid o mică, foarte, foarte mică crăpătură la felinar. O deschisei, deci, — nu vă puteți închipui cât de precaut — până ce o singură rază palidă, subțire ca firul păianjenului, se repezi din crăpătură și căzu pe ochiul de vultur.

Era deschis — larg, larg deschis — și uitându-mă țintă la el devenii furios. Il vedeam lămurit de tot: era de un albastru spălăcit, cu un văl hidos deasupra-i, care îmi îngheța măduva în oase. Nu puteam, însă, vedea nimic altceva din fața sau persoana bătrânului, căci îndreptasem raza, ca prin instinct, tocmai spre locul afurisit.

Și acum — nu v'am spus eu, că ceeace luați drept sminteală e numai o supra-ascuțime a simțurilor? — acum, zic, un sunet surd, înăbușit și iute, ca a unui ceasornic învelit în vată, îmi lovi auzul. Cunoșteam și acest sunet. Era bătaia inimii bătrânului. Mărea furia mea, precum bătaia tobelor înflăcărează curajul soldatului.

Totuși mă stăpâneam și rămăsei liniștit. Abia dacă răsuflam. Țineam felinarul nemișcat. Incercai, cât de constant puteam menține raza pe acel ochiu. Intre timp, infernalul ramtata al inimii creștea. Deveni tot mai iute și mai iute, mai tare și mai tare, din clipă în clipă. Groaza bătrânului trebue să fi fost nespusă! Din clipă în clipă, zic, deveni mai tare și mai tare! băgați bine de seamă! V'am spus, că sunt nervos, și așa e. Iar acum, în puterea nopții, în tăcerea cumplită a vechii clădiri, un sgomot atât de straniu îmi pricinui o spaimă de neînvins. Totuși, câteva clipe mă stăpânii încă și rămăsei nemișcat. Dar bătaia creștea, creștea! Mi se părea, că inima trebue să se sfarme. Și o nouă teamă mă cuprinse: sunetul putea fi auzit de un vecin! Ceasul bătrânului sosise! Cu un urlet deschisei felinarul și sării în odaie. Bătrânul dete un țipăt — numai unul. Intr'o clipă îl târîi pe podea și răsturnai patul greu peste el. Apoi am surâs vesel, văzând totul înfăptuit până la un punct. Dar încă mult timp inima continua să bată, cu un sunet înăbușit. Aceasta, totuși, nu mă supăra: nu putea fi auzit prin perete. In cele din urmă încetă. Bătrânul murise. Indepărtai patul și examinai cadavrul. Da, era mort deabinelea. Pusei mâna pe inima-i și o ținui acolo mult timp. Nici o pulsație. Era mort deabinelea. Ochiul bătrânului nu avea să mă mai supere.

Dacă mă credeți nebun, vă veți schimba părerea, ascultând precauțiile înțelepte, ce le luai pentru disimularea leșului. Noaptea trecea și lucram grăbit, dar fără sgomot. Mai întâi ciopârții cadavrul: îi retezai capul, brațele și picioarele.

Apoi ridicai trei scânduri din podeaua odăii, și depusei totul în spațiul de desubt. Pe urmă reașezai scândurile la loc, într'un chip atât de dibaciu, de meșteșugit, încât nici un ochiu omenesc — nici măcar ochiul *său* — n'ar fi putut bănui ceva. Nu era nimic de șters — nici o pată — nici o picătură de sânge. Fusesem prea precaut, pentru aceasta. Un lighean mare captase totul — ha! ha!

Când am isprăvit treaba era ora patru — dar domnea încă un întuneric ca la miezul nopții. Clopotele sunară ceasul, iar la ușa de intrare se auzeau niște bătăi. Scoborîi să deschid, cu inima ușoară — căci de ce era să mă tem *acum?* Intrară trei bărbați, care se recomandară, în chipul cel mai gentil, ca agenți de poliție. Un țipăt fusese auzit de un vecin, în cursul nopții.

Bănuind o crimă, acesta înștiințase poliția, iar ei (agenții) erau trimiși în anchetă.

(Continuarea în pag. II-a)

Surâsei, — căci de ce era să mă tem? Urai domnilor un bun sosit. Țipătul, spusei, îl scosesem chiar eu în vis. Bătrânul, menționam, era plecat la țară. Condusei pe vizitatori în toată casa. Ii rugai să caute — să caute *bine*. In cele din urmă i-am dus în camera *lui*. Le arătai comorile sale, bine închise și neatinse. In entuziasmul siguranței, adusei scaune în odaie, și-i invitai să se odihnească *aci* de osteneala lor, pe când eu însumi, în îndrăzneala nebunească a triumfului desăvârșit, pusei scaunul meu propriu pe chiar locul, sub care se odihnea corpul victimei.

Agenții erau mulțumiți. Purtarea mea îi convinse. Eram neobișnuit de bine dispus. Ei ședeau, vorbind fel de fel, iar eu răspundeam vesel. Dar nu mult, și simțeam că devin palid. I-aș fi dorit plecați. Mă durea capul și mi se părea, că urechile îmi țiue; dar ei stăteau și îndrugau. Țiuitul deveni mai distinct — persista și deveni mai distinct. Vorbeam mai degajat, spre a mă libera de această senzație; dar continua și căpăta definitivitate. Până ce, în sfârșit, descoperii, că sunetul *nu* era în urechia mea.

Negreșit, că devenii *foarte* palid acum; dar vorbii și mai curgător, ridicând glasul. Totuși sunetul creștea — și ce puteam face? Era *un sunet surd, înăbușit și iute, — sămănând mult cu a unui ceasornic învelit în vată*. Respiram cu greu — și totuși agenții nu-l auzeau. Vorbeam mai tare, mai înverșunat; dar sgomotul creștea neîncetat. Mă sculai și polemizai asupra unor fleacuri, pe un ton ridicat și cu gesturi violente, dar sgomotul creștea neîncetat. De ce oare nu plecau? Mersei de colo până colo, călcând apăsat, înfuriat, parcă, de observațiile lor — dar sgomotul creștea neîncetat. O doamne! ce puteam face? Spumegai — sbierai — blestemai! Invârtii scaunul pe care șezusem și sgâriai scândurile cu el, dar sgomotul se înălța peste tot și creștea neîncetat. Deveni mai tare — mai tare — *mai tare!* Iar oamenii continuau să îndruge și să surâdă. Era oare cu putință să nu audă? Doamne, Dumnezeule! — Nu! nu! Auzeau! — bănuiau! — *știau!* — își băteau joc de groaza mea! — așa gândeam și așa gândesc. Dar ori ce era mai bine, decât această agonie! Orișice era mai tolerabil, decât această bătaie de joc! Nu puteam răbda mai departe aceste surâsuri fățarnice! Simțeam, că trebue să țip sau să mor! — și acum — iarăși — auzi? — mai tare! mai tare! *mai tare!*

„Ticăloșilor!“ strigai, „nu vă mai prefaceți! Recunosc fapta! — Ridicați scândurile! — Aci, aci! — e bătaia îngrozitoarei sale inimi!“

EDGAR ALLAN POE

Tradus din engleză de AURELIA LAST

Din vitrina

Librăriei „UNIVERSALA“ Alcalay & Co.

Calea Victoriei 27 (Colț cu B-dul Elisabeta)

Telefon 15|68.

A. Lurcat. — Arhitecture, les manifestations de l'ésprit contemporain 175.—
H. Mazeaud. — Le vote priviligié dans les sociétés de capitaux 280.—
A. Ligeropoulo. — Le problème de la fraude à la loi 245.—
P. Bovet. — L'Instinct combatif 78.—
Le Pelletiér. — Gerance libre et gerance vente 70.—
Goguel. — Le nouveau testament, traduction nouvelle avec introduction et notes 378.—
A. Nasta. — Code de la cooperation en France 315.—
E. Montfort. — Vingt cinq ans de literature francaise 2 vol. 490.—
Robert Martin. — Traité théorique et pratique des beaux commerciaux et industriells, propriété commerciale 2 vol. 385.—
A. Lugan. — La fin d'une mystification 385.—
André Maurois. — Rouen. 59.—
Beucler. — Paysages et villes Russes 59.—
Kessel. — Belle de jour 78.—
D. Merejkovsky. — Les mystères de l'Orient, Egypte-Babylone 140.—
H. von Keilmann. — Anastasie? Enquête sur la survivance de la plus jeune fille du Tsar, Nicolas II 140.—
T. Rothe. — L'Esprit du droit chez les anciens 140.—
J. Maritain. — Réflexion sur l'intelligence 168.—
S. Freud. — Ma vie et la psychanalyse 78.—
J. Germain. — Le syndicalisme et l'intelligence 84.—
P. Noel. — L'Allemagne et les reparations 105.—
A. Lugon. — La fin d'une mystification, l'Action francaise son Histoire, sa doctrine, sa politique 105.—
P. Lassere. — George Sorel théoricien de l'imperialisme, ses idées, son action 105.—

Cataloagele editurei gratuit la cerere
Comenzile din provincie se expediază și contra ramburs

— A apărut *Intunecare*, roman de Cesar Petrescu. O dramatică frescă a evenimentelor din anii 1916—926, despre care marea publicație parisiană „Les Nouvelles litteraires“, spune că a redat în chipul cel mai sguduitor, tragedia morților uitați și a mormintelor prea repede acoperite de flori și de ierburi.

2 volume — 575 pagini — 160 lei.

Editura „Scrisul Românesc“, Craiova.

O aventură extraordinară, întâmplată unui medic german în posesiunile olandeze din Oceania alcătuește subiectul impresionant al povestirii.

AMOK

fără îndoială că cea mai celebră dintre scrierile marelui scriitor german Ștefan Zweig.

Lucrarea, tradusă în aproape toate limbile culte, a apărut și în traducere românească în No. 107 al excelentei publicațiuni de popularizare. . . .

BIBLIOTECA DIMINEAȚA

Cavalerismul jandarmului

Intr'un cătun s'a făptuit o spargere.

Părintele Oneacă din *„Uzina-Ulmilor“* a fost jefuit.

In ajunul prădăciunii, Sfinția-Sa se abătuse pela *„Banca Cucuzel“*, pentru a mai scrie în libret niscaiva sume noi.

Preotul luase niște parale depe rapiță și, ca să nu le mai înghesuie în saltea, alături de alte mahmudele, le-a dat cu dobândă ca și pe altele la loc sigur.

Hoții, care de obicei își aleg oamenii de furat dintr'un sat cu totul opus de vatra lor haiducească, pentru ca astfel să poată împiedeca autoritățile în anchetă, de data asta au pus ochii pe popa Oneacă, cale de 10 poște de ascunzătoarea lor!

Și, pentru ca încurcătura *jandarilor* să fie și mai întunecoasă, făptașii s'au amestecat, care de care din comune cât mai risipite de vadul popii.

Așa încât, în înmurgitul în care haita avea să se urnească spre furtișag, țignalele au fost date dintr'odată din mai multe cătune, și pistoale și cuțite s'au întrunit într'un punct, tot dintre atâtea cătune de unde se svonise alarma.

Răspântia de plecare a fost *Roata*.

Roata a adunat la un loc firimituri de hoți din Căscioarele. Pe linia Căscioarelor s'au înșirat câțiva derbedei din Tântava. In Tântava se pitiseră glugă, hingheri din Malu-Spart, Suseni și Crevedia. Haitele aveau să urce în capul Stoeneștilor de unde trebuiau apoi să ia în bandă pe... primar și de acolo, coborând în islazurile uzinelor de apă, să cadă popii în spate, în Ulmi.

De cu vreme banda trimisese și un chirigiu.

Chirigiul le trebuia la o încurcătură, într'un caz că popa nu s'a fi întâmplat acasă. In lipsa lui, iatacul cu boarfe trebuia să treacă în căruța care aștepta nepăsătoare afară între ulmi, pentru... *marfă la oraș*.

Dacă însă popa Oneacă ar fi fost găsit sforăind în patul lui, cu fața spre tavan și cu gândul la Dumnezeu, căruța trebuia să ascundă gloata tâlhărească într'o goană care să aducă scântei în potcoavele cailor și văpăi în orbitele ochilor, departe, în inima plutelor seculare din negurile Râioasei.

Drăgușin chirigiul — drept e că la început a cam strâmbat din nas. S'a scărpinat îndoelnic sub pălărie, a privit nedumerit d'alungul coderiștii, a smuls câțiva scaeți din cozile cailor, profund nelămurit de atâta zor pe drumeți, de atâtea pistoale în pulpanele lor, de atâtea iatagane în chimirele lor.

— Ne duci cu... marfă la târg, vere Drăgușin, a explicat banda, chirigiului, care nu se îndemna deloc la drum, continuând să ciugulească gângănii din părul cailor, parcă și ei nehotărâți la invitația tâlharilor.

— Da' ce fel de marfă să fie aia?

— Iaca, marfă gospodărească! Ii merge cu noi și îi vedea și la urmă n'are să-ți pară rău.

Ce-i drept, jupân Drăgușin, o vreme, mai de frica pistoalelor, mai de dragul promisiunilor, omul s'a lăsat înduplecat. Dar cu toate astea s'a dedat și el la un vicleșug. In drum, spre locul prădăciunii, a adăstat în trecere spre Primărie ca să scoată un bilet de... *proveniență* pentru un cal cumpărat dela moș Nichita Brânzaru din Plopșoreni, așa în toiul nopții; — în fond însă, chirigiul a dat pe față pe hoți, primarului. Primarul care era în capul bandei, bucuros de întâmplare și mai bucuros că chirigiul Drăgușin căzuse pe negândite de partea lui, s'a cocoțat, el cel dintâiu pe leagănul căruței, făcând cu ochiul când spre Drăgușin, care habar n'avea de tovărășia primarului cu hoții, când spre hoți care habar n'aveau de înțelegerea primarului cu chirigiul.

Și cumetria a mers așa, în silnicia acestei fățărnicii, până în șanțul Ulmilor.

O catapeteasmă de plopi uriași, împănați de cuiburi de cucuvele ale căror priviri lugubre găureau frunzele adormite cu puncte de foc, făcea înnoptarea mai apăsătoare.

Gardianul boerului Băleanu dete un țignal.

Un dulău trimise spre cer un urlet somnoros și o stea căzu în holdele Baiului.

Liniștea risipi apoi svonul sgomotelor, gardianul urmat de dulăul însetoșat de carne de om, tăie șanțul, sumese la loc carabina pe spetele răcorite ale cămășii, mormăi *o urare* nedeslușită drumeților care îi răspunseră *bucuros* și Drăgușin afundă povara în praful liniei poleita de revărsarea stelelor, încercuită de înălțimile pomilor, a căror umbră se rostogolea dela o margine la alta a cerului învăpăiat de focul lor, ca într'o frescă de îndumnezeită și înfricoșătoare majestate.

Caravana se opri potolită, în spatele bisericii.

Primarul sări cu Drăgușin de mână, în iarbă... ca să prindă pe făptași.

Făptașii, cu ochii la primar, țintiră culcușul popii. Popa dormia afară, în pridvor. Banda încălecă gardul cimitirului și Drăgușin rămase locului, așteptând pe primar, în buruieni, să se întoarcă cu banda plocon la jandarmerie.

Un drug dela fereastra din fund a iatacului se încovoie în lături și popa Oneacă se întoarse pe partea cealaltă, vorbind cu cineva în somn.

Prin încovoetura drugului, unul câte unul, făptașii se prelinseră în odaia popii.

Bulendrele se rostogoliră dearândul, la întâmplare, fie de preț fie nu, într'o boccea și bocceaua gâtuită de patru mâini murdare, se înghesui, din odaie, afară, prin îndoitura drugului, în alte patru mâini murdare ale căror ghiare așteptau hrăpărețe în linia cercevelelor. O foarfecă de croitorie pârâi în coasta unei saltele și din mațele ei de paie veni o ploaie lentă de bumăști albastre — *„economiile“* celor 30 ani de păstorit ai popii Oneacă. — Paralâcul trecu potolit în buzunarele primarului, care avea să facă *dreptatea* împărțelii prădăciunii, în vreme ce ghiorlanii înnumărau în gând, după primar, foile de bani, curate, care lunecau, una câte una, în prăpastia fără fund a nădragilor capului hoților.

Afară, Drăgușin, scăpăra mânios din amnar, împroșcând porumbii cu rubinii cremenii. Inăuntru se lucra în lege! Dar popa Oneacă nici prin gând să-i treacă că-i jefuit până la piele!

O tidvă goală de lapte bătut se clătină în parmalâc, într'o adiere răcoroasă care vestea miezul nopții. Bălăbăneala o smulse din piron și bășica de dovleac, răscoaptă, se rostogoli trosnind la picioarele popii. Popa eși din velință, privi o vreme somnoros în besna dinprejur, vorbind ceva cu Dumnezeu, apoi adormi buștean la loc. In iatac, bagajul se împuțina. Cremenea din pumnul lui Drăgușin înroșea porumbii. Primarul, cu plăpămile în brațe, făcea legătura între hoți și.... denunțător. Drăgușin era de părere ca jaful să ia sfârșit. Un raz se înfipse într'un sipet în fundul căruia pâlpâia spuza unor galbeni. Mahmudelele zornăiră în cojocul dragomanului hoților și clinchetul fin al aurului întoarse pe popa Oneacă pe partea cealaltă.

Chirigiul Drăgușin, plictisit de lăcomia care nu mai contenea și profund nedumerit de această încurcătură în care-i era cu neputință *să-și fixeze rolul*, se cocoță pe căruță, gata să strige din rărunchi *„hoții“*.

Vătaful ademenit de bogăția fără fund a popii, eși cu salteaua și cu sipetul în cap, aducând în gloată resturile comorii pentru a fi cercetate în tihnă, în altă parte, în vreme ce ciracii îl urmară fiecare cu câte o sculă în mână, care pe unde o putea piti. Iatacul rămase pustiu ca după o înmormântare. Zestrea popii Oneacă din *„Uzinele ulmilor“* se înghesui în brișca lui Drăgușin și isprăvniceii, în frunte cu căimăcamul lor se cuibăriră, încovrigați de bucurie, în jurul căldurii bogățiilor furate.

Dulăul boerului Băleanu dete din nou semnalul.

Un cartuș trosni în întuneric înălțând spre stele o horbotă de foc.

O cucuvae croncăni undeva într'un pom, a moarte, cu chihlimbarele ochilor înroșite de insomnie.

Amnarul, cremenea și fitilul se afundară în chimirul lui Drăgușin și brișca plină de hoți și de avuții, pieri în zigzaguri în adâncurile Râioasei trezite din somn.

* * *

Domnul Șteflea Tramundana e șeful postului de jandarmi rural din Scurteni.

Anchetează de zor, în chiar cancileria postului... *chestia cu afacerea cu întâmplarea daraverii, cu privire la cazul furtului popii Oneacă din Uzinele Ulmilor*.

Făptașii, deși după locul lor de baștină erau adunați, care de prin Roata, care de prin Crevedia, care de prin Tântava, care de prin Malu-Spart și așa mai departe, de prin toate ascunzișurile gazdelor de hoți, pripășiți și dosiți prin partea locului, totuși instrumentarea tâlhăriei urmează să se facă la Secția Mare din Scurteni, în a cărei jurisdicție disciplinară, după părerea d-lui șef Șteflea Tramundana, care a răsfoit încruntat, în lung și în lat *„Codul de justiție militară“* și *„Călăuza cetățeanului în materie penală, civilă și administrativă“*, cad, după un ultim regulatoriu de competință elaborat de pretura plășii, toate punctele mai sus amintite.

D. Șteflea Tramundana e grav, succint și *imparțial*.

Incurcătura însă i-o face... primarul, care în această afacere întunecoasă, cumulează calitatea de cap al Pălăngenilor cu aceia de cap al jefuitorilor popii Oneacă, după cum l'au arătat într'un timp chiar hoții, strânși cu ușa și cu.... trăgătorul, de către d. ajutor de șef de jandarmi rurali, sergentul Bercu Baldovin, ajutat de d. caporal Tinteș Tămăduianu și de voluntarul Soare Soare.

Și de aceia d. Șteflea Tramundana nu știe cum să iasă din *dilemă!*

Probele sunt sdrobitoare. Țiganii au spus-o ritos, la toate cele două zeci și patru de lovituri de centiron ale d-lui ajutor de șef, Bercu Baldovin, alternându-și tensiunea între comprese cu spirt *denatural* și cinci minute repaus: *„cârmaci l-am avut pe d. Gligoraș Băncuță primarul, care după cum am aflatără mai în urmă, a dat să ne vânză chirigiului Drăgușin“!*

— „Să vie chirigiul Drăgușin, a grăit, solemn, d-l șef Șteflea Tramundana.

Și chirigiul Drăgușin a fost târît de mondir, desculț, nemâncat, așa cum a fost găsit la *domiciliu* de către voluntarul Soare Soare, bătând un nuc *dă nuci*.

Și chirigiul Drăgușin a întărit pe loc spusele tâlharilor, adăogând că, d-l primar Gligoraș Băncuță, ca să pună la adăpost lovitura în care avea interes, l-a ademenit ca să-l urmeze până la încărcătura briștei cu averea popii, după care apoi, avea să-i dea în mână pe hoți și să meargă, toți cu toții, cu alai, la jandarmerie, după ce mai întâi bine înțeles, d-sa avea să-și oprească salteaua și sipetul popii, nescărmănate îndeajuns de bumăștile albastre și de mahmudelele de aur.

Intr'un timp însă s'a întâmplat ca tocmai în toiul anchetei, primarul Gligoraș Băncuță să facă din senin... cu ochiul spre d. șef-instructor, Șteflea Tramundana — un ochiu plin, semnificativ și excesiv de eloquent.

Condeiul d-lui șef-instructor Șteflea Tramundana s'a oprit brusc în mijlocul depozițiunilor și o chemare pe negândite la telefonul din spatele biroului întrerupse ancheta.

D. Șef-instructor mormăi îngroșat, *ceva* în pâlnia aparatului și taraful de țigani fu grabnic dat pe ușă afară. Primarul Gligoraș Băncuță trecu tiptil în odaia secretariatului postului, urmat tot *tiptil* de d. Șef-instructor Șteflea Tramundana cu tocul după ureche.

După un schimb de cuvinte, urmat în dosul dulapului cu dosarele *„1864“* din odaia secretariatului postului, *„notabilitățile“* trecură grabnic la loc, în biroul de anchetă. Țiganii se înălțară din iarba din curtea jandarmeriei unde se prăbușiseră o vreme, sdrobiți de întrebările șmechere ale d-lui Șef-Instructor Șteflea Tramundana și intrară în cancelarie încercuiți de voluntar, brigadier și sergent, fiecare purtând câte o gabrioletă la mână și câte o umflătură învăpăiată în falcă. Aci întrebările se mai îndulciră întrucâtva și tonul d-lui Șef-Instructor Șteflea Tramundana se domoli ca prin farmec. Țiganii prinseseră *tâlcul* telefonului, care sunase din senin, *taman* în vipia anchetei și plimbarea cot la cot a *„notabilităților“* în odaia secretariatului postului, tot în vipia anchetei.

Și în privirile sticloase ale hoților, se ivi îndată o bucurie stranie, urmată de o binefăcătoare și neașteptată limpezime sufletească.

— „Ce mai tura vura măi țiganilor, răcni... blând d-l șef-instructor Șteflea Tramundana către pârîți! Dacă aveți încredere în... *cavalerismul* meu și dacă spuneți drept, eu vă promit să vă ameliorez situația, ba chiar la urma urmelor la un caz, vă pot face și scăpata — haide!

— „Spunem domnule plotonier, cum să nu spunem dacă e pă drept și dacă mai cu seamă ordonați d-voastră!

— „A fost primarul cu voi, bă?

— N'a... fost domnule plotonier, trăi-te-ar Maica Precista, să te trăiască.

— „A furat?

— „N'a... a furat, domnule plotonier, de ce să spunem că a furat când omul n'a furat, trăi-te-ar Isus Christos, să te trăiască!

— „Atunci ce rost a avut el cu voi noaptea în căruță în casa popii?

— „Numai așa ca să ne dea de gol cum ne-a și dat, trăi-te-ar Sfântul Ilie care vine, să te trăiască!

— „Așa este Drăgușine? Unde ești? se înălță prompt d. șef-instructor Șteflea Tramundana către cărăușul adormit pe vine, în pragul cancileriei, cu un pai de ovăz în dinți, până să-i vie rândul la anchetă.

— „Taman așa a fost cum spun oamenii ăștia!

— „Atunci dacă-i așa, plecați cu toții, răcni satisfăcut d-l șef-instructor Șteflea Tramundana.

— Plecăm, cum să nu plecăm, dacă ordonați d-voastră domnule plotonier, trăi-te-ar sfântul Pantelimon care vine, să te trăiască, — dar cu d-l primar cum a rămas?

— „A rămas ca... *informator!*

SARMANUL KLOPȘTOCK

Ultimele noutăți literare

din Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ“

Bulev. Academiei No. 3-5 București I

Ardeleanu C., Diplomatul, tăbăcarul și actrița, roman, ed. II. Premiat de S. S. R. 96.—
Bart Jean (Botez P. Eug.), Schițe marine din lumea porturilor. 96.—
Blaga Lucian. Lauda somnului, versuri 42.—
Crainic Nichifor. Darurile pământului. Ed. III 60.—
Eminescu M. Geniu Pustiu, roman 42.—
Mihăescu Gib. Vedenia, nuvele 90.—
Papini Giovanni. Viața lui Isus.Trad. de Alex. Marcu. 180.—
Petrescu Cezar. Omul care și-a găsit umbra, nuvele. 75.—
Pillat și Perpessicius. Antologia poeților de azi. Vol. II. 120.—
Rebreanu Liviu. Golanii, nuvele Ed. IV 75.—
„ „ Pădurea spânzuraților, ed. V 120.—
Simionescu I. Dobrogea. O țară din povești. Ilus. 75.—
Sadoveanu M. Impărăția apelor 90.—
Stănoiu Damian. Necazurile părintelui Ghedeon Ediția II. (s. p.)
Teodoreanu O. Al. Hronicul măscăriciului Vălătuc. 60.—
Teodoreanu Ionel. Turnul Milenei. 96.—

Aceste cărți se află de vânzare la toate librăriile din țară. Pot fi cerute și deadreptul de la *Sucursalele Cărții Românești* din *Brașov, Chișinău, Cluj, Diciosânmartin, Lipova* și *Timișoara*, cum și de la CARTEA ROMANEASCA, din Capitală, trimițând costul prin mandat poștal pe adresa: *Bulev. Academiei No. 3, București I.*

Librăria Cooperativă

C. DOBROGEANU-GHEREA

Str. Sf. Ionică No. 5

recomandă următoarele cărți, cu prețuri excepțional de reduse

Brizon. Histoire du travail et des travailleurs.
Jaurès. Histoire socialiste de la révolution francaise.
Woodrow Wilson. Histoire du peuple Américain.
Sidney și B. Welb. Histoire du Trade-Unionisme
K. Marx. Le capital.
„ Oeuvres philosophiques.
„ Histoire des doctrines economiques
„ Misère de la philosophie.
Proudhon. Philosophie de la misère.
„ Qu'est ce qu'est la propriété.
Paul Louis. Histoire du socialisme en France.
„ Histoire du parti ouvrier en France.
Vanderwelde. Histoire du parti ouvrier belge.
H. Fuss. La prévention du chomage.
Engels. Anti Duehring.
Zinoviev. Lénine
„ Le Leninisme.
Staline. Questions du Léninisme.
Gide André. Les faux monnayeurs, Voyage au Congo, L'immoraliste etc.
Duhamel. Paul Claudel.
Duhamel. Entretiens dans le tumulte
M. Const. Weyer. Un homme se penche sur son passe.

Se primesc comenzi pentru străinătate. Se trimit ediții în provincie contra ramburs. Toți tovarășii trebue să viziteze singura noastră librărie cooperativă socialistă.

„Biblioteca pentru Toți“

este cea mai veche, mai cunoscută, mai răspândită și mai folositoare publicație de: Literatură, de Artă, Știință, etc., cuprinde scrieri din clasicii români și străini precum și opere străine, traduse de scriitori români cunoscuți.

Un volum cuprinzând circa 100 pagini costă Lei 7.—

Au apărut până în prezent aproape 1200 numere

Catalogul general se trimite la cerere gratis de către

Edit. Libr. „Universala“ Alcalay & Co.

București, Calea Victoriei, No. 27

De vânzare la toate librăriile din țară

Editura „CUGETAREA“ București
Director: DELAFRAS — Matasari 25

VICTOR HUGO

OAMENII MARII

ROMAN

Traducere de ION PAS

De vânzare la toate librăriile din țara
PREȚUL: Două volume Lei 90

Copie și plagiat

O discuție aprinsă a avut loc în lumea criticei plastice asupra întrebuințării cuvântului copie pentru caracterizarea unor impresiuni de asemănare pe care criticul crezuse că le întrevede în opera pictorului. Să ne fie iertat și nouă a ne spune cuvântul în această gingașe problemă, care e tot atât de controversabilă ca și moralitatea în artă.

Când are voie un critic să spună că o operă e pastișa altei opere sau plagiatul altei opere?

Așa pusă întrebarea am răspunde mai ușor.

Are voie criticul să-și scrie această impresiune ori de câteori cu bună credință simte sau vede astfel?

Orice critică nu e prin însăși definiție decât *o impresiune*, fiindcă judecată imparțială numai Dumnezeu va face în veacul veacului! Asta să nu uităm!

Dacă ai prins pe critic că pentru bani sau motive rușinoase te nedreptățește, ai voie să reacționezi; dar atâta timp cât opera se prezintă în public spre a fi judecată — prin însăși publicitate permiți să existe păreri bune sau rele.

Altfel, critica ar urma să se facă prin sentințe judecătorești și sentința criticei să nu aibă divergențe, ceiace e imposibil!

Dar și criticul e om și poate să se înșele.

Firește. Și uneori se înșeală foarte mult, de aceia chiar și iscălește ca să se compromită el dacă s'a înșelat.

In speță, acuzația afirma că un pictor era prea influențat de maniera altor colegi.

Am înțeles amănuntul supărător, pentrucă în definitiv toată pictura noastră e influențată de pictura străină. E asta mai măgulitor?

Luchian are nenumărate tablouri imitate după Grigorescu — și marii pictori apuseni s'au influențat enorm. In timp, arta formează școli și epoci literare. Nu influența supără, ci puținătatea talentului.

Literatura se judecă altfel?

Deloc! In literatură cunoaștem problema pentru formă sau fond. Furi o frază, sau furi un subiect.

Toate piesele lui Shakespeare au subiecte furate!

Nu te-ai întrebat de ce faptul nu are nici-o importanță?

De ce?

Fiindcă furtul în artă e moral, ori de câteori hoțul întrebuințează o idee mai bine decât cel pe care l-a prădat!

E o *legitimă-luare* în artă. Zola sau Anatole France s'au prevalat de acest avantaj, și mulți alți autori, sunt stimați tocmai pentrucă au făcut ceva mai bun, mai frumos.

Atunci criticul poate fi socotit calomniator?

Firește că nu; afară de cazul când poți dovedi că disprețul lui sau părerea lui proastă provin din motive personale (datorii de bani, etc.), dar un asemenea argument nu poți să ridici împotriva unui om care nu vrea să te cunoască tocmai fiindcă îți cunoaște opera artistică despre care are o părere proastă.

Atunci ce este de făcut?

Să te lași de meserie dacă ești om slab, să te îndârjești în artă dacă ești tare, să nu citești criticile în orice caz — fiindcă... ele pot influența pe artist. Și asta uneori se vede cu supărare sau bucurie.

ADRIAN MANIU

* * *

In sculptură, copiile se fac în două moduri: pe cale mecanică (procedeul mulagiilor) sau pe cale artistică, adică modelând din nou originalul care servește de model.

In școala de Belle-Arte, studiul anticului nu era altceva decât copierea (modelarea) în proporțiile originalului sau în proporții reduse.

Toți sculptorii au făcut asemenea copii, care n'au fost niciodată socotite ca lucrări personale, ci constituiau doar un studiu de meșteșug.

Tot pe cale artistică (modelaj) s'au făcut, după opere celebre copii în proporții reduse și care se vând în serie.

Acesta este înțelesul noțiunii de copie. Autorul originalului este cunoscut, iar copistul — aproape totdeauna anonim.

Plagiatorul este tot un copist al întregului sau al unei părți din opera altuia. Dar aci copistul iscălește cu numele lui tabloul, iar autorul originalului trebue căutat.

Plagiatorul simulează creația.

Plagiat se numește folosirea parțială sau integrală a ocului de elemente formale ce alcătuesc opera, în scopul înjghebării unei noui lucrări. Desigur, această folosire duce la copierea deghizată a unei opere străine pentru a fi prezentată ca personală.

Socot acest fapt un furt. O reproducere în ceiace constitue opera de artă este o imposibilitate.

Toți factorii care au concurat în chip spontan la crearea unei opere de artă nu se mai pot reconstrui, pentrucă dozarea elementelor ce alcătuesc opera și țesătura lor stau în imponderabilul al cărui joc demonic nu se mai repetă.

Aceasta mă face să fiu contra restaurărilor pe care le socotesc sacrilegii.

Operei de artă nu se poate aduce decât proteguirea conservării. Orice atingere de ea este o distrugere, o știrbire, deoarece opera rămâne întreagă până la ultima particică a ei. Este mai prețios un fragment decât opera întreagă restaurată.

Mai *există un plagiat inconștient, al celor lipsiți de personalitate.*

Fără a-i putea acuza că au folosit direct elemente plastice din opera altui artist, totuși, *felul cum își dispun diferitele părți ce alcătuesc o lucrare, anumite preferințe de culori și forme, utilizarea motivelor descoperite de alții în natură, cu alte cuvinte, văzând prin retina altora și exprimându-se prin mijloace de realizare ce nu le aparțin, ei sunt copleșiții al căror aport personal este aproape absent.*

Alții, deși primesc influențe dela artiști cu care au afinități, aportul lor personal predominând, această categorie nu poate intra în discuția ce ne preocupă aci.

O. HAN

* * *

Desigur, plagiarea unei opere de Artă plastică, literară, muzicală, sau din orice alt domeniu de creație al spiritului omenesc, constitue un delict precis încadrat în codul penal.

Dar cum e pedepsit individul care plagiind, ori falsificând o operă plastică, de exemplu, falsifică și semnătura autorului ei inițial, și o prezintă prin interpuși, ca operă autentică?

Sau, cum e pedepsit cel ce falsifică ori plagiază opera, dar nu pune semnătura autorului, pentru a provoca confuzii, dat fiind că personalitățile mari artistice sunt recunoscute din opera lor, fără a-și pune semnătura pe ea?

Și cum sunt pedepsiți cei ce inconștient, ori din admirație pentru un artist cu personalitate distinctă, își pun toată vlaga în a produce lucrări la fel cu ale idolului ales, idol ce de altfel poate fi urmat toată viața, ori poate fi schimbat destul de des, după cum temperamentul imitatorului este mai liniștit ori mai frământat.

Nu e pentru nimeni un secret că pe seama „influenței" în Artă, se comit și plagiate și falsuri care nu surprind, și care nici când n'au constituit un delict.

Cunoaștem artiști cu nume universal celebrate azi, care în tinerețe nu gândeau decât la o perfectă imitare a maeștrilor, imitare prea adesea iscălită de maestru.

Și cunoaștem prea frumoase talente tinere, „influențate" chiar conștient de alte talente nu mai mari, dar câte odată mai bine utilate.

Dar dacă un talent tânăr și puternic se poate libera la timp de influențele străine, și trebue să se libereze, nu tot astfel pot face mai puțin dotații artiști tineri, care sunt pentru totdeauna despersonalizați de maeștrii lor de învățătură, și până într'atâta uniformizați, încât și ei între ei, și împreună cu „maestrul", își pot semna oricând produsul.

Și din aceste exemple avem destule sub ochii noștri, și nimeni nu se supără; pentrucă în împrejurările acestea se zice totdeauna că „maestrul" face școală.

Cum însă toți producătorii de opere de artă, și cei ce produc „așa zise opere de artă", ca și oamenii de Știință, sau ca oamenii politici, trebue să-și desfășoare activitatea în public, e de la sine înțeles că acest public e în dreptul lui să aprobe ori să respingă o asemenea activitate.

Deasemenea critica, din fața căreia nici-un creator spiritual n'a fugit vreodată, poate înțelege într'un fel ori într'altul opera eșită în public, după criteriile personale ori generale ce reprezintă; o poate aproba, fragmentar ori în total, și o poate desaproba la fel.

Nimeni nu se poate supăra pentru aceasta; o critică severă putând veni adesea chiar de la un foarte bun prieten.

Și apoi, opera de artă nu există exclusiv prin critica favorabilă ori nu, favorabilă azi ori nefavorabilă mâine, și vice-versa. Opera de artă trăește prin valoarea ei intrinsecă, potențată de puterea de pricepere a mediului înconjurător, într'un anumit timp, și într'un anumit loc.

MARIUS BUNESCU

Săptămâna pieselor clasice

Cam în acelaș timp când a izbucnit în București cunoscutul scandal dela Teatrul Național se făcea la Teatrul maghiar din Cluj o interesantă experiență cu piesele clasice. Repertoriul unei săptămâni întregi a fost compus numai din piese clasice maghiare și străine, printre altele „Bankban" de scriitorul maghiar Katona, „Nathan înțeleptul" de Lessing și „Cadavrul viu" de Tolstoi.

Rezultatul obținut se poate judeca mai bine din cifrele încasărilor și cheltuelilor, ce le-a publicat administrația teatrului pentru patru reprezentații. Incasările, inclusiv abonamentele, au fost în cele patru seri în total 49.740 lei. Deoarece cheltuelile de regie pentru o singură reprezentație sunt de 57.000 lei, rezulta un deficit de 178.260 lei.

„Incă una sau două săptămâni clasice, observă cu amărăciune ziarul maghiar „Keleti Ujsag", și atunci presa maghiară va fi nevoită să deschidă o subscripție publică pentru teatrul maghiar, care nu primește nici o subvenție și trebuie să se întrețină din propriile resurse".

Semnificativ e faptul, că directorul Ianovics a primit o droaie de scrisori dela abonați, care își exprimă revolta împotriva pieselor reprezentate. „Nu ne-am abonat la teatru, scriu aceștia, ca să ne plictisim și să ne instruim ca la școală. Noi vrem distracție după năcazurile ce le îndurăm zilnic".

Capricios mai e și publicul acesta! — *I. B.*

Margareta Cossăceanu — *L'éspace*

TORIGIANO

I

O zi minunată de primăvară, în grădina Medicis. Florența se îmbăta de soare și înflorire. Laurențiu „Magnificul" se preumbla prin alee, urmat de un grup de savanți și de artiști, studiind minunățiile antice, descoperite de curând. Se desfătau înaintea unei Venere surâzătoare, cu gesturi de o grație nespusă, desgropată în împrejurimile Romei și adusă drept omagiu marelui protector al artelor. Ochiul lui de cunoscător cerceta liniile fermecătoare, atitudinea zeiței, albul perfect al marmorei și sufletul său de artist jubila de această nouă podoabă a colecțiunii sale, pentru care artiști devotați cutreerau Italia.

In clipa aceia, un strigăt sfâșie văzduhul. Toată lumea înmărmuri. Cineva dintre cei ce înconjurau pe Laurențiu se desprinse și alergă spre partea grădinii, de unde se auzise țipătul. Toți se îndreptară într'acolo. O ceată de tineri ce lucrau sub supravegherea unui maestru, modelând și sculptând după statuile antice împrăștiate prin parc, stăteau acum laolaltă, gesticulând și strigând, lângă un trup prăvălit în țărână. Amuțiră la apropierea Magnificului.

— Ce s'a întâmplat? — întrebă acesta mâniat.

Maestrul Bertoldo se apropie și îngână palid: — Acest mizerabil de Torigiano mi-a rănit pe cel mai bun și mai sârguitor elev, pe Buonarotti.

— Buonarotti? Acela pe care l-am smuls cu greu din ghiarele părintelui său, atât de protivnic artei? Ce infamie!

Și Medicis se plecă înduioșat spre tânărul căzut în nesimțire.

Un chip de copil, cu bucle negre bogate se întrezărea abia prin șiroiul de sânge, ce i se prelingea pe față. Laurențiu făcu semn medicului său să se apropie. Acesta cercetă amănunțit capul rănitului, apoi se ridică zicând:

— Trebue pansat; cred că nu-i nimic grav. Mă tem, însă, că bietul băiat va rămânea desfigurat: osul nasal pare zdrobit. Să mergem, dacă îngăduiți, stăpâne.

Câți-va tineri ridicară pe Buonarotti și plecară urmați de medic. Laurențiu, rămas printre elevi, întrebă:

— Cum s'a întâmplat? Unde e Torigiano? Cine a fost agresorul?

Unul dintre ei răspunse:

— Torigiano, stăpâne! Il urăște de mult pe Michel Angelo. Acesta muncește zi și noapte, reușind mai bine decât noi toți să copieze modelele. Priviți, Magnifice, ce lucra acum.

Un chip desăvârșit de copil se desprindea dintr'un bloc de marmoră. Laurențiu privi mișcat minunata copie.

— Atunci, — urmă Giuliano Bugiardini, — Torigiano, care mereu îl sfida pe Buonarotti, de-ciudă încă acum două zile l'a pândit lângă grădină, luându-se la ceartă cu el dintr'o pricină născocită; văzând că lucrarea camaradului nostru întrecea cu mult pe a sa, se apropie tiptil de Buonarotti care lucra plecat peste marmoră, și-l lovi ca din glumă, cu atâta violență însă, încât bietul prieten scoase un țipăt groaznic, căzând în nesimțire, scăldat în sânge. Inainte de a ne desmetici, Torigiano a fugit.

— Să fie adus, viu sau mort! — ordonă Laurențiu.

II

Torigiano fugise din grădina Medicis ca un nebun. Printre aleile împodobite cu flori și între boschete, chipuri de marmoră îl priveau cu orbite profunde și fiecare părea un zbir trimis să-l prindă.

Unde să fugă? Știa că Magnificul nu admitea în Academia artistică, creată de dânsul în această grădină minunată, decât firi alese, pentru care arta era singurul ideal. Ura clevetirile și cearta. Făurise un centru spiritual, o casă intelectuală, departe de vârtejul sanguinar ce trecea prin toată Italia. O asemenea lovire nu se întâmplase încă în aceste pacinice locuri, unde umanitariștii și artiștii visau despre republica lui Platon și despre epoca lui Phidias. Toți tinerii care se perindau pe aci: Baccio de Montelupo, Francesco Granacci, Andrea Contucci, Dal Monte Sansovino, Michel Angelo Buonarotti și toți ceilalți n'aveau decât un singur țel: „frumosul" și o singură dorință: realizarea lui prin muncă.

Intre el și camarazii lui se deschisese o prăpastie. Nici unul dintre ei n'ar fi înfruntat mânia lui Medicis pentru dânsul. Medicis era un părinte pentru ei toți; era slujitorul artelor; întruchipa pentru junimea artistică și intelectuală florentină, idealul cetățeanului, cum îl visa Tit-Liviu.

In Florența totul era pierdut pentru Torigiano. Dar cu ce durere părăsea el divina cetate. Să nu mai hoinărească pe Ponte-Vechio, unde nenumărați giuvaergii cizelau podoabe unice! Să nu mai zărească Arno, salba argintie ce înconjoară floarea Toscanei! Să nu mai vadă răsăritul și apusul, în vârful dealurilor cu linele contururi ce împrejmuesc orașul minunat ca o cupă! Să nu mai privească dela San-Miniato nenumăratele clădiri, fiecare în felul ei o glorie a cetății! Să nu mai întrezărească mândrul Dom și cupola sa, capodopera lui Bruneleschi și castelul Signoriei cu leul său amenințător și Baptisterul cu porțile făurite de Ghiberti?

Acum farmecul Florenței i-se păru neîntrecut, fără rivalitate posibilă. Chiar dacă ar cutreera lumea întreagă, nu ar găsi o îmbinare atât de perfectă de artă și natură, ca această contopire armonioasă dintre pământul Toscanei și cerul ei.

Izbucni în plâns. Cu această lovitură își zdrobise ascensiunea în Patria iubită. Niciodată Magnificul nu i-ar fi ertat nelegiuirea și era prea puternic, ca să găsească împotrivire. O desnădejde profundă îl cuprinse. Inima îi zvâcnea de dor și părere de rău. Trebuia să plece! N'avea încotro. Dar unde? Se vorbea adesea în Academie de Papa Borgia, care atrăgea talentele la curtea sa, spre a-și împodobi palatul. Mulți artiști găseau de lucru la Roma, și desfrâul curții pontificale nu împiedica arta să înflorească. Un tânăr artist, Pinturicchio, ca să măgulească pe Alexandru al VI-lea, cutezase să dea Madonei chipul frumoasei sale prietene Giulea Farneze. De ce n'ar pleca și el? De ce n'ar sculpta și el goliciunea blondei curtezane? Poate devine celebru și Roma va fi la picioarele lui! E prea tânăr ca să piardă orice speranță.

La Roma deci!

In noaptea aceia, pe când gardianii îl căutau pretutindeni, Pietro Torigiano privind încă odată din înălțimi orașul său iubit, învăluit de lună, plecă în căutarea gloriei spre Roma.

III

Au trecut ani de când un tânăr sculptor pătimaș părăsi Florența în amurgul nopții.

La Roma, unde Alexandru Borgia clădea un apartament alipit de Vatican, pentru odraslele sale, Torigiano găsi de lucru. El împodobea cu sculpturi acele încăperi în care Lucreția Borgia și frații ei, aveau să ducă viața lor aventuroasă, trecând peste zăgazurile sociale cu o superbă nepăsare. Firea lui hoinară nu găsi nici aci astâmpăr. Suferea văzând pe alții luându-i înainte. Ar fi vrut să fie primul la curte, să fie înconjurat de onorurile cele mai mari. Rămânea mereu în umbră, privind cu ciudă la mărirea altora pe lângă sfântul scaun.

Dacă arta nu-i satisfăcea firea ambițioasă, dece nu s'ar înrola în rândul războinicilor, de care Cezar Borgia avea nevoe? Alături de acest cavaler elegant și cutezător erau de câștigat lauri. Acesta visa unirea Italiei sub un singur sceptru și se războia pe rând cu toate provinciile care voiau să-și păstreze independența. Intre două aventuri de dragoste, pleca cu mercenarii săi la luptă.

Torigiano spera să ajungă mâna dreaptă a îndrăznețului căpitan. Speranță deșartă. Cu tot curajul lui recunoscut și apreciat de toți, cu toată temeritatea lui, care îl făcea să se arunce în învălmășala luptelor, cutezător și fără teamă, nu reușea să se ridice la rangul râvnit.

— Nu sunt apt nici măcar pentru vărsare de sânge, — își zicea el. N'am darul să plac superiorilor iar subalternii mă urăsc.

Mereu singur și nenorocit, se hotărî să părăsească Italia. Reluându-și artă ca îndeletnicire, plecă după sfatul unor prieteni în Anglia.

IV

Sunt suflete cărora nici binele, nici suferința nu le astâmpără neliniștea. S'ar zice că un biciu nevăzut le gonește mereu, ca să alerge înainte, fără răgaz, spre un țel care neîncetat dispare. O astfel de fire neastâmpărată, hărțuită, căruia locul unde se află nu-i da niciodată liniște și satisfacție, era tânărul sculptor. Anglia era ospitalieră, Regele îl iubea și-l ocupa mereu, maeștrii sculptori îl întâmpinau cu smerenie ca pe un superior. In Mânăstirea Westminster mormintele regilor așteptau dalta lui proslăvitoare. Terminase monumentele funerare al regelui Henric al VIII-lea și al reginei Elisabeta, când întâlni la curte pe ducele de Arcos, curând sosit din Spania. Ceva tainic îl atrase spre acest *grande* cu maniere atât de elegante. Acesta îi vorbi de țara sa natală, atât de ispititoare pentru o fire de artist, cu femeile sale pătimașe, cu clădiri cu totul deosebite ca înfățișare, unde Orientul și Occidentul se contopeau în linii nouă, pline de grații în formele lor dantelate.

— Vino la noi, — îi zise el. — Ce cauți aci printre oamenii aceștia reci și neștiutori de adevărata artă!

La noi în Spania se înțelege frumosul, la noi se ridică într'adevăr piedestalul necesar unui talent ca al d-tale. Vei fi în mediul care se cuvine unui geniu.

Dulce muzică pentru un ambițios. Ce știa Torigiano de frământările spaniole. Ce știa el de rugurile sinistre ce ardeau pe piețele publice ale orașelor. Neliniștea îi clocotea în sânge, iar gloria din Anglia nu mai însemna nimic pentru el. I se păru că Spania va fi fântâna alinătoare a setei lui sufletești. In ciuda prostestărilor regelui, care îl vedea plecând cu multă părere de rău, în ciuda sfaturilor noilor săi prieteni, el se îmbarcă cu ducele, pornind spre țărmurile iberice.

Ajuns, se crezu pe calea fericirii. Lucra mult și dalta i se păru însuflețită de un spirit divin. Termină astfel un crucifix minunat în mânăstirea Sfântului Hieronim de lângă Sevilla, sculptă și icoana acestui sfânt cu un leu, operă care plăcu tuturor, iar ducele de Arcos, intrând în atelierului artistului și zărind Madona cu copilul Iisus în brațe, rămase câteva clipe neclintit de uimire. După ce admiră un timp îndelungat capodopera cioplită, în piatră, el îi zise cu insistență:

— Imi vei face și mie o icoană la fel! Vei primi în schimb atâta aur cât vei voi. Te voiu îmbogăți în așa chip, încât soarta ta va fi invidiată de toți.

Sculptorul primi. Lucra cum nu o făcuse niciodată. Zi și noapte petrecea lângă opera sa, netezind-o cu dalta, prelucrând și mângâind parcă piatra, care trebuia să-i aducă mărire și renume. Cei care îl vedeau muncind cu atâta însuflețire, erau uimiți de strălucirea ochilor săi, de toată fața sa, iluminată de focul mulțumirii sale lăuntrice. Nu era însă bucuria artistului creator, ce da feței sale atâta lumină, ci satisfacția unei viziuni ce-l apropia de fericirea supremă, râvnită de orgoliosul sculptor: „Glorie și avuție". Ducele de Arcos îl vizita adesea și se declara mereu mai încântat.

— Mâine vei primi răsplata, zise el în ziua în care Torigiano declarase că nu mai avea nimic de modelat și corectat la icoană.

Ducele salută cu *grandezză* și plecă urmat de curtezanii săi. Artistul, roșu de emoție, rămase pironit lângă figura surâzătoare a Madonei.

V.

In ziua următoare, icoana era pregătită în atelier spre a fi predată, iar în camera alăturată, Torigiano stătea lângă un prieten, mare bancher florentin care venise la Curtea spaniolă în afaceri. Aflând de prezența lui Pietro în Spania, venise să-l vadă. Acesta îi povesti viața lui zbuciumată, zilele strălucite, petrecute în Anglia și de dorința lui de a vizita Spania.

— N'am fost dezamăgit până în prezent, — termină el, — și sper să-mi sfârșesc zilele aci, încununate de succes.

— Adu-ți aminte de cuvintele lui Solon. Cred că ai greșit părăsind Anglia, — zise Florentinul. Eu în locul tăuași pleca cât mai curând.

— De ce?

— Nu-mi place aerul de aci. Dacă tu zici că acolo e negură, aci e noapte, aci ard numai focurile inchiziției. La noi a fost ars Savonarola fanaticul și aci e ars tot ce e înțelept și iubitor de cultură. Tu, un fiu al „crinului roșu", în atmosfera aceasta plină de aberație! Tu, care ai crescut în lumina umanismului, trăești acuma în miresmele tămâiei catolice? Ce duh rău te-a îndreptat aci? Faci ce faci și îți îngreuiezi viața. Erai încă azi la Florența, dacă nu stricai nasul lui Buonarotti.

— Ce se aude despde dânsul?, — întrebă Torigiano întunecat.

— E gloria Italiei. L-ai pocit, dar geniul său n'a suferit în urma loviturii tale. Roma și Florența se străduesc să-l atragă.

— Adevărat l-am desfigurat? Au rămas urme?

— Din păcate! Dar n'are importanță. Cine sunt ăștia?

In clipa aceia ușa se deschise și doi oameni plecați sub povara unor saci grei, apărură conduși de feciorul lui Torigiano.

— Din partea ducelui de Arcos, — zise unul, respectos.

Artistul deschise un sac și chemă pe Florentin.

(Continuare în pagina IV-a)

— Cam la cât evaluezi tu conținutul, întrebă el curios și mândru.

Florentinul luă un pumn de monezi în mână, se uită cu luare aminte la ele și le lăsă să cadă cu dispreț.

— Maravedişi, — zise el. Moneda cea mai mică. Dacă am evalua tot ce se află în acești saci, cred că n'ar face mai mult de 30 ducați florentini. Ducele e șiret, n'am ce zice !

Toată convorbirea aceasta, rămăsese neînțeleasă de servitorii ducelui, cei doi prieteni folosindu-se de graiul toscan. Torigiano se roși, apoi îngălbeni de ciudă. Această înscenare malițioasă a ducelui, atitudinea servitorilor plină de așteptare, surâsul ironic al florentinului, treziră în Pietro o furtună lăuntrică, asemănătoare cu furiile sale de adolescent. Fără a rosti un cuvânt, alergă în atelier, unde se auzi un zgomot asurzitor. Prietenul îl urmă îngrozit de privirea lui halucinată, dar... prea târziu : icoana minunată zăcea preschimbată într'un morman de cioburi din care o mânuță albă arăta parcă spre cer.

— Ce-ai făcut, nenorocitule ? strigă florentinul.

Sculptorul nu răspunse. Chemă oamenii speriați și le ordonă să adune icoana sfărîmată.

— Duceți totul stăpânului vostru și spuneți-i că-i trimit opera demnă de plata lui!

— Vechiul Torigiano, — murmură bancherul.

Și plecă dând din umeri, pe când servitorii, înspăimântați, o luară la goană.

Artistul stătea încă cufundat în gânduri întunecate. Soarele asfințise de mult și umbre negre învăluiau camera cu încetul. Se auzi zăngănit de arme și larmă. Ușa se deschise vijelios. Niște figuri sinistre apărură în prag. O voce rosti :

In numele sfintei inchiziții, ești arestat.

VI.

Temnița umedă și întunecoasă era abia luminată de o singură candelă ce ardea în fața Madonei. Palid, cu trupul frânt de torturi, Torigiano zăcea pe un morman de zdrențe. Ducele îl acuzase înaintea înaltului Tribunal de erezie și care atare fusese schingiuit în chipul cel mai crunt. Zi cu zi interogat, torturat, ajunsese o biată otreapă omenească, incapabil de a se mai mișca. Toată cruzimea spaniolă adusă de Ignatiu de Loyola sub sfânta pavăză a bisericii, tot ce mintea poate născoci mai diabolic ca instrumente de tortură, făcuse din artistul mândru o ruină. Zăcea aproape în nesimțire pe patul de suferințe.

Un șoricel se urcă pe pieptul lui și-l privi uimit cu ochișorii săi strălucitori în care se oglindea candela. N'avu puterea să-l gonească. Nu mai mâncase de zile întregi. Voia să moară. Să nu mai audă cheia sinistră ce deschidea poarta să-l ducă la noi torturi. La orice pas, la orice mișcare, tresărea de spaimă. Se temea să nu-i mai înfigă clești înroșiți în foc în carne, să nu-i mai smulgă unghiile și să nu-i întindă trupul, până ce oasele i se frângeau și urla de durere...

Acum păzitorii nu-l mai scoteau din temniță. Zilnic un alt călugăr, în haina roșie a inchiziției, îl admonesta să se lepede de satana. Nu răspundea. Zăcea nemișcat, apatic, cu ochii măriți de suferință. Nu gândea nimic. Nu voia nimic, nici aur, nici glorie, doar liniște, pace. Zilele treceau, nopțile se urmau la fel de întunecoase în tristul locaș. Nici soare, nici lună, nici stele, doar mica lumină din fața icoanei, mereu veselă, mereu săltăreață, plimbându-și fâșia de raze ca o mângâere peste fața nenorocitului și luminând păinjinișul cu nenumăratele fire ce se întindeau pe boltă, în toată gama culorilor. Și iată că aceste fire și culori formară deodată o cetate. Se desprindea mândră în amurgul serei, cu palate strălucite, cu Domul măreț în jurul căruia se grupau clădiri nenumărate. Nu, nu era o viziune. Era Florența mult iubită, orașul natal, părăsit la vârsta de 18 ani. O, cetate minunată ! Toată durerea, tot ce trăise până acum era numai un vis urît. Nu zărea iar grădinile Magnificului, cu aleile adumbrite, cu chipurile cioplite înșirate pretutindeni ca un testament al străbunilor ? Nu vedea el acolo pe toți camarazii admirând și discutând în jurul giuvaerurilor antice ? Auzi vocea lui Lorenzo scandând versuri din Petrarca și pe Poliziano, umanistul, disertând despre Platon.

Camarazii ascultă cu evlavie. Dar de ce oare nu putea intra și el în incinta aceia unde declamă Lorenzo ?

Un înger cu spadă de foc păzea intrarea grădinii. Fața lui mâniată luă trăsături cunoscute, cu bucle bogate, apăru tânără, copilăroasă. El împiedica pe Torigiano să intre în paradisul adolescenței sale.

Nenorocitul holbă ochii. Neputând să se ridice, privirea lui exprimă toată revolta și durerea resimțită. Acolo, Florența apărea strălucitoare cu îngerul amenințător ce-i interzicea pe veci intrarea.

— „Ai învins, Buonarotti" îngână el horcăind.

Astfel muri Torigiano în anul 1528.

JEANA GRANDEA

„Bridge" și „Remington"

Invățământul primar din Anglia, din Statele-Unite ale Americei, din Canada, din Australia și din dominionurile engleze, e în plină reformă. Cele dintâi lecții de alfabet, predate copiilor la 6 ani, sunt bazate astăzi pe ușurința și curiozitatea cu care copilul prinde scrisul cu mașina. „Remington"-ul, cu ajutorul profesoarei, arată micuților elevi, în mod plastic, fiecare literă. Eșind frumos pe hârtie albă și fiind distinct imprimate pe butoanele mașinii, caracterele, odată cu combinațiile lor fonetice și ortografice, se întipăresc adânc în memoria vizuală a copilului. Care dintre elevi, la 6 ani, n'ar vrea să scrie cu mașina ? Această metodă se dovedește cea mai repede și mai solidă pentru învățământ...

In școala secundară a început să biruie ideia introducerii unui joc de cărți, specific englezesc, numit „bridge". Englezii îl socotesc atât de genial, logic, filosofic și antrenant în acelaș timp, încât toată rasa anglosaxonă de pretutindeni ar trebui să-l știe la perfecție.

Englezii au răspândit acest joc până în Honolulu și Tumbuctu. Cine nu joacă „bridge", e declarat retrograd, înapoiat și primitiv. Bridge-ul, deși nu e un joc de hazard, place mai mult decât alte jocuri. Bridge-ul ucide jocurile pe bani, deși și el admite mize mici. Dar aceste mize nu se pot mări, deoarece interesul bănesc nu se leagă deloc cu angrenajul și fascinația operațiilor logice ale jocului.

Cu ajutorul bridge-ului se intenționează desființarea jocurilor de cărți care distrug generațiile tinere. Se mai aduc în favoarea bridge-ului dovezi și argumente de ordin social și... matrimonial.

Partenerii la cărți devin adeseori parteneri în viață. Jucătorii de bridge se cunosc din ce în ce mai bine, leagă prietenii solide sau se căsătoresc și sunt fericiți. Căci numai în jocurile de cărți se poate vedea temperamentul și caracterul omului...

HENRY DAVID THOREAU

Viața în pădure

IV

Inainte de venirea iernii îmi isprăvii și soba, și-mi căptușii păreții cu șipci, ca să-i fac și mai impermiabili, cu șipci grosolane și verzi, scoase din cea dintâi despicătură de trunchiu : marginile a trebuit să le îndreptez cu gealăul.

Și mi-am făcut astfel o casă acoperită cum se cuvine, cu draniță, tencuită, largă de zece picioare, lungă de cincisprezece, cu jambajul de opt picioare, prevăzută cu un pod și un șopron, cu câte o fereastră de fiecare parte, cu două trape, c'o ușă la un capăt și c'o sobă de cărămidă la celălalt capăt.

Costul casei mele exact, după prețul obișnuit al unor materiale ca acele de care m'am slujit eu, fără a pune la socoteală munca, în întregime făcută de mine, e următorul. Și dau despre cost socoteală, fiindcă puțini oameni sunt în stare să spună cât îi costă casa, până la un ban. Și încă și mai puțini, pot spune cât îi costă diferitele materiale:

Scânduri	dolari 8.03½	
Șipci pentru laturi	1.25	
Două ferestre cu geamuri, de ocazie	2.43	
O mie de cărămizi vechi	4.00	
Două butoiașe cu var	2.40	Prea scump
Păr de cal	0.31	Berechet
Fier pentru prevazul sobei	0.15	
Cue	3.90	
Balamale și șuruburi	0.14	
O clampă	0.10	
Cretă	0.01	
Transport, mare parte cu spinarea mea	1.40	
Total . . .	28.12½	

Atâta tot ca material, afară de lemnul pentru cherestea, afară de piatră și nisip, la care, ca *squatter* [1]), aveam drept fără plată. Cu ceiace mi-a rămas dela construcție, aproape fără să mai adaug, mi-am făcut și o mică magazie, alăturată.

Aș putea să-mi construesc o casă, care să întreacă în lux și măreție pe oricare alta de pe strada cea mare din Concord, și care să nu mă coste mai multe parale.

Cu chipul acesta am dovedit că un om de studiu, care dorește un adăpost, își poate face unul pe toată viața, cu un preț mai mic decât chiria anuală pe care altfel trebue s'o plătească. Dacă am aerul să mă laud mai mult decât se cuvine, am îndreptățirea că mă laud mai mult pentru omenire decât pentru mine. Și nici slăbiciunile, nici nestatornicia nu pot reduce adevărul spuselor mele. Departe de orice lăudăroșenie și de orice ipocrizie, — pleavă care-mi vine foarte greu a o alege din grâul meu și care mă supără mai mult decât orice, — voiu respira în voe și mă voiu întinde în libertate asupra acelor ce am de spus, într'atât e de mare ușurarea și pentru sistemul moral și pentru cel fizic. Și-s hotărît să nu mă fac din umilință avocatul diavolului.

In favoarea adevărului voiu căuta să spun un cuvânt de folos. La colegiul din Cambridge[2]), numai chiria unei camere de student, puțin mai mare de cât a mea, e de treizeci de dolari pe an. Corporația colegiului a avut avantajul de-a construi vre-o trei-zeci și două de asemenea camere, una lângă alta, sub acelaș acoperământ. Dar cei ce le ocupă îndură stinghereala numeroșilor și zgomotoșilor vecini, fără a mai pune la socoteală că locuesc la al patrulea etaj, poate.

Nu pot să mă împiedic de-a cugeta, că, dacă am arăta mai multă adevărată înțelepciune în privința aceasta, ar fi necesară mai puțină educație, fiindcă s'ar căpăta altminteri mai multă, și cheltuelile pecuniare pe care le cere o educație ar dispărea în mare măsură. Comoditatea pe care o reclamă studentul, la Cambridge sau aiurea, e plătită cu un sacrificiu de viață de 10 ori mai mare decât s'ar face cu o organizare cum se cuvine. Lucrurile pentru care se cer mai multe parale nu-s acele de care studentul are nevoe. Instrucția, de pildă, e un articol important în cheltueala trimestrului, pe când pentru educația cu mult mai prețioasă care se capătă prin frecventarea celor mai cultivați dintre contemporani, nu-i nevoe de adăogat nici o sumă.

Un colegiu se întemeiază îndeobște printr'o subscripție de dolari și de cenți, după care, conformându-se orbește principiului unei diviziuni de muncă dusă la extrem — principiu căruia n'ar trebui să ne conformăm niciodată de cât cu mare băgare de samă — se chiamă un antreprenor, care face din lucrul acesta un obiect de speculă, și se slujește de Irlandeji sau de alți lucrători ca să așeze cuvenitele temelii. Pe când studenții, care trebue să fie temeliile se spune că se pregătesc pentru asta. Și pentru asemenea neghiobie generații întregi trebue să plătească. Eu cred c'ar fi cu mult mai bine pentru studenți, sau pentru cei care doresc să se folosească de asemenea lucru, să meargă până la a pune singuri temelia. Studentul care-și asigură tihna și retragerea dorită, fugind de orice muncă trebuitoare omului, nu capătă decât o proastă și stearpă odihnă, rămânând păgubaș de experiența, care face tihna îmbelșugată.

Dar, se va zice, crezi oare că studenții trebue să se apuce de muncă chiar cu mânile lor, nu cu capul ?

Cred că studenții n'ar trebui *să se joace* de-a viața, sau să se mulțămească s'o *studieze*, iar comunitatea să-i întrețină în jocul acesta costisitor, ci *să trăiască* de-a binelea, dela început până la sfârșit. Și cum ar putea să învețe tinerimea să trăiască mai bine, decât făcând din capul locului experiența vieții? Mi se pare că asta ar cultiva mintea tinerimii ca și matematicile.

Dacă aș voi ca un tânăr să învețe ceva din arte și din științe, de pildă, n'aș urma calea obicinuită, care constă în a-l trimite pur și simplu în vecinătatea unui profesor, unde se profesează și se practică orice, afară de știința și arta vieții: A supraveghea lumea prin telescop sau microscop, și niciodată cu ochii pe care ni i-a dat natura. A studia Chimia, nu a învăța cum să ne facem pânea. Sau Mecanica, fără a ne da samă cum se câștigă. A descoperi noi sateliți lui Neptun, și nu paiul ce-l ai în ochi, nici al cărui vagabond satelit tu însuți ești. Sau, de a te lăsa devorat de monștrii care foesc în juru-ți, pe când contempli monștrii cuprinși într'o picătură de oțet. Care va fi făcut mai mare progres la sfârșitul unei luni,—tânărul ce-și va fi fabricat cuțitașul cu ajutorul mineralului extras și topit de el, cetind pentru asta tot ce e de nevoe, — sau tânărul care în timpul acesta va fi urmat cursurile de metalurgie de la Institut și va fi primit dela tatăl său un cuțitaș dela Rodgers ? Care-și va tăia oare cu mai multă probabilitate degetele?... Spre marea mea mirare, la eșirea mea din colegiu, luaiu cunoștință că studiasem navigația... Credeți-mă, dacă m'aș fi coborît să dau o simplă raită prin port, aș fi știut despre navigație mult mai mult. Până și studentul *sărac* studiază și înțelege să profeseze doar economia *politică*, pe când economia vieții, sinonimă cu filosofia, nici nu-i profesată în chip sincer în colegiile noastre. Rezultatul e că cetind pe Adam Smith, pe Ricardo, pe Say, studentul bagă'n datorii ireparabile pe părintele său.

Ca și colegiile noastre, sânt sute de „perfecționări moderne". Ne facem iluzii asupra lor. Nu-i totdeauna progres pozitiv. Diavolul continuă să ceară până la capăt, pentru capitalul avansat și pentru numeroasele sale plasamente viitoare în aceste perfecționări, o dobândă compusă. Invențiile noastre nu-s, de obiceiu, decât niște frumoase jucării, care ne înlătură atenția de la lucrurile serioase. Nu-s decât niște mijloace perfecționate care tind la un sfârșit neperfecționat, sfârșit care, de-altminteri, era foarte lesne de atins, ca și calea ferată de la Boston la New-York... Ne batem capul să construim un telegraf magnetic [3]) de la Maine la Texas. Se poate însă ca de la Maine la Texas să nu fie nimic important de comunicat. Și Maine și Texas, să se afle în situația omului care, grăbit să se facă prezentat unei dame, pe cât de surdă, pe atât de distinsă, o dată pus în prezența ei și cu capătul cornetului acustic în mână, să nu găsească nimic de spus. Ca și cum ar fi vorba de vorbit iute și nu în chip rațional... Sântem nerăbdători de-a construi un tunel pe sub Atlantic și de-a apropia cu câte-va săptămâni lumea veche de lumea nouă. Se poate însă ca cea dintâi noutate care ar veni să lovească vasta ureche căscată a Americii să fie că prințesa Adelaida a căpătat o tusă măgărească. Omul al cărui cal face o milă pe minut, nu-i cel care duce cele mai însemnate vești: nu-i un evanghelist, nici nu vine mâncând lăcuste sau miere sălbatecă. Mă îndoesc că Flying Childers [4]) a dus vre-o dată o baniță de grăunțe la moară.

Mi se spune : „Mă mir că d-ta nu pui ceva parale de-o parte. Doar călătoriile-ți plac. Ai putea să iei trenul și să mergi azi la Fitchburg, să vezi localitatea". Eu sânt însă mai înțelept. Am învățat că, călătorul care ajunge mai degrabă e cel care merge pe jos. Și răspund prietenului: „Să presupunem c'am încerca să vedem care ar ajunge cel mai dintâiu. Până la Fitchburg e o depărtare de treizeci de mile. Prețul biletului, nouăzeci de cenți. Aproape salariul pe-o zi. Mi-aduc aminte de când salariile erau de șaizeci de cenți pe zi, pentru zilerii care au lucrat chiar la această cale. Ori-cum, iată-mă pornit cu piciorul, și-ajuns la capăt pe înserate. Am călătorit așa săptămâni. In timpul acesta, d-ta vei fi lucrat, ca să câștigi costul biletului, și vei fi ajuns la un ceas oare-care de dimineață, a doua zi, poate chiar în seara asta, dacă vei fi avut norocul să găsești de lucru la timp. In loc de-a merge la Fitchburg, d-ta stai și lucrezi cea mai mare parte din zi. Ceiace dovedește, că dacă calea ferată ar ajunge să facă înconjurul lumii, eu cred că te-aș întrece din drum. Și fie c'ar fi să văd lumea, fie c'ar fi să fac o experiență, ar trebui să rup toate relațiile cu d-ta."

Asta-i o lege universală, pe care nimeni nu o poate înlătura. Cât despre calea ferată, se poate zice și despre ea că nu face excepție. A face în jurul pământului o cale ferată, care să folosească întregului neam omenesc înseamnă a nivela toată suprafața planetei. Oamenii au noțiunea nedeslușită că dacă vor întreține destul de îndelungat activitatea ce o desfășură, cu atâtea capitaluri pe acțiuni, cu atâtea sape și târnăcoape, în cele din urmă totul va rula în vre-o parte, în nimica toată ca timp, și pe nimic. Gloata se poate năpusti la gară, și conductorul poate striga: „Toată lumea-n vagoane", fumul odată împrăștiat, aburul condensat, se va vedea că ceiace a rulat, pentru puțini a rulat, restul a fost zdrobit, și asta se va numi, și va fi : „Un trist accident". Nu mai încape vorbă că pot ajunge să ruleze, cei ce-și vor fi câștigat prețul locului lor. Cu alte cuvinte, dacă vor fi trăit destul de mult pentru asta. Dar probabil că până atunci vor fi pierdut elasticitatea și orice dorință de-a călători. Chipul acesta, de-ați petrece cea mai frumosă parte din viață câștigând ca să te bucuri de-o libertate problematică, îmi amintește de Englezul care a plecat în India să strângă mai întâi avere, ca să se poată întoarce după aceia în Englitera, pentru a duce o viață de poet. De ce n'a început prin a se urca mai degrabă la hulubărie ?

„Și ce, — strigă un milion de Irlandezi, eșind la iveală din toate colibele țărei, — calea asta ferată pe care am construit-o noi, să nu fie oare un lucru bun" ?

La care răspund:

„Negreșit, *relativ* bun — adică ați fi putut face ceva mai rău. Dar aș fi dorit, fiindcă sunteți frații mei, să fi putut să vă întrebuințați mai bine timpul de cât răscolind noroiul acesta".

In românește de P. MUȘOIU

1) In America, cel care se stabilește pe pământul ce nu-i al lui.

2) America are, ca și Englitera, un oraș universitar cu numele acesta.

3) Thoreau scrie pe la jumătatea secolului al XIX-lea.

4) Numele vestitului cal de cursă de la începutul veacului al XVIII-lea.

Thomas Bailey Aldrich

Thomas Bailey Aldrich poate fi socotit ca făcând parte din perioada clasică a literaturii americane, perioada lui Irving, Hawthorne, Emerson, Prescott, etc. Apare pela sfârșitul acestei perioade, ia parte la războiul civil de secesiune, în armatele Nordului, și moare în 1907.

Povestirile lui sunt admirabile exemple de perfecțiune tehnică, dar care nu dau niciodată impresiune de „truc", de „procedeu", așa cum o simțim la citirea celor mai multe din nuvelele americane de azi. Adesea modul cum tratează Aldrich subiectul, place mai mult chiar ca subiectul însuși. Totuși în „Quite so („Chiar așa!"); în „Vărul meu colonelul", în „Goliath", și în celebra sa nuvelă în scrisori „Marjorie Daw" el dă la iveală adevărate daruri de humor și emoție precum și o extraordinară ingenuitate.

Această nuvelă o găsim în traducere românească sub titlul: Fata din hamac", ultimul număr din „Lectura, — floarea literaturilor străine", valoroasa publicațiune săptămânală, care-și inaugurează al 5-lea an de succese morale în serviciul literaturii alese.

Mai cităm din scrisorile lui Th. Aldrich și „Stillwater Tragedie" unde ne înfățișează un conflict între lucrători și patroni, într'un oraș industrial al Nouei-Anglii.

Aldrich a fost un poet încântător, — cam în felul lui Théodore de Banville.

BRUNO CICOGNANI

Copii

...Dar în piața Santissima Annunziata, dinspre partea bătută de soare la acest ceas, către Strada Sapienței se vede, în sfârșit, ceva care să-mi mângâe singurătatea: o fată și un băețaș, sdrențăroși, stând jos pe trepte; și o altă fetiță, sdrențăroasă, care se duce și vine dela fântână spre o movilă de pietre pentru caldarâm, descărcate acolo și grămădite în picioare.

Sunt trei copii lepădați, de cei ce roesc de obicei în preajma meselor de cafenea din Piața Victor Emanuel și care le fac silă, — uf! — oamenilor cum-se-cade; rufoși, sdrențăroși, cu fața plină de zoi, cu gura mânjită, cu nasul mucos; vând chibrituri, chiscuesc pomana, se țin de mici furtișaguri și, cum capătă un ban, îl joacă la rișcă. Dar, astăzi, se vede c'au fost copleșiți de trândăvia romantică: aceeaș care mă 'ndeamnă pe mine să hoinăresc uneori pe străzile de dincolo de Arno, în care s'au născut ei, pe unde nu se văd insipidele case de târgoveți: ci palatele vechi cu somnul de piatră și ulițele putregăite — umezeala din Boboli — stradele înfricoșetoare, cu dughenile întunecoase, șiraguri de case dosnice cu toate cârpele afară, cu oamenii ce-aruncă în drum, făcând gălăgie, toată mizeria de care's în stare...: pe neașteptate, dincolo de zidurile înalte ca de pușcărie, pomi melancolici de grădini străvechi — și tăcere.

Astăzi au venit ei în piața seniorială — e atâta de nobilă! —, cei trei copii născuți dincolo de Arno; și folosesc, pentru câte-va ceasuri, această parte bătută de soare a pieții, drept salonul lor.

Fata mai mare, care stă pe treapta de sus — tunsă chilug ca un băiat, cu o pereche de papuci scâlciați în picioare, cu ciorapii de bumbac gros (poate că, noi, erau albi), pleoștiți în jos, sub genunchi, — și-a făcut singură o păpușă: o isprăvește de gătit, iar băiatul care stă pe treapta de jos cu bărbia în poala ei, se uită, vrăjit, cât a fost de dibace. Avea o basma pentru mai multe întrebuințări: cea mai genială, să facă din ea o păpușă; și-a deslegat sforile dela ciorapi: așa, se vede acuma că păpușa are cap, gât și o rochie cu coadă. Dar fantoșele copiilor săraci cată să fie de lumea mare: haine frumoase... o mantie... să semene păpușa cu o mare ducesă... Zis și făcut: zdreanța de stofă „ecosseze" pe care o purta fata cea mare drept șal (aceste copile poartă în spate bucăți de stofă veche, după cum, în mahalaua lor, obișnuesc măturătorii să pună bucăți de covoare caraghioase pe spinarea catârilor: sunt podoabele descoperite în alegerea sdrențelor dela gunoi) ce mantie de lux! ce mantie bogată! Dar mai lipsește, mai lipsește ceva... ție ți s'o părea că „toiletta" e gata: te'nșeli. Intr'adevăr, iată, se caută sub fuste și scoate un pachețel, cu câtă băgare de seamă!; îl desface încetișor, cu o luare aminte... E un șirag de mărgele: salba marei ducese: ce vanitate! Acuma da, marca ducesă se poate duce la bal!

Atât e de mare bucuria celei ce-a întruchipat-o, că se scarpină de zor în cap.

In timpul acesta cealaltă fetiță — un picior cu ciorap scurt într'un papuc, celălalt picior desculț într'o gheată — se tot duce și vine dela fântână la grămada de lespezi: de-asupra și-a întins mai multe cioburi de sticle colorate, bile multicolore, fâșii de atlaz și catifea, roșie, verde, galbenă, cărămizie: duce, rând pe rând, fiecare bucățică a comorii sale s'o spele la fântână; că, udă, e mai frumoasă, lucește, o clipă, ca un lucru de preț. Se udă și ea, toată; e udă; picură de fericire.

(Trad. de ALEX. MARCU)

ANECDOTE

Pe la sfârșitul războiului, ilustrul Paderewski se duse în America să organizeze aprovizionarea Poloniei. Fu primit pretutindeni ca un suveran, dar lui puțin îi păsa de ovațiile ce se adresau talentului său de muzicant, căci nu se gândia decât la grava afacere ce-l adusese.

Ii fu ușor să obțină o audiență la ministrul Marinei, Daniels, căruia îi expuse situația.

— Polonia trebue să mănânce, zise el, dar izolarea ei actuală între popoarele în război o fac să moară de foame. Am obținut de la Englezi să nu torpileze vapoarele care ne vor aduce hrană, iar dela Germani am obținut că le vor lăsa să debarce. Acuma e rândul Americii să ne scape! Nu ne mai trebuesc decât vapoare și alimente.

— Avem toate astea, zise Daniels, dar unde vrei să debarce?

— Cum unde? La Danzig.

— La Danzig! Vai, domnule Paderewski, ești un poet și un visător, murmură Daniels cu un ton de milă respectuoasă. La Danzig! Nu știi că toată Mediterana este minată?

* * *

Un duce de neam mare fu invitat odată la un prânz împreună cu un episcop, care datora înaltul său rang numai meritelor ce avea. Cum prelatul îl contrazicea într'o discuție oarecare, gentilomul nu se sfii să spue:

— N'ai face rău să-ți mai aduci uneori aminte de originea dumitale.

— Imi aduc aminte, răspunse prelatul. Și pot afirma că dacă dumneata ai fi fost fiul tatălui meu, ai păzi porcii în acest moment.

* * *

O doamnă intră în biserică decoltată și cu rochia foarte scurtă și se duce să-și moaie degetele în aghiazmă.

— Dacă voiai să-ți moi numai două degete, nu era nevoie să te dezbraci, — îi spune preotul.

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂȚII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefață de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planșe și ilustrațiuni. Editura «Cartea Românească»

O nouă traducere în româneşte a „Divinei Commedii" de Dante

Scrisă în versul original, endecasilabul, pe când Gane nu putuse traduce *Infernul* decât în metrul alexandrin, şi redată în româneşte în admirabila limbă ce ne-o dă cincizeci de ani de evoluţie literară, noua traducere a „Divinei Commedii" pe care am făcut-o, merită toată atenţiunea publicului, şi în primul loc a editorilor.

Se ştie că din cauza barbarismelor, imperfecţiunilor, lipsurilor şi a stilului confuz, traducerea care ni se dă ca a lui Coşbuc, splendid tipărită în editura „Cărţii Româneşti", nu poate fi citită decât doar de cercetătorul literar pentru preţioasele comentarii ale d-lui Ramiro Ortiz şi ca o curiozitate literară dintr'un anume stadiu al evoluţiei limbei literare din Ardeal.

E drept, ni se spune că marele poet Coşbuc n'a avut timp să-şi cizeleze şi completeze opera. De aceea se şi explică comentariile prea afară din cale prolixe, căci e vorba nu numai de a explica pe Dante, dar şi de a complecta lipsurile traducerii. Din nenorocire oricât de bogate şi savante sunt aceste comentarii, ele n'au putut complecta lipsurile, nici îndrepta construcţiunile neromâneşti (se pare că traducerea e făcută cu ajutorul unei traduceri ungureşti sau germane), nici înfrumuseţa stilul.

M'am gândit ca opera „Regelui Poeţilor" să poată fi pusă, ca în Italia, în mânile tuturor, dela profesorul şi studentul universitar până la elevii din cursul superior al şcoalelor secundare şi până la dascălii şi intelectualii satelor.

Am adoptat o nouă metodă pentru înţelegerea deplină a operei. Pe lângă rezumatul fiecărui cânt, aflat în subtitlul cântului, pe lângă notele numai strict necesare în josul paginii, am introdus, după nouile ediţii şcolare italiene, subtitluri marginale, în marginea paginii, la fiecare tranziţie de idee sau schimbare de subiect. In schimb numărătoarea versurilor am făcut-o la primul vers din fiecare terţină, la finele versului.

Va fi o cinste a se îmbogăţi literatura noastră cu o ediţie din Dante, nu numai artistic tipărită, dar şi într'o limbă care să fie limba literară a românilor de pretutindeni şi care să poată edifica şi pe cetitorul român, şi pe streinul care vrea să citească româneşte, despre frumuseţea graiului şi armonia versului românesc.

* * *

Numai câteva exemple vor arăta deosebirea dintre cele două traduceri între ele şi faţă cu textul original.

A) Inceputul „Infernului" (ca s'o luăm dela început), Cântul I, terţina I, din textul original sună:

Nel mezzo del cammin di nostra vita
Mi ritrovai pe una selva oscura,
Che la diritta via era smarrita.

Iată această terţină în traducerea zisă a lui Coşbuc:

Pe când e omu'n miezul vieţii lui
M'aflam într'o pădure 'ntunecată,
Căci dreapta mea cărare *mi-o pierdui.*

Un profesor de limba română va găsi, desigur, oarecari defecte în traducerea versului I, cât şi cu privire la consecuţia timpurilor. Am ales anume acest vers, unul dintre cele mai bine traduse.

Traducerea noastră sună, fără comentarii:

La jumătatea căii vieţii noastre
Mă regăsii într'o pădure sumbră,
Că-am rătăcit din drum pe căi sihastre.

B) Iată inscripţia dela poarta Infernului, Cântul III, versul 1—9; o dăm, fiind una din părţile mai bine traduse şi în traducerea îngrijită de d. Ortiz:

In originalul italian:

Per me si va nella citta dolente,
Per me si va nell'eterno dolore,
Per me si va la perduta gente.

Giustizia mosse il mio alto fattore;
Fece-mi la divina potestate,
La somma sapienza e il primo amore.

Dinanzi a me non fur cose create,
Se non eterne; ed io eterno duro,
Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate!

In traducerea îngrijită de d. Ramiro Ortiz:

Prin mine mergi la *cuibul întristării*
Prin mine mergi la *veşnic plâns fierbinte*
Prin mine mergi la neamul dat pierzării.

Justiţia mişcă pe al meu Părinte;
Puterea cea divină m'a durat,
Iubirea primă şi suprema minte.

Când eu n'am fost, nimic n'a fost creat
Ci veşnic tot şi'n veci vor fi durată.
Să lase-orice speranţă cine a 'NTRAT.

In traducerea noastră:

Prin mine mergi în jalnica cetate,
Prin mine treci în veşnica durere,
Prin mine-ajungi la lumi în chin uitate.

Dreptatea 'nduioşă Dumnezeirea:
M'a plăzmuit divina ei putere,
Supremul gând şi 'ntâiul dor: iubirea.

'Naintea mea n'au fost făpturi. Aflaţi
Că toate-au fost din veci — şi-s veşnic eu.
Lăsaţi orice nădejdi, voi ce intraţi!

Am subliniat deosebirile dintre textul Ortiz şi textul original. Unde însă traducerea e greşită şi confuză e în terţina III, al cărei ultim vers e greşit şi barbar. Eliziunea *a 'ntrat* e cu totul neobişnuită limbii româneşti şi inestetică. Asemenea confuziuni, greşeli şi eliziuni barbare, umplu întreaga traducere comentată de d. Ortiz şi micşorează cu totul valoarea operei, chiar dacă ar fi bună din alte puncte de vedere, ceeace nu este. De altfel nu poate fi ureche românească care să poată suporta fără displăcere, dizgraţiosul vers: *„Să lase orice speranţă cine a 'ntrat"*, care, fiind neestetic, nu dă nici pe departe puternicul sentiment ce însufleţeşte versul dantesc corespondent.

Pilde de construcţiuni şi versuri dizgraţioase şi greoaie întâlnim la fiecare pas; cităm la întâmplare: „Când noi într'o pădure *'ntrăm grozavă*" (Cântul XIII, versul 2); „Atâta *'ntra* 'n Atamas nebunia (C. XXX v. 4), şi aşa mai departe. Asemenea neajunsuri fac ilizibilă traducerea comentată de d. Ortiz, traducere plină de defecte din punctul de vedere al învăţământului corect al limbii române. Un asemenea stil mai mult strică învăţământului limbii româneşti.

C) Dar ca să ne facem o idee de inferioritatea traducerii care, — după afirmaţia comentatorului — ar fi cea mai bună traducere din câte sunt în lume iar după umila noastră părere ar fi fost mai nimerit să rămână în manuscript la Academie, fiind departe ca cerul de pământ de admirabila limbă a lui Coşbuc din *Balade şi Idile* şi *Fire de tort,* — să luăm unul din pasagiile cele mai inspirate din Dante, şi anume primele două terţine din cântul VIII din „Purgatorul":

Era già l'ora che volge disio
Ai naviganti e intenerisce il core,
Lo di qu'an detto ai dolci amici addio;

E che lo novo peregrin d'amore
Punge, şi ode squilla di lontano
Che paia il giorno pianger che şi more...

Traducătorul d-lui Ramiro Ortiz traduce în româneşte aceste rânduri astfel:

Era pe timpul care-aduce dor
Şi inima 'n vâslaşi de jale-o frânge
In ziua când le-au zis drum bun ai lor,

(Până aici bine).

Când sufletu 'ntr'un nou hagiu se strânge,
Când câte-un clopot dulce 'n depărtare
Ce-a zilei moarte acolo parc'o plânge.

„Când sufletu 'ntr'un nou hagiu se strânge", prozaic şi inestetic ca vers, interpretează şi traduce cu totul greşit admirabilul vers „E che lo novo peregrin d'amore punge". Insuşi d. Ramiro Ortiz simte nevoia de a traduce din nou aceste două terţine: „Era ceasul când dorul cuprinde pe călători şi le înduioşează inima în ziua când au zis adio dulcilor prieteni şi care *înţeapă* cu iubire pe noul pribeag, dacă aude de departe un clopot ce parcă plânge ziua care moare". Iar expresiunea prozaică „nou hagiu" d-sa simte nevoia să o explice : „pelerin, călător încă neobişnuit cu drumurile". Şi adaogă: „Aceste versuri cari în italieneşte sună cât se poate de dulce şi de melancolic, au puterea să ne evoace figura lui Dante străbătând drumurile Italiei după izgonirea sa din Florenţa şi înduioşindu-se la coborârea serii de amintirile de acasă cari îi năpădesc sufletul în ceasul acela". D. Ramiro Ortiz recunoaşte că „aceste versuri sună cât se poate de dulce şi de melancolic în italieneşte", nu în româneşte...

Ei da! Coşbuc e prea mare prin toate celelalte scrieri ale lui ca să tolerăm, fără a protesta în numele memoriei lui, exhibarea acestei traduceri ca făcută de el şi ca una din cele mai bune traduceri din lume... Că această traducere, în tot sau în parte, ar fi sau nu a lui Coşbuc, discuţia de-abia începe, adhuc sub judicelis est! Dar chiar dacă ar fi fost să fie traducerea autentică a lui Coşbuc, (ceeace ne îndoim), dintr'o epocă fie de începuturi, fie de suferinţe şi, poate, de decadenţă, — căci ştim cât a suferit cătră sfârşitul vieţii, — era un act de pietate a nu întuneca figura literară a marelui poet cu această traducere.

Acuma iată şi noua traducere, care, deşi nu atinge perfecţia absolută, lucru imposibil, — dă cel puţin impresia stării sufleteşti a lui Dante pribegind izgonit din Florenţa, dar, fără a fi cu orice preţ hagiu, căci hagialâcul e cu totul altceva decât pribegirea:

Era când prinşi de dor pluteau pe vas
Pribegi cu inimi triste 'n ziua 'n care
Au zis cătră prieteni bun rămas,

Şi când pe-un nou pribeag în lume-l doare
Tot dorul lui, de-aude glas de clopot
Prelung — plângând, departe, o zi ce moare.

N'am pretenţia, zic, că am atins perfecţiunea, dar cel puţin va concede oricine, cât de dificil ar fi, că-i o traducere onorabilă şi în orice caz incomparabilă faţă de traducerea ce se pune pe seama lui Coşbuc. Credem că şi d. Ramiro Ortiz, a cărui muncă de comentator în aceste împrejurări apare extraordinară, e de aceeaşi părere.

CONST. Z. BUZDUGAN

Pirandello şi critica artei

Printr'o judicioasă cercetare estetică a piesei lui Pirandello „Şase personagii în căutarea unui autor", domnul Al. Dima arată în ultimul număr al revistei „Roma" că în gândirea lui Pirandello legile artei în genere, şi ale teatrului în special, constrâng şi falsifică realitatea.

Intrând în acea străveche tabără a artiştilor care cer artei să fie numai o copie a realităţii, Pirandello se situează în linia teoriei clasice a artei ca imitaţie şi poate fi cu uşurinţă apropiat de Platon şi prin constatarea rigoristă pe care acesta o făcea când socotea că arta, fiind o imitaţie a naturii, ea însăşi o imitaţie a Ideilor, nu e decât o a doua degradare a acestora. Dispreţul pe care filosoful antic îl arată artei îl găsim astfel înrudit cu scepticismul artistic al modernului Pirandello. Apropierea între Platon şi Pirandello nu e întru nimic paradoxală.

Nu poate fi vorba, fireşte, de vre-o originalitate ideologică la Pirandello. Concepţia complexităţii, varietăţii, multiplicităţii punctelor de vedere ale realităţii umane, este o veche idee filosofică post-kantiană, iar lipsa de unitate a personalităţii un câştig bine studiat al psihologiei moderne. Adoptând aceste idei, romancierul italian le-a deformat până la ridicul, le-a şarjat, le-a caricaturizat, exagerându-le. Numai astfel se explică, de pildă, degradarea cuvântului din rangul de „vehicul al ideii", cum spunea Hegel, din pricina materialelor subiective ce l-au format.

Dar ceiace nu poate fi în nici-un caz primit din critica artei făcută de Pirandello, e alegerea punctului său de plecare în considerarea artei ca o oglindă de reflectare a realităţii.

In contrast cu noutatea temei sale teatrale, Luigi Pirandello aduce o idee care a fost definitiv respinsă de moderni. Pentru aceştia, într'adevăr, specificitatea valorii artistice este un bun deplin câştigat, faţă de variile elemente ale realităţii care intră numai în chip de componente în această miraculoasă sinteză ce se chiamă artă. Transfigurarea sub o perspectivă personală de către artist a înfăţişărilor realităţii, este astăzi o axiomă a artei. In locul dezordinei şi al multiplicităţii, arta aduce ordine şi unitate; alături de lumea realităţii, lumea ei proprie, o lume pe care avem toate motivele s'o dorim înălţată, purificată şi armonică, — nu o inutilă reeditare a realului, cum socoteşte Pirandello.

Iată de ce d. Al. Dima socoteşte că concepţia pirandellistă despre artă e pe de-a'ntregul inactuală.

Ştefan Şoldănescu

de ARTUR GOROVEI

Prea puţini, dintre cei de astăzi, vor fi cunoscând numele acesta, şi cu toate acestea un mare talent: pictorul Ştefan Şoldănescu.

Şi după ce, în timpul vieţii, n'a avut norocul să se bucure de plăcerile gloriei, din cauza împrejurărilor nefavorabile manifestărilor artistice, împrejurări inerente unei civilizaţii rudimentare, cum o aveam noi, acum patruzeci de ani, n'a avut norocul ca nici pe urmă, după moartea lui, să i se poată recunoaşte meritele, pentrucă lucrările lui cele mai bune au dispărut, odată cu toate obiectele de artă îngrămădite de Take Ionescu, în casa din strada Cătunului, din Bucureşti, pe care au devastat-o duşmanii, în vremea ocupaţiunei din ultimul războiu.

* * *

Eram elev în gimnaziu, în clasa a treia sau a patra, când s'a răspândit faima unui elev înscris în clasa întâia, care minunează pe toţi profesorii cu talentul lui la desen.

Un maistru de desen noi nu aveam la gimnaziu, dar pentru a se împlini cerinţile programului, câte un profesor binevoitor se improviza în cunoscător al meseriei, şi ne punea note, altceva neputând să facă; neavând nici o pregătire, nu putea să ne dea, bietul om, nici o îndrumare, oricât de multă bunăvoinţă ar fi avut.

Primul meu profesor de desen a fost acel de ştiinţele naturale, dela care tot am profitat ceva: el ne-a pus în măsură să facem cunoştinţă cu creioanele Faber şi cu hârtia de desen. Pentru trebuinţele noastre şcolăreşti cumpăram, de'a băcănie, — pe atunci nu exista vreo librărie în Fălticeni — creioane proaste, de lemn alb, care cu mult greu se puteau ascuţi, iar hârtia de desen nu se vindea la băcănii. Profesorul a comandat cele necesare pentru noi, dela librăria Socec din Bucureşti, şi noi am început să lucrăm după modelele pe care le aveam la îndemână.

Pe atunci apărea, în Bucureşti, ziarul „Războiul", cunoscut şi sub numele de „Răsboiul Grandea", pentru a se deosebi de un alt „Războiu", zis „Weiss", după numele editorului; amândouă gazetele erau ilustrate, şi unele dintre gravuri au servit ca modele tuturor elevilor. Un prieten al meu şi-a ales un general rus, călare, şi i-a mărit modelul de vreo zece ori, ca să facă un tablou mare, la care a întrebuinţat şi materiale necunoscute altor desenatori: unde avea nevoe de un negru mai pronunţat, pe care nu i-l putea da nici creionul dela Socec, a întrebuinţat ceară din ureche, pe care a întins-o cu un cuţit, pe părţile care i se păreau lui mai indicate pentru asemenea tratament, iar pentru ca generalul şi calul să iasă mai în relief, a făcut un fond colorat cu zeamă de cafea, care i-a dat o nuanţă castanie deschisă, mult admirată de noi.

Desenurile lui Şoldănescu se deosebeau de ale noastre. El făcea flori, pasări, chiar şi chipuri de om, care păreau lucrări de artă, faţă cu măzgăliturile noastre copilăreşti, dar pentrucă noi eram „superiori", nu-i dam nici-o atenţie, şi de aceea nici nu l'am cunoscut în timpul cât am fost amândoi elevi ai aceluiaş gimnaziu.

Indemnat de vre-un profesor, sau având el însuşi intuiţia că-şi pierde vremea în gimnaziu, Şoldănescu dorea să urmeze şcoala de Bele-Arte din Iaşi, unde-l chema talentul lui. Fiu de preot sărac, nu avea alt mijloc decât să capete un ajutor dela judeţ, precum mai aveau şi alţi prieteni de ai mei, pe care tatăl meu îi proteja. Tata era preşedintele Comitetului Permanent, şi înscria în bugetul judeţului, câte o sumă sub un capitol special: burse pentru şcolari. Treizeci de lei pe lună reprezenta, pe atunci, suma suficientă pentru ca un elev să poată avea o gazdă în Iaşi, un adăpost modest în casa unui om nevoiaş, care îi procura în schimbul acestei sumi, strictul necesar: mâncare, încălzit, luminat, spălat. O asemenea bursă a căpătat şi Şoldănescu, şi când a venit şi el în Iaşi, unde eu eram elev în Liceul Naţional, ne-am cunoscut mai bine.

Prietenia între mine şi Şoldănescu începe în anul 1883, vara, când ne-am întâlnit la vânat de raţe sălbatice, pe iezătura iazului de pe Şomuz, la marginea târgului. El era un vânător pasionat; şi când îi recitesc scrisorile, văd că aproape în fiecare îmi vorbeşte despre succesele lui vânătoreşti, şi nu pomeneşte nimic de entuziasmul profesorilor lui, care vedeau în el un talent neobişnuit.

O altă pasiune a lui Şoldănescu, tot aşa de intensă ca şi vânatul, dar care i-a pricinuit multe suferinţi, a fost dragostea pentru o fată cu părul de aur, o prietenă a mea, care se făcuse stăpână pe toată simţirea şi cugetarea lui. Despre dragostea aceasta îmi vorbea ori de câte ori ne vedeam, şi de dragostea aceasta sunt pline toate scrisorile lui.

In Ianuar 1884, din cancelaria Liceului Naţional, unde era pedagog, îmi scrie: „Scrisoarea ta am cetit-o de trei ori; îmi părea că aud vocea ta şi-mi plăcea s'o ascult, căci ea suna dulce, amical şi sincer; numai tu eşti singurul care crezi suferinţa mea..."

Suferinţa lui o cunoşteam: fata cu părul de aur care nu se arăta indiferentă la manifestările lui de dragoste, se mângâia cu un altul, în lipsa celui care o adora, şi probabil că ceva cu privire la suferinţa lui îi scrisesem şi eu. Pe acest rival, Şoldănescu nu-l găsea vinovat; sufletul lui bun îl îndemna să-mi spue: „Insă el nu e vinovat, el nu poate ştie cât o iubesc şi de când; e fermecat de privirile ei, care m'au subjugat, şi o iubeşte şi el; dar ea e vinovată, ea fără milă înfige săgeata de foc în inima mea..." Şi, pe două pagini, mă asigură că „niciodată ea nu va fi a lui X., pentrucă nu voiu eu".

Copilării de om tânăr, cu inima întunecată de pasiune! Ce putea să facă el, un biet elev, pentru a împiedica o căsătorie, pe care o lume întreagă o găsea convenabilă? Ce influenţă putea să aibă voinţa lui!

In altă scrisoare îmi desvălue taina „intriga e singurul lucru..." Se gândea să mă utilizeze pe mine în acest scop: să-i spun „Lui" multe despre ea, şi să nu cred că fac o greşeală" atribuindu-i ei nişte fapte pe care nu le-a comis, dar voi fi iertat, pentrucă „amorul" va fi cauza unei asemenea infamii.

Şoldănescu făcea progrese mari, la Şcoala de Bele-Arte, şi profesorii vedeau în el un portretist cu viitor strălucit. Judecând după portretele lui în cridă, pe care le mai întâlnim în unele familii, poţi să te încredinţezi că profesorii nu se înşelau în aşteptările lor şi cât de mândru era prietenul meu, care acuma începuse a-şi îndulci traiul cu veniturile artei lui: lua câte douăzeci de lei pe un portret „în mărime naturală".

La Liceul Naţional era vacantă catedra de caligrafie şi desen, şi Şoldănescu, absolvent al Şcoalei de Bele-Arte, cu multe laude, trebuia să concureze cu alţii care-i urmaseră cursurile numai în vederea obţinerei unei slujbe. Reuşita acestui concurs atârna, în mare parte, de influenţele politicianilor, sau ale unor persoane cu trecere mare pe lângă membrii comisiunei examinatoare, şi concursul consistând în o probă de caligrafie, Şoldănescu nu avea multe speranţe, din cauză că el nu era un bun caligraf. Cu toate acestea a reuşit, el, şi cu drept cuvânt, pentrucă teza lui, adică foaia de caligrafie ce a prezentat, era de o perfecţie rară. Şi mi-a lămurit misterul: el a desemnat mai întâi, cu creionul, toată foaia, şi apoi a tras peste desemn, cu cerneală, forma literelor. Se înţelege că a realizat o lucrare de o fineţă ideală, în faţa căreia orice părtinire, pentru vreun alt candidat, trebuia să se spulbere.

Dragostea lui începuse, cu încetul, să se potolească, şi într'o scrisoare îmi spune, cu atâta nepăsare: „Despre X, nici nu mă interesez; n'are decât să se mărite", şi de atunci când îmi mai vorbea despre dânsa, râdea şi se întreba: „cum s'a putut să fiu eu aşa de orbit şi să mă înprostească o fiinţă fără suflet!".

In 1886 l-am găsit pe Şoldănescu locuind o cameră puţin luminoasă, din curtea hotelului România, şi ne-am pus la cale să stăm împreună. Camera destul de mică şi prietenia noastră destul de mare, s'au împăcat de minune, şi am dus un traiu liniştit, o iarnă întreagă şi primăvara următoare.

Pe atunci tineretul oraşului nu cunoştea viaţa zgomotoasă de astăzi; berării, bodegi nu existau, doar prin crâşme vestite, cum era „Bolta rece" sau „la Fiigărui", în strada Lozonschi, ori prin grădini dela marginea oraşului, ca „Leagănul fluturelui", se făceau chefuri, de către persoane mai ponderoase; studenţimea, în număr destul de restrâns, nu se amesteca în vârtejul vieţei destrăbălate.

Şoldănescu, deşi profesor de liceu, şi în relaţiuni cu oamenii simandicoşi, trăia retras de lume. In timpul zilei îşi făcea cursul la liceu, lucra în odaia lui, iar seara, după masă, ne întorceam amândoi acasă, stăteam de vorbă, apoi el se culca iar eu cetiam, până târziu noaptea.

Avea un singur dor şi-l rodea o singură nemulţumire: voia să plece la München şi suferia că nu are un atelier, şi nici destul timp liber ca să poată lucra. In căutarea unui subiect pentru un mare tablou, eu îi suggeram ideia unor scene istorice povestite de cronicarii moldoveni, pentru executarea cărora îi trebuiau modele, decor şi costume, pe care nu le putea găsi, şi mijloacele lui nu-i permiteau să şi le procure singur. In aşteptarea unei întâmplări, care să-i îndeplinească visul, făcea portrete în cridă, mai mult după fotografii, care-i mai măreau bugetul aşa de redus al unui maestru de desen, de pe vremurile acelea. Un asemena portret îl lucra în câteva ceasuri, în timpul amiezii, când bătea soarele în careul curţii hotelului, şi se lumina mai binişor fereastra în dreptul căreia chevaletul aştepta pânza care întârzia mereu.

Cu toate acestea unul dintre portretele lui de pe natură, l-a executat Şoldănescu o iarnă întreagă.

Noi nu beam vin la masă, iar seara, făcând planuri şi făurind visuri, sorbeam câte un păhăruţ din pivniţa unei crâşme din clădirea hotelului România, pe care ni-l servea Avrum, un băiat urât şi prostuţ, care admira portretele lui Şoldănescu şi doria mult să i-l facă şi pe al lui. Dar un portret l-ar fi costat douăzeci de lei, poate leafa lui pe patru luni. Şi atunci a intervenit o înţelegere: vinul pe care-l consumam noi era de o calitate bună, un leu oca; cincizeci de bani pe zi era o sumă care nu se putea agonisi aşa de lesne. Crâşmarul avea însă un vin şi mai scump, doi lei oca, şi pentru ca să aibă un portret făcut de Şoldănescu, Avrum îl înşela pe stăpân şi ni aducea, în fiecare seară, jumătate de ocă de vin de cel scump, pe care noi îl plăteam numai jumătate de franc.

Avrum putea să pozeze numai câteva minute, în timpul zilei, pentrucă nu avea cum să explice stăpânului absenţa lui, în fiecare zi, la aceiaş oră, pentru a intra în aceiaş cameră, a căreia uşă se vedea de pe fereastra crâşmei; astfel de vizite, neînsoţite de sticla de vin, ar fi dat de bănuit stăpânului, şi de aceea portretul lui Avrum Livaruschi a fost executat vreme de o iarnă întreagă.

Mutra lui Avrum, şi gesturile lui, când a început să-şi recunoască figura, făceau să ni trecem timpul în hohote de râs.

Intr'o zi, Şoldănescu l-a întrebat ce lucruri pune crâşmarul în vin ca să-l prefacă bun; Avrum ni-a spus că pune „livăruscă".

Ce putea să fie „livărusca" lui Avrum?

După multe iscodiri, am aflat că-i o buruiană şi am putut stabili că-i „limba ruscăi", plantă destul de cunoscută.

De atunci pe Avrum îl strigam cu numele de Livăruscă.

Dorinţa de a pleca la München îl frământa pe Şoldănescu, şi era mereu nemulţămit şi pe gânduri. Un singur lucru îi mai descreţea fruntea: patima vânatului.

In scrisorile lui îmi spune că a împuşcat un porc sălbatec, a tras în lupi, i-au căzut şapte iepuri la o goană, şi-mi tot cere să-i împrumut puşca mea. Se vede că, în urma repetatelor lui stăruinţi, îi voiu fi făgăduit-o, într'un moment de înduioşare prietenească, deşi cunoşteam dictonul că nu se împrumută calul, puşca şi nevasta, şi făgăduinţa aceasta l-a îndemnat să comită un fapt, pe care l-a socotit el singur jignitor pentru mine, şi-i apăsa sufletul, crezând că mă voiu fi supărat.

In April 1887 primesc, în Bucureşti, scrisoarea lui, care începe astfel: „Te rog să mă ierţi dacă am uzat poate prea mult de îndrăzneala mea şi de bunătatea caracterului tău, asta pentrucă am făcut ceva ce mă îngrijeşte să nu te superi pe mine, însă dacă am îndrăznit, asta-i în puterea amiciţiei. Iată ce am făcut: după ce m'am sculat din pat, căci am fost bolnav rău încă în urma vizitei tale, m'am dus la Cuconu Petrachi şi l-am rugat să-mi împrumute puşca ta până la finea lui Iuniu când o voiu aduce-o înapoi, şi am spus că tu mi-ai promis că mi-i împrumuta-o; n'am putut să mă întâlnesc cu tine ca să ţi-o cer, şi fiindcă astă toamnă mi-ai făgăduit că mi-o împrumuţi, de aceea i-am spus lui Cuconu Petrachi că mi-ai făgăduit-o. Cu toate acestea poate tu nu vei fi vrut să mi-o împrumuţi, acu şi minciuna ce am spus-o lui Cuconu Petrachi mă apasă greu. Te rog dacă va veni ocazia să-i spui că tu ai consimţit".

„Cuconu Petrachi" era tatăl meu.

In aceiaş scrisoare, Şoldănescu îmi explică motivul care l-a împins la acest act pe care-l regreta: „Puşca mea ştii că e cu peliţe, şi pe aici prin Iaşi toţi au Lancaster, aşa că numai eu sunt coadă şi ştii şi tu ambiţiunea şi lauda vânătorului că puşca lui e aşa, şi bate grozav, etc. Ei bine, eu cu peliţe nu îndrăzneam să mă mai laud, şi de aceea am vrut să am puşca ta, până în vacanţie, când îmi cumpăr şi eu una. Fii sigur că puşca ta va sta la mine cum stă în cutie şi voiu trata-o mai bine decât dacă ar fi a mea".

Gândul de plecare în străinătate îl chinuia, dar cu toate făgăduinţile politicianilor la care apela, şi în special cu toată făgăduinţa profesorului Tocilescu, om cu trecere, Şoldănescu

(Continuare în pag. VI-a)

DORMITOARE SUFRAGERII SALOANE BIROURI GARNITURI CLUB
CEA MAI VASTĂ EXPOZIȚIE DIN ȚARĂ
TELEFON 362/47 33 CAROL „MOBILA" 33 CAROL (PIAȚA DE FLORI)
EMANOIL și MAYER FISCHER & SIMION ABRAMOVICI
MOBILE CURBATE DORMEZE OGLINZI LĂMPI ELECTRICE LINOLEUM
INLESNIRI DE PLATĂ EXPEDIȚII IN TOATĂ ȚARA

nu putea să obție o bursă dela Miniserul Insrucțiunei, și hotărât să facă orice sacrificii, își luă congediu dela școală, puse un suplinitor la catedră, și în 1892 se îndrumă spre München, unde trebuia să trăiască numai cu restul lefei ce-i rămânea dela suplinirea catedrei.

In München a fost așa de bine apreciat Șoldănescu, încât în scurtă vreme n'a mai simțit lipsa de bani, pentrucă munca lui îi aducea venituri suficiente pentru a-și satisface toate gusturile.

La 19 Ianuar 1893 îmi scrie că pe un portret a luat patru sute franci, pe două còpii din Muzeul de acolo, 1600 franci; pe un alt portret „ce e comandat deja de pe acum" avea să iee 250 franci, sume care contau, pe vremurile acelea, mai cu seamă în München.

Multe lucrări de valoare ale lui Șoldănescu au rămas în München, și cine știe când se va găsi un om care să le descopere, și un glas competent care să puie, în rândul cei se cuvine, pe acest pictor talentat, dar desinteresat până la neglijență, și lipsit de orice spirit de reclamă.

Reintors în țară, Șoldănescu și-a reluat ocupațiile de profesor, și în lipsa unui mediu prielnic artei, precum îl avea în München, n'a mai lucrat nimic serios, ci și-a trecut timpul liber cu vechea lui pasiune, vânatul, căreia acuma îi mai asociase un prieten: bicicleta.

Pasiunea bicicletei, însă, i-a fost fatală. Abuzând prea mult de un sport așa de obositor, a contractat o boală de inimă, căreia n'a putut să-i reziste.

In țintirimul dela Oprișăni, lângă târgul Folticenilor, în care s'a născut, țărâna a mistuit corpul unui om, căruia Dumnezeu îi hărăzise un mare talent, dar pe care pământenii n'au știut să-l prețuiască.

ARTUR GOROVEI

GABRIELA REUTER

Două întâlniri

Max Verhagen, reprezentantul unei mari societăți pentru export de ceaiu din Indii, stătea rezimat pe balustrada vaporului, cu care voia să mai călătorească odată în Europa — pentru a-și petrece acolo concediul și a-și mai vedea și de afaceri. Privea liniștit valul de călători, care urcau agitați pe puntea vaporului în Alexandria. Oare nu era printre aceștia și vechiul său prieten Hugo Renius, cu care făcuse împreună prima sa călătorie în Orient? El făcu un semn, Renius privi surâzător în sus. In locul acesta al babiloniei tuturor națiunilor nu-i părea nimănuia curios să întâlnească cunoscuți, pe care soarta îi împrăștie apoi iarăși după o oră în toate patru direcțiunile vânturilor din lume. Lângă Renius se urcă pe punte o femee tânără; doi copii săltau în jurul ei, dar pe aceștia Max Verhagen nu-i vedea.

Sângele i se urcă la cap, ochii i se împăinjeniseră, inima începu a palpita cu putere, Mai era el încă într'adevăr atât de tânăr, încât privirea unei femei să-l poată duce într'un vârtej de emoții atât de copilăros?

Verhagen numai cu greu se putu stăpâni, în vreme ce Renius îi prezintă soția, arătându-și bucuria de-a o putea încredința dimpreună cu copiii în paza bunului său prieten, deoarece el nu-și putea însoți familia din cauza unor afaceri urgente. Verhagen se arătă dispus pentru orice serviciu. El fu cuprins de-o fericire nelămurită.

Doamna Renius apela mereu și pururi veselă la serviciile sale — ca și când lucrul acesta se înțelegea dela sine, încât el rămase adânc mișcat. Nu-și dedea ea oare de loc seama, că el era frământat de dorințe sălbatice?

Cum avea înaintea lui libertatea timpului de concediu — ar fi putut urma femeia aceasta dulce ori unde ar fi purtat-o drumurile. Dacă odată legătura ar fi fost făcută între ei, celelalte ar fi urmat dela sine.

Da, dar — cum să se facă legătura asta în fața acestei siguranțe strălucitoare și plină de veselie, care radia întreaga ei ființă și o înfășura ca 'ntr'o gloriolă de raze solare, făcând-o atât de atrăgătoare?

Soțul lăsa femeia aceasta, a căreia înfățișare era atât de extraordinară, încât fiecare bărbat își întorcea capul după ea, să călătorească singură în lumea asta plină de primejdii. El nu era gelos? Oh, ba — da! „Dar copiii sunt pavăza mea", spunea ea râzând. „Numai copiii?" — „Nu — numai copiii, zise ea cu un ton serios și pornit din inimă, — ci și iubirea mea".

El lăsă capul în jos. E un obiect de artă prea desăvârșit, gândea el, cum ași putea îndrăsni să stric această armonie?

După ce sosi vaporul în Triest și conduse la gară pe doamna Renius și copilașii, Verhagen mai privi odată fața grațioasă a femeii și cu renunțarea în suflet își luă rămas bun. Fericirea ei era pentru el sfântă.

* * *

Zece ani mai târziu Max Verhagen călătorea iarăși din Germania spre Indii. Trenul de noapte parcurgea Carstul, care se 'ntindea pustiu și pietros de-alungul șinelor. Față 'n față cu Verhagen, în compartimentul de altfel gol, ședea o doamnă în mare doliu. Retrasă în colțul ei stetea țeapănă, aproape nemișcată, cu fața acoperită de un văl de crep negru și des.

Neplăcută tovărășie pentru noapte, gândi Verhagen. Dar ce pot eu să fac împotrivă-i? Când se urcase în trenul arhiplin nu mai era liber decât acest compartiment și conductorul își ceruse scuze dela doamna — probabil fiindcă primise un bacșiș gras, ca să rezerve locul acesta numai pentru călătoarea îndoliată. Verhagen se aranjă în mod discret pentru o odihnă de câteva ore. In compartiment era o căldură insuportabilă. Doamna își scoase mânușile negre și oftă. Mâinile ei albe ca zăpada stăteau acum pe haina ei neagră. Intr'un deget erau două verighete una lângă alta. Așadar e văduvă, gândi Verhagen. Sărmană femeie. Și iar se uită la degetele delicate. Amintirea unui sentiment îndepărtat, de mult uitat, se trezi într'însul. Oare era într'adevăr uitat? El nu se căsătorise. Din cauza acestui sentiment îndepărtat? Cu greu ar fi putut spune așa ceva.

Intrebă curtenitor pe femeia îndoliată, dacă n'ar putea deschide fereastra pentru câteva clipe. Ea dădu tăcută din cap. Trenul își continuă drumul prin noapte.

Verhagen închise ochii, dar îi fu cu neputință să doarmă. Insfârșit începu a se crăpa de ziuă. Trenul se opri — și glasuri puternice ofereau cafea fierbinte. Verhagen deschise ușa. „Doamnă, — pot să vă aduc o cafea?"

„O, da, vă rog!"

Vălul cel negru fu dat la o parte. O față de femeie palidă, adumbrită de durere, apăru — doi ochi de chihlibar închis priveau triști din orbitele înroșite; buza de sus încântătoare, ceva poate prea scurtă. — N'a avut el toată noaptea presimțirea că se găsește față 'n față cu doamna Renius?

Ea nu-l cunoscu. El mai încercă o apropiere printr'o întrebare, dar văzu un refuz rece, mândru, pe fața încremenită. Atunci se înclină spre dânsa și zise serios, așa cum se vorbește într'o casă mortuară:

„Doamnă, nu vă mai aduceți aminte de mine?" Dar fiindcă ea păru surprinsă, el își spuse numele. Atunci află că Renius, vechiul său prieten, pe care-l ocolise în ultimul timp în mod regulat, murise. In locul depeșei, care trebuia să-i anunțe ei și copiilor sosirea lui în Germania, primise vestea despre moartea lui subită. El suferea de inimă — greutăți financiare îl afectaseră peste puterile lui. Ea se ducea acum în Egipt să-i vadă mormântul. Copiii îi lăsase în grija unei rudenii. Educația lor în Germania a fost motivul, care-i determinase pe soț să se despartă pentru o bucată de vreme. In timpul când povestea lucrurile acestea fața ei încremenită se muiă sub lacrămile ce-i curgeau șiroaie.

Acum Verhagen putea să-i dea ajutor și s'o servească în drumul cel lung ca un frate îndatoritor.

Oare exista — acea iubire, care zece ani să zacă în sicriu și dintr'odată să-și ridice capul și să reînvieze cu sânge cald și fără nici o știrbire? Nici odată n'ar fi crezut într'așa minute el, omul rezonabil. Ea e acum liberă . — Așa-l frământau gândurile dimineața când se scula, și sentimentele dornice seara până adormea. In fantezia lui se formau imagini despre o viață de belșug nebănuit până atunci. O asemăna cu o floare delicată, ruptă din tulpina ei, purtată fără nici un sprijin de curentul nemilos și rece al vieții. El cunoștea crizele, prin care trecea la acea epocă comerțul din orient. Ar fi fost în stare să-i asigure ei și copiilor — o, copiilor, pe care îi iubea deja — o existență fără griji. S'o atragă spre sine — s'o implore cu tot focul pasiunii sale — să exploateze oboseala ei, desnădejdea ei — s'o cucerească cu energia bărbăției sale puternice... Verhagen se uita la dânsa, îi vedea privirea pierdută în depărtare, trezirea greoaie când se apropia de ea — și înțelese, că lângă ea ar fi și mai singur decât a fost vre-odată.

Când vaporul ancoră în portul din Alexandria, apăru un bărbat tânăr ridicându-și ceremonios pălăria neagră. Un servitor arab, pe a cărui față brună curgeau lacrămi, stătea lângă el. Doamna Renius își încleștă mâinile albe, tremurătoare. „D-ta l-ai văzut murind — ai auzit ultimele lui cuvinte..." șopti ea.

Și fața ei frumoasă, plină de durere, se întoarse spre bărbatul de lângă ea. „Iți mulțumesc. Ai fost așa de bun cu mine — pentru el".

Verhagen se înclină atunci spre mâna ei, o atinse respectuos cu buzele, dar nu putu scoate un singur cuvânt de rămas pun.

Și nefericirea ei a fost sfântă pentru el.

Trad. de ION BAILA

Colțul librăriei „Haseter"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (Karageorgevici) recomandă următoarele cărți interesante:

IN LIMBA GERMANA

Upton Sinclair: Opere complecte în 5 volume frumos iegate în pânză cuprinzând toate romanele marelui scriitor american (în total 9 romane) lei 1250.

De acelaș autor: Petroleum (noul și puternicul roman american) lei 200. — Die Goldene Kette, Der Sündenlohn etc. etc.

Ilya Ehrenburg, cel mai reprezentativ scriitor rus contemporan: Michael Lykow, Die Abenteuer des Julio Jurenito (considerată drept capod'operă a lui Ehrenburg); Die Zerstörung Europas, Die Verschwörung des Babeuf, Die Gasse am Moskaufluss etc. etc.

I. Babel: Geschichten aus Odessa, Budyonnis Reiterarmee (lei 130; frumos legat în pânză lei 220); *Fédine:* Städte unde Jabre; *Vera Figner:* Nacht über Russland (amintiri complecte); *Alexandra Kollontay:* Wege der Liebe (femeea în Rusia de astăzi) lei 150; legat în pânză lei 270; *F. Gladkow:* Zement lei 200; *Tarasof Rodionof:* Februar;

SCRIITORI ENGLEZI-AMERICANI

Bernard Shaw: Der Weg der intelligenten Frau zum Sozialismus oder zum Kapitalismus (marea operă a lui Shaw a apărut acum și în traducere germană, prețul lei 500). — *Theodore Dreiser* — cel mai însemnat scriitor american contemporan: — Eine amerikanische Tragödie (3 vol.): Jenny Gerhardt; Der Titan (trei vol.); *Gallsuorthy:* Ein Kommentar, Das Herrenhaus, Die dunkle Blume, Der Patrizier, Forsyte-Saga (3 vol.); Der weisse Affe, Der silberne Loffel, Schwanengesang și celelalte romane.

IN LIMBA FRANCEZA

Amintim cărțile al căror succes merge mereu crescând: *André Maurois:* Climats, Vie de Disraeli, Ariel ou la vie de Shelley, Les silences du colonel Bramble, Les discours du docteur O'Grady, Meipe ou la délivrance. Etudes anglaises, Aspects de la biographie.

Const. Weyer: Prix Goncourt: — Un homme se penche sur son passé, Cavelier de la Saile, Cinq éclats de silex.

Socotim marca germană 38—39 lei, francul francez 6,50—7 lei; în provincie nu putem expedia decât dacă ni se remite un acont, restul ramburs. Clienții noștri primesc gratuit revista „Vient de paraître" și alte cataloage

Cronica Șahului

In concursul nostru de probleme s'a constatat că problema No. 131 a d-lui R. Cofman, căreia i s'a acordat premiul al treilea din secția de 3 și 4 mutări, are un dual secundar și anume la 1. Cf3, é4×f3; merge și 2. Nf1 ca și Nd3. Aceasta scade întrucâtva valoarea problemei și ridică implicit valoarea celor următoare.

Juriul a hotărît ca să mențte totuși premiul acordat d-lui Cofman pentru această problemă și să acorde încă un premiu de 300 lei d-lui dr. Alfred Roth pentru problema cu motto „Haduwiga I", pe care o publicăm mai jos

PROBLEMA No. 109

de dr. **Alfred Roth**, Jibert

(Motto „Haduwiga I")

Negru (8 figuri)

Rf3, Té4, Pa3, a7, c7, é7, f5 și g6.

a b c d e f g h

Alb (13 figuri)

Rd2, Dc6, Cd3 și é3, Na6, Pa2, c2, c3, é5, é6, g5, h2 și h4.

Alb joacă și face mat în 4 mutări.

PARTIDA No. 78

Jucată la concursul internațional de maeștri din New-York în 1924. Adnotațiile sunt de Alechin (A.) Howell (H.) și Marshall (M.).

Alb: F. Marshall. **Negru: E. D. Bogoljubov**

Partida pionului damei.

1. d2 — d4, Cg8 — f6; 2. Cg1 — f3, é7 — é6; 3. Nc1—g5, mai bine ar fi fost c4, căci acum negru poate întreprinte un contra-atac prin c5 urmat de Db6 (A.). 3..., d7 — d5; Bogoljubov consideră probabil această apărare mai bună ca aceea preconizată de Alechin, a cărei valoare nu e încă dovedită (H.). 4. é2—é3, Cb8—d7; aci Alechin sugerează c5, ceeace ușurează întrucâtva poziția negrelor, dar nu rezolvă problema unde și când ar putea negru dezvolta nebunul din c8 (M.). 5. c2—c4, c7—c6; 6. c5×d6, é7×d6; 7. Cb1—c3, Dd8—a5; varianta Cambridge—Springs, care se joacă de obicei înainte de schimbul pionilor. 8. Nf1—d3, Cf6—é4; 9. Dd1—c2, Cé4×g5; 10. Cf3×g5, h7—h6; această mutare a fost mult criticată; Alechin crede că mai bine ar fi fost Cf6, dar, în acest caz, aș fi continuat astfel: C×h7, C×h7; N×h7, g6; N×g6, f×g6; D×g6+ și mi se pare că alb cu trei pioni pentru o figură și cu regele adversar expus trebue să câștige (M.). 11. Cg5—f3, Nf8—é7; 12. 0—0, 0—0; 13. a2—a3, Da5—d8; 14. Ta1—é1, a7—a5; 15. Dc2—d2, Cd7—f6; 16. Cf3—é5, Né7—d6; 17. f2—f4, c6—c5; 18. Nd3—b1, Nc8—d7; aci Bogoljubov nu vede pericolul ce-l amenință, sau nu găsește o apărare suficientă; Té8 urmat de Né6 pare mai puțin slab, înaintarea pionului din f4 n'ar fi de temut, căci atunci atacul ar fi fost blocat (H.). 19. Dé2—f2, Nd7—c6; apără C×d5. 20. d4×c5, Nd6×c5; 21. Rg1—h1, Tf8—é8; Alechin sugerează aci ca mai bună mutarea Ta8—c8; în acest caz ași fi continuat astfel: Cg4, g6; Cé5, Né8; Tf3 cu avantaj (M.). 22. é3—é4, Nc5—d4; 23. Cé5×c6, b7×c6; 24. é4—é5, Cf6—g5; 25. Dd2—h7+, Rg8—h8; 26. g2—g3, necesar spre a apăra Dh4; mutarea Dh8+ urmată de D×g7 e tentantă, dar rea, căci negru s'ar fi putut apăra bine prin Tb8. (M.). 26..., Dd8—b6; 27. Nb1—f5, Cg5—f2+; 28. Tf1×f2, poziția mea îmi permite să urmăresc atacul fără să țin seamă de pierderi materiale (M.). 28..., Nd4×f2; 29. Dh7—h8+, Rf8—é7; 30. Dh8×g7, Ré7—d8; La N×é1, alb ar fi continuat cu Df6+ urmat de D×h6+ și mat în patru mutări. 31. Dg7—f6+, Té8—é7; 32. é5—é6, Nf2—d4; 33. é6×f7, Nd4×f6; 34. f7—f8, D+, Rd8—c7; 35. Té1×é7+, Nf6×é7; 36. Df8×a8, Rc7—d6; 37. Da8—h8, Db6—d8; aci am anunțat mat în cinci mutări și partida s'a terminat astfel (M.): 38. Dh8—é5+, Rd6—c5; 39. Cc3—a4+, Dc5—c4; 40. Dé6—c3+, Rc4—b5; 41. Nf5—é3+, Rb5×a4; 42. Dc3—c2+ mat.

Această partidă e una din cele mai frumoase ale maestrului Marshall. Ea prezintă și un mare interes teoretic.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Citiți azi
LECTURA No. 211
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
Thomas Bailey Aldrich
FATA DIN HAMAC
O aventură scânteietoare de fantazie, grație emoție și humor
Lei 5 Scrierea completă la chioșcari și librari

Curiozități

Un dinte al lui Oscar Wilde în Macedonia

In orășelul Veles (Serbia de Sud) trăește un bătrân ferar Hagi Gheorghievici pe care întâmplarea l-a legat cândva de numele lui Oscar Wilde.

Veles e situat pe linia Belgrad-Salonic.

Intr'o zi, în 1898, un domn, relativ tânăr dar bolnăvicios, a eșit pe peronul gării din vagonul unui tren abia sosit. Era evident istovit. Febra îi înroșea obrajii. Starea lui îl sili să-și întrerupă călătoria.

Era Oscar Wilde, venit din Constantinopole. Capitala Turciei nu l-a putut nici însănătoși și nici distra.

Wilde se înapoia la Paris. Era părăsit de toți, până și de Alfred Douglas, care fusese cauza nenorocirii sale: acesta chiar nega faptul prieteniei lui cu Wilde.

Trei zile a zăcut Wilde bolnav la Veles. Febra i s'a atenuat și poetul se hotărî să-și schimbe itinerarul, plecând de aci în Italia. Dar nu avea bani. Atunci își vându un dinte de aur.

Ferarul Hagi Gheorghievici din Veles cumpără dintele, plătind un Napoleon și obținând și un autograf al poetului.

De ce a procedat așa ferarul? — Fiindcă, întâmplător, un intelectual sârb îi spusese că Wilde e un mare scriitor englez.

Acel intelectual n'a vrut însă să se prezinte lui Wilde și nici să povestească ferarului ceva despre scandalul vieții scriitorului, — adică a arătat o extremă delicatețǎ de spirit.

Ferarul povestește acuma, cu umor, că și acel intelectual părea a fi lipsit de bani și chiar flămând...

Wilde plecă. Cum își procurase atunci restul sumei necesare pentru o atât de lungă călătorie — nu se cunoaște. Când muri Wilde în 1900 la întoarcerea din Italia la Paris, proprietarul hotelului obținu să se scoată dinții de aur din gura cadavrului pentru a i se plăti camera și celelalte datorii mici contractate. Din dantură lipsea dintele rămas la Veles...

Bătrânul Hagi Gheorghievici mai trăiește. Când e bine dispus, povestește prietenilor această istorie și le arată autograful și dintele lui Wilde, lucruri păstrate cu sfințenie.

„Caravella" lui Columb

La Cadix, Spania, a fost lansată în ziua de 28 Ianuarie, din doc in port, o nouă „Caravella" — „Santa-Maria" — o copie exactă după vasul cu care Cristofor Columb a pornit să descopere America.

Un sat fuge de... Mussolini

In Italia de Nord, în munți, se află târgușorul Filigrano, necunoscut lumii dimprejur, timp de mai multe secole. De când însă cu fascismul, în Italia, locuitorii din Filigrano au devenit niște răzvrătiți. Toată suflarea din Filigrano a hotărît că nu mai este chip de trăit sub noul regim și că trebue să emigreze în Franța.

Doi dintre „filigranezi", oameni mai întreprinzători, au cumpărat niște pașapoarte false, cu vizele respective, pentru toți concetățenii. Numai primarul — un fascist numit de guvern — n'a știut nimic despre aceste pregătiri.

Intr'o dimineață, însă, spre marea lui uimire, a constatat că în Filigrano n'a mai rămas un singur om: — Profitând de noapte și de ceață, toți locuitorii au trecut peste graniță, lăsând în voia soartei averea lor.

Comisiunea de anchetă a acestui caz nemaiauzit, a percheziționat toate casele, dar n'a găsit decât câteva pisici flămânde: câinii, caii, vacile și caprele, au emigrat deasemeni în Franța. In sfârșit s'au mai găsit: lista pașapoartelor false și urmele celor doi organizatori ai acestei strămutări a popoarelor. Aceștia doi vor fi judecați în lipsă.

Unde anume se află actualmente populația din Filigrano — nu se știe. Probabil s'a împrăștiat prin diferite localități apropiate, din Franța.

Jocuri Distractive
Jocuri de cuvinte și silabe încrucișate, ilustrate, rebusuri, jocuri de cuvinte antonime și sinonime, Blindromuri, și Golfuri de cuvinte etc.
Concursuri pentru autori și deslegători de jocuri.
Cea mai atractivă distracție
Probleme intelectuale.
publică regulat
REALITATEA ilustrată
120 clișee Prețul lei 8

NEVRALGINE „JURIST" VINDECĂ DURERILE DE CAP

Cărți și Reviste

N. M. CONDIESCU: Conu Enake
(„Scrisul Românesc")

Volumul d-lui Condeescu cuprinde o nuvelă mai lungă intitulată: Conu Enake, două mai scurte, și, subt titlul: „Inscripții pe cristalul de ghiață", șase însemnări de câteva pagini.

Lectura primelor bucăți revelează categoric cetitorului un scriitor de talent, având darul observației exacte, precum și acela al cuvântului potrivit. D-l Condeescu este un scriitor — situație cu totul privilegiată în rândul autorilor români de nuvele și romane.

Conu Enake este un fel de imagine reconstitutivă a Ministrului român. Psihologul Galton a suprapus odată fotografiile tuturor membrilor unei familii și a obținut astfel ceeace el numea o imagine reconstitutivă sintetică a familiei. Conu Enake samănă cu fotografia lui Galton. Ne amintește trăsături de ale tuturor Miniștrilor care ne-au jignit simțul moral și estetic în cursul vieții noastre. Conu Enake trăește. Il vedem mișcându-se. Psihologia lui ne e familiară.

Psihologia lui e aceea a Românului politician (scuzați pleonasmul). Pehlivănie, inteligență vulpină, trivialitate în forma exterioară, un sentiment turcesc de slugărnicie față de cei mari și grosolănie față de cei mici și, deodată, la orice oră, cu orice prilej, câte o tiradă etico-patriotică, cu formule curente, și îndărătul căreia descoperim totdeauna o motivare concretă: o satisfacție sexuală, o proastă digestie, o pagubă pecuniară, etc.

Ceea ce-i remarcabil în această nuvelă a d-lui Condeescu e descrierea trivialității. Nimic mai greu decât să nu fii vulgar atunci când pictezi vulgaritatea. Și d-l Condeescu poate s'o facă. Reușește, în cursul bucății, de două ori: prima dată, când pune pe Secretarul Ministrului, omul său de casă, bruftuit, jignit, speculat și înjurat toată ziua, să-și însemne, în jurnalul său intim, ultimele momente ale lui Conu Enake, înainte de a „crăpa". Toate fazele sunt făcute cu gunoaie. Și totuși, au ceva tragic. Simțim vărsarea unei demnități înăbușite timp de o viață întreagă.

A doua împrejurare este atunci când d-l Ministru a și „crăpat", și când secretarul, surescitat de prezența mortului în odaie, se silește să-și păstreze luciditatea pentru a putea să deschidă cassa de fer și să ia de acolo tot ce era bani. In tot timpul cât opera, îl persecuta, ca un refren-obsesie, cuvintele: „Mă 'nțelegi, ai sictir" care erau ca un fel de rezumat al întregului său comerț cu defunctul patron. Și cum spuneam, nici-un moment, nu suntem „șocați" de vulgaritatea acestor cuvinte.

Atrag atenția asupra acestor două reușite ale d-lui Condeescu pentru că aiurea întâlnim lucruri francamente triviale, supărătoare și anartistice. Dar, lucru curios la prima vedere, le întâlnim nu în pasagiile hotăritoare, ci în acelea mai secundare. Ceeace înseamnă că acolo unde d-l Condeescu se silește să evite trivialitatea, isbutește. Că acolo unde n'a isbutit, nu s'a silit îndeajuns. Ceeace ne permite să dăm un răspuns optimist acelora dintre cititori care au fost loviți de anumite greșeli de bun gust.

In ceea ce privește stilul d-lui Condeescu, putem spune că este, în genere, de bună calitate. Uneori are chiar „des trouvailles" ca împerecheri iscusite de cuvinte în combinații pline de fantezie și freschețā. Deodată, când ne așteptăm mai puțin, găsim o caracterizare de acelea în care fineța formei și justețea conținutului sunt deopotrivă de perfecte. Și totuși, adesea, scăderi; cădere în banalitate; expresii de semi-doct (cu atât mai curios cu cât știm bine că nu e cazul). De pildă expresii ca „stereotip ca banalitate").

Dar defectul general al scrisului d-lui Condeescu este că permanent găsim în el ceva sforăitor. Este, am zice, un fel de „parti-pris de literatură", un fel de preocupare inlasabilă de a litraturiza, de a pontifica. Literatul trebue să se silească să ne facă pe noi a uita că el face literatură. D-l Condeescu par'că dimpotrivă, se căsnește a ne dovedi tot timpul că ceeace spune D-sa nu-s simple vorbe în vânt, ci adevărată literatură.

De asemeni, nu-s de loc satisfăcătoare numele proprii ale d-lui Condeescu. Numele proprii în literatură, și mai ales în cea românească, au o importanță enormă, pentru că-s foarte greu de găsit. Numai decât ele ne dau o impresie de artificialitate amestecată cu anosteală.

Dar toate acestea le spunem pentru că d-l Condeescu ne interesează, pentru că defectele sale sunt mai mici decât calitățile, și mai ales pentru că aceste defecte ni se par a fi tocmai de acele ce se pot remedia. Am dat un exemplu deosebit de probant: vulgaritatea exprimării, pe care o găsim doar în pasagiile secundare; și în schimb, în locurile principale, unde era cel mai greu de evitat, găsim din contră, adevărate tururi de forță în arta de a vorbi de vulgaritatea altuia fără a cădea însuși întrînsa.

Și, ca să revenim la esențial: d-l Condeescu e un bun scriitor. Are o remarcabilă putere de creație a vieții, are o viziune precisă, exactă și pitorescă a vieții morale românești. Și are, pentru a o reda, o iscusință stilistică reală.

In cele trei nuvele, zugrăvește trei aspecte foarte diferite din psihologia românească. Prima, e povestea Ministrului, a acelui personaj șiret, banal, inestetic, pe care dacă îl râcâi puțin găsești, trecând prin discursuri fățarnic patriotice, pe eternul Porc. E interesant cum, la acest personaj, discursul etico-național se declanșază în toate împrejurările. Este, într'adevăr, un excelent mijloc de apărare. Tot ce cade hodoronc-tronc are darul de a deplasa discuția de pe terenul logic. Și este un minunat paratrăznet pentru Românul important care e vecinic certat cu logica — cu logica celorlalți, se înțelege.

Cea de a doua nuvelă descrie o discuție între doi „pauvre-diables" români. Are ceva cehovian această nuvelă. Concentrare, realism, mizerie, și multă umanitate. („Truică Șefu").

Insfârșit a treia nuvelă, cea care personal mi-a plăcut cel mai mult, este intitulată „Subiect de nuvelă". Trebue să o citiți ca să vedeți ce artistic e ales acest titlu. E vorba de o domnișoară, fată de șef de gară obscură, de care natura și-a bătut joc amestecând într'însa o frumuseță trupească desăvârșită, cu toată anosta trivialitate a romantismului de mahalagioaică toantă. Tot ce face ea, tot ce i se întâmplă, are o amărăciune nespusă: este totodată fad, ridicol, duios și rușinos. Chiar și — dacă nu mai ales — sinuciderea ei.

Pentru cine urmărește această gravă și grea chestiune: punerea în literatură a realităților noastre sufletești și sociale, cartea d-lui Condeescu prezintă un real interes și un incontestabil progres.

D. I. SUCHIANU

CONST. KIRIȚESCU: Printre Apostoli.
Ed. „Cartea Românească"

Puterea de evocare a trecutului relativ apropiat încă, nu lasă deobicei autorului multă libertate și nici nu-i pune la dispoziție material de studiat epoca. Beletriștii zilei de azi, când fac excursiuni în trecut, preferă să opereze cu serii de vaste însemnări și memorii istorice pentru a alcătui un roman-cronică sau a reînvia un fragment dintr'o viață definitiv apusă și cristalizată în închipuirea intelectualului modern. Elementul romantic sau fantastic se altoește trecutului de acum 50-70-100 de ani cu multă dibăcie și efect, însă nu poate fi decât lipit artificial de întâmplările tipice ale unei epoci, a cărei generație mai trăește. Realismul și umorul, satira, lirismul și dramatismul iau parte la povestirea unui trecut apropiat cu un drept mai recunoscut și cu un efect mai strălucit decât ar putea figura glorificarea romantică, restaurarea tragică sau combinarea fantastică. Sunt prea mulți supraviețuitori ai anilor apuși acum 15 sau 20 rotații de pământ din jurul Soarelui! In ochii lor nu trebue să pară denaturată, exagerată sau ridiculizată lumea lor atât de reală, lirico-dramatică, sau atinsă de umor...

In acest sens d. Const. Kirițescu are darul suprem al evocărilor artistice din trecut. Stilul d-sale se ridică, prin frazarea mereu desăvârșită, la sugestiuni imaginare puternice, fără să devieze spre invențiuni fantastice sau artificiale. 223 pagini știu să țină cititorul într'o încordare a curiozității, aceleași până la sfârșit.

Timpurile vieții sale de școlar, d. Kirițescu le-a împărțit în schițe și le-a dat câte o fabulă, evitând anecdota întâmplării. Ca student și la începutul carierei de „apostol", d. Kirețescu a păstrat și a dus până în zilele noastre un autentic mozaic de realități ușor poetizate, încât ne căznim să aflăm aci printre foștii noștri dascăli câte o asemănare. Se vor găsi unii desigur, care vor constata că „Domnu Rașcu" ori „Nenea Iancu Dărăscu" și mai ales „Bonifas" Florescu, mai poartă acuma pe umerii lor, în comparație cu trecutul descris, numai vre-o 20 de ani în plus! Iar că bietul „Moș Mitruț" mai trăește în viața fiecăruia ce a trecut pe la Universitate, etc., etc...

O analiză monografică e binemeritată de cartea d-lui C. Kirițescu, dar suntem siliți a ne mărgini deocamdată cu o recenzie relativ scurtă. Revenirea la lumea recreiată de acest autor va fi cu atât mai plăcută cu cât ne-ar permite să-i admirăm mai cu amploare talentul care, dela „Istoria Războiului pentru întregirea Neamului", ne-a dat acuma o surprinzătoare dovadă de continuitate artistică și în direcția pur literară. — *A. N.*

SUZANNE MARTINON: Les tourmentés
Edit. Plon, Paris

Problema nedeslegată a iubirii a dobândit o contribuție remarcabilă cu romanul doamnei Suzanne Martinon: „ Les tourmentés".

Cartea aceasta confirmă calitățile desvăluite în romanele anterioare: „Le coeur mal defendu", „Nous deux", „L'orgueilleuse" și ilustrează aceiași putere de analiză a caracterelor.

Autoarea caută și aci să ne îndrumeze prin observații profunde și impresionante în lupta cotidiană a sexelor și în ciocnirile acelea lăuntrice ale conștiințelor și ale inimilor din care omul esă distrus ori regenerat.

„Les tourmentés" e povestea celor ce iubesc prea mult.

Gilberte Mauresson rămâne îndrăgostită sincer de soțul ei chiar când e părăsită de aceasta pentru o violonistă, chiar când nu mai speră să-l revadă, chiar când viața, tinereța și împrejurările o silesc să se dea altuia.

Sinceritatea și delicateța cu care tratează doamna Martinon acest subiect banal, ne desvălue mai presus de toate că dragostea este „o maladie a sufletului", cum spune Pierre Grezac, o maladie pe care vremea o atenuează dar n'o vindecă cu desăvârșire.

In jurul acestei idei centrale autoarea a desvoltat un roman bogat în peripeții și 'n divergențe.

Dragostea e înfățișată cu abilitate prin conflictul câtorva personagii care o înțeleg și o practică în chip deosebit, dar care au toate un suflet destul de complicat pentru a nu-i cunoaște decât *tulburarea*. Aceasta explică de-altminteri și titlul cărții.

E un adevăr pe care dela Balzac l-au repetat, de zeci de ori scriitorii: iubirea e izvor de suferință. Cuvântul pasiune, în sens strict etimologic, implică ideia suferinții. Această dezolantă constatare determină pe autoarea noastră să înfățișeze în noua-i operă amorul simbolizat într'un permanent duel al sexelor în care fiecare suferă de loviturile date adversarului.

E o temă vrednică de talentul doamnei Martinon.

Eterna tulburare a dragostei se desfășură aci sub multiplele-i aspecte, într'o serie de notații delicate, care nu pot fi scrise decât de o femee obișnuită să observe și să mediteze.

Literatura feminină ne-a obișnuit cu dulcegăria lirică, cu lipsa de sinceritate, cu reticențele care dau operelor o naivitate voită.

Intre puținele excepții, între scriitoarele la care forța emotivă și virtuozitatea tratării se întâlnesc admirabil contopite, doamna Suzanne Martinon aduce în plus sinceritate și sensibilitate. — *H. Bl.*

Revista de filosofie

Odată cu „noua serie" a revistei de filosofie, de sub direcția emeritului profesor dela universitatea din București, d-l Rădulescu-Motru, — publicistica românească înregistrează neîndoios, un succes technic. Revista de filosofie tipărită elegant și îngrijit, se poate compara cu cele mai pretențioase reviste din străinătate. Desigur că aceasta se datorește secretarului de redacție al revistei, care pare să nu precupețiască nimic, pentru a avea cea mai frumoasă revistă, între cele mai bune reviste posibile.

Numărul 1, pe Ianuarie—Martie 1929, — este interesant de altfel și prin conținut. Publică articole, vechii colaboratori ai revistei. De astă dată în frunte cu d-l Mircea Florian, care începe un studiu amănunțit asupra cosmologiei elene, dar nelipsit cu toate acestea de perspective largi, sintetice: „Substanțialul, persistentul, este o condiție a oricărei științe a naturei, și cei dintâi cosmologi sunt în căutarea acestui principiu. Pe lângă substanțial, o altă condiție, încă mai de seamă, este generalul, conceptul, ideea, fără de care determinarea logică nu e cu putință. In cosmologia elenă aceste două condiții, cu atribuții distincte, sunt confundate și din această pricină se ivesc greutăți pentru oricare încercare de a vedea clar în structura științei elene. Ambele condiții: substanța și conceptul duc necesar, la scindarea naturei în două sfere: sfera fizică (schimbarea individuală) și sfera metafizică (substratul indestructibil și ideia imutabilă). In adevăr pentru nominalism, sensibilul este devenire, multiplu; pentru monism, ceeace nu devine este doar: Unul. Era dar logicește necesar, ca tot ce se prezintă ca Unul (substratul permanent, sau Ideea) să fie așezat dincolo de sensibilul în devenire".

Asupra celorlalte studii s'ar putea face unele observații, de pildă: Tolstoi nu se scrie Tolstoy, cum face d. C. Narly, în fragmentul intitulat: „Tolstoy și sufletul copilului", și nu era necesar ca să se recurgă la autoritatea d-nei Charlotte Buhler, pentru a ni se vorbi de „pubertatea psihologică" a copilului în vârstă de 13 ani. Transcriu și această frază referitoare la prețuirea copilului de către educator: „căci fără iubire nu vom face nici psihologie de laborator, nu mai vorbim de psihologie pe calea atât de productivă, dar atât de grea, care cere atâtea garanții, a intuiției".

D. M. Peucescu ne-a scris de astă dată un studiu asupra semnificației spirituale a mișcării. Studiul începe cu o serie de definiții.

Frumos termină d. N. Bagdasar studiul d-sale despre P. Natrop: „Isvorîtă din intenții antimetafizice „critice" filosofia lui Natorp sfârșește prin a lua o direcție metafizică. Astfel se pare că principiile filosofiei kantiene trebue să ducă în chip necesar la o metafizică idealistă. Evoluția aceasta devine cu atât mai mult semnificativă, cu cât nu o întâlnim numai la Natorp și la alți reprezentanți ai „Școalei dela Marburg", ci și la reprezentanți ai celorlalte școale filosofice neokantiene, ai „Școalei filosofiei valorilor". Interesul crescând ce se arată acum în Germania, filosofiei lui Fichte și mai ales celei a lui Hegel, se datorește în bună parte școalelor filosofie neokantiene. Sunt semne deci, că filosofia germană, după ce a săvârșit opera de clarificare și purificare epistemologică, se îndreaptă astăzi din nou, cu încredere și hotărire, spre regiunile metafizice".

Ași voi numai ca, reluând această idee și desvoltând-o amplu, d. N. Bagdasar să ni se afirme însfârșit, ca un gânditor personal, capabil de a îmbrățișa în mari perspective, curentele gândirii contemporane, pe care le cunoaște. Cer prea mult dela d-sa? Prietenește, îi spun că nu.

Urmează analiza gândirii concrete a lui Spaier, făcută de către d-l I. Brucăr. Apoi, studiul d-lui C. Georgiade asupra concepției bio-chimice în psihologie și notele informative ale d-lui M. Moldovan, asupra institutelor de psiho-technică din Elveția.

Acest număr din revista de filosofie, mai cuprinde numeroase recenzii asupra ultimelor volume de filosofie românești și străine, apărute. Numai această rubrică ne aduce, dacă nu mă înșel, un nume de nou recenzent. E d-l Vlădescu-Răcoasa. Reproducem ca mostră de stil, următoarele rânduri: „Dintre dificultățile ce trebuesc înlăturate pentru a ajunge la rezultatele dorite cele mai exacte, nu este numai ambiguitatea termenilor întrebuințați de diferiți scriitori ca rasă, popor, națiune, colectivitate, mulțime, — ori pasiunile și prejudecățile morale sau intelectuale, ci mai ales tendința de a porni dela practica curentă și dela datele ei vulgare, fără a le fi supus în prealabil unei critici severe și sistematice cum este, de pildă, cazul cu raportul așa de complex dintre individ și societate, privitor la care toți avem convingerea că-l cunoaștem, dar mai ales că știm din propria noastră experiență și fără prea multă trudă ce este individul și care sunt fenomenele individuale, lucru foarte înșelător și inexact".

Mersi d-le Răcoasa, treceți la loc.

DR. PRELL

Biblioteci inaccesibile

In ultimii ani, ziarele ne-au informat, cu detalii și cu aplauze, despre deschiderea în Capitală a o mulțime de biblioteci, atașate pe oriunde era o intenție de cultură: fundație, școală, ateneu, — sau despre inaugurarea lor apropiată.

Acei care-și opresc, de câte-va ori pe săptămână, pașii, pe la vitrinile librăriilor, făcând în gând, înainte de a intra, complicate socoteli, de ordin mai mult menajer decât literar, desigur că s'au bucurat. Și încă odată, vor fi simțit revărsarea de invidie provincială pentru binefacerile cu care numai bucureștenii sunt ghiftuiți.

Povestea e întâmplată: un oarecare provincial, cititor și metodic din fire, care și-a însemnat pe rând, în carnetul său, adresele bibliotecilor trâmbițate, a voit, instalându-se pe o lună de iarnă în București, să-și treacă mai de grabă timpul în care plimbarea nu-i posibilă, prin localurile cu cărți de citit decât prin acelea cu biliard sau jazz.

Victimă a pașnicelor sale intenții, în loc de două ceasuri de lectură într'un colț de odae caldă, anunciurile buclucașe l-au purtat de la un punct al altuia al orașului, ca pe unul căruia i s'ar fi făcut o farsă reușită.

Prima adresă din carnet, fundația din str. Latină măgulea deprinderile sale sedentare: era aproape. Când ajunse, confruntă numărul de două ori. Infățișarea de palat boeresc unde accesul e o favoare, îl intimida. Citise despre biblioteci instalate fără pompă, o încăpere cu intrarea printr'o ușă la stradă, ca prăvăliile, chiar în rând cu ele. A! Era vorba de America! Suind scara măreață, omul se gândi, ca la o uitare necuviincioasă că n'avea sub palton hainele de gală.

Ușa era încuiată și afișele de pe perete nu priveau biblioteca. Sună. Un omuleț bătrân, încovoiat ca pe-un pupitru imaginar, cu ochi lăcramoși, par'că scurși de nopți veghiate cu cititul, amintind acolo pe acel personagiu balzacian pus la intrarea unui local periculos ca o avertizare, un sfat viu: „Nu intrați!",— îi deschise ușa, nu-l întrebă nimic, dar îi ținu calea.

— Aș voi... nu știu dacă... însfârșit, pentru bibliotecă.

— S'a închis. Inchis.

Cerberul îl zori spre ușe. Scările dinlăuntru aveau covoare de preț și galoșii provincialului începură să lase zăpadă muiată. Avusese totuș timp să zărească în holul elegant, ba și în anticameră, numeroase dulapuri cu cărțile până în tavan, frumos legate și rânduite îndărătul geamurilor păzitoare.

Se îndreptă spre Ateneu. Prin intrarea din Franklin, domni, doamne, intrau, grăbiți.

„De-aș găsi loc, se gândi provincialul ținându-se de ei zăpăcit de colonadele și mozaicurile lucioase.

Dar nimeri într'o expoziție de pictură. Căută singur alte uși: alte expoziții. Gardianul îl informă: Biblioteca? nu, nu-i deschisă. Cărțile? sunt, desigur, răspunse omul, mirat că cineva se găsise să facă o relație între depozitarea cărților și cititul lor.

In carnet, provincialul mai păstra o entuziastă dare de seamă despre refacerea Ateneului. Pe lângă harul bibliotecii, mai era vorba acolo despre subsolul clădirii, transformat magnific de arhitecți artiști, cu săli de artă clasică, localuri de spectacol, de consum... Voi să viziteze măcar aceste lucrări costisitoare. Inchis, peste tot închis.

In stradă, carnetul îi schimbă figura de om care vine de la îngropăciune: Casa Școalelor avea de asemenea bibliotecă, și nu era departe.

Portarul ministerial îl despuie de galoși, de baston, de pălărie, și provincialul, mulțumit că a scăpat măcar cu paltonul, urcă scara impozantă, admirând, pe tablouri în ulei, catapitezme de biserică și o serie de voevozi semănând între ei ca frații.

Ușierul, care freca parchetul după fiecare nou intrat, îl întoarse însă înapoi.

— La bibliotecă se intră pe dindos.

Cobori și înconjură clădirea. O curticică lungă și strâmtă, o ladă cu gunoi pe care vântul o răvășea. In fața lăzii, o ușă de serviciu. Un licean care cobora, îi tăie ezitarea: „da, pe acolo".

Avertismentul „nu intrați" i-l dădea acum scara dosnică, rece, greu de suit, fără nici o indicație călăuzitoare, ironizând par'că zelul de presupus la un om care vine să citească.

Dar sus, o surpriză: biblioteca funcționa: o masă lungă, deasupra căreia eșeau capetele până la gât a o duzină de liceeni proaspeți. Provincialul se văzu rău în mijlocul cetei de copii trimeși probabil de la școală pentru o amiază de lectură instructivă, mai tentați s'o întrerupă ca să-și dea coate spre ciudatul cititor de bună voie.

— Căutam... pe cineva, se scuză el către bizliotecar, nimerind repede ușa.

A patra încercare o făcu la Academie, unde stătu să se uite cu jind la cei ce ocupaseră din vreme cele vre-o trei-zeci de locuri câte posedă cea mai vastă îngrămădire de cărți din toată țara.

Din nou în stradă, provincialul întrebă carnetul dacă la adresa cea mai nouă: „Casa Femeii" regulamentele exclud sau nu pe bărbați, când un cunoscut, prieten vechiu și scriitor recent, îl chemă de pe celalt trotuar și-i dădu cu importanță sfatul cel bun, îndată ce-i află necazul:

— Te-aș putea introduce, cred, la biblioteca noastră, a societății.

Provincialul, care avea închipuirea inflamabilă, văzu îndată, numai închizând puțin ochii, o sală, nu, nu luxoasă, dar impunătoare prin cei ce o populau, — un areopag tăcut unde, prin miracolul întâlnirii cu un prieten, va putea să se amestece el, un umil cititor, cu cei ce scriseseră paginile admirate.

Ce plăcere rară să citești într'o astfel de atmosferă de intelectualitate!

Nu mai știa dacă-i bate inima de emoție, sau de urcușul celor patru etaje ale clădirii.

Din fericire, în bibliotecă nu era **încă** nimeni. Secretara dădu degrabă cartea cerută, prietenul scriitor o drămui cu reglemntarul dispreț, și se pregăti să iasă.

— Nu rămâi?

— Pentruce? Acuma scriu, nu mai citesc, apăsă el cu o dușmănie subită.

Provincialul rămase singur. Peste o jumătate de oră era tot singur. Scoase ceasornicul: aproape șase. Ce greu să citești într'o sală cu douăzeci de scaune care așteaptă. Prin ușa dinspre antreu, crăpată, servitorul se vedea trecând și tot uitându-se. Era de înțeles că prezența unei persoane în bibliotecă îl scotea din obiceiuri. Omul s'ar fi liniștit să vadă odaia goală și scaunul împins la loc. Șase trecute. Dădu înapoi cartea, din care citise pe ghimpi două pagini, și plecă.

Mai erau în carnet câteva adrese: la un ateneu de periferie, la o societate... Provincialul rupse până la rădăcină foile acelea, le împrăștie în viscolul străzii, intră apoi într'o librărie unde alese șase cărți, regretă cinci, plăti una și merse să se închidă la locuința sa, obosit, enervat, satisfăcut totuș în ascunsul egoismului său provincial că descoperise dosul medaliei la încă una din sclipitoarele făgădueli bucureștene.

ALICE GARIELESCU

INSEMNĂRI

Mişcarea socialistă

Dela mişcarea junimistă ne-au rămas amintirile lui Gh. Panu şi ale d-lui Iacob Negruzzi opere care redau atmosfera cercului dela Iaşi.

Din vechea mişcare socialistă, care a avut la noi o mare însemnătate în diverse domenii — şi mai ales în instruirea unei generaţii şi în fixarea ţinutei sale morale — n'a rămas aproape nimic.

In „Adevĕrul Literar", d-na Izabela Sadoveanu — subt rubrica fericit întitulată: „Sufletul unei generaţii" — şi d. Jean Bart au schiţat, în cadrul mişcării de atunci, câteva personagii şi câteva întâmplări.

Revista noastră s'a hotărît să urmeze acest început.

Ne vom adresa participanţilor la mişcarea socialistă pentru a ne trimite note, impresii şi amintiri din această mişcare — subt toate feţele ei. Unii scriitori ne-au şi anunţat o serie de articole.

Manuscrisele se vor publica în „Adevĕrul Literar" şi, după aceia, bucăţile caracteristice se vor aduna într'un volum, care va exprima — în istoria politică şi mai cu seamă culturală a ţării — sufletul unei generaţii animate de dragostea cărţii şi de iubirea de oameni.

Amintirile d-lui Spiridon Popescu

Vom publica, începând cu numărul viitor, o serie de articole ale d-lui Spiridon Popescu despre regretatul Mihai Pastia, o figură culturală care-i legată de activitatea extra-şcolară şi de înfiinţarea şcolilor de adulţi.

Cu acest prilej, d. Spiridon Popescu dă — subt formă de amintiri — un adevărat tablou al societăţii româneşti de acum treizeci-patruzeci de ani, o societate indolentă, mucegăită parcă... pe care spirite alese, ca Mihai Pastia şi tovarăşii săi, se sileau s'o transforme printr'o muncă idealistă în cercul de activitate, mai restrâns sau mai larg, al fiecăruia.

Amintirile d-lui Spiridon Popescu, scrise plastic, cu o mare putere de evocare, se citesc cu interes — un numai ca nişte documente autentice, dar şi ca nişte pagini minunate de literatură.

Moralitatea în artă

Domnul I. Minulescu a acordat un interview „Gazetei literare".

Venind vorba de planuri literare, d. Minulescu — contrariat de discuţiile în jurul „Amantului Anonim" — a declarat următoarele:

„Am aproape gata, o nouă piesă de teatru „Porumbiţe de porţelan" — povestea unei femei de moravuri uşoare, care în urma sfaturilor unui agent de poliţie, părăseşte casa de toleranţă şi se duce la mânăstire. Subiectul l-am împrumutat dintr'un fapt divers publicat în „Universul". L-am ales dinadins fiindcă este un subiect moral, care se va putea reprezenta chiar şi la şcolile de adulţi"...

Din monstruozităţile cărţilor didactice

In numărul de pe Februarie al excelentei reviste germane din Braşov „Klingsor" a apărut o critică asupra unui manual didactic scris în limba germană pentru şcolile germane, care se prezintă într'adevăr ca o monstruozitate de ignoranţă atât ca limbă cât şi ca conţinut. E vorba de istoria naturală pentru clasele primare 3 şi 4 a unui anumit Iacob Fuchs, învăţător în Timişoara. Din pasagiile reproduse se vede că d. Fuchs nu stăpâneşte limba germană nici cât un absolvent de liceu, căruia nu i s'ar îngădui o frază ca aceasta: „Vom Fruehling bis zum Herbste sind die verschiedenen Gemuesen und obste unsere schmackhaftesten Nahrungsmittel". Iar despre cunoştinţele naturale ale autorului ne putem forma o judecată din următoarele constatări, ce le face asupra folosului animalelor: „Omul îşi ţine animalele de casă, fiindcă are mare folos după ele. Dela animalele sugătoare avem în timpul vieţii lor laptele, din care facem brânză şi unt. După moartea lor însă carnea lor ne serveşte ca aliment important".

Când trecem în revistă animalele *sugătoare* de pe lângă casa omului apare extrem de oribilă constatarea d-lui Fuchs dela Timişoara. Inchipuiţi-vă câinii, pisicile, porcii etc., cari în viaţa lor ne dau lapte, iar după moarte, — moarte naturală, se 'nţelege! — ne servesc carnea lor drept aliment important.

Dar autorul acestui manual şcolar e tot atât de tare şi în botanică. Ascultaţi: „Plantele trăesc, se hrănesc şi se înmulţesc, cresc, respiră şi mor, ca oamenii şi ca animalele. Dar plantele se pot *înmulţi* (?!) şi prin altoire şi oculare".

„Manualul acesta smintit, scrie recenzentul dela revistă, cu jargonul său imposibil este un atentat nemai pomenit împotriva sfinţeniei limbei materne, care e un drept divin înăscut al copiilor noştri, pentru a căruia apărare avem sfânta datorie să intervenim cu trup, cu suflet".

Ceeace e însă mai trist şi ruşinos e faptul, că acest manual a fost autorizat de către ministerul instrucţiunii publice cu ordinul care poartă numărul 369/925. Prin urmare de patru ani se otrăvesc sufletele fragede ale micilor odrasle minoritare germane din ţară cu astfel de neghiobii „didactice". Şi opinia publică românească se revoltă când vede pe minoritari protestând împotriva politicei şcolare ce se face la minister. Ar fi de dorit ca actualul director general al învăţământului minoritar, care cunoaşte bine limba germană, să retragă autorizaţia dată manualului respectiv. — *I. B.*

Gabriela Reuter

In ziua de 8 Februarie c., scriitoarea germană Gabriela Reuter a împlinit 70 de ani. Cu acest prilej cercurile literare din Germania au sărbătorit-o pentru succesele ei de scriitoare, dar mai mult pentru lupta ce a dus-o prin opera sa literară în serviciul emancipării, sub toate raporturile, a femeii germane.

Născută în Alexandria, (Egipt), Gabriela Reuter a trecut încă din tinereţe în Germania, locuind pe rând în oraşele Dessau, Weimar, Muenchen până la stabilirea definitivă în Berlin. Reputaţia de scriitoare şi-a dobândit-o treptat, până la apariţia romanului „Aus guter Familie" („Din familie bună"), care o făcu dintr'odată cunoscută nu numai în Germania, ci şi în celelalte ţări din Occident.

Subiectul acestui roman îl constituie povestea unei fete tinere din familie bună, care îşi distruge viaţa din cauza convenţiunilor sociale absurde ale mediului în mijlocul căruia trăeşte. Era povestea atâtor fete tinere din societatea germană, pentru aceea romanul avu un ecou mare. A doua operă importantă a acestei fecunde scriitoare a fost „Das Traenenhaus" („Casa lacrămilor"), în care se biciueşte micimea sufletească a societăţii omeneşti, îndeosebi faţă de fiinţa slabă, care e femeea.

Din vasta operă a scriitoarei sărbătorite reproducem o schiţă semnificativă pentru felul de-a scrie al d-nei Gabriela Reuter. — *I. B.*

Cursuri universitare la Davos

Aşezat în Elveţia, micul oraş al concursurilor de sky, organizează pentru a doua oară începând din 1928, cursuri libere universitare, pentru studenţi şi profesori. In anul trecut au conferenţiat Albert Einstein, Levy-Bruehl, Hans Drietsch, Eduard Goblot, Arthur Liebert, Paul Tillich, Erich Przwara, etc. In acest an cursurile se deschid la 17 Martie şi se termină la 6 Aprilie. Cuvântarea de deschidere o va ţine André Lichtenberger, iar prelegerile vor fi ţinute de către domnii: Andreas Willy, Heidelberg, despre „viaţa religioasă a masselor în preajma Reformei". Leon Brunschwig, Paris, despre „raţiune şi ştiinţă, şi raţiune şi religie"; Jean Marie Carré, Lyon „despre problemele influenţei în literatura contimporană"; Ernest Cassirer, Hamburg, despre: „problemele antropologiei filosofice, şi problemele filosofiei idealismului critic (cu seminar)"; André Darbon, Bordeaux, despre : „studiul funcţiunii inteligenţei cu ajutorul istoriei ştiinţelor şi istoria filosofiei"; Martin Heldegger, Freiburg, i. Br., despre „Critica raţiunii pure a lui Kant şi problema bazelor metafizicii"; Ernest Howard, Zuerich, despre „începuturile gândirii europene"; Karl Joel, Basel, despre „secolul al XIX în perspectiva istoriei filosofiei"; Henri Moysset, Paris, despre „sisteme şi mişcări de idei politice în Franţa"; Hermann Nohl, Goettingen, despre „problemele metafizice ale esteticei"; Albert Pauphilet, Lyon, despre „inspiraţiile antice în literatura franceză"; Wilhelm Pinder, Muenchen, despre „arhitectura şi plastica în barocul german"; H. J. Pos, Amsterdam, despre „problemele interpretării"; Gonsaque de Reynold, Berna, despre „metoda în istoria literară"; Ferdinand Sauerbruch, Berlin, despre „fiziognomia maladiilor"; C. Sganzini, Berna, despre „formarea fenomenelor sufleteşti în legătură cu cunoaşterea spiritual-ştiinţifică"; Albert Spaier, Caen, despre „gândirea concretă: cunoaşterea, viaţa voluntară şi afectivă şi despre gândirea concretă şi cantitate"; Fritz Strich, Muenchen, despre „literatura germană şi literatura universală"; Eduard Wechssler, Berlin, despre „problema generaţiilor în istoria spiritului";

Cursurile pentru studenţi sunt gratuite, iar pensiunea între 8 şi 10 fr. elveţieni pe zi.

Cum vedem, prelegerile dela Davos sunt şi în anul acesta un rar prilej de întâlnire intelectuală pentru toţi aceia care se interesează de mişcarea contemporană a ideilor în Franţa, Germania şi Elveţia. — *i. br.*

Revizuirea procesului Baudelaire

Din nou se discută chestiunea revizuirii procesului Baudelaire.

In ziua de 30 August 1857 tribunalul francez a constatat că „Florile Răului" sunt o operă imorală. Celebrul poet a fost amendat cu 800 de franci şi i s'au eliminat 6 poezii din volum. Astăzi, acele poezii sunt traduse în toate limbile, sunt învăţate pe de rost de către tineret, şi în Franţa s'au publicat în mai multe ediţii.

Totuşi, acum trei ani, admiratorii poetului au luat iniţiativa revizuirii procesului, însă tribunalul n'a admis motivele invocate şi a respins cererea.

Azi, un tânăr avocat, Amélaine din Paris, afirmă că a strâns motive nouă care răspund exigenţelor formale ale legilor de revizuire.

„Capul Demonului" refăcut

In muzeul din Petrograd s'a isprăvit refacerea „Capului Demonului" — celebra sculputră a lui Wrubel, spartă în peste 400 de bucăţi, acum un an, de un nebun.

Restauratorul, I. Crestovschi, a reuşit să repare compelct şi culorile cu care în 1900 însuşi creatorul acestei capodopere, pictorul Wrubel (mort într'un ospiciu de alienaţi), acoperise singura-i lucrare sculpturală.

Se cunoaşte istoria acestei sculpturi: printr'o sforţare supra-omenească, neurastenicul şi genialul pictor reuşise într'o zi să cuprindă, într'o sculptură de amator (Wrubel n'a studiat niciodată arta sculpturii), toate elementele pe care le-a căutat întreaga lui viaţă: imaginea Demonului, aşa cum îl concepuse Lermontov în poezie. In urma lui Wrubel au rămas circa două mii de schiţe şi desene cu chipul „Demonului" căutat chinuitor în umbre şi lumini, între stânci şi prăvăliri de blocuri de bazalt, din munţii Caucazului mai ales, sau în oglindiri de frunzişuri în ape, în fulgere şi grândina furtunii, în mozaicul prundişului, în nourii spoiţi cu foc şi aur la ora apusului...

Sculptura lui în culori e cea mai reuşită dintre imaginile realizate de Wrubel.

Amintiri despre Laforgue

Gustave Kahn, poetul care a jucat un rol destul de însemnat în desfăşurarea destinelor simbolismului francez, pregăteşte publicarea unui volum cu amintiri din epoca înfloririi poeziei simboliste. De curând a publicat două capitole interesante în care figurează marele său amic Jules Laforgue — poate cel mai original şi mai simpatic reprezentant al epocii de înflorire a poeziei franceze din secolul trecut.

De ce, însă, Kahn vorbeşte mai mult despre *om*, decât despre poet? Fiindcă poezia lui Laforgue nu e ceva perfect sau indiscutabil. Ar fi mai nimerit poate să spunem că poezia, în sensul exact al cuvântului, nici nu s'a realizat vreodată în versurile lui Laforgue. Dar umbra ei lipsită de trup rătăceşte pretutindeni printre rânduri, până şi în prozaicele „Moralités legendaires", invadează uneori şi foile carnetului intim. Şi tot ea îl făcea, desigur, pe Laforgue atât de capricios şi de adorat de amicii săi.

Toţi l-au iubit cu o puternică sinceritate; toţi câţi mai sunt în viaţă îi păstrează amintiri frumoase.

Kahn ne spune încă odată povestea junelui pedagog şi lector al Impărătesei germane, care murise după câteva luni dela căsătoria sa cu o femee iubitoare, care nu i-a supravieţuit mult.

De fapt, Kahn nu ne comunică nimic nou; şi nici nu a fost nimic neobişnuit în viaţa lui Laforgue. Dar atât de puternic a fost farmecul său personal, încât până şi faptele cele mai obişnuite petrecute cu dânsul ni se par stranii, uneori ca din basme.

De-aceia, la tot ceiace se mai spune despre Laforgue ne aplecăm urechea nu numai cu atenţie dar şi cu compătimire, cu tristeţe şi cu afecţiune... — *N.*

Mărunte

— Duminică 3 Martie va avea loc — în galeriile „Regina Maria", Victoriei 83 — vernisagiul Salonului plastic „*Grupul celor Patru*" — (Şirato, St. Dimitrescu, Han, Tonitza).

— S'a pus sub tipar şi va apare în luna Martie, în editura André Delpench din Paris, *l'Internationale Pacifiste*, de Eugen Relgis, cu o scrisoare şi un mesagiu de Romain Rolland.

* * *

A apărut, în elegantul tipar al „Culturii Naţionale", o interesantă monografie a Arhitectului Mincu, datorită domnului N. Petraşcu.

BIBLIOGRAFIE

Cezar Petrescu: „Intunecare", Edit. Scrisul românesc, Craiova.

Const. Kiriţescu: „Printre Apostoli", Edit. Cartea Românească, lei 80.

A apărut în editura „Cartea Românească":
Mihail Sadoveanu: „Impărăţia apelor". Lei 90.—
G. Topîrceanu: „Migdale amare", versuri humoristice şi fanteziste, Lei 42.—
Eugen Goga: „Cartea facerii", roman. Lei 100.—
Biblioteca Minerva No. 183, Aventurile celui din urmă Abencerage, tradus după Chataubriand, de *Al. M. Rădulescu*. Lei 6.

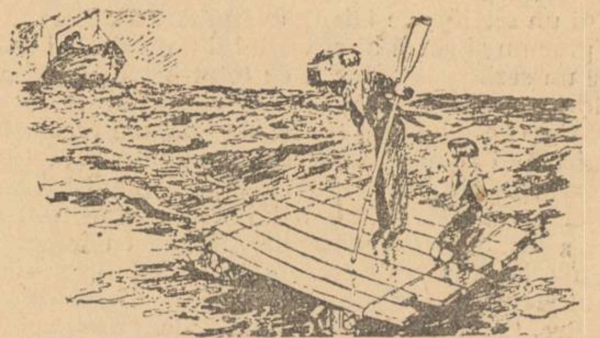
Cunoştinţe Folositoare, Seria B. No. 54, Boalele animalelor şi lecuirea lor, de *Ion Popu-Câmpeanu*, Profesor Liceu. Lei 5.

Roma, anul VIII, No. 4; Pologne Litteraire, anul IV, No. 28.

15 aparate „NORA-RADIO"
şi numeroace piese de specialitate,
oferă în mod gratuit
Ziarul „RADIO"
cititorilor şi abonaţilor săi. Aparatele sunt furnizate de către firma Jacques Pauker, din Bucureşti, Str. Smârdan, 27.

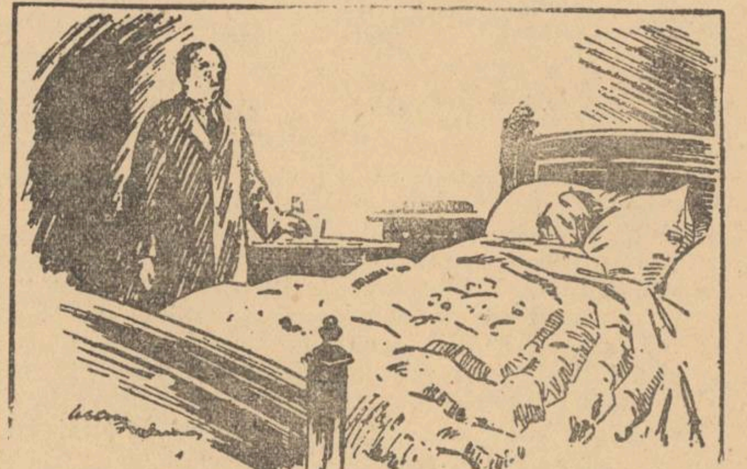
Proteza „Dentară"
Dentiştii asociaţi
Str. Biserica Enei No. 9
Clinică Dentară moderna
înzestrată cu aparate electrice perfecţionate
4 SĂLI DE OPERAŢIE
în continuă funcţiune
dela 8 dimineaţa până
la 8 seara fără întrerupere
Lucrări de precizie în
AUR, PLATINĂ, CAUCIUC
PLOMBE de tot felul
Extracţiuni nedureroase
ASCENSOR | INLESNIRI DE PLATA (Rate) | Tel. 338/27

Gust dificil

— St! Avem noroc. Văd un vapor, — dar e „L'Orléanois", care are un restaurant execrabil...

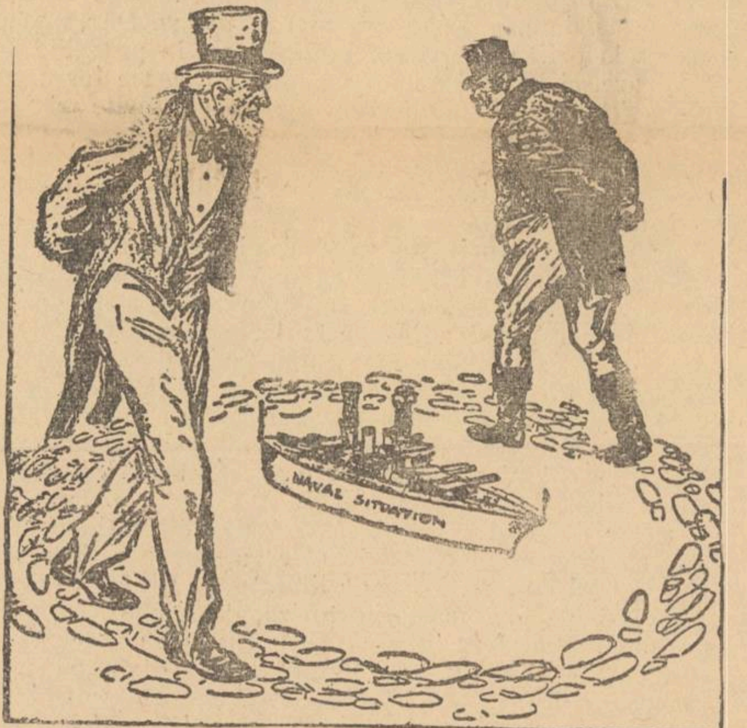
Accident

Prietenul: Ai avut un accident de automobil?
Rănitul: Nu! Am întâlnit un tip căruia i-am spart capul cu automobilul.

(Passing Show)

Situaţia navală

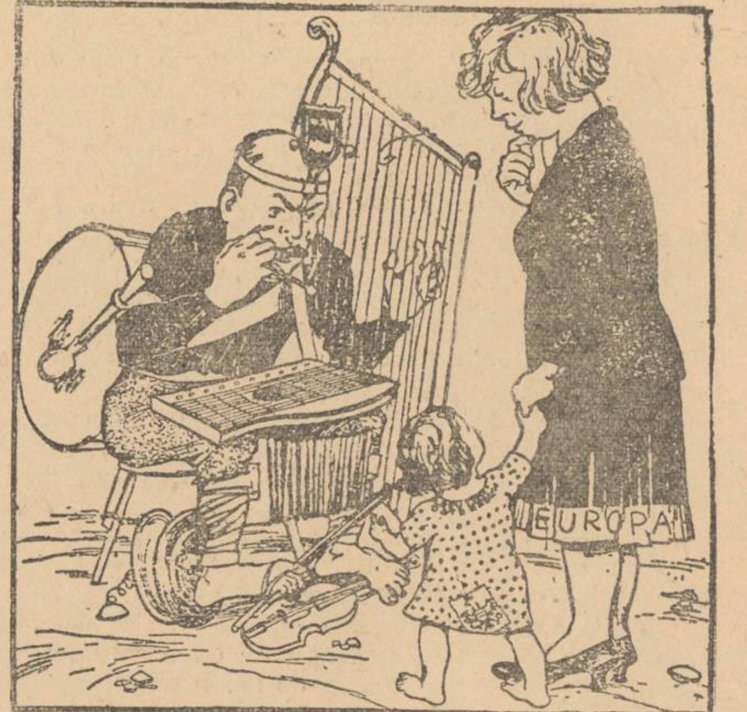

Unchiul Sam şi John Bull se învârtesc în jurul chestiei navale.

(World)

Omul orchestră

(Mussolini deţine opt portofolii ministeriale).

Austria către Europa: Când îl mănâncă — oare cu ce se scarpină?

(Der Goetz)

TIP. „ADEVĔRUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11